

Vilniaus Universitetas
Filosofijos fakultetas
Sociologijos ir socialinio darbo institutas

Brigita Čelkytė

Sociologijos studijų programa
Baigiamasis magistro darbas

**Privatumo paradoksas, duomenys ir galia:
dešimtojo dešimtmečio kartos Lietuvos „Facebook“
vartotojų patirčių analizė**

Darbo vadovas: prof. Marius Povilas Šaulauskas

Vilnius
2021

TURINYS

SANTRAUKA.....	6
SUMMARY.....	8
ĮVADAS.....	9
1. Teorinė prieiga ir empiriniai tyrimai.....	11
1.1. Privatumo paradoksas.....	11
1.1.1. Privatumo samprata.....	11
1.1.2. Privatumo paradokso kilmė ir aiškinimai.....	12
1.1.3. Privatumo paradoksas Lietuvoje.....	14
1.2. Duomenys ir galia.....	15
1.2.1. Informacija ir galia: M. Castells.....	15
1.2.3. Duomenys kaip kapitalas: J. Sadowski.....	19
1.2.4. Duomenys ir kapitalizmas: S. M. West ir S. Zuboff.....	22
1.2.5. Duomenų apimtis ir kontrolė: E. Segev.....	23
1.3. „Facebook“ korporacija ir privatumas.....	25
1.3.1. „Facebook“ platforma.....	25
1.3.2. „Facebook“ platformos naudojimo motyvai.....	26
1.3.3. Privatumo valdymas „Facebook“ platformoje.....	27
1.3.4. „Facebook“ vartotojų privatumo rizikos.....	28
1.3.5. „Facebook“ platformos dizaino poveikis.....	29
1.3.6. Sutikimas su naudojimosi sąlygomis kaip (ne)pasirinkimas.....	31
1.4. Apibendrinimas.....	33
2. Empirinis dešimtojo dešimtmečio kartos Lietuvos „Facebook“ vartotojų patirčių tyrimas.....	36
2.1. Teorinis empirinio tyrimo pagrindas.....	36
2.2. Empirinio tyrimo organizavimas.....	36
2.3. Empirinio tyrimo rezultatai.....	40
2.3.1. Kodų medis.....	40
2.3.2. Vartotojų santykis su „Facebook“.....	40
2.3.3. „Facebook“ vartotojų privatumas.....	44
2.3.4. Galios asimetrija „Facebook“ vartotojų patirtyse.....	50

2.4. Diskusija.....	62
IŠVADOS.....	63
LITERATŪROS SAĶAŠAS.....	65
PRIEDAI.....	70

SANTRAUKA

PRIVATUMO PARADOKSAS, DUOMENYS IR GALIA: DEŠIMTOJO DEŠIMTMEČIO KARTOS LIETUVOS „FACEBOOK“ VARTOTOJŲ PATIRČIŲ ANALIZĖ

Privatumo nuostatų bei elgsenos tyrimuose fiksuojamas reiškiny, įvardijamas privatumo paradoksu – informacinių technologijų naudotojai teigia vertinantys savo privatumą, tačiau praktiškai šių nuostatų neįgyvendina ir nesirenka privatumą saugančių veiksmų.

Šio darbo tikslas yra paaiškinti privatumo paradoksą duomenimis grįstais galios santykiais remiantis empirine dešimtojo dešimtmečio kartos Lietuvos „Facebook“ vartotojų analize. Darbe ginama tezė: neatitikimas tarp privatumo nuostatų ir elgsenos, įvardijamas privatumo paradoksu, dešimtojo dešimtmečio kartos Lietuvos „Facebook“ platformos vartotojų tarpe kyla iš galios santykių asimetrijos tarp platformos valdytojų ir vartotojų. Abiejų veikėjų interesas į platformoje prieinamus duomenis bei informaciją, kaip galios šaltinį, sukuria sąlygas vartotojams patirti spaudimą naudotis platforma, o tai valdytojams suteikia galią perimti iš vartotojų teisę valdyti jų asmeninę informaciją nepaisant vartotojų turimų privatumo nuostatų. Iškelti uždaviniai: aptarti pagrindines privatumo paradokso nagrinėjimo teorines ir metodologines prieigas; išanalizuoti sąsajas tarp duomenų ir galios remiantis M. Castells, P. Bourdieu, J. Sadowski, S. M. West ir E. Segev teorinėmis koncepcijomis; išanalizuoti „Facebook“ platformos veikimo principus bei poveikį vartotojams remiantis literatūros apžvalga; išanalizuoti „Facebook“ platformą remiantis apimties ir kontrolės koncepcijomis; atskleisti dešimtojo dešimtmečio kartos Lietuvos „Facebook“ vartotojų santykį su platforma; išsiaiškinti, kaip dešimtojo dešimtmečio kartos Lietuvos „Facebook“ vartotojai patiria privatumo paradoksą; ištirti, kaip dešimtojo dešimtmečio kartos Lietuvos „Facebook“ vartotojų patirtyse reiškiasi duomenimis grįsti galios santykiai. Empiriniam tyrimui atlikti pasirinkta kokybinė metodika: atlikta 10 pusiau struktūruotų interviu su dešimtojo dešimtmečio kartos Lietuvos „Facebook“ vartotojais.

Tyrimo rezultatai rodo, kad „Facebook“ platforma funkcionuoja kaip tam tikras tinklas, kuriame veikia tiek platformos vartotojai, tiek platformos valdytojai, o jų sąveikose, medijuojant platformai, reiškiasi galios santykiai, kuriuose valdytojai užima dominuojančias pozicijas, o vartotojai tampa dominuojamais. Šių santykių ašimi galima laikyti duomenis ir informaciją – valdytojams jie reikšmingi kaip kapitalas, nešantis korporacijai pelną ir leidžiantis auginti korporaciją, o vartotojams jie analogiškai reikšmingi horizontaliame lygmenyje, kasdienėse

tarpusavio sąveikose. Ši ašis palaiko tinklo funkcionavimą ir sukuria vartotojų privatumui nepalankias sąlygas - gaunama socialinė nauda nusveria privatumo pažeidimo rizikas ir vartotojai perleidžia savo asmeninių duomenų valdymą korporacijai, nepaisant to, kokių nuostatų laikosi privatumo atžvilgiu ir kaip nori jį apsaugoti.

SUMMARY

PRIVACY PARADOX, DATA AND POWER: ANALYSIS OF 90S GENERATION „FACEBOOK“ USERS' EXPERIENCES IN LITHUANIA

In research of privacy attitude and behavior a common phenomenon is the privacy paradox: users of informational technologies claim to value their privacy, but in practice they do not fulfill this attitude and do not protect their privacy.

The aim of this thesis is to explain the privacy paradox by data based power relations by carrying out an empirical research of 90s generation „Facebook“ users' experiences in Lithuania. The main thesis to be defended: a discrepancy between privacy attitudes and behavior, identified as the privacy paradox, among 90s generation users of „Facebook“ comes from asymmetrical power relations between the users and the governors of the platform. Interest of the both actors to access in the platform available data and information, as a source of power, creates the conditions for users to experience a pressure to use the platform, which gives governors the power to take over the control of users' personal information despite their privacy attitudes. Objectives of the research are to discuss main theoretical and methodological approaches to privacy paradox; to analyse the connection between data and power based on theoretical conceptions of M. Castells, P. Bourdieu, J. Sadowski, S. M. West and E. Segev; to analyse how „Facebook“ platform works and what effect it has on users; to analyse „Facebook“ platform using the conception of volume and control; to reveal the relation between 90s generation users of „Facebook“ and the platform; to find out how 90s generation „Facebook“ users from Lithuania experience privacy paradox; to study how the data based power relations manifest in experiences of 90s generation users of „Facebook“. Qualitative methods were chosen for conducting the research: 10 semi-structured interviews were conducted with 90s generation „Facebook“ users from Lithuania.

The empirical study showed that „Facebook“ is functioning as a network, in which both users and governors of the platform operate. Power relations manifest in the interactions between both of them and governors take dominant positions as users take dominated positions. Data and information can be held as an axis of those relations, since for the governors it plays an important role as a capital and for users it is important on a horizontal level in everyday social interactions. This axis maintains the functioning of the network and creates unfavorable conditions for users' privacy – social benefits received outweigh the risks of privacy violations and users transfer the

control of their personal data to the governors of „Facebook“ despite their attitudes toward privacy or willingness to protect it.

ĮVADAS

Auganti informacinių technologijų plėtra kelia vis daugiau klausimų, sietinų su šių technologijų naudotojų privatumu. Privatumo klausimų aktualumą rodo ir didelis mokslininkų susidomėjimas šia sritimi. Per pastaruosius kelis dešimtmečius atlikta nemaža aibė tyrimų, skirtų privatumo nuostatų ir elgsenos analizei. Empiriniais tyrimais pradėti fiksuoti neatitikimai tarp informacinių technologijų vartotojų privatumo nuostatų ir elgsenos – tiriamieji teigia vertinantys savo privatumą, tačiau praktiškai šių nuostatų neįgyvendina ir nesirenka privatumą saugančių veiksmų. Mokslininkai šį reiškinį įvardijo privatumo paradoksu (Barnes, 2006). Pirmieji privatumo paradokso aiškinimai buvo nukreipti į naudotojų iracionalumą, nuostatų koncepcijos kvestionavimą, rėmėsi abejonėmis dėl naudotojų deklaruojamų nuostatų validumo. Vėliau atsirado kita aiškinimų kryptis, neigianti paradoksą ir ieškanti veiksnių, lemiančių neatitikimus tarp nuostatų ir elgsenos (Hoffmann et al., 2016; Choi et al., 2018; Dencik ir Cable, 2017; Hargittai ir Marwick, 2016), tačiau klausimas, kas lemia šiuos neatitikimus, išlieka. Atsižvelgiant į tai, kad Lietuvoje šios krypties sociologinių tyrimų atlikta nėra, šiuo darbu prisidedu prie minėtos krypties aiškinimų ir siekiu paaiškinti privatumo paradoksą.

Neatitikimams tarp informacinių technologijų naudotojų privatumo nuostatų ir elgsenos aiškinti pasitelkiu galios santykių, simbolinės galios, apimties ir kontrolės bei duomenų kaip kapitalo koncepcijas. Informacija sudaro socialinių santykių pagrindą ir yra neatsiejama visuomenių funkcionavimo dalis - kasdienės socialinės sąveikos yra nuolat paremtos tam tikra turima informacija. Socialiniuose santykiuose esanti galios dimensija taip pat yra reikšmingai veikiama informacijos – dominuojančioms pozicijoms užimti svarbi yra turima informacija ir jos apimtis. Informacinėms technologijoms plečiantis į kasdienio gyvenimo sritis sugeneruojami vis didesni duomenų kiekiai, o kartu auga ir galimybės kaupti bei apdoroti šiuos duomenis, paverčiant juos informacija. Į šią aibę patenka ir asmeniniai daugelio žmonių duomenys. Kasdien naudojami skaitmeniniai įrenginiai veikia kaip tarpininkai, kurių pagalba generuojami bei kaupiami naudotojų duomenys. Šiuo aspektu ypač veiksmingos yra išpopuliarėjusios socialinių tinklų platformos – jose sugeneruojami didžiuliai kiekiai duomenų tiek vartotojams tiesiogiai besidalinant informacija platformoje kaip socialinėje erdvėje, tiek fiksuojant vartotojų elgseną platformoje ir kaupiant metaduomenis. Socialinių tinklų platformos tampa patrauklia erdve vartotojams dėl jų suteikiamų galimybių tiek dalintis, tiek gauti informacijos, o vartotojai, generuojantys duomenis, tampa pelno šaltiniu šias platformas valdančioms korporacijoms. Ši ekonominė logika yra siejama su nauja

kapitalizmo rūšimi ir įvardijama kaip duomenų kapitalizmas, platformų kapitalizmas arba stebintysis (angl. *surveillance*) kapitalizmas. Visumoje tai sukuria pretekstą susirūpinimui vartotojų privatumu – korporacijos yra suinteresuotos kuo didesniais kiekiais duomenų apie savo vartotojus, o patys vartotojai yra suinteresuoti išitraukimu į reikšminga gyvenimo dalimi virtusią virtualią socialinę erdvę, kurioje asmeninių duomenų kontrolę perima platformos valdytojai. Valdytojų įgyjama prieiga prie duomenų tampa galios šaltiniu, leidžiančiu akumuliuoti bei naudoti surenkamus duomenis, taip platformos vartotojus potencialiai paverčiant galios subjektais, prarandančiais galimybes įgyvendinti savo privatumo nuostatas.

Remiantis pateiktomis prielaidomis keliamas šio darbo tikslas – paaiškinti privatumo paradoksą duomenimis grįstais galios santykiais remiantis empirine dešimtojo dešimtmečio kartos Lietuvos „Facebook“ vartotojų analize. Atitinkamai formuluojama tyrimo tezė: neatitikimas tarp privatumo nuostatų ir elgsenos, įvardijamas privatumo paradoksu, dešimtojo dešimtmečio kartos Lietuvos „Facebook“ platformos vartotojų tarpe kyla iš galios santykių asimetrijos tarp platformos valdytojų ir vartotojų. Abiejų veikėjų interesas į platformoje prieinamus duomenis bei informaciją, kaip galios šaltinį, sukuria sąlygas vartotojams patirti spaudimą naudotis platforma, o tai valdytojams suteikia galią perimti iš vartotojų teisę valdyti jų asmeninę informaciją nepaisant vartotojų turimų privatumo nuostatų. Keliami šie uždaviniai:

1. Aptarti pagrindines privatumo paradokso nagrinėjimo teorines ir metodologines prieigas;
2. Išanalizuoti sąsajas tarp duomenų ir galios remiantis M. Castells, P. Bourdieu, J. Sadowski, S. M. West ir E. Segev teorinėmis koncepcijomis;
3. Išanalizuoti „Facebook“ platformos veikimo principus bei poveikį vartotojams remiantis literatūros apžvalga;
4. Išanalizuoti „Facebook“ platformą remiantis apimties ir kontrolės koncepcijomis;
5. Atskleisti dešimtojo dešimtmečio kartos Lietuvos „Facebook“ vartotojų santykį su platforma;
6. Išsiaiškinti, kaip dešimtojo dešimtmečio kartos Lietuvos „Facebook“ vartotojai patiria privatumo paradoksą;
7. Ištirti, kaip dešimtojo dešimtmečio kartos Lietuvos „Facebook“ vartotojų patirtyse reiškiasi duomenimis grįsti galios santykiai.

Empiriniam tyrimui atlikti pasirinkta kokybinė metodika: atlikta 10 pusiau struktūruotų interviu su dešimtojo dešimtmečio kartos „Facebook“ vartotojais iš Lietuvos. Interviu su tyrimo

dalyviais metu surinkti duomenys buvo anonimizuoti – pakeisti dalyvių vardai bei kitos asmenį leidžiančios identifikuotos detalės. Interviu išrašai pateikti su dalyvių sutikimu.

Darbas sudarytas iš dviejų dalių: teorinės ir empirinės. Pirmame skyriuje pateikiama privatumo samprata bei privatumo paradokso kilmė ir aikšninimai, išdėstomi pasirinkti teoriniai tyrimo pagrindai, aptariami šiam darbui relevantiški empiriniai tyrimai, pateikiama „Facebook“ platformos analizė. Antrame skyriuje pateikiamas atliktas empirinis dešimtojo dešimtmečio kartos Lietuvos „Facebook“ vartotojų tyrimas. Rezultatų analizėje aptiriamos trys išskirtos analizės kategorijos: „Vartotojų santykis su „Facebook““, „Facebook“ vartotojų privatumas“ ir „Galios asimetrija „Facebook“ vartotojų patirtyse“.

1. Teorinė prieiga ir empiriniai tyrimai

1.1. Privatumo paradoksas

1.1.1. Privatumo samprata

Privatumas konceptualizuojamas įvairiai - tiek kaip absoliuti teisė, tiek kaip kontrolė ar ribota prieiga prie kieno nors informacijos (Martin ir Murphy, 2017). Šios universalios ir statiškos privatumo prieigos remiasi prielaida, kad dalinimasis informacija yra tolygus privatumo atsisakymui (Martin, 2016).

Vienas iš centrinių elementų, vyraujančių privatumo teorijose, yra kontrolės sąvoka (Lutz et al., 2020). Westinso privatumo apibrėžimas yra grįstas individo apsisprendimu, ką atskleisti, o ką laikyti privačiai (Westin, 2003). Altmanas teigė, kad individai pasiekia optimalų privatumą per procesą, kuris priklauso nuo individų gebėjimo kontroliuoti sąveikas su kitais (Altman, 1977, p. 67). Remiantis Altmano idėja, kad privatumas yra nemonotoniškas procesas, šiuolaikinėse priegose privatumas konceptualizuotas kaip kontekstinis (Lutz et al., 2020, cit. pg. Nissenbaum, 2004) arba situacinis (Lutz et al., 2020 cit. pg. Masur, 2018). Tai reiškia, kad privatumas yra vertinimas kiekviename specifiniame kontekste ir taikoma kontrolė (pavyzdžiui, per auditorijos valdymą, leidžiantį atskleisti save) (Lutz et al., 2020)

Statiškam ir universaliam požiūriui į privatumą prieštaraujama ir socialinio kontrakto priegoje. Teigiama, kad individai, tikėdamiesi išsaugoti privatumą, renkasi su kuo ir kokia informacija dalintis mezgant ryšius, socializuojantis ar atliekant mainus, o tai, kokia, kieno, kodėl ir kaip informacija yra naudojama kontroliuoja normos. (Culnan ir Bies, 2003). Teigiama, kad

privatumą valdo socialinis kontraktas ir normos tam tikrame kontekste. (Culnan ir Armstrong, 1999). Bandara ir kitų (2019) teigimu, vartotojai, kurie laiko privatumą socialinio kontrakto dalimi, nepaisant susirūpinimo privatumu, ir toliau atskleidinės asmeninę informaciją remdamiesi procedūriniais, hipotetiniais kontraktais ir moralinėmis normomis, tikėdamiesi, kad su jais susijusi informacija bus naudojama remiantis minimaliais kontrakto standartais. Šiame darbe ir remiamasi socialinio kontrakto prieigos privatumo samprata.

1.1.2. Privatumo paradokso kilmė ir aiškinimai

Nuostatų privatumo atžvilgiu tyrimai rodo reikšmingą susirūpinimą savo privatumu, asmenine informacija. Tai suponuoja, kad atitinkamai turėtų būti ir elgiamasi - siekiama užtikrinti savo privatumą, saugoti asmeninius duomenis. Tačiau nuostatų ir elgesio tyrimai rodo, kad nors deklaruojamas didelis susirūpinimas privatumu, elgesys šių nuostatų neatitinka ir praktikoje skiriama mažai dėmesio duomenų apie save saugojimui. Interneto naudotojai atskleidžia ženklų kiekį jautrių, asmeninių duomenų. Toks neatitikimas tarp privatumo nuostatų ir elgesio įvardinamas „privatumo paradoksu“ (Barnes, 2006). Vėlesni tyrimai fiksuodavo silpną arba jokio ryšio tarp susirūpinimo privatumu virtualioje erdvėje ir praktinio privatumo saugojimo (Dienlin ir Trepte, 2015; Kokolakis, 2017)

Tiriant privatumo paradoksa, empirinių tyrimų rezultatai yra nevienareikšmiški. Ieškota įvairių prieigų paradoksui aiškinti. Kokolakis atlikta apžvalga rodo, kad didesnė dalis tyrimų įrodo paradokso egzistavimą, nei paneigia (Kokolakis, 2017). Tačiau tais pačiais metais atlikta 166 tyrimų metaanalizė parodė, kad bendrai, susirūpinimas privatumu turi mažą neigiamą poveikį internetinių paslaugų naudojimui ir mažą teigiamą poveikį privatumo saugojimui (Baruh et al. 2017). Šiuo atveju išsiskyrė tik socialinių tinklų platformų naudojimas, kur fiksuoti neatitikimai tarp nuostatų ir elgesio. Tai žymi reikšmingą socialinių tinklų platformų vaidmenį privatumo kontekste ir rodo, kad socialinių tinklų platformos galimai tapo kritine socialine infrastruktūra, kur dalyvavimas yra neišvengiamas, o balansas tarp vartotojo privatumo ir įtraukties (angl. *inclusion*) yra sunkiai valdomas (Lutz et al., 2020, p. 1171).

Privatumo kontekste dėmesys ypač kreipiamas į individualų sprendimų priėmimą. Privatumo paradokso tyrimai dažnai grįsti šiuo požiūriu, kas atsispindi tokiose teorijose kaip privatumo paskaičiavimo teorija (Culnan ir Armstrong, 1999) ir racionalaus pasirinkimo teorija (Simon, 1955). Centrinė šios prieigos tezė yra tai, kad sprendimai yra priimami racionaliai - sąmoningai ir

analitiškai apgalvojus. Atitinkamai, vartotojai racionaliai apskaičiuoja ar ieško kompromiso tarp potencialios dalinimosi savo informacija naudos ir žalos. Keletas tyrimų atskleidė, kad ekonominė ir socialinė informacijos atskleidimo nauda neigiamai paveikia vartotojų susirūpinimą privatumu (Berendt et al., 2005; Lee ir Kwon, 2015).

Kita dalis privatumo paradokso tyrimų yra grįsta elgsenos ekonomikos teorijomis. Čia akcentuojami šališkumai, euristikos, afektai ir riboti kognityviniai resursai reikalingi priimti privatumo sprendimus (Hallam ir Zanella, 2017; Li et al., 2017). Centrinė tezė yra ta, kad sprendimai ne visada priimami sąmoningai ir analitiškai. Jie gali būti pasąmoningi, emocionalūs, skubūs ir grįsti patirtimi (Novak ir Hoffman, 2008).

Privatumo paskaičiavimas (privacy calculus) - dominuojantis aiškinimas, kurio centrinė tezė yra tai, kad naudotojai sveria sandorio riziką ir naudą (Dinev ir Hart, 2006). Privatumo paskaičiavimo perspektyvoje, sprendimas atskleisti informaciją yra stipriai veikiamas individo suvokimo apie tai, kas privatumo atžvilgiu yra invazyvu (Hurwitz, 2013). Šis aiškinimas kritikuotas dėl per didelio pasiklojimo žmonių racionalumu (Keith et al., 2013) ir per menko situacinio pritaikomumo (Masur, 2018).

Kitas privatumo paradokso aiškinimas remiasi interneto naudotojų rizikos suvokimo stoka. Didelė dalis naudotojų neturi supratimo apie internetinio privatumo rizikas, nes arba stokoja privatumo raštingumo arba internetinių įgūdžių (Bartsch ir Dienlin, 2016; Dienlin ir Trepte, 2015). Anksčiau atlikti tyrimai rodo teigiamą ryšį tarp internetinių įgūdžių ir privatumo saugojimo (Büchi et al., 2017; Park, 2013).

Vėlesnio meto tyrimuose pastebėtina nauja aiškinimų kryptis. Daugiau dėmesio pradėta skirti su privatumu susijusio sprendimų priėmimo kompleksiskumui ir imta teigti, kad individai patiria privatumo nuovargį, privatumo cinizmą, stebėjimo (angl. *surveillance*) realizmą arba privatumo apatiją (Hoffmann et al., 2016; Choi et al., 2018; Dencik ir Cable, 2017; Hargittai ir Marwick, 2016). Privatumo cinizmo konceptas apibūdina vartotojų nuostatas duomenų apsaugos ir privatumo atžvilgiu riboto subjektyvaus veiksnio kontekste (Hoffmann et al., 2016). Naudotojai išreiškia bejėgiškumą, kai susiduria su kompleksišku ir neaiškiu virtualiu pasauliu, kur platformos, institucijos ir kiti naudotojai turi beprecedentę prieigą prie jų duomenų (Hoffmann et al., 2016). Taigi, vietoj adaptyvaus elgsenos vartotojai ėmė plėtoti tam tikrus mechanizmus, padedančius valdyti įtampą tarp dalyvavimo internete ir rizikų, kylančių iš skaitmeninių platformų prieigos prie asmeninių duomenų (Lutz et al., 2020).

1.1.3. Privatumo paradoksas Lietuvoje

Sociologinių tyrimų apie privatumo paradoksą Lietuvoje lig šiol atlikta nebuvo. Tačiau 2016 m. Žmogaus teisių stebėjimo institute atliktas kiekybinis Lietuvos gyventojų nuostatų apie duomenų apsaugą ir elgsenos tyrimas (Bitiukova ir Liutkevičius, 2016). Atlikta reprezentatyvi Lietuvos gyventojų apklausa, apklausti 1003 Lietuvos gyventojai nuo 18 iki 75 metų amžiaus.

65 % apklaustųjų pripažino, kad neišmano savo teisių ir pareigų asmens duomenų apsaugos srityje. 77 % teigė, kad teisei į asmens duomenų apsaugą turi būti teikiama tokia pat svarba kaip ir žmogaus teisei į saviraiškos laisvę ar teisei į teisingą teismą. Tačiau sužinojus, kad tam tikras paslaugų ar prekių teikėjas pažeidžia teisę į asmens duomenų apsaugą, užtikrintai konkrečių veiksmų imtūsi, t.y. pakeistų tokį tiekėją, 19 % apklausos dalyvių, kiek mažiau užtikrintai imtūsi veiksmų 41 % dalyvių, o likusieji 66 % greičiau arba tikrai nesiimtų veiksmų. Paklausus, ar sutiktų mokėti el. pašto tiekėjui už maksimalų duomenų saugos užtikrinimą, 3 % atsakė „tikrai taip“, 28 % „greičiau taip“, 32 % „greičiau ne“ ir 37 % „tikrai ne“.

Apibendrinus visus rezultatus, tyrimo autoriai užfiksavo neatitikimą tarp nuostatų ir elgsenos, įvardijamą privatumo paradoksu: „trys ketvirtadaliai Lietuvos gyventojų teigia, kad teisė į duomenų apsaugą jiems yra tokia pat svarbi kaip saviraiškos laisvė, tačiau tik nedidelė dalis yra tvirtai pasiryžę imtis konkrečių veiksmų, pavyzdžiui, sumokėti mokesčių už papildomą duomenų apsaugą, kad ją geriau užtikrintų.“ (Bitiukova ir Liutkevičius, 2016). Nors šis tyrimas apėmė tik mažą dalį galimų nuostatų ir elgsenos variantų, yra pagrindo laikytis prielaidos, kad Lietuvoje, kaip ir kitose šalyse, gyventojai deklaruoja susirūpinimą savo privatumu, tačiau jų elgsenos šių nuostatų neatitinka.

1.2. Duomenys ir galia

1.2.1. Informacija ir galia: M. Castells

M. Castellso (2007, p. 238) teigimu, per visą istoriją fundamentaliu galios ir kontragalios šaltiniu buvo komunikacija ir informacija. Taip yra dėl to, kad visuomenėje vykstanti fundamentalioji kova yra kova dėl žmonių protų. Tai, kaip žmonės mąsto determinuoja normas ir vertybes, kuriomis paremta visuomenė. Nors prievarta ir baimė yra kritiniai išteklių norint primesti dominuojančių asmenų valią dominuojamiems, tik nedaugelis institucinių sistemų, grįstų vien represijomis, gali gyvuoti ilgai. Kūniški kankinimai yra mažiau efektyvūs, nei protų formavimas. Jei dauguma žmonių mąstys prieštarinčiai valstybėje institucionalizuotoms ir įstatymuose bei kituose teisės aktuose įtvirtintoms vertybėms ir normoms, galų gale sistema pasikeis, tačiau nebūtinai išpildant socialinės kaitos agentų lūkesčius (Castells, 2007, p. 238). Komunikacija palaiko socialinę reikšmių gamybą; žmogaus proto kova vyksta didžiąja dalimi per komunikacijos procesus. Tai ypač pasireiškia itininklintoje visuomenėje, pasižyminčioje komunikacijos tinklų skvarbumu multimodaliniame hipertekste. Skaitmeniniame amžiuje vykstanti komunikacijos technologijų transformacija išplečia komunikacijos medijų aprėptį visose socialinio gyvenimo srityse tinkle, kuris yra tuo pačiu ir globalus ir lokalus, tiek bendras tiek individualiai pritaikomas pagal vis besikeičiantį modelį. Rezultate, galios santykiai, sudarantys visų visuomenių pagrindą, taip pat kaip ir procesai keliantys iššūkį institucionalizuotiems galios santykiams, yra formuojami ir apsprendžiami komunikacijos lauke (Castells, 2007, p. 239).

Castellsas (2007, p. 239) galią konceptualizuoja kaip struktūrinį socialinio veikėjo pajėgumą primesti savo valią kitiems socialiniams aktoriams. Visos institucinės sistemos atspindi tiek galios santykius, tiek ir šių santykių ribas, dėl kurių derėtasi istorinio dominavimo ir kontradominavimo proceso metu. Kontragalia konceptualizuojama kaip socialinio veikėjo pajėgumas pasipriešinti ir mesti iššūkį institucionalizuotiems galios santykiams. Galios santykiai yra „iš prigimties“ konfliktiški, nes visuomenės pasižymi įvairove ir prieštarinčiumu (Castells 2007, p. 239). Taigi ir santykis tarp technologijų, komunikacijos ir galios atspindi prieštarinčias vertybes bei interesus ir įtraukia daugybę socialinių veikėjų į konfliktą.

M. Castellso teigimu, naują socialinę visuomenių morfologiją sudaro tinklai, o per tinklus yra įgyvendinama galia (2011, p. 774). Atsižvelgdamas į tokias socialines ir technologines sąlygas, jis išskiria keturis galios tipus: itininklinimo galia (angl. *networking power*), tinklo galia (angl. *network*

power), įtinklinta galia (angl. *networked power*) ir tinklų kūrimo galia (angl. *network-making power*). Kiekviena iš jų apibrėžia specifinius galios įgyvendinimo procesus.

Įtinklinimo galia nurodo veikėjų ir organizacijų, esančių globalaus tinklo visuomenės pagrindą sudarančiame tinkle, galią individų ir kolektyvų, nesančių tuose globaliuose tinkluose, atžvilgiu. Ši galios forma veikia per atskyrimą ir (arba) įtraukimą. Buvimo atskirtam nuo tinklo kaina auga greičiau nei buvimo jame nauda. Socialiniai veikėjai gali įsteigti sau galios poziciją sukurdami tinklą, akumuliuojantį vertingus resursus ir tada, naudojant tam tikras strategijas, uždrausdami prieigą tiems, kurie nesukuria pridėtinės vertės tinklui. (Castells, 2011, p. 774)

Tinklo galios atveju, komunikacijos standartais arba protokolais nustatomos taisyklės, pagal kurias vyksta priėmimas į tinklą. Kai į tinklų programą įtraukiami tam tikri standartai, galia vykdoma ne pašalinant iš tinklų, bet primetant priėmimo taisykles. Priklausomai nuo tinklo atvirumo, dėl taisyklių gali būti deramasi. Tačiau kai taisyklės nustatomos, jos tampa įtikinamomis visoms tinklo dalims, o pagarba toms taisyklėms leidžia tinklo, kaip komunikacinės struktūros, egzistavimą. Tinklo galia yra tinklo standartų galia to tinklo komponentų atžvilgiu, tačiau ji yra palanki tiek tam tikrai grupei socialinių veikėjų, formuojančių tinklą, tiek standartų (ar komunikacijos protokolų) nustatymui. (Castells, 2011, p. 775)

Įtinklinta galia yra tinklo viduje vykdoma vienu socialinių veikėjų galia kitų socialinių veikėjų atžvilgiu. Įtinklintos galios formos ir procesai yra specifiški kiekvienam tinklui, priklausomai nuo tikslų. Dėl šios priežasties „galios šaltinis“ nėra vienareikšmiškai įvardijamas. (Castells, 2011, p. 775)

Tinklų kūrimo galia yra svarbiausia galios forma. Tinklų pasaulyje galimybė vykdyti kontrolę kitų atžvilgiu priklauso nuo dviejų mechanizmų: a) galimybė sudaryti tinklus ir suprogramuoti / reprogramuoti tinklus remiantis tinklui priskirtais tikslais; b) galimybė sujungti atskirus tinklus ir užtikrinti atskirų tinklų kooperaciją priskiriant bendrus tikslus ir derinant išteklius ir tuo pačiu atremiant kitų tinklų konkurenciją (Castells, 2011, p. 776).

Pasipriešinimas galiai yra pasiekiamas per tuos pačius du mechanizmus, per kuriuos galia įtvirtinama tinklų visuomenėje: tinklų programomis ir perjungimais tarp tinklų (angl. *switches between networks*). Pirmu atveju, kolektyviniais socialinių judėjimų veiksmais įvairiais būdais siekiama į tinklų programas įdiegti naujas instrukcijas ir naujus kodus (pavyzdžiui, naujos instrukcijos globaliuose finansiniuose tinkluose galėtų būti skolų atleidimas kai kurioms šalims dėl ypač didelio skurdo). Antru atveju, pasipriešinimas pasireiškia blokuojant ryšių tarp tinklų perjungimus, leidžiančius tinklus valdyti pagal struktūrinį dominavimą išreiškiančią vertybių meta

programą. Terminas meta programa nurodo programą, kuri veikia kaip pirminis kodas tinklų, valdančių organizacijas ir institucijas, programoms. Blokavimas gali būti atliekamas teisiniu keliu arba bandant paveikti autoritetingas grupes (Castells, 2011, p. 778). Pasipriešinimas galiai „užprogramuotai“ tinkluose taip pat vyksta ir per pačius tinklus (Castells, 2011, p. 779). Pasipriešinimo tinklus taip pat įgalina informacijos ir komunikacijos technologijos.

M. Castellsas (2011, p. 779) dėsto, kad galios teorijos ir istoriniai nagrinėjimai rodo smurto, kaip galios šaltinio, monopolijos valstybėje svarbą, tačiau Castellsas teigia, kad sėkmingam smurto ar įbauginimo taikymui reikalingas individualių ir kolektyvinių protų formavimas. Gebėjimas priversti piliečius laikytis reikalavimų neužtikrina sklandaus visuomenės institucijų funkcionavimo. Tai, kaip žmonės galvoja apie institucijas, su kuriomis gyvena, ir tai, kokį ryšį jie turi su savo ekonomikos ir visuomenės kultūra, apibrėžia kas ir kaip gali naudotis galia. Visose socialinio gyvenimo srityse kuriant ir reprodukuojant galios santykius smurtas ir grėsmė visuomet derinami su prasmės konstravimu. (Castells, 2011, p. 780)

1.2.2. Simbolinis kapitalas ir simbolinė galia: P. Bourdieu

Vieną iš P. Bourdieu teorijos dalių sudaro simbolinės galios konceptas. Remdamasis šiuo konceptu Bourdieu teoriškai apibūdina visuomenės jėgos struktūrą ir galios pozicijų (re)produkcijos visumą. Galia yra santykinis konceptas - tai nėra veikėjo savybė, o labiau specifinio veikėjų lauko savybė. „Galios laukas yra jėgų laukas, apibrėžtas esamos formų pusiausvyros tarp galios formų arba tarp skirtingų kapitalo rūšių struktūra. Tai taip pat yra kovos dėl galios tarp skirtingų galios formų turėtojų laukas.“ (Bourdieu & Wacquant 1992, p. 76). Galios turėjimas leidžia nustatyti tiek tai, kas yra teisinga, tiek tai, kas vertinga.

Kovos dėl simbolinės galios gali įgyti dvi skirtingas formas. Pirmoji – agento socialinėje erdvėje vykdomos manipuliacijos savo pozicija, leidžiančios jam aktyviai pademonstruoti galią keisti realybę ir tokiu būdu įtvirtinti simbolinį dominavimą. Antroji – socialinio pasaulio suvokimo kategorijų transformacija, sąvokų kuriomis konstruojama socialinė realybė (pavyzdžiui – socialinių grupių pavadinimų), keitimas bei tam tikrų klasifikacijos schemų kūrimas arba naikinimas (Bourdieu, 1989).

Simbolinės galios konceptas yra glaudžiai susijęs su simbolinio kapitalo konceptu. Simbolinį kapitalą Bourdieu apibrėžia kaip suteikiantį galią „realybės konstravimui“. Agentai, kurie siekia įsitvirtinti dominuojančiose pozicijose tam tikrame lauke ir tenkinti savo interesus, disponuodami

simboliniu kapitalu vykdo simbolines kovas dėl realybės konstravimo (Bourdieu, 1989). Be to, simbolinis kapitalas sudaro sąlygas suteikti visuomenėje pripažįstamą reikšmę kitoms kapitalo formoms - ekonominiam, kultūriniam, socialiniam kapitalui.

Vienas iš galimų simbolinės galios realizacijos būdų – simbolinė prievarta. Simbolinė prievarta, kaip procesas, apibūdina dominavimo santykių primetimą dominuojamiems veikėjams, kai dominuojantieji naudojami jiems prieinamomis simbolinės galios struktūromis. Lemiamas simbolinės prievartos kriterijus yra tai, kad ji yra primetama dominuojamiems nereflektuojant ir be diskursyvinio proceso, naudojant „slaptą kodą“, kuris yra tylus ir klaidingas, atkaklus ir įtaigus, todėl galingas ir sunkiai atremiamas (Bourdieu 1997, p. 51). Tai yra prievarta, kuri vykdoma socialinio agento atžvilgiu jam bendrininkaujant. Simbolinė prievarta priešpriešinama atvirai, grubiai prievartai. Tai nematoma, švelni ir neatpažinta prievarta. Ji gali būti patiriama kaip tikėjimas, pasitikėjimas, dovana, skola, pareiga, asmeninis lojalumas (Bourdieu 1991, p. 24). Taip pat, simbolinė prievarta gali būti realizuojama pasitelkiant kultūrinius veiksmus, pavyzdžiui įvairias švietimo formas. Taigi, tie, kurie turi galią, įperša visiems kitiems kalbą, reikšmes bei simbolinę sistemą, o pastarieji pripažįsta ją kaip teisėtą. Rezultate, ji gali pakeisti ne tik dominuojamųjų veiksmus, bet ir idėjas bei mintis.

Simbolinė prievarta realizuojama padedant tiems, į kuriuos ji nukreipta, o tai suponuoja tam tikrą galios santykių kūrimą. Pagal apibrėžimą simbolinės galios santykiai yra nematomi to „aukoms“. Tik tai paaiškina taip lengvai gyvuojančius dominavimo santykius vyraujančioje socialinėje santvarkoje, taip pat kaip ir faktą, kad daug netoleruotinių sąlygų gali būti suprantamos kaip priimtinos ar net natūralios (pavyzdžiui, kaip tam tikro formos vyriškas dominavimas) (Bourdieu, 2001, p. 41). Svarbi simbolinės galios forma yra dominavimo santykių pavertimas emociniais santykiais. Tokiu būdu galia gali išreikšti save kaip „emocinį užbūrimą“, sukelti jausmus, meilumą, meilę. Emocijos gali virsti efektyviomis galios struktūrų reproduktivumo sritimis (Bourdieu 2001, p. 165). Taigi, tie, į kuriuos yra nukreipta simbolinė galia, patys tarsi pripažįsta šios galios ir hierarchinių santykių teisėtumą. Jie nemato, kad ši hierarchija yra socialinis konstruktas, realizuojantis valią tų, kurie yra hierarchijos viršūj. Sėkmingam simbolinės galios gyvavimui yra būtina, kad individai, esantys simbolinės galios santykių realizacijos objektu, tikėtų galios ir ją vykdančiųjų teisėtumu ir būtų aktyvūs santykių dalyviai. Simbolinės galios poveikis yra didžiajia dalimi medijuojamas per *doxa*, panašiai kaip aplinkos struktūros yra internalizuojamos kaip *habitus*. Galia panaudojama vykstant įvairiems gyvenimo pokyčiams, remiantis patirtais

išgyvenimais ir tikėjimu. Galia įsilieja į kasdieninę rutiną, o laikui einant ji transformuojama į simbolinę formą, kuri galų gale legitimuojama.

1.2.3. Duomenys kaip kapitalas: J. Sadowski

Literatūroje vis dažniau aptariamas duomenų ir kapitalizmo ryšys, aprašomas po tokiais sąvokomis kaip „stebintysis kapitalizmas“ (angl. *surveillance capitalism*) (Foster ir McChesney, 2014; Zuboff, 2015), „informacinis kapitalizmas“ (Fuchs, 2010), „platformų kapitalizmas“ (Srniczek, 2017). Nors šios sąvokos nėra visiškai analogiškos, tačiau jų turinys yra persidengiantis ir apima duomenų reikšmę šiuolaikiniame kapitalizme.

Ilgą laiką duomenys socialinėje, politinėje ir ekonominėje literatūroje buvo traktuojami kaip prekė, tačiau J. Sadowski (2019) siūlo įvesti naują dimensiją ir tam tikrais atvejais traktuoti duomenis kaip kapitalą. Vis didesnei daliai šiuolaikinio kapitalizmo sektorių centrine ir esmine veiklos dalimi tampa duomenys. Įvairiose srityse, orientuotose į, pavyzdžiui, technologijas, finansus, infrastruktūrą, gamybą, draudimą ir pan., duomenys naudojami kaip kapitalas. Anksčiau duomenys dažnai buvo ištrinami ar apskritai nerenkami ir buvo traktuojami kaip kaip šalutinis produktas, nevertas investicijų. Tačiau įvertinus galimą naudą, kompanijos pradėjo tikslingai rinkti ir kaupti duomenis. Nors duomenys nėra tas pats, kas pelnas, jie abu veikia panašia logika (Sadowski, 2019, p. 1). Siekis rinkti duomenis skatina naujas verslumo ir valdymo formas. Duomenų, kaip kapitalo idėja veikia ir transformuoja daugelį erdvių ir sektorių. Duomenys tampa pagrinde kapitalo forma tiek daiktų interneto srityse, pradedant „išmaniaisiais namais“ ir baigiant „išmaniaisiais miestais“, tiek finansų ir valdymo srityse, tiek ir gamyboj, tiekime bei kitose srityse.

Sadowski pristato duomenų kaip kapitalo koncepciją remdamasis trimis išvalgomis: 1) duomenys turi vertę ir kuria vertę; 2) duomenų rinkimas turi didelę įtaką verslo ir valdžios veikimui; 3) duomenų sistemose gausu nelygybės, gavybos ir išnaudojimo santykių. Šiuolaikinės organizacijos yra varomos „duomenų imperatyvo“ (Fourcade ir Healy, 2017), reikalaujančio bet kokiomis priemonėmis išgauti kuo daugiau duomenų iš kuo daugiau šaltinių. Duomenų apie žmonių kasdienę veiklą kaupimas ir analizavimas tapo kasdieniška ir įprastine veikla. Į šį procesą įeina ne tik pasyvus duomenų rinkimas, bet ir aktyvus jų kūrimas, taip „suduomeninant“ (angl. *datafication*) žmones, vietas, procesus, daiktus ir santykius tarp jų. Duomenų kapitalizmo logika ne tik sukuria sąlygas atskleisti ir atspindėti pasaulį, bet ir sukuria motyvą rikiuoti (angl. *order*) ir konstruoti pasaulį (Sadowski, 2019 p. 2, cit. pg. Boyd ir Crawford, 2012; Kitchin et al., 2015). Korporatyvinis

diskursas „viskas yra duomenys“ sukuria sąlygas, keičiančias tai, kaip žmonės supranta pasaulį ir sąveikauja su juo, o turinčius duomenų kapitalo pastato į poziciją, suteikiančią jiems prieigą ir autoritetą (Sadowski, 2019, p. 2). Sadowski (2019, p. 2) teigimu, taip susiformuoja galios/žinojimo (angl. *power/knowledge*) santykiai: pažinti pasaulį reiškia naudoti galią jo atžvilgiu, o naudoti galią jo atžvilgiu reiškia pažinti jį. Duomenų rinkimo sistemos sudaro sąlygas taip pat ir kurti duomenis, kas sukuria grįžtamojo ryšio ciklą - kuo daugiau duomenų surenkama, tuo daugiau jų galima toliau generuoti ir rinkti. Duomenų srautai atitinka galios ir pelno srautus, o tai reiškia, kad sukuriamas ne tik nesibaigiantis duomenų, bet ir galios rezervas (Sadowski, 2019, p. 3).

Remdamasis Markso ir Bourdieu kapitalo teorijomis, Sadowski (2019, p. 4) pateikia du galimus duomenų vaidmens ekonomikoje analizės būdus. Viena vertus, į duomenis galima žiūrėti kaip į skaitmeninę žaliavą, t.y. pastovų kapitalą, reikalingą prekių gamybai. Kita vertus, duomenys gali būti laikomi preke, pagaminama žmonėms dedant informaciją į „Facebook“, spaudžiant nuorodas „Google“ paieškoje ir atliekant kitus veiksmus, kuriais kuriami duomenys. Sadowski siūlymu, tinkamesnė prieiga yra duomenų kaip kapitalo, laikant tai atskira, bet glaudžiai susijusia su ekonominiu kapitalu, kapitalo forma. Kaip ir Bourdieu konceptualizuotas socialinis ir kultūrinis kapitalas, duomenų kapitalas yra konvertuotinas į ekonominį kapitalą. Tačiau ne visa vertė, gaunama iš duomenų, yra tik piniginė. Duomenų kapitalas atitinka Markso aprašytą kapitalo akumuliacijos logiką - jis gali būti nuolat renkamas ir cirkuliuojamas (Sadowski, 2019, p. 4). Duomenų kaupimas ir cirkuliuojamas tampa varomąja įmonių jėga. Siekiama nuolatinio duomenų judėjimo ir augimo. Didelės kompanijos paleidžia į rinką tam tikrus produktus ne dėl pelno, bet dėl siekio surinkti daugiau duomenų (Sadowski, 2019, p. 5).

J. Sadowski (2019, p. 5-6) išskiria šešis būdus, kaip naudojamas duomenų kapitalas ir kaip iš jo gaunama vertė. Pirma, duomenys naudojami žmonių profiliavimui ir tikslinių grupių atskyrimui. Tai pritaikoma personalizuotoms reklamos, klientų atrankai pagal finansinį rizikingumą ir patikimumą. Antra, duomenys naudojami sistemų optimizavimui. Procesai efektyvinami analizuojant duomenis ir vertinant, kaip sumažinti švaistymą, padidinti produktyvumą ir kaip išgauti daugiau sunaudojant kuo mažiau. Tai gali būti atliekama gamyboj diegiant sensorių sistemas, analizuojant miestus ir žmonių srautus ir taip tobulinant paslaugas, sekant žmonių kūnus ir judesius darbo vietoje. Trečia, duomenys naudojami vadybai ir kontrolei. Tai atitinka galios/žinojimo santykį, kuriame duomenys yra skaitmeninė, mobili ir apdorojama žinojimo forma. Sukaupus duomenų apie tam tikrą dalyką, išauga galimybė naudoti galią to dalyko atžvilgiu ir tuo pačiu išgauti dar daugiau duomenų. Tai gali būti tiek kasdienis savo mitybos stebėjimas ir reguliavimas, tiek policijos

pareigūnams privalomas ant kūno nešiojamų kamerų naudojimas, tiek eismo stebėjimas ir reguliavimas. Ketvirta, duomenys yra naudojami tikimybių modeliavimui. Dėmesys skiriamas ne tik esamos padėties analizei, tačiau ir prognozavimui. Pavyzdžiui, policija naudodami duomenis siekia prognozuoti, kur ir kada galima tikėtis padidėjusio kriminalinio aktyvumo, valstybė bando prognozuoti populiacijos dydžio kaitą, prekiaujantys daiktais bando prognozuoti žmonių norus ir poreikius. Penkta, duomenys naudojami daiktų ir sistemų kūrimui. Skaitmeninės sistemos ir paslaugos dažnai remiasi duomenimis. Pavyzdžiui, tokios platformos kaip „Uber“ veikia dėl galimybės realiu laiku siųsti duomenis apie vairuotojus ir keleivius. Tokie įrenginiai kaip išmanieji namų asistentai taip pat sukurti naudojant didelius kiekius duomenų. Šešta, duomenys naudojami turto vertės kėlimui. Tokie objektai kaip pastatai, infrastruktūros, mašinerija, transporto priemonės yra susidėvintis turtas. Su laiku jie praranda vertę dėl susidėvėjimo. Išmaniųjų technologijų pasitelkimas leidžia atidžiai stebėti šių objektų būklę ir tokiu būdu užtikrinti tinkamą priežiūrą ir lėtesnį susidėvėjimą.

Reikšminga surenkamų duomenų dalis yra apie žmones - jų tapatybes, įsitikinimus, elgesį ir kitą asmeninę informaciją. Tai reiškia, kad duomenų rinkimo sistemos orientuojamos į vis labiau invazyvų žmonių stebėjimą ir sekimą (Sadowski, 2019, p. 6). Kasdien naudojami prietaisai, tokie kaip šaldytuvai, nors ir turi vieną labai aišką funkciją - šaldyti maistą - transformuojami į išmaniuosius šaldytuvus, taip pridodant daugiau funkcionalumo (pavyzdžiui, produktų galiojimo datos stebėjimas, pirkinių sąrašo sekimas) ir tuo pačiu sukuriant didelius kiekius duomenų apie tai kiek, kaip kada ir ko suvartojama, kas patinka, o iš to galima daryti išvadas apie gyvenimo ritmą, įvykius gyvenime ir atitinkamai tą informaciją taikyti.

Paprastai naudojantis išmaniosiomis technologijomis ar tiesiog paslaugomis internete, vartotojų prašoma sutikti su paslaugų teikimo sąlygomis ir taisyklėmis. Tokios sutartys yra vienpusės, sukurtos be derybų ir nesuteikiančios galimybės derėtis. Galimi pasirinkimo variantai yra du - arba sutinki su sąlygomis ir suteiki teisę rinkti apie save duomenis, arba nesutinki ir netenki galimybės naudotis paslaugomis. Dėl didelės apimties ir sudėtingo pateikimo, vartotojai paprastai neskaito sąlygų, su kuriomis sutinka. Nors tokios paslaugos, kurias teikia, pavyzdžiui, „Google“ ar „Facebook“, teikiamos be užmokesčio, kaina sumokama duomenų pavidalu. „Nemokama“ prieiga užtikrina vartotojų pritraukimą ir įsitraukimą, o tuo pačiu ir duomenų akumuliaciją.

Apibendrinant galima teigti, kad duomenys gali būti traktuojami kaip kapitalas ir egzistuoja glaudus ryšys tarp duomenų ir finansinio kapitalo. Duomenų kapitalas nepretenduoja pakeisti finansinio, o kaip tik veikia kaip atskira, tačiau lygiavertė kapitalo forma. Šios dvi formos

tarpusavyje sąveikauja ir tokiu būdu užtikrina viena kitos augimą (Sadowski, 2019, p. 9). Remiantis tuo, kokį turtą ir galią jau šiandien suteikia duomenų kapitalas, galima teigti, kad tai veda prie naujos ar bent pakitusios kapitalizmo formos, turinčios atitinkamų implikacijų visuomenės gyvenimui.

1.2.4. Duomenys ir kapitalizmas: S. M. West ir S. Zuboff

Duomenų vaidmenį kapitalizmo kontekste analizavo ir S. M. West (2019). Jo pasirinkta prieiga apima bendrai duomenų kapitalizmo kaip tokio koncepcijos formavimą. S. M. West teigimu, modernaus duomenų kapitalizmo evoliucija prasidėjo praeito amžiaus dešimto dešimtmečio viduryje. Duomenų kapitalizmas apibūdinamas kaip sistema, kurioje duomenų apie mus suprekinimas sudaro sąlygas galios perskirstymui informacijos amžiuje (West, 2019 p. 23). Jeigu, kaip teigė Castellsas (2007), komunikacija ir informacija yra esminis galios šaltinis, tuomet duomenų kapitalizmas reiškia asimetrišką galios perskirstymą ją įgyjant tiems veikėjams, kurie turi prieigą ir galimybes suprasti duomenis. Toks netolygus pasiskirstymas įgyvendinamas per kapitalizmą ir pateisinamas susiejant įtinklintas technologijas su virtualių bendruomenių politine ir socialine nauda remiantis technologinio utopizmo naratyvais (West, 2019 p. 23). Naudodamas duomenų kapitalizmo terminą, West siekia aprašyti padarinius, kilusius kai elektroninės komercijos modelis, paremtas internetiniu produktų pardavimu virto modeliu, paremtu prekyba auditorija, o tiksliau - individualių elgsenos profilių, susietų su vartotojų duomenimis, prekyba (West, 2019, p. 23).

Technologinio utopizmo naratyvai skatina vartotojus įveikti kylantį nerimą dėl privatumo ir skatina naudotis „virtualių bendruomenių“ teikiama is privalumais ir tuo pačiu maskuoja informacijos asimetriją, atsirandančią suprekinant duomenis. West (2019, p. 24) išskiria tris naratyvus: nemokamo ir atviro tinklo vertė, personalizavimo potencialas ir naujų vartotojų galios formų kūrimas. Šie trys naratyvai pateisina duomenų kapitalizmą išryškindami technologijų skaidrumą ir gebėjimą skatinti bendruomeniškumą. Tačiau jie užmaskuoja tokią žalą kaip informacinė asimetrija, neapmokamas darbas ir socialinė kontrolė (West, 2019, p. 24).

Artimą perspektyvą plėtoja ir Shoshana Zuboff. Centrinis jos tyrimų objektas yra stebintysis kapitalizmas (angl. *surveillance capitalism*). Stebinčiuoju kapitalizmu Zuboff vadina naują informacinio kapitalizmo formą. Šio kapitalizmo siekis yra prognozuoti ir modifikuoti žmonių elgesį, taip gaminant pajamas ir kontroliuojant rinką (Zuboff, 2015, p. 75). Stebinčiojo kapitalizmo

šaknimis Zuboff laiko „Facebook“ ir „Google“ korporacijas, o vėliau šis modelis tapo interneto verslų, startuolių ir programėlių pagrindu (Zuboff, 2019, p. 8). Anksčiau atliekomi laikyti duomenys, sugeneruojami vartotojams naudojantis paslaugomis, tapo naudinga ištekliu, padedančiu tobulinti paslaugas bei personalizuoti reklamas. Reikšmingą pranašumą įgavo kompanijos, galinčios ne tik stebėti, bet ir prognozuoti vartotojų elgesį (Zuboff, 2019, p. 11). Privatumas tapo persikirstytu – vietoj to, kad žmonės turėtų teisę spręsti kaip ir ką jie atskleidžia, šios teisės tapo sukoncentruotos stebėtiniojo kapitalizmo srityje (Zuboff, 2019, p. 15).

1.2.5. Duomenų apimtis ir kontrolė: E. Segev

E. Segev (2019) pasiūlė analitinę schemą, padėsiančią suprasti mechanizmus, kuriais informacija tampa galia, bei to socialines ir kultūrinės implikacijas. Apimtis (angl. *volume*) yra apibrėžiama kaip informacinis resursas - informacijos kiekis ir įvairovė bei žmonės gaminantys ją. Kontrolė apibūdinama per du konkuruojančius ir komplementarius mechanizmus: populiarizacija (informacija reikšmingai daugumai žmonių), ir personalizacija (informacija reikšminga kiekvienam asmeniui individualiai). Taigi, apimtis nurodo į informacijos ir žmonių, prie kurių dominuojančios grupės turi prieigą, kiekį ir įvairovę. Kontrolė bendrai nurodo į dominuojančių grupių gebėjimą atrinkti, įtraukti arba atmesti, organizuoti ir manipuliuoti informacija ir žmonėmis (Segev, 2019 p. 4).

Pagrindinis E. Segev (2019, p. 1) keliamas argumentas - galimybė transformuoti informaciją į galią reikalauja interakcijos tarp augančios žmonių apimties ir informacijos kontrolės balansuojant populiarizacijos ir personalizacijos mechanizmus. Jo teigimu, tarp apimties ir kontrolės nuolat egzistuoja kompromisas - kuo didesnės apimties informacija turima, tuo, paprastai, daugiau aukojama galimybė ją kontroliuoti. Atitinkamai, kontrolės mechanizmai - personalizacija ir populiarizacija - sukelia vidinę įtampą: personalizuojant gali tekti atsisakyti populiarus turinio ir atvirkščiai (Segev 2019, p. 2). Globalios korporacijos, tokios kaip „Netflix“, „Amazon“, „Facebook“, „Apple“ ar „Google“, naudoja šiuos principus tam kad palaikytų savo žinojimo monopoliją (angl. *monopoly of knowledge*) ir suoptimizuotų balansą tarp apimties ir kontrolės, o taip pat tarp populiarizacijos ir personalizacijos. Šis procesas gali sukelti tiek kultūrinį homogeniškumą (kai sistemiškai siūlomas populiarus turinys) tiek heterogeniškumą (kai siūlomas individualius poreikius atitinkantis turinys).

E. Segev (2019) galią konceptualizuoja kaip trijų etapų procesą. Pirma, žmonės pasiekia ir naudoja įvairius resursus tam kad, antra, patenkintų savo interesus ir, trečia, paveiktų kitus žmones ar įvykių sekas. Kaip ir kiti apibrėžimai, autoriaus teigimu, šis apibrėžimas pabrėžia sąveiką tarp žmonių ir resursų. Segev remiasi J. Thompsono (1995, p. 13) išskirtais keturiais galios tipais: politinė ir socialinė galia, ekonominė galia, prievartinė arba fizinė galia ir simbolinė galia (pvz., raštingumas arba informaciniai įgūdžiai). Galia nuolat svyruoja tarp skirtingų formų ir praktikoje tos formos yra sunkiai išskiriamos. Socialinė ir politinė galia dažnai siejasi su ekonomine ir prievartine galia, o visos galios formos yra priklausomos nuo komunikacijos priemonių (simbolinės galios). (Segev 2019, p. 2) Segev teigimu, informaciją vertinant kaip potencialų galios šaltinį, žinojimas tampa svarbiu medijuojančiu konceptu. (Segev, 2019 p. 3)

Remdamasis P. Bourdieu kultūrinio kapitalo koncepcija, Thompsonas (Segev, 2019 p. 3, cit. pg. Thompson 1995) simbolinės galios konceptu nurodo pagrindę į informaciją ir komunikaciją. Thompsonas informaciją laiko pagrindiniu simbolinės galios resursu. Tačiau informacija tampa galingu įrankiu tik tada, kai pasitelkiama kartu naudojant ir kitus resursus (ekonominių, socialinių, žmogiškąjį kapitalą).

1.3. „Facebook“ korporacija ir privatumas

1.3.1. „Facebook“ platforma

Facebook platformą 2004 m. sukūrė M. Zuckerbergas, su tikslu virtualioje erdvėje sujungti studentus. Platformos populiarumas greitai išaugo ir išsiplėtė už universiteto ribų, o neilgai trukus „Facebook“ tapo pasaulinio lygio korporacija. Kertinis platformos sėkmės momentas buvo nuspręsti pilną auginti iš vartotojų duomenų ir reklamos. Vartotojai naudojami platforma kaip virtualia laiko praleidimo ir komunikavimo erdve - rašė pranešimus į srautą, bendravo grupėse, susirašinėjo, kėlė nuotraukas ir kitą informaciją, dalinosi informacija apie save, rinkosi „pamėgti“ įvairius puslapius. Tuo tarpu „Facebook“ siekė surinkti kuo daugiau duomenų ir panaudoti juos parduodant reklamą - tai tapo jų verslo modeliu (Lyon, 2019, p. 66). Taigi, kaip apibūdino J. Sadowski (2019), duomenys tapo pagrindine kapitalo forma – šiuo atveju duomenys turi ir kuria vertę, duomenų rinkimas turi didelę įtaką „Facebook“ veikimui ir kaip bus aptarta vėlesniuose skyriuose – „Facebook“ duomenų sistemoje galima pastebėti nelygybės ir gavybos santykių. „Facebook“ veikla remiasi ir kapitalo akumuliacijos logika – duomenų kapitalas nuolat renkamas ir cirkuliuojamas. Taip pat, kaip išskyrė J. Sadowski, duomenų kaip kapitalo principą žymi jų naudojimas žmonių profiliavimui ir tikslinių grupių atskyrimui („Facebook“ tai naudoja reklamai).

Taigi „Facebook“ yra vienas pagrindinių Zuboff (2019) įvardinto stebinčiojo kapitalizmo pavyzdžių. Šiandien platforma naudojami apie 2,7 milijardo vartotojų iš viso pasaulio. Iš naršykle pasiekiamos svetainės, „Facebook“ išsiplėtė iki platformos, pasiekiamos naudojantis išmaniųjų telefonų programėlėmis, o teikiamų paslaugų aibė apima tokias programėles kaip „Messenger“, „Instagram“, „WhatsApp“. Besinaudojančių „Facebook“ teikiamomis paslaugomis gausa sudaro sąlygas didžiulių duomenų kiekių kaupimui, o sukauptas kapitalas leidžia ir įprasminti juos analitiškai – tiek personalizuojant vartotojus pasiekiantį informacijos srautą bei reklamas, tiek ir sukuriant tam tikras tendencijas ir išpopuliarinant tam tikrus dalykus. Taigi patenkinamos E. Segev nurodytos tiek apimtys, tiek ir kontrolės sąlygos, tad „Facebook“ renkami duomenys tampa ne tik pelno, bet ir galios šaltiniu.

1.3.2. „Facebook“ platformos naudojimo motyvai

78% interneto naudotojų naudojami „Facebook“ ir vidutiniškai per dieną prie platformos prisijungia aštuonis kartus (Greenwood et al., 2016). Galima sakyti, kad maždaug 30% pasaulio populiacijos naudojami platforma (Clement, 2019). Europos šalių bei Jungtinių Amerikos Valstijų „Facebook“ vartotojai sudaro tik 2% visos „Facebook“ vartotojų populiacijos (Kowal et al, 2020, p. 2).

Facebook platforma suteikia platų spektrą funkcijų: tiek individualus tiek grupinis susirašinėjimas, dalinimasis informacija naujienų sraute, komentavimas, dalinimasis nuotraukomis ir vaizdo įrašais, naudojimas teminėmis grupėmis, žaidimai, internetinė prekyba. O tai atitinkamai suteikia įvairių galimybių išpildyti savo socialinius ir psichologinius poreikius. Platforma leidžia pasiekti tiek pažįstamus, tiek nepažįstamus žmones, plėsti socialinį kapitalą. Vartotojai gali realizuoti save, stebėti kitus, palaikyti ir stiprinti ryšius, komunikuoti darbo reikalais, siekti populiarumo, reklamuoti savo verslą ar kitą veiklą. Galimybė dalintis informacija bei pastoviai komunikuoti yra ypač svarbi platformos dalis. Kaip aptarta ankstesniame skyriuje, M. Castello teigimu, komunikacija ir informacija yra galios šaltinis, taigi daugelio žmonių įsitraukimas virtualioje informacijos ir komunikacijos erdvėje tampa pretekstu visiems įsitraukti ir dalyvauti platformos veikloje, taip užtikrinant atitinkamą komunikacijos efektyvumą bei informacijos pasiekiamumą.

Naudojimosi „Facebook“ platforma priežasčių gali būti įvairių ir skirtingų, priklausomai nuo įvairių faktorių. Siekiant nustatyti pagrindinius naudojimosi „Facebook“ platforma motyvus, atlikta nemažai tyrimų, dažniausiai paremtų kiekybine metodika. Atlikti tyrimai rodo, kad kultūriniai skirtumai turi įtakos naudojimosi platforma priežastims. Pavyzdžiui, žmonės iš individualistinių kultūrų socialinių medijų svetainėse ieško informacijos, o iš labiau kolektyvistinių kultūrų siekiama rasti emocinės pagalbos (Kim et al., 2011). Kalbant apie motyvus susikurti „Facebook“ paskyrą, 2018 metais Rumunijoje atlikta kiekybinė studentų apklausa, apklausti 1126 studentai. Tyrimo rezultatai parodė, kad svarbiausias faktorius yra socialinių ryšių palaikymas (Cristescu ir Balog, 2018, p. 337).

Australijoje atliktas tyrimas, kurio tikslas išsiaiškinti, kodėl vartotojai pasilieka „Facebook“ platformoje nepaisant vis dažnesnės kritikos jai (Lupton ir Southerton, 2021). 2018 metais apklausti vartotojai reikšmingais ir vertingais naudojimosi „Facebook“ aspektais įvardijo emocinį poveikį, socialinę ir santykių įtaką bei saviraiškos galimybę. Platforma padeda palaikyti ryšius su

geografiškai nutolusiais giminaičiais ir artimaisiais. Taip pat svarbus suteikiamas priklausymo jausmas (angl. *feelings of belonging*), vienišumo palengvinimas, artimų ryšių palaikymas ir puoselėjimas bei nauda palaikant su darbu susijusius ryšius. Platforma suteikia galimybių ir palengvina naujų ryšių užmezgimą. Taip pat viena iš įvardintų naudojimosi priežasčių – tai baimė praleisti pakvietimus, pokalbius.

Galima kelti klausimą, o kokie motyvai egzistuoja nesinaudoti „Facebook“ platforma. 2016 metais atliktas tyrimas, kuriuo siekta nustatyti priežastis, dėl kurių nesinaudojama šia platforma (Aloudout et al, 2019). Atlikti 17 interviu su žmonėmis iš Jordanijos ir Jungtinių Arabų Emiratų, kurie nesinaudoja „Facebook“ paslaugomis. Nustatyta 12 nesinaudojimo platforma priežasčių. Informantai įvardijo nepasitikėjimą platformą, grįstą neužtikrintumu dėl platformos patikimumo. Taip pat platforma suvokiama kaip nesaugi ir pažeidžiama kiber atakomis. Svarbi ir socialinė įtaka – artimųjų kritika platformos atžvilgiu. Įvardinta ir nepageidaujama informacija bei susirūpinimas privatumu nurodant nerimą dėl to, kaip platforma saugo asmeninę informaciją. Taip pat informantai platformą vertino kaip stokojančią naudos, nepatogią, nesuteikiančią pakankamai kontrolės. Išreikšta ir baimė skleisti informaciją apie save internete bei kultūroje vyraujančios neigiamos nuostatos platformos atžvilgiu, religinių įsitikinimų reikšmė bei subjektyvios neigiamos nuostatos platformos atžvilgiu.

1.3.3. Privatumo valdymas „Facebook“ platformoje

„Facebook“ platformoje suteikiama galimybė nustatyti, ką kiti žmonės ir draugai gali matyti vartotojo paskyroje. Tačiau šios privatumo nustatymų funkcijos dažnai atnaujinamos, todėl jų naudojimas tampa problemišku, nes tai vienintelė priemonė riboti kitiems žmonėms asmeninės informacijos stebėjimą (Shore ir Steinman, 2015). Taip pat, kiek komplikuočiau yra privatumo valdymas pačios platformos atžvilgiu. Tyrėjų vertinimais (Schyff, 2020, p. 10), dauguma privatumo politikos tekstų yra suprantami tik tiems individams, kurie bent du metus mokėsi aukštojoje mokykloje. Atsižvelgiant į tai, kad didelė dalis medijų vartotojų yra neišsilavinę (Clement, 2019), sunkiai perskaitomi ir sudėtingi privatumo politikos aprašymai sudaro sąlygas nenumatytiems, su privatumu susijusiems padariniams (Schyff, 2020, p. 10).

„Facebook“ renka ir skleidžia asmeninę informaciją per daugelį skirtingų programėlių, prieinamų per pačią platformą ir taip pat per trečiųjų šalių programėles, kurios naudojami „Facebook“ platforma prisijungimui. Pavyzdžiui, muzikos klausymo programa „Spotify“ leidžia

vartotojams užsiregistruoti naudojanti „Facebook“ paskyra. Tačiau, jei vartotojas renkasi taip daryti, „Spotify“ gauna informaciją apie vartotojo „Facebook“ profilio viešus duomenis, draugų sąrašą, gimimo datą bei elektroninio pašto adresą (Schyff, 2020, p. 9). Nors vartotojas ir gali pasirinkti nesidalinti šiais duomenimis, tam reikia atlikti keletą papildomų nustatymų pakeitimų prisijungimo procese. Daugelis kitų populiarių programėlių, pavyzdžiui „Candy Crush Saga“, veikia panašiu principu. Prie kai kurių bevielio ryšio produktų taip pat galima prisijungti naudojant „Facebook“ paskyrą ir taip trečiosioms šalims suteikiant prieigą prie asmeninės informacijos, pačiam vartotojui tiksliai nežinant, kokias saugumo implikacijas tai sukelia (Schyff, 2020, p. 9).

Vienas iš pavyzdžių, kaip buvo netinkamai naudojama asmeninė informacija, surinkta per programėlę, yra „Cambridge Analytica“ incidentas. Aleksandras Koganas, naudodamas programėlę „This is your digital life“ (liet. „Tai tavo skaitmeninis gyvenimas“), priviliojo vartotojus atlikti asmenybės testą, kuriam atlikti reikėjo suteikti programėlei prieigą prie informacijos apie „Facebook“ profilį (Schyff, 2020, p. 9). Nors 270000 vartotojų, įsidiegusių šią programėlę ir atlikusių testą, žinojo, kad informacija apie juos bus renkama, jie nežinojo, kad programėlė taip pat gali rinkti informaciją apie jų „Facebook“ profilio draugus. Tai leido programėlei surinkti informaciją apie 50 milijonų Jungtinių Valstijų piliečių (Schyff, 2020, p. 9). Koganas pažeidė savo sutartį su „Facebook“ ir pardavė duomenis „Cambridge Analytica“, kuri panaudojo juos 30-ties milijonų Jungtinių Valstijų balsuotojų asmenybių analizei. Dėl kilusios pasipiktinimo bangos, „Facebook“ sustabdė daugiau nei 400 programėlių veiklą (Schyff, 2020, p. 9)

1.3.4. „Facebook“ vartotojų privatumo rizikos

„Facebook“ tyrimai pabrėžia atotrūkį tarp socialinių praktikų ir privatumo savivaldos (angl. *self-management*). Individai yra bent iš dalies motyvuoti normatyvinių socialinių sumetimų (angl. *considerations*), net jei jie aiškiai nemato ryšio tarp dalinimosi su draugais „Facebook“ platformoje ir dalinimosi su pačiu Facebook. Tai reiškia, kad vartotojai stengiasi išlaikyti privatumo normas bendraudami tarpusavyje, tačiau jiems mažiau rūpi kaip apsaugoti savo privatumą nuo „Facebook“ (Hull, 2015, p. 94). Atitinkamai, išskiriamos horizontalios ir vertikalios, su privatumu siejamos rizikos.

Horizontalios rizikos siejamos su grėsme, kylančia iš to, kaip vartotojai gali naudoti vieni kitų asmeninę informaciją. Dalinimasis pernelyg jautria, asmenine informacija gali lemti, jog kiti panaudos ją netinkamai, išplatins ir sukels nemalonių padarinių. Taip pat, vartotojai gali kelti

nuotraukas ir jose žymėti kitus. Nuotraukų su jautriu turiniu pasidalinimas gali taip pat sukelti nemalonių padarinių nuotraukoje esančiam asmeniui ir pažeisti jo privatumą. Platformoje itin lengva dalintis turiniu ir skleisti jį tarp didelio skaičiaus žmonių. Tokiu būdu asmeninė informacija gali pasiekti tuos žmones, kuriems ši asmeninė informacija neturėjo būti skirta. Vartotojų veikla „Facebook“ platformoje palieka ilgalaikius, nuolat prieinamus įrašus (Snowden, 2019), dėl ko vartotojams sunku, jei apskritai įmanoma, iš naujo sukurti save. Jei anksčiau jie naudojo socialinėmis medijomis neatsakingai, pavyzdžiui, kėlė nederamą turinį, jie negali panaikinti kitų vartotojų suvokimo, susiformavusio matant tą turinį (Schyff, 2020, p. 10). Net jei vartotojas ir ištrina turinį, ši informacija vis tiek lieka „Facebook“ duomenų saugyklose ir sudaro dalį duomenų kolekcijos, siejamos su tuo vartotoju. Europos Sąjungoje gyvenantys vartotojai šiuo klausimu yra saugomi Bendrojo duomenų apsaugos reglamento, kuris sudaro galimybes iš esmės sunaikinti duomenis. Tačiau tai neapsaugo nuo kitų platinamos informacijos, nepalankios vartotojo privatumui.

Vertikalios rizikos siejamos su privatumo pažeidimais iš pačios korporacijos bei platformos nulaužimo atvejais ir informacijos nutekinimais. Korporacijos, valdydamos didelius kiekius duomenų apie savo vartotojus, gali juos naudoti tiek paslaugų gerinimui, tiek ir korporacijai naudingais tikslais, kurie gali sukelti nebūtinai teigiamus padarinius vartotojams. Su vertikaliais privatumo pažeidimais siejamos rizikos išsamiau aptariamos sekančiame skyriuje.

1.3.5. „Facebook“ platformos dizaino poveikis

„Facebook“ platforma, kaip jau aptarta ankstesniame poskyryje, suteikia daug funkcijų ir galimybių. Tačiau vis dažnesni tyrimai rodo ir neigiamą naudojimosi platforma pusę. „Facebook“ platformos verslo modelis reikalauja kuo didesnio vartotojų skaičiaus ir kuo didesnio jų praleidžiamo laiko platformoje, o tuo pačiu - ir kuo daugiau dalinimosi asmenine informacija (Lyon, 2019, p. 66). Kuo daugiau gyvenimo detalių ir asmenybės bruožų atskleidžiama, tuo lengviau prognozuoti elgesį ir rūšiuoti vartotojus į kategorijas, naudingas personalizuotai reklamai. Dėl šių priežasčių „Facebook“ platformos dizainą siekiama sukurti kuo labiau įtraukiantį – įdiegtos „begalinio slinkimo“ (angl. *infinite scroll*) funkcijos, teigiamą grįžtamąjį ryšį generuojantys „patinka“ mygtukai. Apie platformos įtraukiantį poveikį nemažai dėmesio skiriama ir mokslinėje psichologinėje literatūroje.

Pozityvūs jausmai, siejami su „pasinėrimo“ jausmu naudojantis „Facebook“ platforma, dažnai prisideda prie tolimesnio įsitraukimo į virtualų pasaulį ir gali sukelti artimo emocinio ryšio

su socialinių tinklų platformomis vystymąsi (Brailovskaia et al., 2018). Šis ryšys siejamas su stipriu, įkyriu poreikiu likti nuolatos „tinkle“ ir naudotis „Facebook“ net jei ši veikla sukelia konfliktus „realiame“ pasaulyje. Šis reiškiny s įvardinamas „Facebook“ priklausomybe (Andreassen et al., 2012). „Facebook“ priklausomybė apibūdinama šešiomis charakteristikomis:

Neramumas - nuolatinis galvojimas apie naudojimąsi „Facebook“

Tolerancija – vis daugiau laiko praleidžiama „Facebook“ siekiant patirti tas pačias pozityvias emocijas, patirtas mažiau laiko praleidžiant „Facebook“ platformoje

Nuotaikos modifikacija – „Facebook“ paprastai naudojamasi siekiant pagerinti nuotaiką neapsvarstant kitų nuotaikos gerinimo alternatyvų

Atkrytis – nepaisant individo pastangų mažiau laiko praleisti „Facebook“, grįžtama prie tų pačių naudojimosi įpročių

Abstinencija – patiriamas sunkumas ir nervingumas kai nesinaudojama „Facebook“

Konfliktai – tarpasmeninės problemos, kylančios dėl intensyvaus „Facebook“ naudojimo. (Andreassen et al., 2012; 2013).

„Facebook“ priklausomybė dar nėra laikoma formaliu psichiatrinium sutrikimu ir nėra įtraukta į Diagnostinį ir Statistinių Psichinių Sutrikimų Vadovą (American Psychiatric Association, 2013) ir į Tarptautinį Ligų Klasifikatorių (World Health Organization, 2018). Dėl reiškinio naujumo, kol kas remtis galima tik longitudinaliais ir eksperimentiniais moksliniais tyrimais (Brailovskaia ir Margraf, 2017; Brailovskaia et al., 2018; Brailovskaia et al., 2020). Tyrimų rezultatai indikuoja neigiamus „Facebook“ priklausomybės padarinius emocinei ir fizinei naudotojų sveikatai (Brailovskaia et al., 2019; Brailovskaia et al., 2020).

Vartotojų pritraukimo mechanizmai sudaro sąlygas išlaikyti vartotojus platformoje ir skatina juos praleisti ten kuo daugiau laiko. Taip „Facebook“ sukaupia vartotojų bazę kartu su asmenine informacija suteikia galimybę šią informaciją panaudoti dar didesnei duomenų gavybai (Hull, 2015, p. 92). Atsiranda galimybė gauti ne tik tiesiogiai vartotojų pateikiamą informaciją, bet ir generuoti ir taikyti duomenis apie vartotojų elgseną, asmenines charakteristikas. 2014 metais kompanija susilaukė didžiulės reakcijos po to, kai papublikavo tyrimą, parodžiusį, kad negatyviai (arba pozityviai) užkoduota informacija vartotojų sraute skatino vartotojus ir save išreikšti labiau negatyviai (arba pozityviai). Paaiškėjo, kad „emocinio užkrato“ poveikis nereikalauja tiesioginės, tarpasmeninės sąveikos (Kramer et al. 2014). Daugiausia prieštarų susilaukė tyrimo metodas - tam tikrą laiką buvo subtiliai manipuluojama milijonų vartotojų naujienų srautu.

2009 (Jernigan ir Mistree, 2009) metais atliktas tyrimas parodė, kad „Facebook“ vartotojų draugų sąrašė esančių homoseksualių asmenų dalis stipriai koreliavo su pačio vartotojo seksualine orientacija, net jei ji ir nebuvo atskleista platformoje. 2013 (Kosinski et al., 2013) metais atliktas tyrimas parodė, kad automatizuota „Facebook“ „patinka“ paspaudimų analizė gali nustatyti rasę (afroamerikietis ar kaukazietis) su 95% tikslumu, o lytį su 93% tikslumu. Taip pat buvo teisingai suklasifikuoti krikščionys ir musulmonai (82%), demokratai ir respublikonai (85%), seksualinė orientacija (88% vyrams ir 75% moterims) ir piktnaudžiavimas narkotinėmis medžiagomis (73%). Lengvai nuspėjami asmenybės bruožai taip pat gali būti numanomi pagal „patinka“ paspaudimus. Pavyzdžiui, vartotojai, kurie pamėgo puslapį „Hello Kitty“, buvo stipriai linkę į atvirumą ir pasižymėjo žemu sąžiningumu, sutariamumu ir emociniu stabilumu. Jie taip pat labiau tikėtina buvo demokratinių pažiūrų ir afroamerikietiškos kilmės, daugiausia krikščionys ir kiek žemesnio nei vidutinis amžiaus. (Hull, 2015, p. 92)

2014 metais Zeynep Tufekci paviešino vidinį „Facebook“ tyrimą, kuris atskleidė, kad subtilūs „eikite ir balsuokite“ priminimai nedaug, bet reikšmingai padidino rinkimų aktyvumą; pakankamai, kad būtų galima pakreipti rinkimų baigtį. Tokiu atveju, jei „Facebook“ ar kita didelė interneto platforma gali tikslingai siųsti tokias žinutes balsuotojams, kurie galimai palaiko kandidatus, patrauklius kompanijai, gali atsirasti pretekstas ištraukti į „skaitmeninį džerimanderingą“ ir siekti politinio poveikio nedemokratiškais metodais. (Hull, 2015, p. 92)

1.3.6. Sutikimas su naudojimosi sąlygomis kaip (ne)pasirinkimas

Jungtinėse Amerikos Valstijose, standartinė privatumo apsaugojimo virtualioje erdvėje strategija yra grįsta savivalda (angl. *self-management*), paprastai „pranešant ir sutinkant“ su paslaugų teikimo sąlygomis arba galutinio vartotojo licencine sutartimi (GVLS). Šios sutartys nurodo, kad programos ar paslaugos vartotojai sutinka su tam tikru asmeninės informacijos, kurią jie pateikia, panaudojimu. Teoriniai tokios privatumo savivaldos gynimai remiasi prielaidomis, kad individai, išreikšdami privatumo preferencijas, elgiasi racionaliai (ekonominė prasme) ir kad jų elgesys atitinka šias preferencijas (Hull, 2015, p. 90). Hull (2015, p. 90) siūlo tris priežastis, kodėl šios prielaidos nėra teisingos ir kodėl savivalda gali neapsaugoti privatumo: pirma, vartotojai nežino ir negali žinoti su kuo jie sutinka; antra, privatumo preferencijas labai sunku įgyvendinti; trečia, atsisakymas naudotis privatumą pažeidžiančiomis svetainėmis daugeliui yra vis mažiau perspektyvus pasirinkimo variantas.

Kai kompanijos siekia sutikimo išsaugoti, naudoti ir / arba parduoti asmens duomenis, tai paprastai daroma sutarties pavidalu. Labiausiai paplitusi sutartis vadinama galutine vartotojo licencine sutartimi (GVLS). Ji yra skiriamas skaitmeninių technologijų bruožas ir sudaro didžiąją dalį sutarčių, kurias sudarome beveik kasdien, jei naudojames internetu ar programine įranga (Sadowski 2019, cit. pg. Thatcher et al., 2016). Tai puslapiai svetainėse ir aplikacijose, kurie priverčia paspausti „sutinku“ arba „priimti“ prieš gaunant prieigą naudotis paslaugomis. GVLS yra žinoma kaip „standartinė“ sutarties forma, nes ji paprastai pritaikoma visiems vartotojams (Sadowski, 2019). Jos yra vienpusės, sudarytos be derybų ir nederinamos, vartotojas gali arba sutikti arba atsisakyti prieigos. Taigi, viena iš šalių neturi galios išreikšti reikalavimus. Neretai aptinkama, kad kompanijos slapta į GVLS įtraukia abejotinas sąlygas, pavyzdžiui, reikalaujančias vartotojus atsisakyti teisių į savo duomenis arba nustatančių kokius duomenis renkami ir kaip naudojami (Sadowski, 2019). Be to, GVLS yra sukurtos taip, kad net ir pats iniciatyviausias asmuo negalėtų susipažinti su privalomomis sąlygomis - tai ilgi, tankūs, teisiniai dokumentai (Sadowski, 2019). Daugeliu atvejų, žmonės privalo aktyviai sutikti su tuo, kad jų duomenys bus akumuliuojami, tačiau šis sutikimas turi mažai bendro su „sutikimo“ reikšme. O kai kas nors yra paimama be sutikimo, tai vadinama vagyste. Net jei tai yra duomenys, o ne materialus turtas, etinis relevantiškumas išlieka. (Sadowski, 2019).

Tam, kad sutikimas būtų prasmingas, individas turi žinoti, su kuo sutinka. Tačiau vartotojai yra nepalankioje informacinės asimetrijos pusėje ir paprastai nei žino, nei supranta kaip yra naudojami jų duomenys (Hull 2015, p. 90). Taip yra dėl to, kad privatumo politikos aprašymai yra ypač sudėtingi ir kompleksiški, nepaisant to, kad yra būdų kaip šią informaciją pateikti labiau prieinamai vartotojams. Tačiau kompanijos turi savo paskatų aprašymus palikti kuo neaiškesnius ir pasilikti sau teisę vienašališkai keisti juos atsižvelgiant į verslo poreikius. Tai ypač aktualu tokioms svetainėms kaip „Facebook“, kur produktu laikomi individai, suteikiantys savo asmeninę informaciją.

Kitas aspektas yra tai, kad svetainės parduoda informaciją trečiosioms šalims, vartotojus įtraukiant į trečiųjų šalių privatumo politiką, su kuria vartotojai niekada nesusipažįsta (Hull, 2015, p. 91). Be viso to, išsami ir aiški privatumo politika pati savaime yra ilga ir sudėtinga. Taigi, asimetrijos problema yra struktūrinė ir negali būti išspręsta suteikiant individams daugiau informacijos apie svetainės privatumo politiką. Informacijos asimetrija sutikimo davimo metu yra ne vienintelė problema. Svarstymas apie šią asimetriją galimai užgožia kitą problemą - duomenų gavyba gali šį sutikimą apskritai paversti bereikišku, nes sutikimo metu nėra žinoma nei

vartotojams, nei, tikriausiai, pačiai kompanijai kaip tie duomenys bus panaudoti (Hull, 2015, p. 91). Panaudojamas gali būti tiek naudingas, tiek žalingas, tačiau vartotojai neturi galimybės įvertinti kas labiau tikėtina. Taigi, sprendimas priimamas neapibrėžtumo sąlygomis ir dėl to, atitinkamai, sunku įvertinti rizikas (Hull, 2015, p. 91). Be to, vienas atliktas tyrimas parodė, kad interneto vartotojams perskaityti lankomų interneto svetainių privatumo politikas užtrukę maždaug 244 valandas per metus. Vertinant prarastą laiką, tai Jungtinių Valstijų ekonomikai galėtų kainuoti apie 781 milijardus dolerių (Hull, 2015).

Kaip aptarta ankstesniame skyriuje, M. Castellsas dėstė, kad atkreiptinas dėmesys į tai, kad tinklų aplinka (angl. *networked environments*) vis labiau remiasi prieigos kontrolės režimais. Iš individo perspektyvos, tai dažnai pasireiškia kaip pasirinkimas tarp vis didesnio savęs atskleidimo korporacijoms ir valdžios subjektams ir tarp galimybės gauti prieigą prie ko nors svarbaus praradimo (Hull, 2015, p. 96). Kiekvieną kartą spausdami, kad sutinka ir tarsi atlikdami autonomišką pasirinkimą, individai šiuos režimus daro vis labiau kasdieniškais, o galutinis to taškas yra valdymo būdas, kurio tikslas yra ne tai, kad būtų norima arba nenorima tam tikrų dalykų, bet kad būtų norima tik tų dalykų, iš kurių galima pasipelniti. Svarbus to elementas yra tikėjimo, kad subjektai, visiškai įaugę į informacinę aplinką, visus pasirinkimus atlieka autonomiškai, diegimas. Tai reiškia, kad įsitikinimas, jog subjektai yra autonomiški ir nepriklausomi nuo savo informacinės aplinkos, padeda užmaskuoti tai, koku mastu ši aplinka kruopščiai formuoja subjektų, kurie gali joje atsirasti, tipus (Hull, 2015, p. 96).

Fundamentaliame lygmenyje, socialinių tinklų platformų struktūra atsilygina tiems, kurie atskleidžia savo informaciją ir atstumia tuos, kurie atskleidžia nepakankamai. Pavyzdžiui, Kanados studentų tyrimas parodė, kad informacijos apie savęs atskleidimas tampa tapatumo konstravimo dalimi, o šis konstravimas susijęs su populiarumu: populiariausi žmonės yra tie, prie kurių tapatumo konstravimo aktyviausiai prisideda kiti (Christofides et al. 2009, p. 343)

Taigi, vartotojams pakartotinai pateikiamas pasirinkimas - daugiau ar mažiau privatumo? Viskas to pasirinkimo kontekste skatina juos atsakyti „mažiau“. Tai savo ruožtu įpratina juos galvoti, kad mažiau privatumo yra tai, ko nori „normalūs“ žmonės (Hull, 2015, p. 97).

1.4. Apibendrinimas

Privatumo klausimai tiek bendrai, tiek skaitmeniniame pasaulyje yra neatsiejami nuo informacijos. Tačiau informacijos suskaitmeninimas sudaro ypač palankias sąlygas duomenų

rinkimui, kaupimui, analizei, jų panaudojimui ar nutekimui. Duomenys ir iš jų gaunama informacija yra socialinių santykių įrankis. M. Castellso ir P. Bourdieu analizė parodo informacijos, arba kitaip - žinojimo - vaidmenį ir reikšmę visuomenėje. Žinojimas suteikia pranašumą ir yra priemonė įgyti galios. Kuo daugiau turi informacijos apie aplinką, tuo daugiau jos gali pritaikyti ir panaudoti savo reikmėm. Informacija yra vertinga visuose visuomenės lygmenyse ir sluoksniuose, visose institucijose, kiekvieno individo gyvenime. Visuomenėje vyksta nuolatinis mainymasis informacija, jos rinkimas ir taikymas. Kiekviena sąveika yra lydima informacijos judėjimo. Kuo daugiau informacijos turima - tuo didesnės galimybės. Dėl to tiek individai, tiek individų grupės yra suinteresuotos gauti informacijos.

Informacinių technologijų plėtra sudarė sąlygas efektyvesniam duomenų rinkimui, perdavimui ir apdorojimui, t.y. pavertimui informacija. Tai atnešė pokyčių kasdieniame gyvenime individualiame lygmenyje - internetas leidžia greitesnę ir gausesnę prieigą prie informacijos, sudaro galimybės komunikuoti ir dalintis informacija nuotoliniu būdu, o internetinės socialinių tinklų platformos leidžia stebėti didesnės dalies žmonių gyvenimus. Taip pat šiomis galimybėmis ėmė naudotis ir verslo sektorius - pradžioje duomenų rinkimas apie įmonės vidaus procesus bei rinkos tyrimai leido efektyvinti veiklą. Vėliau ir patys duomenys virto preke ir leido marketingo srities plėtrą. Duomenų naudojimo mastai išaugo tiek, kad daugeliui įmonių duomenys tapo pagrindiniu tikslu ir pelno šaltiniu, o šių procesų vidinė logika tapo sulyginama su kitomis ekonominėmis koncepcijomis ir realizavosi kaip duomenų kapitalas.

Ekonominiai veikėjai, laiku persiorientavę ir spėję užauginti duomenimis grįstą verslą, tuo pačiu įgavo ir galimybę ne tik rinkti ir analizuoti, bet ir naudoti ir taikyti surenkamus duomenis. Tai ypač pasakytina apie didžiąsias technologijų korporacijas, tokias kaip „Facebook“, „Google“, „Apple“, „Microsoft“, „Amazon“ ir kitas. Jiems prieinami tiek didelės apimties duomenys, tiek jų kontrolė, o su tuo atitinkamai išauga ir jų galia. Taip verslo modelis, reikalaujantis duomenų akumuliacijos, skatina korporacijas imtis priemonių, pritraukiančių vartotojus. Vartotojai, tuo tarpu, patenka į nelygius galios santykius, negali atsisakyti teikiamų paslaugų nes viena vertus yra suinteresuoti teikiamomis paslaugomis, o kita vertus tampa ir priklausomi nuo šių paslaugų ir praranda galimybę rinktis bei kenčia nuo platformos sukeliama poveikio. Tuomet, nors ir rūpinasi dėl savo privatumo, tačiau neturi galimybių tai išreikšti savo elgesiu, kas literatūroje būdavo įvardinama kaip privatumo paradoksas. Situaciją apsunkina individualistinė perspektyva – privatumas laikomas individo atsakomybe ir perkeliamas į jo asmeninį pasirinkimą ir įforminimas

„sutikimu“ su taisyklėmis ir privatumo politika. Tad visa informacija, kurią apie vartotojus gali surinkti įvairios korporacijos, laikoma vartotojo asmeniniu reikalu.

„Facebook“ platforma yra tapusi neatsiejama gyvenimo dalimi, atliekanti daug reikšmingų funkcijų vartotojų gyvenimuose. Kyla klausimas, kiek privatumo nuostatų ir elgsenos neatitikimas naudojantis „Facebook“ platforma gali būti laikytinas paradoksu, o kiek – nelygių galios santykių padarinys, lemiantis tai, kad vartotojai yra priverčiami atsisakyti savo asmeninių duomenų kontrolės. Toliau pateikiamas empirinis tyrimas, kuriuo siekiama pagrįsti tezę, kad neatitikimas tarp privatumo nuostatų ir elgsenos, įvardijamas privatumo paradoksu, dešimtojo dešimtmečio kartos Lietuvos „Facebook“ platformos vartotojų tarpe kyla iš galios santykių asimetrijos tarp platformos valdytojų ir vartotojų.

2. Empirinis dešimtojo dešimtmečio kartos Lietuvos „Facebook“ vartotojų patirčių tyrimas

2.1. Teorinis empirinio tyrimo pagrindas

Tyrimo tikslui pasiekti pasirinkta kokybinė metodika – pusiau struktūruoti interviu su dešimtojo dešimtmečio kartos Lietuvos „Facebook“ vartotojais. Empiriniams privatumo paradokso tyrimams dažnai pasitelkiama kiekybinė metodika, leidžianti fiksuoti neatitikimus tarp nuostatų ir elgesio, tačiau ribojanti galimybes aiškinti šį reiškinių. Todėl, siekiant giliau pažvelgti į vartotojų patirtis ir atskleisti galimas nuostatų ir elgesio neatitikimo priežastis pasirinkta kokybinė prieiga.

Tyrimui atlikti pasitelktos galios santykių, simbolinio kapitalo bei duomenų kaip kapitalo koncepcijos. Remiantis jomis konstruotos tyrimo gairės bei atlikta duomenų analizė. Šiomis koncepcijomis siekta vartotojų patirtyse atskleisti duomenimis grįstą galios santykių dimensiją socialinio tinklo „Facebook“ valdytojų bei vartotojų lauke.

Tyrimui atlikti pasirinkta dešimtojo dešimtmečio karta – tai 1990-2000 m. gimusieji asmenys, kurių socializacija vyko jau nepriklausomoje Lietuvoje. Šie asmenys susipažino su internetu ankstyvajame savo gyvenimo laikotarpyje ir turėjo galimybę prisijungti prie „Facebook“ platformos dar iki sulaukdami pilnametystės – socialinis tinklas pasaulyje išpopuliarėjo 2006 m.

2.2. Empirinio tyrimo organizavimas

Empirinio tyrimo tikslas:

Paaikškinti privatumo paradoksą duomenimis grįstais galios santykiais remiantis empirine dešimtojo dešimtmečio kartos Lietuvos „Facebook“ vartotojų analize.

Empirinės tyrimo dalies uždaviniai:

1. Atskleisti dešimtojo dešimtmečio kartos Lietuvos „Facebook“ vartotojų santykį su platforma
2. Išsiaiškinti, kaip dešimtojo dešimtmečio kartos Lietuvos „Facebook“ vartotojai patiria privatumo paradoksą
3. Ištirti, kaip dešimtojo dešimtmečio kartos Lietuvos „Facebook“ vartotojų patirtyse reiškiasi duomenimis grįsti galios santykiai

Tyrimo dalyvių atranka.

Atrankos kriterijai: asmenys, gimę 1990-2000 metais, naudojančys „Facebook“ platformą ne mažiau nei 5 metus bei prisijungiantys prie jos ne mažiau kaip kartą per savaitę. Tyrimo dalyviams atrinkti buvo taikoma tikslinė atranka bei „sniego gniūžtės“ atrankos principas. Pasirinkti du prieinami asmenys, atitinkantys atrankos kriterijus, o jų buvo prašoma rekomenduoti asmenis, atitinkančius kriterijus.

Gairių konstravimas.

Interviu gairės konstruotos siekiant atskleisti „Facebook“ vartotojų patirtis – klausimai skirti privatumo paradokso atskleidimui, praktinių naudojimosi platforma aspektų aptarimui, informacijos reikšmės atskleidimui bei santykio su platforma privatumo kontekste atskleidimui. Kursyvu pateikti klausimai buvo naudojami kaip papildomi, pagilinantieji klausimai, naudojami esant poreikiui.

1. Norėčiau pradėti nuo tokių bendresnių klausimų apie Jus, kaip asmenybę. Kiek Jums bendrai gyvenime, tiek gyvai, tiek virtualiai, svarbu dalintis informacija apie save su kitais?
2. O kiek Jums svarbu išsaugoti savo privatumą?
3. Galbūt galite įvardinti, ką laikote privatumu?
4. Dabar norėčiau pereiti prie socialinių tinklų temos. Gal galėtumet papasakot, kiek laiko naudojate „Facebook“ platforma ir koku intensyvumu?
Kiek laiko per dieną praleidžiat, kaip dažnai prisijungiat? Kaip vertinat tokį laiko praleidimo kiekį?
5. Gal galėtumet papasakot, dėl ko apskritai naudojate Facebook?
Ką Jums duoda, kuo patinka? Ką veikiate?
Ką, Jūsų asmenine nuomone, visuomenei apskritai duoda ši platforma?
6. Į „Facebook“ galima tiek kelti įvairų turinį, tiek žiūrėti kitų vartotojų turinį. Kiek Jums reikšmingos abi šios galimybės?
7. Ar bandote kažkaip riboti / kontroliuoti savo praleidžiamą laiką Facebook?
Ar buvote kada nustojęs naudotis Facebook? Dėl kokių priežasčių?
Kaip sekėsi? Kiek laiko nesinaudojote? Kodėl grįžote?
8. Kaip jaustumėtės, jei staiga nebegalėtumet naudotis Facebook?
Ko būtent trūktų?

9. Galbūt yra kažkokių dalykų, kurie nepatinka apie Facebook?

10. Per visą naudojimosi „Facebook“ laikotarpį, kiek teko pajauti, kad naudojimasis „Facebook“ labiau trukdo gyvenime, nei padeda? Kokie tai buvo atvejai?

Galbūt pastebėjote tokių atvejų kitų žmonių tarpe?

11. Dabar paprašysiu prisiminti, tai buvo gana seniai, tačiau registruojantis į platformą Jūsų buvo prašoma perskaityti ir sutikti su taisyklėmis bei privatumo politika. Kokių jausmų sukėlė toks prašymas?

Ar skaitėte taisykles ir privatumo politiką?

12. Kaip apskritai vertinate savo privatumą „Facebook“ platformoje?

Ar jaučiatės saugiai?

Kas būtent kelia klausimų / atrodo nepatikima?

13. Ar bandėte keisti kokius nors nustatymus ar kitaip aktyviai saugoti savo privatumą šioje platformoje?

Ką būtent darėte? Kaip sekėsi?

14. Jei, tarkime, būtų labai paprasti ir aiškūs žingsniai, kaip apsaugoti savo privatumą Facebook, kiek Jums būtų svarbu jais pasinaudoti?

15. O kiek Jums reikšmingas Jūsų privatumas kitų vartotojų atžvilgiu, ir kiek pačios „Facebook“ korporacijos atžvilgiu?

16. Apskritai, kiek pasitikite Facebook?

17. O kas turėtų nutikti ar pasikeisti pačiame Facebook, kad nustumėte juo naudotis?

18. Galbūt jau žinojote, tačiau „Facebook“ kaupia bei analizuoja visą įmanomą informaciją apie savo vartotojus ir neretai ją perduoda trečiosioms šalims. Kaip vertinate tokią veiklą?

19. Kaip manote, kiek valdžios institucijos turėtų kištis į „Facebook“ veiklą?

Ką turėtų kontroliuoti / riboti?

20. Grįžtant prie klausimo apie privatumą – kaip manote, kas yra atsakingas už kiekvieno žmogaus privatumą?

Kiek tai yra individo, kiek korporacijos, o kiek valdžios atsakomybė?

21. Na ir pabaigai – galbūt interviu metu kilo kokių minčių, kuriomis norėtumėte pasidalinti? Kokie pasvarstymai kyla?

Tyrimo gairėms patikrinti atliktas bandomasis interviu. Po bandomojo interviu atlikimo gairės pakoreguotos tik nežymiai, todėl ir šio interviu metu surinkti duomenys įtraukti į analizę, atsižvelgiant į pakeitimus.

Tyrimo dalyviai ir jų charakteristikos.

Iš viso atlikta 10 interviu. Tyrimo dalyvių amžius varijavo nuo 22 iki 30 m. Atlikti 5 interviu su vyrais ir 5 interviu su moterimis. 8 tyrimo dalyviai gyvena Vilniuje, 1 dalyvis gyvena Kaune, 1 dalyvis yra Švedijoje gyvenantis lietuvis. 7 iš jų turi aukštąjį universitetinį išsilavinimą, 1 – aukštąjį neuniversitetinį išsilavinimą, 1 šiuo metu studijuoja, 1 turi profesinį išsilavinimą. Interviu atlikti 2021 m. pavasarį, trukmė varijuoja nuo 35 iki 65 min. Interviu atlikti nuotoliniu būdu, tam pasirinkta „Zoom“ platforma. Visi interviu buvo įrašinėjami. Siekiant užtikrinti dalyvių konfidencialumą, jų vardai bei kitos asmenį identifikuojančios detalės buvo pakeistos. Tyrimo dalyviai supažindinti su tyrimu bei surinktų duomenų panaudojimu. Interviu išrašai pateikiami su tyrimo dalyvių sutikimu.

Duomenų analizė.

Duomenų analizę sudarė toliau aprašyti žingsniai. Visi interviu buvo ištranskribuoti. Duomenų apdorojimui ir analizei naudotas programinis paketas „MAXQDA“, kurio pagalba interviu buvo sukoduoti. Taip pat vesti užrašai viso tyrimo metu: atliekant bei koduojant interviu buvo rašomos atmintinės. Koduojant dėmesys buvo telkiamas į vartotojų patirtis, išryškėjančius naratyvus bei jų sąsajas su teorinėmis koncepcijomis. Kodavimo pabaigoje sudaryti kodų medžiai.

Tyrimo ribotumai.

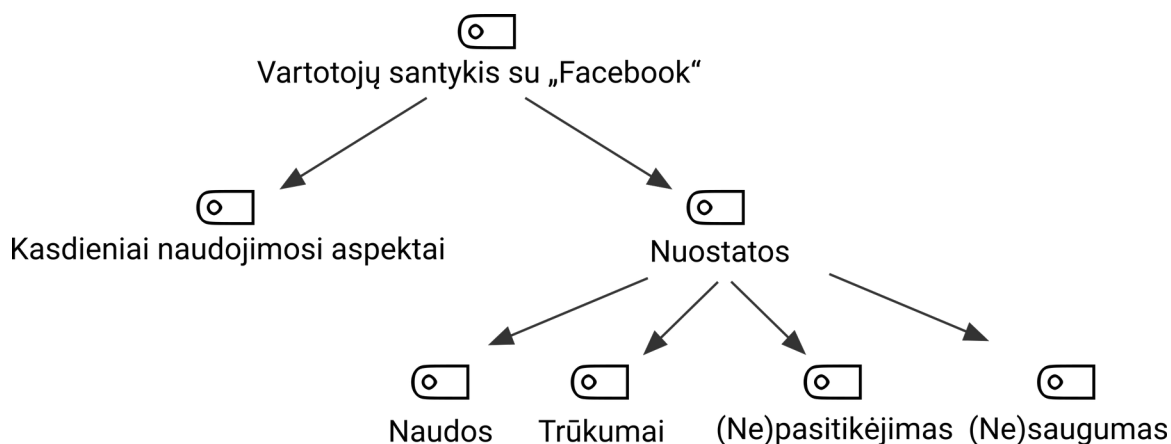
Dauguma tyrimo dalyvių yra Vilniuje gyvenantys bei aukštąjį išsilavinimą turintys asmenys, todėl atitinkamai reprezentuojama tik ši grupė.

2.3. Empirinio tyrimo rezultatai

2.3.1. Kodų medis

Koduojant duomenis, išskirtos trys bendros kategorijos ir atitinkamai sudaryti trys kodų medžiai. Pirmoji kategorija (1 pav.) „Vartotojų santykis su „Facebook““ skirta kasdienio naudojimosi platforma aspektams aptarti, išsiaiškinti, kiek laiko ir kaip naudojama platforma, kaip vertinama pati platforma. Antroji kategorija (2 pav.) „Facebook“ vartotojų privatumas“ skirta aptarti privatumo sampratai, atskleisti privatumo paradoksui, aptarti privatumo platformoje vertinimus bei susijusius aspektus. Trečioji kategorija (3 pav.) „Galios asimetrija „Facebook“ vartotojų patirtyse“ skirta analizuoti kaip vartotojų patirtyse reiškiasi asimetriški galios santykiai – aptariamos naudojimosi ja priežastys, privatumo galimybių suvokimas, privatumo rizikų vertinimas, sutikimo su privatumo politika patirtys bei besireiškianti kontragalia. Tolesniuose skyriuose išsamiau aptariama kiekviena iš kategorijų.

2.3.2. Vartotojų santykis su „Facebook“

1 pav.

Kasdieniai naudojimosi aspektai

Tyrimo dalyvių buvo prašoma pasidalinti kasdieniais naudojimosi aspektais, kiek laiko, koku intensyvumu naudojasi „Facebook“ platforma, ką joje veikia bei kaip vertina ją. Visi platforma naudojasi ne mažiau, kaip 10 metų. Naudojimo intensyvumas kito nuo minimalaus

naudojimo ar paskyros ištrynimo iki keleto valandų per dieną. Paprastai dalyviai prisijungia kiekvieną dieną ir praleidžia ten nuo 15 minučių iki valandos ir daugiau. Įprasta yra būti nuolat prisijungus ir palikti atidarytą platformos langą, net jei ir aktyviai ja nesinaudojama.

Platformoje dalyviai susirašinėja su kitais žmonėmis, palaiko tiek silpnus tiek stiprius ryšius, kelia nuotraukas bei rašo įrašus, kur dalinasi savo nuomone, atradimais, pastebėjimais. Taip pat stebi kitus vartotojus, tiek pažįstamus, tiek nepažįstamus, bei jų keliamą turinį. Daugiau dėmesio skiriama kitų stebėjimui ir informacijos paieškai, nei asmeninio turinio kėlimui: „*aš kažkaip labiau mėgstu tiesiog stebėt ką kiti daro*“ [Urtė, 27 m.], „*Nu aš savo nelabai keliu*“ [Loreta, 25 m.]. Tačiau svarbi ir galimybė dalintis:

„ir man reikia apie tai parašyt į feisbuką, ir nu ten kokie dešimt žmonių palaikina ir aš toks – nu buvau išgirstas, ačiū [juokiasi], tai man abidvi galimybės yra svarbios iš tikrųjų“ [Darius, 27 m.].

Įprasta praktika yra „scrollinimas“ – tai slinkimas naujienų srautu, sugeneruotu kiekvienam vartotojui individualiai. Tai veikia ir kaip kitų stebėjimas, ir kaip susipažinimas su aktualijomis, naujienomis, stebimos įdomios temos bei diskusijos. Dalyviai taip pat prisijungia prie įvairių teminių grupių, kur ieško informacijos, diskutuoja, susipažįsta. Naudojasi skelbimais, t. y. galimybe pirkti, parduoti, ieškoti daiktų ar juos atiduoti. Kai kurie platformą naudoja ne tik asmeninems reikmėms, bet ir darbui, administruoja darbinės paskyras arba kuria savo verslo puslapius.

Nuostatos

Dalis klausimų buvo skirta nuostatų „Facebook“ atžvilgiu įvardijimui. Paklausus, ką visuomenei duoda ši platforma, įvardintos įvairios **naudos**:

„galimybė susirasti internetinių bendraminčių, [...] duoda galimybę, tarkim nesijausti tokiu vienišu“ [Kotryna, 27 m.];

„gali pasiekti Vilniaus merą, Ingridą Šimonytę pasiekti. [...] atkreipt dėmesį, aktualias problemas, išsireikalauti kažkokių teisių, galimybių“ [Lukas, 27 m.].

Dalyvių teigimų, „Facebook“ platforma leidžia lengviau palaikyti ryšį su kitais, dalintis tuo ką veiki, ieškoti informacijos, „*savo idol'us sekti*“ [Titas, 27 m.]. Taip pat platforma „[duoda] *aikštę kur žmonės gali susitikti ir bendrauti apie dalykus*“ [Darius, 27 m.],

Atitinkamai pateikti ir **trūkumai**:

„feisbukas sukuria labai burbulus, kurie gal ir visur atsiranda, bet feisbuke tai kažkaip labai jaučiasi, tie socialiniai burbulai. [...] žmonės realiai vieni ant kitų važiuoja pagal kažkokius paviršutinius parametrus, tai feisbuke labai daug to“ [Andrius, 22 m.];

„tai pakeičia asmeniškumus ryšius, kuriuos mes užmegztume, jeigu to feisbuko nebūtų“ [Darius, 27 m.];

Tyrimo dalyvių teigimu, platforma suteikia labai daug „visokių dezinformacijų“, „priklausomybę“, taip pat joje gali būti „iškraipyto suvokimo apie pasaulį“, dėl platformos neįvertinti savo pasiekimų, o „žiūri kitų“. Paprašius įvardinti, kokie dalykai nepatinka apie „Facebooką“, be anksčiau minėtų dar įvardintas per didelis informacijos srautas, artimų žmonių turinio naujienų sraute trūkumas. Akcentuota, jog nepatinka reklamos, reklamų personalizavimas pagal paieškas. Taip pat - neteisingo požiūrio apie žmones susidarymas, profilio nuotraukų rėmelių mados, „baninimo sistema ir reportinimo sistema“ – tai, kaip žmonės blokuojami platformoje. Taip pat įvardintas nemandagus bendravimas:

„mes nežinom žmogaus asmeniškai, mes nejaučiam atsakomybės prieš jį, ar ne, ir tada mes galime skleisti, mes galim ten sarkastiškai reaguoti į kokį konservatorių, jis nebe žmogus staiga, ar ne, ten sakykim, tos atsiranda tokia pagieža ir ten homofobai vienaip reiškiasi ir ten kažkokie konservatyvūs žmonės kitaip ir ten kairieji irgi ten pradeda labai taip pašaipiai, sarkastiškai reaguoti į viską“ [Darius, 27 m.].

Įvardintas ir dalinimasis „baisybėmis“, politiniais dalykais, ginčai. Dviejų tyrimo dalyvių užsiminta ir apie privatumo klausimus: „girdėjau, kad yra krūvos privatumo spragų“ [Andrius, 22 m.], „kažkaip nėra iki galo aišku, kaip Facebookas tą informaciją renka apie tave“ [Kotryna, 27 m.].

Klausiant apie pasitikėjimą „Facebook“, tyrimo dalyviai teigė **nepasitikintys** juo:

„Nepasitikiu. Bet nelabai matau, kaip išeit iš to. Nu tipo nepatinka, bet kadangi visi naudojasi, tai jaučiuosi, kad ir aš turiu naudoti.“ [Kotryna, 27 m.].

Nepasitikėjimas išreiškiamas per galimą duomenų praradimą: „aš manau, kad laisvai gali ir duomenys nutekėti“ [Lukas, 27 m.]. Dalyviai nerašo tam tikros informacijos, pavyzdžiui, kad yra susituokę, kas yra jų giminaičiai ar kad turi šunį, nes tikisi, kad viskas gali „nulūžti“. Taip pat išreikštas nepasitikėjimas didelėmis korporacijomis bendrai, argumentuojant tuo, kad normalu būti skeptiškam milžiniškam socialiniam tinklui, kuris generuoja dideles pajamas, bei: „tai yra didžiulis konglomeratas ir jie ten gali visokių šunybų prikrestī“ [Darius, 27 m.]. Taip pat nepasitikėjimas

sietas ir su nežinomybe: „Aš nežinau ką jie gali padaryt ir kur jie visus mūsų duomenis deda“ [Loreta, 25 m.]. Nepasitikėjimas kyla ir iš to, kad:

„jie gali naudotis mano informacija, kad aš esu dedamas į šablonus ir tie šablonai yra persiunčiami kitom asociacijom, kompanijom, kurios naudojasi mano informacija“ [Povilas, 30 m.].

Panašiai kalbėta ir apie **saugumo** jausmą „Facebook“:

„Bet kalbant apie pačią svetainę, kaip jinai naudojasi, tai šiaip ne, nesijaučiu saugi.“ [Kotryna, 27 m.];

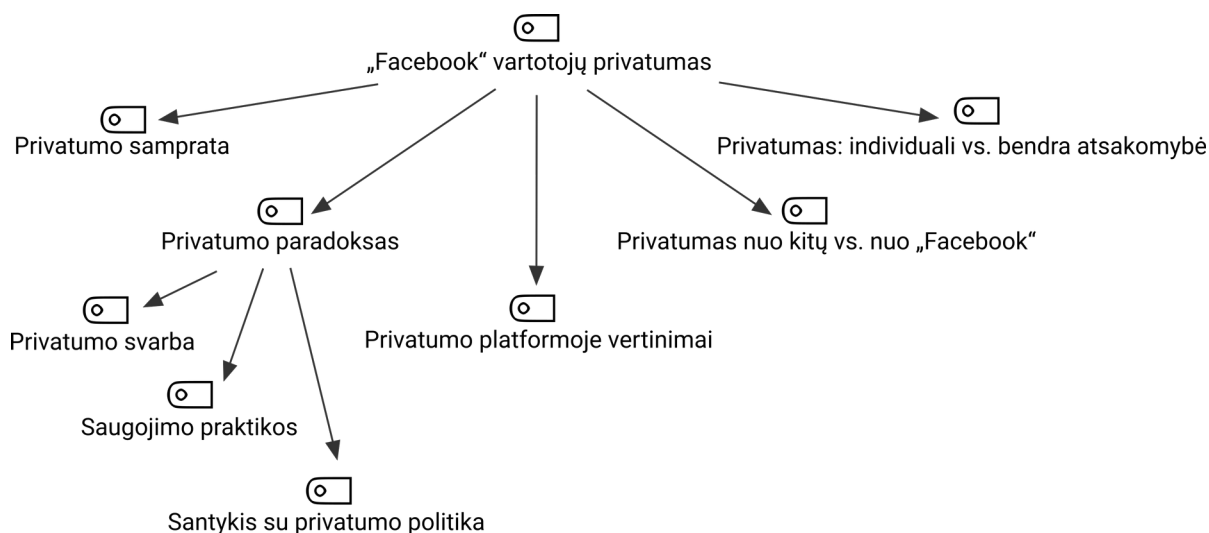
„jaučiu, kad tai nėra saugi erdvė“ [Urtė, 27 m.].

Tuo tarpu Titas [27 m.], įvardino, kad jaučiasi „pakankamai“ saugiai, Povilas [30 m.] savo saugumo jausmą išreiškė teiginiu „Asmeniškai nelabai turiu ką slėpt“. Dėtos pastangos pasiekti daugiau saugumo:

„Tai nesijaučiu saugiai. Ten buvo variantų kitokias naršykles naudoti, kurios yra kažkokios vizualiai nepatrauklios ir kažkaip nelimpa tiesiog. Nu jo, neprilipo. Nu bet, kad pasijaust saugesnė, kartais naudoju tas naršykles.“ [Eglė, 30 m.].

Su nesaugumo jausmu taip pat bandoma tvarkytis galvojant apie save, kaip apie nereikšmingą vartotoją: „aš dabar naiviai tikiuosi, kad niekam nesu įdomu ir niekas į mane nežiūri, aš to tikiuosi.“ [Loreta, 25 m.].

2.3.3. „Facebook“ vartotojų privatumas

2 pav.

Privatumo samprata

Kalbant apie tyrimo dalyvių privatumo sampratą, vyrauja įvairūs požiūriai. Išsiskyrė kelios privatumo apibūdinimo kategorijos: privatumas įvardijamas kaip „*erdvė, kurioje jautiesi saugus [...] asmeninė erdvė*“ [Lukas, 27 m.], tai, ko nenori atskleisti viešai, „*dalykai, kurie darytų mane pažeidžiamu*“. Privatumui priskiriama butis, namai, gyvenamoji vieta, butas, garažas. Privatumas su saugumu sietas ne tik erdviškai, bet ir kalbant apie informaciją: „*informacija, nežinau, kažkas susiję su tavo tiesiog, mm, saugumu*“, taip pat „*asmeninės patirtys*“, kurios yra „*tau vienam*“. [Urtė, 27 m.]. Paminėtos ir asmenį identifikuojančios detalės: „*Lokacija, pavyzdžiui [...] kad nebūtų aišku, kur tiksliai aš esu*“ [Kotryna, 27 m.], taip pat – pavardė, veidas, gimimo data, adresas. Privatumu įvardinta ir „*laisvė veikti ir daryti ką noriu*“ [Povilas, 30 m.], o nuomonės, elgsenos įtakojimas suprantamas kaip privatumo laužymas. Išreikštas ribos brėžimas tarp to, kas pasiekama pačiam, ir kas kitiems:

„*Privatumas gal yra tai, kad aš, kad mano informacija, tik tai ta informacija kurią aš noriu, kad kiti pasiektų yra pasiekama kitiems, o ta informacija, kurią aš noriu palikti sau ir savo artimiesiems, jinai yra tenai ir kad yra tam tikros ribos ir aš kontroliuoju tas ribas*“ [Darius, 27 m.].

Privatumo paradoksas

Paklausus, kiek **svarbu išsaugoti privatumą**, visi tyrimo dalyviai išreiškė didesnę arba mažesnę norą išsaugoti privatumą ir laikė jį svarbiu:

„jeigu tai yra kažkokia informacija grynai apie nu jo, nežinau, ten koks nors adresas ar telefonas ar dar kas nors, tai svarbu išlaikyti. [...] Daugiau gal tokie, kur atrodo būtų galima, tarkim sekti mane greitai, tas svarbu“ [Kotryna, 27 m.].

Parodyta ir nuostata į save, kaip neįdomų ar neturintį ko slėpti asmenį:

„Nu nesu toks labai kažkoks nežinau žvaigždė, kuri trokšta privatumo, nelabai turiu ką slėpt. Tai kažkaip nėra labai svarbu. Svarbu išsaugoti labai intymius dalykus, tai pasisaugau“ [Saulė, 27 m.].

Išreikšta viltis, kad: *„aš vis tiek niekam nesu įdomus“* [Darius, 27 m.]. Parodyta ir dvejonė galimybėmis išsaugoti privatumą:

„Aš nežinau iš tikrųjų kiek kiek čia yra šiais laikais įmanoma išsaugoti, bet manau, kad kiek įmanoma tai yra svarbu, vis tiek turėt tą tokią ribą“ [Urtė, 27 m.],

„svarbuu, norėčiau, bet aa feisbukas man neleidžia“ [Loreta, 25 m.].

Kalbant apie **privatumo saugojimo praktikas** naudojantis „Facebook“, įvardintos buvo šios praktikos: kai kurių tyrimo dalyvių nenurodoma tam tikra informacija – tikras vardas, telefono numeris, gimimo data. Užslaptinama informacija, kad ją matytų tik drauguose esantys vartotojai:

„Feisbuke man atrodo aš irgi kažkaip pasidarius, kad man atrodo tik draugai galėtų matyt ir kad negalėtų matyt ten man atrodo nei datos, nei mano numerio su kuriuo aš esu užsiregistravus“ [Loreta, 25 m.].

Ši tyrimo dalyvė taip pat teigė, kad jai privatumas svarbus, tačiau atsargiai nesielgia. Taip pat trinamas seniau įkeltas turinys, nuotraukos. Stengiamasi nedėti nuotraukų su savo veidu:

„Nuo darbdavių ir nuo močiutės ir nuo mamos gal esu slėpus dalykus, [...] Esu ieškojus, kaip reikia ištrinti, kaip reikia padaryt, kad nebesimatytų, [...] stengiuosi profilio nuotraukas dėti, kur neryškiai mano veidas, nu kad ne visiškai ryškiai tie bruožai matytųsi“ [Saulė, 27 m.].

Kai kurie tyrimo dalyviai nurodė nesiimantys papildomų veiksmų, nes: *„Nemanau, kad tas padeda, [...] vis tiek, tas kuris turi prieigą prie feisbuko, jis turi prieigą prie visko“* [Eglė, 30 m.].

Išreikštas ir skepticizmas slepiant informaciją nuo kitų vartotojų: *„nelabai, tiktai, gal dėl postų, kas*

juos matys, bet čia toks ir privatumas, nes čia tada saugai nuo kitų feisbuko vartotojų, bet ne nuo pačio feisbuko“ [Andrius, 22 m.]. Tyrimo dalyvė Kotryna [27 m.] taip pat teigė, kad bandė žiūrėti privatumo nustatymus, tačiau jie orientuoti į tai kas rodoma kitiems žmonėms, o ne kokią informaciją ima platforma.

Tyrimo dalyvė Saulė jautėsi padariusi pakankamai, kad apsaugotų savo privatumą:

„Bet nieks neaišku, nei su kuo tu, nei kur, nei koks tavo telefono numeris. Ir pas mane tas profilis nėra atviras, aš užsislapsčius, pas mane matosi vardas, pavardė. Tai pas mane tvarkoj viskas. Nereikia kažko daugiau spaust, viską užspaudžiau, ko nenorėjau, kad matytų visas pasaulis.“ [Saulė, 27 m.].

Tačiau kalbant apie **taisykles ir privatumo politiką**, tiek Saulė, tiek ir kai kurie kiti, teigė jų neskaitantys: *„iš tikrųjų tikrai neskaičiau, kaip ir neskaitau visų kitų sutikimų kur dažnai spaudžiu taip arba ne“* [Povilas, 30 m.]. Sutikimas nesusipažinus su turiniu laikytas normalia praktika, nes kur registruojiesi, ten reikia ir sutikti, *„ir net neskaitai“*. Tyrimo dalyvė Kotryna teigė tik vėliau susimąsčiusi apie tai. Nors ir nesijautė gerai dėl taisyklių, tačiau nematė galimybių ką nors dėl to daryti:

„Gal paskui tiktai pasidarė svarbu ir įdomu, kai didesnis šaršalas apskritai dėl to kilo, kad kokios ten taisyklės, ar kad atnaujinimai kažkokie tų taisyklių buvo ar kažkas. Tai tada buvo taip „hmm“ ir peržiūri tas taisykles ir matai, kad kažkas nepatinka, bet nu jau čia po to. Bet tu jau nebenori išeit. Jau galvoji „ai, nu tai kaip bus, taip bus“. Kažkokios mini opcijos padarytos, kad gali nusistatyt, ką iš tavęs ima, ką neima. Iš tikrųjų tai supranti, kad viską iš tavęs ima. Bet jau prisijungęs, tai prisijungęs.“ [Kotryna, 27 m.].

Dalyvių taisyklių ir privatumo politikos skaitymas vertintas kaip sudėtingas užsiėmimas, laiko gaišimas.

Taigi, tyrimo dalyviai teigė, jog jų privatumas jiems yra svarbus ir jie jį norėtų išsaugoti. Taip pat ir paklausti, kiek svarbu būtų pasinaudoti tam tikromis, nesudėtingomis ir privatumą apsaugančiomis funkcijomis, dalyviai teigė, jog tai būtų svarbu jiems. Tačiau jie nėra susipažinę su naudojimosi „Facebook“ platforma taisyklėmis bei privatumo politika, nežino kiek ir kokių duomenų atiduoda platformai. Kai kurie stengėsi slėpti bent dalį informacijos, tačiau įprasta yra rodyti savo vardą ir pavardę, kelti nuotraukas, dalintis kasdienio gyvenimo detalėmis. Duomenys, surenkami iš vartotojų elgsenos ir preferencijų platformoje nebuvo išskirti ar pažymėti, kaip svarbus

privatumo platformoje aspektas. Tačiau asmeninė informacija ir dalykai, kurių jie nenori tikslingai atskleisti, laikyti privatumo dalimi. Matyti, kad ir čia atsiranda tam tikras, tarp dalyvių varijuojantis neatitikimas tarp privatumo nuostatų ir elgsenos.

Privatumo platformoje vertinimai

Kalbant apie tai, kaip vertina savo privatumą „Facebook“ platformoje teigė tiek besijaučiantys saugiai, tiek ir nesaugiai. Palygintas ir saugumo jausmas kitų vartotojų atžvilgiu su saugumo jausmu pačios platformos atžvilgiu:

„Santykije su kitais žmonėm tai jaučiuosi visai saugiai. Nes labai aktyviai naudoju pasirinkimus, ką viešai postinti, ką tarp draugų ir ką ten tik sau įsidėt arba užrakint, nes nebenori, kad matytų kažkas tai. tai šitą aktyviai naudoju. [...] Bet kalbant apie pačią svetainę, kaip jinai naudojasi, tai šiaip ne, nesijaučiu saugi. Bet kaip ir nieko dėl to nedarau [juokiasi]. Nu nes jaučiu saugi as in nėra man paranojos, kad kažkas ten, nors galėtų būt, kad ten nuteka informacija, kaip buvo dabar su City Bee ar su kuo. Tai truputį yra tas, bet kita vertus, man gal labiausias nerimas yra, kad aš nežinau, kokią jie turi informaciją.“ [Kotryna, 27 m.]

Šiame pasisakyme atsiskleidžia ir Zuboff įvardinto stebindžiojo kapitalizmo principas – privatumas tarpo perskirstytu. Vietoj to, kad žmonės turėtų teisę spręsti, kaip ir ką atskleidžia, šios teisės perleidžiamos korporacijai ir vartotojai nežino, kiek, kokia ir kaip informacija yra apie juos renkama. Tyrimo dalyvė Urtė [27 m.] taip pat teigė nesijaučianti saugi:

„Nu aš šiaip jaučiu, kad tai nėra saugi erdvė, dėl to aš bandau neperžengt tos ribos, sakau, kur nu žmonės gautų per daug asmeninių dalykų, kur aš nenoriu, kad sužinotų žmonės ko jiems galbūt nereikia sužinot. Nėra saugu.“

Kalbant apie tyrimo dalyvių sampratą, privatumo dalimi įvardintas buvo ir saugumo jausmas, saugi erdvė. Atitinkamai matyti, jog šis aspektas platformoje nėra visiškai užtikrinamas.

Privatumas nuo kitų vs. nuo „Facebook“

Kalbant apie privatumo saugojimo praktikas „Facebook“, matyti, jog dauguma jų orientuotos į privatumą nuo kitų vartotojų. Paprašius tiesiogiai įvardinti, kiek svarbus tyrimo dalyviams privatumas kitų vartotojų atžvilgiu ir kiek pačios platformos atžvilgiu, išsiskyrė trys atvejai, kuomet vieniems svarbus privatumas kitų atžvilgiu:

„Šiaip tai bandau nuo pačių žmonių labiau tą informaciją saugot, o ne nuo to feisbuko, kažkaip aš tai dar visai pasitikiu atrodo, vis tiek, nu atrodo būtų per daug baisu, jeigu pavyzdžiui nutekintų ten tą informaciją pats feisbukas kažkam, čia atrodo jau nerealiai skamba, nes ten gi tiek žmonių naudojasi juo. Toksai vat, kad nu šiaip nuo pačių žmonių atrodo svarbu saugotis. Kažkaip anksčiau galvojau, nu tie darbuotojai, ką jie ten daro su viskuo...“ [Urtė, 27 m.]

Analogiška nuostata išsakyta ir kitų dalyvių – jie nenori būti ieškomi nusikaltėlių, kurie bando išvilnot pinigų. Nuostata argumentuojama tuo, kad jie „žino“, kam „Facebook“ ima informaciją, nors tuo pačiu ir atkreipia dėmesį į rizikas, sietinas su pačia platforma ir nepriimtiniu duomenų panaudojimu:

„Aišku buvo brexito skandalas kaip buvo paveikiami žmonės reklamoje, tai galbūt galbūt yra svarbu apie tai galvojant. Tikrai yra mano nuotaika paveikiama kartais šitų dalykų, tai taip.“ [Povilas, 30 m.]

Kitiems tyrimo dalyviams svarbu išsaugoti privatumą abiejų atžvilgiu vienodai:

„Man atrodo panašiai. Man visi jie žinai, ir pats feisbukas, ten kažkur žmonės sėdi ir valdo ir aš norėčiau, kad jie nematytų ir tiek pat ir kiti žmonės, žinai man nu, ką aš pati noriu pasidalinti draugam, tai tegu, nes aš juos pažįstu ir jie mane pažįsta, bet nesijaučiu saugiau, kad feisbukas kai kuriuos dalykus geriau žino negu mano draugai. Man geriau, kad mano draugai žinotų, o ne ten kažkokie dirbantys žmonės.“ [Loreta, 25 m.]

Trečiuoju dalyviams svarbesnis privatumas platformos atžvilgiu, aiškinant tuo, kad:

„naudotojo atžvilgiu tu pats gali pasirinkti, ką tu nori ir ką tu nenori dalintis. Tai jau jautiesi saugesnis. Nes nenori, nesidalini. Arba apsigalvoji, tai nebesidalini, ten kažką ištrini ir mažesnė tikimybė, kad ten kažkas turės tą informaciją apie tave. A tada su svetaine, tai tu negali pasirinkti, tai turbūt todėl ir atrodo dabar svarbiau, nes truputį trūksta įrankių, kad galėtum susidėliot, kas tau tinka ir kas netinka. Ir apskritai turbūt yra tas, kad kadangi nežinai, tai ir baisu. Nu nežinai, kur panaudos.“ [Kotryna, 27 m.]

Dalyviai jaučiasi įgalinti saugoti savo privatumą nuo kitų vartotojų, tačiau nemato kaip tą daryti pačios platformos atžvilgiu arba nemato priešasčių saugotis nuo pačios platformos. Saugojimosi nuo

kitų vartotojų naratyvas palankus ir pačiai platformai, o įrankių valdyti tokį privatumą suteikimas vartotojams suteikia saugumo jausmą.

Privatumas: individuali vs. bendra atsakomybė

Klausiant tyrimo dalyvių apie atsakomybę dėl privatumo, nuostatos išsiskyrė. Vieni tyrimo dalyviai užtikrintai teigė, kad dėl privatumo atsakingas tik pats individas:

„Aš tai manau, kad pats žmogus, nes niekas kitas jau neapsaugos čia.“ [Urtė, 27 m.]

Kita išryškėjusi nuostata – tai, kad privatumas yra bendra tiek individo, tiek visuomenės atsakomybė:

„Nežinau. Pats [juokiasi], kaip visada. Pats tu kiek leidi. Bet nu kaip, tu atsakingas, bet kai visi reklamuoja ir visi vartoja viską ir tu esi sistemos dalis ir gyventojas ir nori pritapti, irgi esi vartotojas. Tai dalinai iš kitos pusės ir visuomenė kuria tai. Žinai. Nes arba dalinasi ir kalba apie tai ir šviečia, arba nesidalina ir nekalba apie tai. Tai penkiasdešimt ant penkiasdešimt.“ [Loreta, 25 m.]

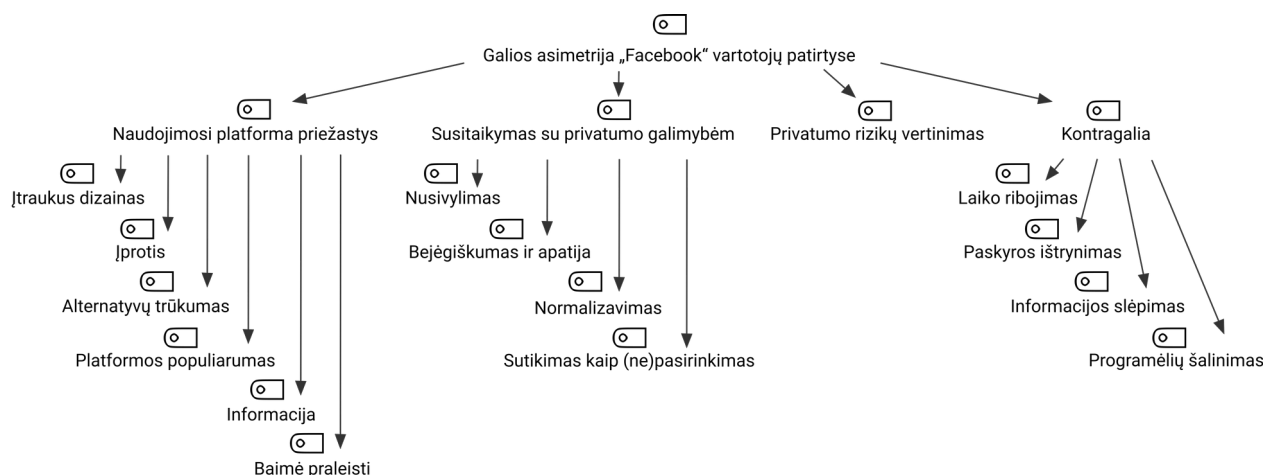
Trečioji perspektyva – valdžios institucijų atsakomybė už privatumą:

„Nu tai turėtų būti apsaugoma, nu, valstybinių institucijų. Tiek tuo, kad yra tam tikri įstatymai, kurie garantuoja mums kažkokį tai privatumą ir šitoj vietoj aš žinau kad yra aktyvistų daug ir aš džiaugiuosi, bet nu visi žmonės tikrai nebus aktyvistais [...]. Aš manau, kad taip, valstybė turi būti atsakinga, Europos Sąjunga, Jungtinės Valstijos ir panašiai.“ [Darius, 27 m.]

Nepaisant skirtingų perspektyvų, tarp tyrimo dalyvių dominavo individualistinė perspektyva. Kaip teigia Titas [27 m.]:

„[Žmogus] pats [atsakingas], manau. Nes, ta prasme, tada ir kiti gali saugot kaip nori, bet jeigu tu pats savęs nesaugosi, tai toks, gan, nu ta prasme, tai nieks kits ir nesaugos iš tikrųjų. Tai manau, kad turi pats įdėti kažkiek pastangų į tai.“

2.3.4. Galios asimetrija „Facebook“ vartotojų patirtyse

3 pav.

Naudojimosi platforma priežastys

Aptariant naudojimosi „Facebook“ praktikas, išryškėjo **įtraukaus „Facebook“ dizaino** poveikis: tyrimo dalyviai išreiškė nepasitenkinimą savo praleidžiamu laiku platformoje, kuris kyla iš „begalinio scrollinimo“, t. y. nesibaigiančio slinkimo naujienų srautu, dėl kurio dalyviai teigia beisijaučiantys „*prastokai*“:

„tiesiog pastebiu, kad darbo laiką aš skrolinu ir galvoju nesąmonė. Būdavo, kad pastebiu, kad reik kažką mokytis, bet aš prokrastionuoju feisbuke, tai vat šitie dalykai pradeda trukdyt darbui, studijom. Nu nes nepastebi tarkim, kada kiek ten laiko praleidi, kiek laiko prasėdėjai.“ [Urtė, 27 m.]

Dalyviai neišreiškė nepasitenkinimo pačia platforma ir tokiu dizaino sprendimu, o veikiau kalbėjo apie nusivylimą ir netenkinantį praleidžiamo laiko platformoje rezultata:

„ieškai, nu scrollini ir ieškai kažko įdomaus, bet taip ir nerandi, toks dažnai būna jausmas. Nieko gero nerandi. Arba kai randi kažką, tai o, fainai, radau. Gauni tą psichologinį tą apdovanojimą kažkokį, džiaugsmą. Bet dažniausiai tai nerandi.“ [Kotryna, 27 m.]

Naudojimosi platforma yra tapęs **įpročiu**, susiformavusiu per daugiau nei 10 metų naudojimosi platforma. „Facebook“ laikomas nuo kasdienybės neatsiejamu informacijos ir komunikacijos įrankiu:

„Nes visi priprato, nu daug kas naudojasi. Atrodo, kad negali tiesiog atsijungti, neturėt paskyros, kažkaip labai baisu atrodo.“ [Kotryna, 27 m.]

Tyrimo dalyvės Loretos teigimu yra „išsivystęs šiuolaikinio žmogaus įprotis“ reguliariai patikrinti platformą. Atitinkamai ir „scrollinimas“ įvardintas kaip nesąmoningas, iš įpročio kylantis elgesys. Kaip pasakojo Saulė:

„Bet nu jo, jis biškį trukdo. Nes yra pripratimas tiesiog, įsijungi, pascrollinti. Nebūtų to pripratimo, pasiimtum knygą, paskaitytum tas 10 minučių ar pusvalandį, visaip būna.“ [Saulė, 27 m.]

Platforma naudojama neturint konkretaus tikslo, ten tiesiog leidžiamas laikas:

„tai tokia tapo kaip sąmoninė prokrastinacija, kai aš net pats nepastebiu, tiesiog natūraliai, jeigu aš negalvoju ką aš darai, tai aš atsidarau naują langą savo naršyklėj ir iš karto mano pirštas spaudžia f ir aš spaudžiu enter ir atsiduriu feisbuke. [...] tai nėra tas laikas kurį aš praleidžiu suprasdamas, kad va dabar man reikia eiti į feisbuką kažkoku konkrečiu tikslu, padaryti kažką ir uždaryti tą langą, aš tiesiog einu ten natūraliai, net negalvodamas.“ [Darius, 27 m.]

Didelis išitraukimas vertintas ir negatyviai, nes dėl įpročio naudotis jais dalyviai teigė nesugalvojantys, kaip kitaip veikti, jei nebūtų jų, užsiimtų kita, prasmingesne veikla, pavyzdžiui, knygų skaitymu, tačiau vietoj to teigė „scrollinantys“ ir dėl to nesijaučiantys gerai.

Platformai pranašumo suteikia ir įvardintas **alternatyvų trūkumas**, kuris skatina vartotojus pasilikti, net jei ir džiaugtųsi galėdami nebesinaudoti platforma:

„Jeigu staiga visi negalėtų naudot Facebooko, tai jausčiaus labai gerai iš tikrųjų. Nes turbūt atsirastų įvairios alternatyvios platformos kaip ten tuos pačius renginius reklamuoti ar kaip bendrauti ir žmonės priprastų ir būtų gerai. [...] Jo, tai džiaugčiausi vien dėl to jau, kad galbūt atsirastų kažkokios alternatyvios platformos tam.“ [Kotryna, 27 m.]

Kiti dalyviai taip pat išreiškė alternatyvų poreikį, norėtų naujo socialinio tinklo, patrauklesnio. Platformos alternatyvų nebuvimas prilygintas ir demokratijai:

„Taip. O ar yra geresnė alternatyva? Čia toks pats filosofinis klausimas kaip, kaip su, visi stumia ant valdymo formos demokratija, bet ar geresnė valdymo forma yra išrasta? Ne.“ [Lukas, 27 m.]

Poreikis naudotis platforma paremtas ir platformos **populiarumu**: dalyviai jaučiasi negalintys ja nesinaudoti, nes ja naudojami „visi“. Kaip teigė Saulė [27 m.], ji naudojami platforma, nes:

„daug patogiau su visais žmonėm susijungti, nes yra visi Facebooke, nu didžiama žmonių ir pažįstamų“.

„Facebook“ apjungia žmones iš įvairių gyvenimo sričių ir socialinių ratų, kas taip pat lemia naudojimąsi platforma. Ten galima susisiekti tiek su darbdaviais, tiek su bendrakursiais, tiek dėstytojais, žurnalistais ar kitais asmenimis, dėl to atrodo sunku išvengti „Facebook“ turėjimo. Urtė [27 m.] teigė, kad norėtų išsitrinti paskyrą, bet

„ten yra pasiekiami žmonės ir man reikia, žinau, kad greitai, pavyzdžiui, bet kokios informacijos, man kokios reikės, aš rasiu ją feisbuke, vienaip ar kitaip ar ten tiesiog paieškoj įvedus kažką ar tai ar tai žmogui gali parašyt kokiam asmeniškai paklaust“.

Kaip minėjo Urtė, reikšminga naudojimosi „Facebook“ platforma dalis yra ten **prieinama informacija**. Dalyviai bendrai kaip vieną iš privalumų įvardino lengvai prieinamą, naudingą. Platforma veikia ir kaip naujienų šaltinis, kur galima rasti įvairių diskusijų ir dalyvių teigimu, nėra kitos tokios prieigos prie to, kas vyksta Lietuvoje ir apie ką šneka žmonės. Prieinamos informacijos įvairovę ir naudą reprezentuoja Loretos [25 m.] pasisakymas:

„Sakau, vat labiausiai tai tokie kur žiūrėt eventus, kartais pamatai žmones kurie tau malonūs ir buvo praeityje arba dabartyje ir jus skiria atstumas. Daugiausia tai tokių kažkokių, nežinau, pasižvalgyt... [...] Tai ten tu gali išmokyti, nes aš dabar pradėjau domėtis augalais ir aš kadangi visiškai nuo nulio, tai ten tau padeda žmonės ir tas visai smagu. [...] patinka tas, kad viskas vienoj vietoj ir visi ten viską kelia. Aš galiu ten ir žinias pažiūrėt ir politikus, ką jie ten rašo, ir tuo pačiu katiną pamtyt ten kieno, toks kratinys visko.“

Svarbu ir stebėti kitų žmonių, artimųjų gyvenimus:

„Aš turiu draugų, kurie kelia savo asmenines istorijas. Arba bent jau istorijas, kurios yra surištos su tuo, ką jie asmeniškai patiria. Galbūt tai nebūtinai yra jų gyvenimo istorijos, bet tai susiję su tuo ką jie pasakoja. Ir man tai atrodo labai prasminga iš tikrųjų.“ [Darius, 27 m.].

Kai kurie tyrimo dalyviai naudoja platformą ir kaip darbo įrankį, galimybę pasiekti didelę auditoriją:

„pats pradėsiu, pradedu naudotis tuo ir kadangi aš esu labai geras žmogus [juokiasi], ir randu kaip savo turinį parodyti žmonėm ir pasiekti žmones su tuo turiniu“ [Povilas, 30 m.],

Atitinkamai naudojamosi ir tam tikrais „Facebook“ suteikiamais duomenimis apie kitus vartotojus. Tiek ši galimybė ir prieiga prie duomenų, tiek bendrai visa dalyvių įvardinta prieinama informacija taip pat gali būti traktuojama kaip kapitalas – vartotojams tai turi vertę, negaudami prieigos prie šių išteklių jie jaučiasi prarandantys pranašumą. Kaip teigė West (2019), galią įgyja tie, kurie turi prieigą ir galimybes suprasti duomenis. Nors „Facebook“ vartotojams paprastai prieinama jau apdorota, įvairaus pobūdžio informacija, o ne „žali“ duomenys, tai suteikia jiems galią veikti ir funkcionuoti socialinėje sistemoje, tuo tarpu nesinaudojant platforma, šios galios netenkama.

Su informacijos svarba glaudžiai susijusi yra ir **baimė praleisti:**

„Bet jeigu tiktai man nebeišeitų [naudotis platforma], tai tada jausčiaus blogai, nes dauguma kitų naudoja. Ir tada jautiesi left out. Jautiesi missing something. Ar ten tu renginių, ar kažkokių nuomonių, ar naujienų, nežinau, kas ten kokį kažką naują pasiėmė [juokiasi], kad ir. Tai jo, tada būtų liūdna, jeigu tik aš negalėčiau. [...] Arba kažkiek laiko daugiau praleidi be Facebooko ir tada atsidarai ir nebesupranti, kas vyksta, nes gal koks nors ten naujas trendas ir tu jau nebesupranti apie ką eina kalba, tos pačios pradžios. Ypatingai ten kalbant apie kokias ten politines nuomones ar dar kažką, jau nebeatseki, jautiesi jau kaip ir nebesuprantantis, kas vyksta.“

[Kotryna, 27 m.]

Naudojimasis „Facebook“ platforma yra tapęs reikšminga ir įprasta kasdienybės dalimi – per daugiau nei 10 metų naudojimosi, tyrimo dalyviai jautė susiformavusius įpročius atsidaryti platformą, ten leisti laiką, per ten megzti ryšius ir saugoti kontaktus. Įtraukus platformos dizainas, skatinantis kuo daugiau laiko praleisti platformoje taip pat reikšmingai veikia vartotojų dalyvavimą platformoje – sunku atsitraukti ir nustoti „scrollinti“. Didelis populiarumas taip pat skatina išlikti aktyviu vartotoju – galimybė komunikuoti, t.y. susisiekti su dideliu žmonių skaičiumi ir įvairove yra svarbi kasdienio socialinio gyvenimo dalis. Didžiuliai informacijos srautai bei informacija iš įvairių gyvenimo sričių taip pat skatina vartotojus įsitraukti. Tiek naujienos, tiek žinios įvairiomis temomis, informacija apie renginius bei veiklas, kitų žmonių gyvenimai ir patirtys, taip pat ir politinės diskusijos bei kitos aktualijos – visa tai sutelpa į vieną platformą. Vartotojams sunku atsakyti prieigos prie tokio masto informacijos, reikšmingos ir gyvoje socialinėse sąveikose. Išreikšta ir „baimė praleisti“ – atsitraukimas nuo platformos reiškia, kad praleidi naują informaciją,

„*nebesupranti, kas vyksta*“, reikia veltis informacijos srautus. Tuo tarpu informacija greitai pasensta, aktualijos keičiasi, todėl svarbus kasdienis išitraukimas ir sekimas. Apjungus visus šiuos aspektus, vartotojai tarsi praranda galimybę rinktis – „Facebook“ yra neatsiejama gyvenimo dalis, atsitraukimas reiškia didelius praradimus, pranašumo stoką socialiniame gyvenime. Vartotojai, nematydami alternatyvų, jaučiasi priversti naudotis platforma, taip generuodami didelius duomenų kiekius ir korporacijai suteikdami galimybę naudotis tuo ir atitinkamai siekti savo tikslų. Tai, M. Castellso terminais, suteikia platformai pajėgumą primesti savo valią kitiems socialiniams aktoriams, šiuo atveju – platformos naudotojams, ir rodo neproporcingą korporacijos galią platformos vartotojų atžvilgiu.

Susitaikymas su privatumo galimybėm

Kalbant apie privatumą „Facebook“ platformoje bei galimybes jį apsaugoti ar kažką keisti, tyrimo dalyviai išreiškė tam tikrą susitaikymą su situacija, nors ir lydimą **nusivylimo**:

„peržiūri tas taisykles ir matai, kad kažkas nepatinka, bet nu jau čia po to. Bet tu jau nebenori išeit. Jau galvoji „ai, nu tai kaip bus, taip bus“. Kažkokios mini opcijos padarytos, kad gali nusistatyt, ką iš tavęs ima, ką neima. Iš tikrųjų tai supranti, kad viską iš tavęs ima. Bet jau prisijungęs, tai prisijungęs“ [Kotryna, 27 m.].

Mažas dėmesio skyrimas privatumo klausimams aiškintas tuo, kad sunku aprėpti visas problemas, yra kitų, svarbesnių problemų, pavyzdžiui antisemitizmas, homofobija, korupcija. Dalyviai teigė neturintys laiko domėtis ir galvoti apie tai. Nors sutikimas su privatumo politika kai kuriems kėlė nemalonių jausmų, tai vis tiek buvo palikta nuošalyje:

„erzinantis jausmas buvo, iš tikrųjų tikrai neskaičiau, kaip ir neskaitau visų kitų sutikimų kur dažnai spaudžiu taip arba ne, amm... Bet tai per daug apie tai negalvojau turbūt.“ [Povilas, 30 m.].

Luko [27 m.] teigimu, turėtų būti „*aiškiai pateikta informacija*“, kad ją galėtų lengvai suprasti „*paprastas*“ vartotojas. Neaiškūs privatumo politikos aprašymai apsunkina domėjimąsi šiuo klausimu. Tačiau ir žinant apie nepriimtina elgesį su vartotojų duomenimis, tokie platformos veiksmai nebuvo probleminami:

„o kad ten neskaitai ir sutinki, tai aš ir taip suprantu, kad atiduodu visą informaciją apie save į feisbuko rankas, ir jis kuria duomenų bazes, klausosi manęs kai reikia ir nereikia ir t. t.“ [Lukas, 27 m.]

Tyrimo dalyviai taip pat išreiškė nuostatą „Facebook“ platformos atžvilgiu, kurią būtų galima įvardinti **bejėgiškumu ir apatija**. Dalyviai nemano, kad korporacija gali susilaukti kokių nors padarinių dėl netinkamo disponavimo duomenimis:

„Bet tai ne kartą jau buvęs yra iš tikrųjų leak’as, nu ir ką? nieko. Arba ten koks nors skandalas kad kokią nelegalią informaciją pardavė, pats Facebookas kažką. Bet ar iš tikrųjų, kad tai pakeistų požiūrį? Nemanau.“ [Kotryna, 27 m.].

Nors ir norėtų neatiduoti „Facebook“ savo duomenų, laikosi nuostatos, kad: *„Nieko, aš negaliu nieko manyti šituo klausimu, vis tiek nieko turbūt nepakeisiu.“* [Lukas, 27 m.]. Net ir pačios taisyklės ir privatumo politika priimamos kaip formalumas, kurio nebūtinai laikosi pati korporacija:

„tiesiog man atrodydavo visą laiką, kad tos taisyklės yra ant popieriaus ir realiai kadangi Markas Zuckerbergas šiaip sugeneruoja ganėtinai didelius pelnus, aš manau, kad jie lasivai gali tas taisykles pažeidinėti arba jas keisti kaip nori, nes jie turi ganėtinai didelę įtaką. [...] Aš manau, kad labai sunku jį [„Facebook“] sutramdyt ir kad tai yra tiesiog, nežinau, sizio darbas, iš esmės, tai tiek.“

[Andrius, 22 m.].

Apatiškai žiūrima ir į taisyklių skaitymą: *„į jas visas galintis tai yra nu tiesiog, manau, kad per mažai tam laiko yra paroj.“* [Titas, 27 m.]. Dariaus [27 m.] teigimu, žmogui neišmanančiam teisės nėra prasminga skaityti taisykles, nes: *„tai yra teisinė kalba“*. Tikimasi, kad blogiausiu atveju apsaugos įstatymai, išreiškiamas bejėgystės jausmas:

„aš galvoju, kad nu duok dieve kad įstatymai kažkokie yra kurie mane apsaugos blogiausiu atveju, bet čia šitoj vietoj aš nieko nepakeisiu. Ir aš net nežinau kokia ten turėtų būt parašyta nuostata, kuri man pasakytų, kad nu gerai, aš nesikursiu paskyros, nes čia yra per daug. Tai aš nu, tikrai neskaičiau, ir niekada nesigilinau, kas ten parašyta, niekada.“ [Darius, 27 m.].

Išreikštas ir nenoras sutikti su taisyklėmis, bet taip pat nematyta tam pasirinkimo:

„Aš nenoriu! Bet tu turi, nes kitaip tau neleis. Ir visda visur taip. Ir aš esu, atsimenu kažkur irgi registravausi ir aš nenorėjau, man nepatiko punktai, bet tai ką, nori naudotis kaip visi – privalai sutikti ir sutinki.“ [Loreta, 25 m.].

Tokį bejėgiškumo jausmą galima sieti su privatumo cinizmo konceptu, aptartu pirmame skyriuje – vartotojai išreiškia ribotą subjektyvų veiksnumą kalbant apie duomenų apsaugą ir

privatumą, kompleksiškas ir neaiškus virtualus pasaulis, kur platformos turi beprecedentę prieigą prie jų duomenų, jiems sukelia bejėgiškumo jausmą.

Prašymas sutikti su taisyklėmis ir privatumo politika, su kuria tyrimo dalyviai nesusipažino, **normalizuojamas**, remiantis tuo, kad: „*Visur prašo.*“ [Saulė, 27 m.], taip pat tuo, kad:

„*Nieks niekada neskaito. Tai ir aš neskaičiau. Visada taip yra, nežinau. Aa, jo, ne dėl to, kad man privatumas nesvarbu, bet aš kažkaip tiesiog*“ [Andrius, 22 m.].

Veiksmai, su kuriais sutinkama, pateisinami dėl individualaus sutikimo:

„*Tai, kad parduoda tą informaciją tai iš vienos pusės suprantu, nes nu tu pasirašai, kad tu leidi tą informaciją naudoti, tai kodėl ne. bet iš kitos pusės atrodo labai neetiška, kaip pavyzdžiui su Google, kad tu negali sužinoti, kokią informaciją tu parduodi.*“ [Kotryna, 27 m.].

Esamos sąlygos priimamos kaip „*toks pasaulis*“, tokia „*realybė mūsų šiuolaikinė*“. Kaip teigia Urtė:

„*Tas internetas, vienaip ar kitaip, nėra toks saugus. Manau, kad reikia tiesiog nesidalinti ta informacija ir turi pagalvoti, kad ji gali patekti ne tam, kam tu galvoji, kad pateks. Reikia tiesiog įvertinti kiekvieną kartą bet ką rašant, bet ką keliant, bet ką siunčiant, kad gali būti pamatyta ne vieno žmogaus, o ten kažkieno, ko visiškai net nepažįsti.*“ [Urtė, 27 m.].

Kasdieniškai priimama mintis, kad galimai pažeidinėjamas privatumas, dalyviai teigė manantys, jog visiškai įmanoma, kad pažeidinėjamas jų privatumas ir jie to nežino. Savaimė suprantamu reiškiniu priimamas reikalavimas sutikti su taisyklėmis ir privatumo politika, nes:

„*Visą laiką visur registruojantis reikia tai padaryti. Iš principo ne tik feisbuke, am, nu, tai vis tiek yra kažkokios taisyklės, kurių tu turi laikytis.*“ [Titas, 27 m.].

Kalbant apie **sutikimą su taisyklėmis bei privatumo politika**, dalyviai teigė nesijaučiantys, jog gali kažką šioje vietoje **rinkti**:

„*Bet sakau aš, aš negaliu pasirinkti, kad duoti vienos informacijos ar neduoti. Tai būtų smagu, jei už tai būtų atsakingas feisbukas. Bet kaip visada, aš paspaudžiau jau kad sutinku su jų taisyklėmis ir visai ir visais kitais dalykais.*“ [Lukas, 27 m.].

Atitinkamai ir galimybė „nutraukti sutartį“ neatrodo, kaip reali:

„*Neatsimenu, bet gali būti, kad tiesiog praskippinau, kad tiesiog praleidau ir, ir kad nu sutikau su jom. Šiaip neprisimenu iš tikrųjų, aš iš tikrųjų, dabar galvoju, kad apie tas taisykles, kad jos apskritai egzistuoja, tai aš nelabai ir seniai sužinojau, prieš*

keletą metų tiktai. Galvoju hm, nu jo, pasirašiau. Kažkaip su velniu sutarti. [...] Nes sunku nutraukt. Tokia vos ne, vos ne amžiams jinai atrodo dabar ir likus. Nes ten tikrai dabar mano didelė gyvenimo dalis yra.“ [Urtė, 27 m.]

Tokios vartotojų patirtys rodo ne tik asimetriškus galios santykius, kur galimybė naudotis informacijos ir komunikacijos platforma skatina vartotojus su viskuo sutikti ir tapti duomenis, taigi ir kapitalą, generuojančiu verslo įrankiu korporacijai, tačiau rodo ir tam tikrą simbolinę šių santykių pusę. Simbolinę galią lydi simbolinė prievarta, kuri P. Bourdieu teigimu, yra prievarta, vykdoma socialinio agento atžvilgiu jam bendrininkaujant. Šiuo atveju tyrimo dalyvių demonstruojamas esamos situacijos normalizavimas žymi tam tikrą bendrininkavimą – korporacijos veiksmai suprantami, ieškoma pateisinimų jiems. Argumentuojama tuo, kad visur taip yra, visur prašo sutikimo ir niekada niekas neskaito su kuo sutinkama. Duomenų rinkimas pateisinamas ir normalizuojamas „*tokiu verslo modeliu*“. Vienas iš simbolinės prievartos bruožų yra tai, kad kaip teigia Bourdieu (1991, p. 24), ji gali būti patiriama kaip tikėjimas, pasitikėjimas, dovana. Tyrimo dalyviai taip pat išreiškia „*tikėjimą*“, kad nieko blogo neatsitiks ir kad korporacija neturi „*piktų ketinimų*“, o galimybė nemokamai naudotis platforma ir teikiamomis paslaugomis – tai tarsi dovana, gaunama mainais už prarandamą privatumą. Tam tikros pasipriešinimo formos ir konfliktas galios santykiuose, kurie netrukus bus aptarti, iš dalies paneigia simbolinės galios egzistavimą. Tačiau, kaip teigia P. Bourdieu, galia įsilieja į kasdienę rutiną, o laikui einant ji transformuojama į simbolinę formą, kuri galų gale legitimuojama. Pagrindo teigti, kad korporacijos galia vartotojų atžvilgiu yra legimituota, šiuo atveju stokojama, tačiau galima stebėti to link judantį procesą – galios įsiliejimą į kasdienę rutiną.

Privatumo rizikų vertinimas

Tarp tyrimo dalyvių išryškėjo panašus privatumo rizikų vertinimas „Facebook“ platformoje – abejojama, kad gali kažkas atsitikti ir viliamasi, kad „Facebook“ priimtinau naudosis jų duomenimis:

„tikrai negalvoju, kad ten yra kažkoks blogietis, sėdintis kitam gale ir jisai bando kažką padaryt blogo, ipiršt man, kad balsuočiau už už tuos požiūrius už ką nesutinku balsuoti, tarkim. Nenoriu apie tai galvot galbūt ir negalvoju.“ [Povilas, 30 m.]

Apeliuojama ir į žmogiškumą, nes „*žmonės visur žmonės*“, išreiškiamas ir tam tikras pasitikėjimas, argumentuojamas tuo, kad:

„atrodo būtų per daug baisu, jeigu pavyzdžiui nutekintų ten tą informaciją pats feisbukas kažkam, čia atrodo jau nerealiai skamba, nes ten gi tiek žmonių naudojami juo.“ [Urtė, 27 m.]

Abejojama dėl gebėjimo žalingai panaudoti duomenis:

„Tai aš šiek tiek pasitikiu žmonių kvailumu ir aš nematau gal terpės, kurioje mano informacija būtų kažkaip panaudota žalingai, nu, žalingais tikslais man, tai aš tiesiog pasitikiu tuom, kad nemanau, kad yra tokia galimybė. Galbūt aš klystu, aišku, aš nežinau šito, bet šiuo metu aš tiesiog taip pagalvoju.“ [Darius, 27 m.]

Čia realizuojasi ir socialinio kontrakto prieiga – remiamasi „tikėjimu“, kad niekas nieko blogo nepadarys, kad tai, kaip naudojama informacija yra kontroliuojama normų. Taip pat dvejojama dėl tiesioginio individualaus poveikio, dalyviai teigia nesijaučiantys kažkam „įdomūs“, nemano, kad galima padaryt kažką su jų duomenimis bei teigia manantys, kad tai neliečia jų asmeniškai:

„Iš principo, kol pasekmės neliečia manęs asmeniškai, tai kaip ir, nu tiesiog, gali pagalvot, kad yra liūdna ir galbūt nereiktų taip elgtis tokiom didelėm įmonėm, kita vertus galbūt iš to kažkas gero atsiranda. Jeigu tarkim kažkokie anonimizuoti duomenys ar kažkas tokio.“ [Titas, 27 m.]

Kalbėdamas apie duomenų panaudojimą Titas demonstravo tam tikrą žinojimą apie galimas rizikas:

„Ir nu tiesiog, gali, nu ta prasme, supranti, kad tai pakankamai dideliu mastu vyksta, ir pritaikant tai kažkieno poreikiams galima labai daug žalos padaryt. Arba labai daug naudos.“ [Titas, 27 m.]

tačiau tai nekeitė jo santykio su platforma, vertinimas išliko pozityvus.

Tyrimo dalyviai, pradžioje teigė, kad jiems svarbus privatumas, kalbant apie patį „Facebook“ taip pat dalinosi abejonėmis dėl privatumo egzistavimo šioje platformoje:

„Nemanau, kad tas privatumas egzistuoja iš tikrųjų. [...] Tiesiog tu atsiduri ant lėkštutės reklamom naujom. Tai va.“ [Povilas, 30 m.], „O dėl feisbuko, amm, privatumas, aš žinau, kad jo tiesiog neturiu, tai turbūt galiu sakyti, kad man tai nėra svarbu, nes aš negaliu pasirinkti.“ [Povilas, 30 m.]

Taigi, iš vienos pusės, tyrimo dalyviai nemato didelės privatumo rizikos ir nesijaudina dėl galimybės, kad bus netinkamai panaudoti jų duomenys ir pažeistas privatumas, taip pat nemano, kad jis duotuoju momentu yra pažeidinėjamas. Iš kitos pusės, kai kurie dalyviai yra susipažinę su tam tikrais, ankstesniuose skyriuose aptartais atvejais, kuomet „Facebook“ platformoje buvo

pažeidinėjamas žmonių privatumas, tačiau iš dalyvių pasakojimų darytina išvada, kad tai nekeičia jų santykio su platforma ir tokie atvejai nepriimami kaip svarbūs ar reikšmingi.

Kontragalia

Kaip aptarta ankstesniame skyriuje, M. Castellso (2007, p. 239) teigimu, galios santykiai yra „iš prigimties“ konfliktiški, nes visuomenės pasižymi įvairove ir prieštaringumu. Taigi ten, kur yra galios santykiai, ten yra ir konfliktas, lydimas kontragalios. M. Castellsas kontragalią konceptualizuoja kaip socialinio veikėjo pajėgumą pasipriešinti ir mesti iššūkį konceptualizuotiems galios santykiams. Kalbant apie tyrimo dalyvių patirtis, galima išvelgti tam tikrą konfliktą. Kaip jau aptarta anksčiau, dalyviai, nors ir išvelgia daug naudų, nėra visiškai patenkinti platforma, norėtų galėti ja nesinaudoti arba rasti alternatyvų jai, tačiau nemato pasirinkimo ir toliau ja naudojami. Nepaisant to, išsiskyrė keletas praktikų, žyminčių pasipriešinimą platformai.

Tyrimo dalyviai įvairiais būdais bandė kontroliuoti savo naudojimąsi „Facebook“ platforma. Vienas iš įvardintų būdų – tai praleidžiamo **laiko ribojimas**. Nepatenkinti dėl per didelio įsitraukimo į platformą, nesibaigiančio slinkimo ir kitaip ten praleidžiamo laiko, dalyviai siekė jo ten praleisit mažiau:

„Dabar per karantiną, kai nelabai yra ką veikt ir nelabai susitinki su žmonėm, tai stengiuosi jau sąmoningai ribot save ir sekti, kiek aš sėdžiu socialiniuose tinkluose, nes žymiai dažniau, turbūt kokias tris valandas per dieną tai tikrai. Kas jau atrodo truputį man nejauku, nes kažkaip nesinori tiek laiko praleist socialiniuose tinkluose.“

[Kotryna, 27 m.].

Teigiama, kad laikas tarsi „veltui eikvojamas“, tačiau susiduriama su sunkumais bandant riboti laiką. Dalinamasi karantino patirtimis, kuomet dalyviams atrodė, kad nebuvo ką veikti, dėl to platformoje jie praleido dar daugiau laiko. Net ir pradėjus sėkmingai riboti, anksčiau ar vėliau grįžtama prie turėtų įpročių:

„Tai bandžiau pakeisti pusryčiaudama į knygos skaitymą, o stotelėj tiesiog į kažką kitą telefone, ne socialinį tinklą, bet kad ir tas pačias naujienas ar kokių nors straipsnių, daug tab‘ų atsidarius, tai va proga ten kažką paskaityti. Tai bandžiau tą

ir visai sėkmingai tas visai sekėsi turbūt kokius metus, pusę metų gal, tarp pusės ir metų gal. Bet paskui kažkaip grįžau atgal į tai“ [Kotryna, 27 m.].

Kiti praleidžiamą laiką riboja išorinėmis priemonėmis, diegdami papildinius, ribojančius apsilankymą „Facebook“ platformoje. Išreikštas noras ir dar daugiau riboti ten praleidžiamą laiką, taip siekiant daugiau laiko skirti savo pomėgiams, darbui, tikslų siekimui. Badymai apleisti platformą baigdavosi grįžimu prie įprasto naudojimosi:

„Sakiau sau, kad reiktų iš vis nustot. Man net buvo kartu kai visai buvau apleidus ten jį ir net nežiūrėdavau. Ir bet kaip ir minėjau, kažkoks toks bendrumo jausmas, tai dėl to grįžau, nes šiaip lengviau sekti visokiu koncertukus, tai tas būdavo aktualu.“ [Loreta, 25 m.];

„Nu tai žinai, ten vieną dieną, dvi nežiūri, bet vis tiek paskui atsiimi [juokiasi]. Vis tiek įdomu, ką kiti veikia, tas stalkinimas žmonių. [...] Buvo laikas, kai išvis nebesinaudojau feisbuku kurį laiką, pertraukėlę buvau pasidaręs.“ [Lukas, 27 m.]

Dalis tyrimo dalyvių dalinasi patirtimis bandant **išsitrinti „Facebook“ paskyrą**. Motyvas tą atlikti sietas su noru nustoti „švaistyti laiką“, „pailsėti“:

„Šiaip buvau man atrodo išsityrynus feisbuką net kelis kartus, bet paskui sugrįžau. Bet būtent dėl to laiko praleidimo.“ [Urtė, 27 m.].

Paskyros ištrynimo patirtys vertintos pozityviai:

„o to pagalvojau pff, kam man iš viso to reikia ir kam aš čia švaistau savo gyvenimą šiaip ar taip feisbuke ir ištryniau tiesiog. Tai per daug to nesureikšmindamas ištryniau feisbuką ir man iš tikrųjų atsivėrė labai daug naujų dalykų gyvenime“ [Povilas, 30 m.].

Tačiau su laiku atsirado poreikis grįžti dėl darbo, kontaktų paieškos, noro pranešti apie save kitiems žmonėms. Taigi, siekis nebeturėti „Facebook“ paskyros išliko banadymų lygmenyje, tačiau iki galo nenustota juo naudotis.

Dalyviai taip pat bandė riboti naudojamąsi platforma **ištrinant programėles** iš mobiliojo telefono:

„Tai tada Messengerį nusprendžiau išsitrinti. Nu ir feisbuko appso irgi nebeturiu šiaip telefone.“ [Kotryna, 27 m.],

„Bet pastarąjį pusmetį esu ištrynęs ir nusprendžiau ištrinti pasiskaitęs internete feisbuką iš savo telefono.“ [Povilas, 30 m.].

Tai padeda dalyviams riboti ten praleidžiamą laiką, mažiau blaško dėmesį, išvengiama perdėto „*scrollinimo*“.

Siekdami valdyti savo privatumą, kai kurie tyrimo dalyviai nesilaikė „Facebook“ platformos reikalavimų ir stengėsi **slėpti informaciją**. Savo paskyrose nurodė netikrus vardu bei pavardes:

„Iš tikrųjų tai feisbuko puslapį esu pasidaręs netikru vardu šiuo metu ir man tai suteikia biškutį ramybės, nežinau.“ [Povilas, 30 m.]

Taip pat buvo trinama sena informacija, šalinamos nuotraukos. Profiliui atitinkamai pasirinktos prastai identifikuojančios nuotraukos:

„Biškį stengiuosi profilio nuotraukas dėti, kur neryškiai mano veidas, nu kad ne visiškai ryškiai tie bruožai matytųsi.“ [Saulė, 27 m.]

Tyrimo dalyvių tarpe pasipriešinimas platformos poveikiui bei primetamoms taisyklėms reiškėsi joje praleidžiamo laiko ribojimu, ribotu dalinimusi informacija bei bandymu atsisakyti platformos. Nepaisant to, visi dalyviai platforma naudojami kasdien, praleidžia ten reikšmingą laiko dalį, dalinasi ir ieško informacijos, taigi ir toliau užima „naudingą“ vartotojo, generuojančio duomenis ir žiūrinio reklamą, pozicijas.

2.4. Diskusija

Šiame darbe buvo iškeltas tikslas paaiškinti privatumo paradoksą duomenimis grįstais galios santykiais remiantis empirine dešimtojo dešimtmečio kartos Lietuvos „Facebook“ vartotojų analize. Pirmame šio darbo skyriuje aprašyti teoriniai tyrimo pagrindai, aptarti anksčiau atlikti tyrimai bei privatumo paradokso problematika. Taip pat atlikta vieno iš pagrindinių S. Zuboff įvardinto stebiniojo kapitalizmo veikėjų - „Facebook“ platformos - ažvalga, kuri parodė „Facebook“ platformos, kaip duomenų kapitalizmo veikėjo, poziciją; atskleista M. S. West įvardinta duomenų kaip kapitalo reikšmė platformos veikimui. Remiantis E. Segev apimties ir kontrolės koncepcija parodyta, kaip akumuliuojamas bei panaudojamas duomenų kapitalas suteikia platformai galią. Siekiant parodyti, kaip ši galia reiškiasi platformos vartotojų patirtyse ir atskleisti galios santykių asimetriją, antrame skyriuje pateiktas empirinis dešimtojo dešimtmečio kartos Lietuvos „Facebook“ vartotojų tyrimas – atlikta 10 pusiau struktūruotų interviu su platformos vartotojais.

Aptartas tyrimo dalyvių santykis su „Facebook“ platforma – kaip, kiek ja naudojamosi bei kaip ji vertinama. Analizuojant privatumo sampratą bei naudojimosi „Facebook“ platforma santykį, atskleistas neatitikimas tarp privatumo nuostatų ir elgsenos – privatumas laikomas svarbiu, tačiau naudojantis „Facebook“ platforma jis saugomas ribotai. Ši reiškinį paaiškina tyrimo dalyvių patirtyse užfiksuota galios santykių asimetrija.

Tą, visų pirma, atskleidžia vartotojų naudojimosi platforma priežastys – tikslingai sukurtas įtraukus platformos dizainas, per daugelį metų susiformavę naudojimosi įpročiai, alternatyvų trūkumas, didelis platformos populiarumas, reiškiantis daugelio žmonių išitraukimą, o taip pat – komunikacinis ir informacinis platformos profilis. Platformoje vartotojai gauna prieigą prie efektyvios komunikacijos bei didelių informacijos kiekių, lemiančių poreikį naudotis platforma. Būtent komunikaciją ir informaciją M. Castells įvardino kaip fundamentalų galios šaltinį. Tyrimo dalyviai nemato galimybių „nedalyvauti“ – atsitraukimas nuo platformos reiškia atsitraukimą nuo ryšių palaikymo bei vienoje vietoje koncentruotos ir įvairios informacijos, reikšmingos kasdieniame socialiniame gyvenime.

Antra, vartotojai, nematydami galimybių nesinaudoti platforma, susitaiko ir neišvengimai sutinka su platformos taisyklėmis bei privatumo politika. Interviu metu išreikštas nusivylimas, bejėgiškumas ir apatija, normalizavimas ir sutikimo kaip (ne)pasirinkimo pojūtis. Neskaityti, su kokiomis taisyklėmis sutinkama, yra įprasta praktika, o platformoje keliama sąlyga sutikti priimama kaip normali, visur praktikuojama ir dėl to pateisinama priemonė. Šioje vietoje atsiskleidžia ir P.

Bourdieu konceptualizuotos simbolinės galios tarp platformos valdytojų ir vartotojų potencialas. Dalyviai jaučia neturintys pasirinkimo ir galios ką nors keisti ar nesutikti.

Trečia, tyrimo dalyviai išsiskyrė privatumo rizikų vertinimu, vieni didžiausią grėsmę išvelgdami kitų vartotojų atžvilgiu, kiti – platformos atžvilgiu. Iš vienos pusės, rizikos buvo menkinamos ir buvo remiamasi „tikėjimu“, kad niekas nieko blogo nedarys bei apeliuojama į žmogiškumą. Iš kitos pusės, net ir susipažinę su privatumo pažeidimo atvejais, dalyviai apatiškai vertino potencialią žalą ir tai nekeitė jų santykio su platforma, o tai rodo tam tikrą platformos pranašumą – net ir nepriimtino elgesio atvejai nesudaro preteksto atsisakyti naudojimosi platforma. Ketvirta, tyrimo dalyvių naudojimosi platforma patirtyse atskleistas ir tam tikras konfliktas platformos atžvilgiu ir fiksuoti pasipriešinimo, arba kitaip – kontragalios išraiškų atvejai. Tyrimo dalyviai stengėsi riboti savo praleidžiamą laiką platformoje, bandė naikinti savo paskyras bei iš telefono ištrinti programėles, tikslingai slėpė tam tikrą informaciją ar neteisingai nurodė informaciją, taip nepaklūstant platformos taisyklėms. Tačiau bandymai vienaip ar kitaip atsiriboti nuo platformos paprastai baigdavosi grįžimu prie įprasto naudojimosi, tyrimo dalyviai prie platformos prisijungia daugiau ar mažiau kiekvieną dieną ir ten praleidžia nuo keliolikos minučių iki kelių valandų.

IŠVADOS

Apibendrinant, „Facebook“ platforma funkcionuoja kaip tam tikras tinklas, kuriame veikia tiek platformos vartotojai, tiek platformos valdytojai, o jų sąveikose, medijuojant platformai, reiškiasi galios santykiai, kuriuose valdytojai užima dominuojančias pozicijas, o vartotojai tampa dominuojamais. Šių santykių ašimi galima laikyti duomenis ir informaciją – valdytojams jie reikšmingi kaip kapitalas, nešantis korporacijai pelną ir leidžiantis auginti korporaciją, o vartotojams jie analogiškai reikšmingi horizontaliame lygmenyje, kasdienėse tarpusavio sąveikose. Ši ašis palaiko tinklo funkcionavimą ir sukuria vartotojų privatumui nepalankias sąlygas – gaunama socialinė nauda nusveria privatumo pažeidimo rizikas ir vartotojai perleidžia savo asmeninių duomenų valdybą korporacijai, nepaisant to, kokių nuostatų laikosi privatumo atžvilgiu ir kaip nori jį apsaugoti. Tokios išvados prisideda prie aptartos privatumo paradokso tyrimų šakos, paneigiančios privatumo paradoksą, ir neatitikimą tarp nuostatų bei elgesio aiškina ne paradoksalumu, o duomenimis grįstais galios santykiais. Tačiau kol kas vienareikšmiškai teigti, kad duomenimis grįsti galios santykiai yra lemiamas veiksnys, sprendžiantis neatitikimą tarp privatumo

nuostatų ir elgesio, pagrindo nėra – tam reikalingi išsamesni bei platesnio masto tyrimai, leidžiantys įvertinti tezę įvairesnėmis sąlygomis ir atsižvelgiant į daugiau veiksnių.

Tyrimo eigoje taip pat iškelta privatumo atsakomybės problema – kas ir kiek yra atsakingas už individo privatumą. Tyrimo dalyvių tarpe dominavo individualios atsakomybės naratyvas – tik pats žmogus yra atsakingas už savo privatumą, nors taip pat išsakytas tiek pritarimas tiek ir priešiškus ir korporacijos bei valdžios atsakomybei. Praktikoje atsakomybė perkeliama individui – jo sutikimas lemia tai, kaip ir kieno bus naudojama jo asmeninė informacija. Tačiau, kaip parodė tyrimas, vartotojams nėra sudaromos galimybės susipažinti su kuo jie sutinka, nes jiems pateikiami ilgi ir sudėtingi tekstai, o net ir susipažinus, realios galimybės nesutikti jie jaučiasi neturintys. Šios išvalgos galėtų būti naudingos formuojant privatumo politiką ir priimant atitinkamus politinius sprendimus.

Siekiant išsamiau išanalizuoti duomenimis grįstų galios santykių poveikį privatumo nuostatų ir elgesio neatitikimui, tikslinga būtų tirti šį reiškinį pasitelkiant ir kitas situacijas – atliekant analogiškus tyrimus analizuojant kitas platformas ar institucijas, kuriose aktuali privatumo problema.

LITERATŪROS SARAŠAS

- Aloudat, A.; Shamaileh, O. A.; Michael, K. 2019. *Why some people do not use Facebook?* Social Network Analysis and Mining: 19, p. 1-14
- Altman, I. 1977. *Privacy Regulation: Culturally Universal or Culturally Specific?* Journal of Social Issues: 33(3), p. 66-84
- American Psychiatric Association. 2013. *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders* (5th ed.). Washington, DC: American Psychiatric Association
- Andreassen C. S.; Griffiths, M. D.; Gjertsen, S. R.; Krossbakken, E.; Kvam, S.; Pallesen, S. 2013. *The relationships between behavioral addictions and the five-factor model of personality.* Journal of Behavioral Addictions: 2(2), p. 90–9
- Andreassen, C.S.; Torsheim, T.; Brunborg, G.S. 2012. *Pallesen S. Development of a „Facebook“ addiction scale.* Psychological Reports: 110(2), p. 501–17.
- Bandara, R.; Fernando, M.; Akter, Sh. 2019. *Explicating the privacy paradox: A qualitative inquiry of online shopping consumers.* Journal of Retailing and Consumer Services: 52, p. 1-9, <https://doi.org/10.1016/j.jretconser.2019.101947>
- Barnes, S. B. 2006. *A privacy paradox: social networking in the United States.* First Monday: 11(9).
- Bartsch, M.; Dienlin, T. 2016. *Control your Facebook: An analysis of online privacy literacy.* Computers in Human Behavior: 56, p. 147-154
- Baruh, L.; Secinti, E.; Cemalcilar, Z. 2017. *Online Privacy Concerns and Privacy Management: A Meta-Analytical Review.* Journal of Communication: 67(1), p. 26-53
- Berendt, B.; Gunther, O.; Spiekermann, S. 2005. *Privacy in e-commerce: stated preferences vs. actual behavior.* Communications of the ACM: 48(4), p. 101-106
- Bitiukova, N.; Liutkevičius, K. 2016. *Privatumo paradoksas: Lietuvos gyventojų nuostatos apie duomenų apsaugą.* Žmogaus teisių stebėjimo institutas
- Bourdieu, P. 2001. *Masculine Domination.* Cambridge: Polity.
- Bourdieu, P.; Wacquant, L. 1992. *An Invitation to Reflexive Sociology.* Chicago: The University of Chicago Press.
- Bourdieu, P. 1997. *Language and Symbolic power.* Cambridge: Polity Press.
- Bourdieu P. 1991. *Language and Symbolic Power.* Harvard University Press.
- Bourdieu, P. 1989. *Social Space and Symbolic Power.* Sociological Theory: 7(1), p. 14-25

- Brailovskaia, J.; Ströse, F.; Schillack, H.; Margraf, J. 2020. *Less Facebook use—More well-being and a healthier lifestyle? An experimental intervention study*. *Computers in Human Behavior*: 108, p. 1-9
- Brailovskaia, J.; Rohmann, E.; Bierhoff, H-W.; Margraf, J.; Köllner, V. 2019. *Relationships between addictive Facebook use, depressiveness, insomnia, and positive mental health in an inpatient sample: A German longitudinal study*. *Journal of Behavioral Addictions*: 8(4), p. 703–13
- Brailovskaia, J.; Schillack, H.; Margraf, J. 2018. *Facebook Addiction Disorder (FAD) in Germany*. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*: 21(7), p. 450–6
- Brailovskaia J, Margraf J. 2017. *Facebook Addiction Disorder (FAD) among German students—a longitudinal approach*. *PLoS ONE*: 12(12), p. 1-15
- Büchi, M.; Just, N.; Later, M. 2017. *Caring is not enough: the importance of Internet skills for online privacy protection*. *Information, Communication & Society*: 20(8), p. 1261-1278
- Castells, M. 2011. *Network Theory | A Network Theory of Power*. *International Journal of Communication*: 5, p. 773-787
- Castells, M. 2007. *Communication, Power and Counter-power in the Network Society*. *International Journal of Communication*: 1, p. 238-266
- Choi, H.; Park, J.; Jung, Y. 2018. *The role of privacy fatigue in online privacy behavior*. *Computers in Human Behavior*: (81), p. 42–51.
- Christofides, E.; Muise, A.; Desmarais, S. 2009. *Information Disclosure and Control on Facebook: Are They Two Sides of the Same Coin or Two Different Processes?* *CyberPsychology & Behavior*: 12(3), p. 341-345
- Clement, J. 2019. *Number of Monthly Active Facebook Users Worldwide as of 4th Quarter 2019 (in Millions)*. Facebook Statistics.
- Cristescu, I.; Balog, A. 2018. *Exploring Motives for Using Facebook: A Latent Profile Analysis*. *Studies in Informatics and Control*: 27(3), p. 331-338
- Culnan, M. J.; Bies, R. J. 2003. *Consumer Privacy: Balancing Economic and Justice Considerations*. *Journal of Social Issues*: 59(2), p. 323-342
- Culnan, M. J.; Armstrong, P. K. 1999. *Information Privacy Concerns, Procedural Fairness, and Impersonal Trust: An Empirical Investigation*. *Organization Science*: 10(1), p. 1-115
- Dencik, L.; Cable, J. 2017. *The advent of surveillance realism*. *International Journal of Communication*: 11, p. 763–781.

- Dienlin T.; Trepte S. 2015. *Is the privacy paradox a relic of the past?* European Journal of Social Psychology: 45(3), p. 285–297.
- Dinev, T.; Hart, P. *An Extended Privacy Calculus Model for E-Commerce Transactions*. Information Systems Research: 17(1), p. 1-104
- Fourcade, M.; Healy, K. 2017. *Seeing like a market*. Socio-Economic Review: 15(1), p. 9-29
- Foster, J. B.; McChesney, R. W. 2014. *Surveillance Capitalism: Monopoly-Finance Capital, the Military-Industrial Complex, and the Digital Age*. Monthly Review: 66(3), p. 1-31
- Fuchs, Ch. 2010. *Labor in Informational Capitalism and on the Internet*. The Information Society: 26(3), p. 179-196
- Greenwood, Sh.; Perrin, A.; Duggan, M. 2016. *Social Media Update*. PewResearchCenter
- Hallam, C.; Zanella, G. 2017. *Online self-disclosure: The privacy paradox explained as a temporally discounted balance between concerns and rewards*. Computers in Human Behavior: 68, p. 217-227
- Hargittai, E.; Marwick, A. 2016. “What can I really do?” *Explaining the privacy paradox with online apathy*. International Journal of Communication: 10, p. 3737–3757.
- Hoffmann, C.P.; Lutz, C.; Ranzini, G. 2016. *Privacy cynicism: a new approach to the privacy paradox*. Cyberpsychology: Journal of Psychosocial Research on Cyberspace: 10(4)
- Hull, G. 2015. *Successful failure: what Foucault can teach us about privacy self-management in a world of Facebook and big data*. Ethics and Information Technology: 17, p. 89-101
- Hurwitz, J. B. 2012. *User Choice, Privacy Sensitivity, and Acceptance of Personal Information Collection*. European Data Protection: Coming of Age: p. 295-312
- Jernigan, C.; Mistree, B. F. T. 2009. *Gaydar: Facebook friendships expose sexual orientation*. First Monday: 14(10)
- Keith, M. J.; Thompson, S. C.; Hale, J.; Lowry, P. B.; Greer, Ch. 2013. *Information disclosure on mobile devices: Re-examining privacy calculus with actual user behavior*. International Journal of Human-Computer Studies: 71(12), p. 1163-1173
- Kim, Y.; Sohn, D.; and Choi, S. M. 2011. *Cultural difference in motivations for using social network sites: a comparative study of American and Korean college students*. Computers and Human Behavior: 27, p. 365–372
- Kokolakis S. 2017. *Privacy attitudes and privacy behaviour: a review of current research on the privacy paradox phenomenon*. Computers & Security: 64, p. 122–134.

- Kosinski, M.; Stilwell, D.; Graepel, T. 2013. *Private traits and attributes are predictable from digital records of human behavior*. PNAS: 110(15), p. 5802-5805
- Kramer, A. D. I.; Guillory, J. E.; & Hancock, J. T. 2014. *Experimental evidence of massive-scale emotional contagion through social networks*. Proceedings of the National Academy of Sciences: 111(24), p. 8788–8790.
- Lee, N.; Kwon, O. 2015. *A privacy-aware feature selection method for solving the personalization–privacy paradox in mobile wellness healthcare services*. Expert Systems with Applications: 42(5), p. 2764-2771
- Li, H.; Luo, X.; Zhang, J.; Xu, H. 2017. *Resolving the privacy paradox: Toward a cognitive appraisal and emotion approach to online privacy behaviors*. Information & Management: 54(8), p. 1012-1022
- Lupton, D.; Southerton, C. 2021. *The thing-power of the Facebook assemblage: Why do users stay on the platform?* Journal of Sociology, doi:10.1177/1440783321989456
- Lutz, C.; Hoffman, C. P.; Ranzini, G. 2020. *Data capitalism and the user: An exploration of privacy cynicism in Germany*. New media & society: 22(7), p. 1168 –1187
- Lyon, D. 2019. *Surveillance capitalism, surveillance culture and data politics*. Data Politics: Worlds, Subjects, Rights. Routledge
- Martin, K. D.; Murphy, P. E. 2016. *The role of data privacy in marketing*. Journal of the Academy of Marketing Science: 45, p. 135-155
- Martin, K. 2015. *Understanding Privacy Online: Development of a Social Contract Approach to Privacy*. Journal of Business Ethics: 137, p. 551-569
- Masur, P. K. 2019. *Situational Privacy and Self-Disclosure*. Communication Processes in Online Environments, <https://doi.org/10.1007/978-3-319-78884-5>
- Nissenbaum, H. 2004. *Privacy as Contextual Integrity*. Washington Law Review Association
- Novak, T. P.; Hoffman, D.L. 2008. *The fit of thinking style and situation: new measures of situation-specific experiential and rational cognition*. Journal of Consumer Research: 36(1), p. 56–72
- Park, Y. J. 2011. *Digital Literacy and Privacy Behavior Online*. Communication Research: 40(2), p. 2015-236
- Sadowski, J. 2019. *When data is capital: Datafication, accumulation, and extraction*. Big Data & Society: p. 1-12
- Schuff, K. van der; Flowerday, S.; Furnell, S. 2020. *Duplicitous social media and data surveillance: An evaluation of privacy risk*. Computers & Security: 94, p. 1-17

- Segev, E. 2019. *Volume and control: the transition from information to power*. Journal of Multicultural Discourses: 14(3), p. 240-257
- Shore, J.; Steinman, J. 2015. *Did You Really Agree to That? The Evolution of Facebook's Privacy Policy*. Technology science: August 10
- Simon, H. A. 1955. *A Behavioral Model of Rational Choice*. The Quarterly Journal of Economics: 69(1), p. 99-118
- Snowden, E. 2019. *Permanent Record*. Macmillan, London, United Kingdom.
- Srnicek, N. 2017. *The challenges of platform capitalism: Understanding the logic of a new business model*. Juncture: 23(4), p. 254-257
- Thatcher, J.; O'Sullivan, D.; Mahmoudi, D. 2016. *Data colonialism through accumulation by dispossession: New metaphors for daily data*. Environment and Planning D: Society and Space: 34(6), p. 1-17
- Thompson, J. B. 1995. *The media and modernity: A social theory of the media*. Stanford: Stanford University Press.
- West, S. M. 2019. *Data Capitalism: Redefining the Logics of Surveillance and Privacy*. Business & Society: 58(1), p. 20-41
- Westin, A. F. 2003. *Social and Political Dimensions of Privacy*. Journal of Social Issues: 59(2), p. 431-453
- World Health Organization. 2018. *International classification of diseases for mortality and morbidity statistics (11th Revision)*. [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://icd.who.int/browse11/l-m/en>.
- Zuboff, Sh. 2019. *"We Make Them Dance": Surveillance Capitalism, the Rise of Instrumentarian Power, and the Threat to Human Rights*. Rikke Frank Jørgensen, Human rights in the age of platforms, Massachusetts Institute of Technology.
- Zuboff, Sh. 2015. *Big other: surveillance capitalism and the prospects of an information civilization*. Journal of Information Technology: 30, p. 75-89

PRIEDAI

Interviu nr. 1 (bandomasis)

Interviu trukmė: 45 min

Tyrimo dalyvė Loreta: L

Interviuotoja: I

Išsilavinimas: profesinis, multimedija

Šiuo metu: lanko multimedijos kursus

Gyvenamoji vieta: Vilnius

Amžius: 25 metai

I: Pirmas klausimas bus toks bendresnis, apie tave, kaip asmenybę, tai kiek tau bendrai svarbu dalintis informacija apie save su kitais?

L: Šiaip anksčiau dalindavaus daug, nu daugiau tikrai, palyginus. Tokiom asmeninėm [juokiasi], gražiom nuotraukom, o dabar labiau kūryba ir tai kas, žinai, iš daug tos informacijos tiesiog labiau meniška ir kažkaip, ant savo sienos biškį parašau, labiau kaip šauna. Bet šiaip, mažai dalinuosi.

I: O kiek tau šiaip svarbu išsaugot privatumą savo?

L: Ah, svarbuu, norėčiau, bet aa feisbukas man neleidžia [juokiasi]. Mane privertė, net nežinau, jau ne pirmoj anketoj ar ten kažkas paskundžia, kad tave užblokuoja, ar kaip, bet mane privertė vardą ir pavardę pasirašyt. Kas man šiaip nepatinka ir aišku aš esu labai kvailai užsiregistravus su savo telefono numeriu [juokiasi]. Bet tai.. Nežinau, kaip ir svarbus, bet atsargiai nesielgiu.

I: M-m, o galėtum įvardint ką laikai privatumu?

L: Privatumu? ... Kai užaina, pavyzdžiui, tu esi darbo pokalbyje, tu pasakai savo vardą pavardę ir jie pradeda gūglint [juokiasi] ir tavęs neišmeta. Arba jie eina į feisbuką ir bando paspausti ir pažiūrėti tavo visas nuotraukas, kur tu esi užtagintas, tavo gyvenamąją vietą, tavo katino vardą ir visa kita ir jie nieko neranda. Tai manau, tai gan privatumas, kada tu daliniesi, jeigu nori dalintis, tik su savo draugais, man tiek. Aišku yra ir gilesnių kur labiau saugot, iš kurios tu ten vietos prisijungęs ir taip toliau, bet aš tokių dalykų nelabai žinau ir gan galiu sakyti, kad esu neatsargus vartotojas.

I: O kiek tu laiko jau naudojiesi feisbuku?

L: Per dieną ar apskritai?

I: Kiek metų ta prasme naudoji?

L: Oi, aš nežinau, aš atsimenu kai, kai jis atsirado, kada jis atsirado? Aš nelabai atsimenu.

I: Du ketvirtais, bet dar nebuvo populiarus.

L: Nu tai aš atsimenu kai tik atsirado, tai aš labai nenorėjau ir aš buvau oniuko vartotoja [juokiasi] ir man nepatiko. Kaip ir nemėgau liečiamų telefonų ilgą laiką. Aš dvyliktoj klasėj buvau paskutinis žmogus su mygtukiniu telefonu. Aš nežinau, man kažkaip, aš tiesiog priešinausi, tam, tom naujovėm, nežinau net kodėl. Kažkaip atrodo, kad dings viskas, kas buvo įprasta, kažkaip. Bet paskui ten vis tiek galų gale, aš nežinau, po kokių metų, gal poros, įtraukė. Nes vis tiek, perėjau tenais, tai pasidarė kažkaip sunku kontaktuot, tai buvo lengviausias būdas.

I: Tai bus kokie...

L: Tai tikriausiai kaip ir visiem, maždaug nuo pradžios minus du metai.

I: O koki intensyvumu tu naudojaisi paskutiniais metais?

L: Oi, oi, mažai. Bet išsivytęs šiuolaikinio žmogaus įprotis patikrint, nežinau. Arba kai pavyzdžiui, nenoriu niekur eit ir jautiesi vienišas [juokiasi], tai tada prisijungi ir man nereikia net susirašinėti, nei žiūrėti, man patinka, aš matau – žaliai dega, kad yra žmonių, aš jaučiuosi, kad su manim yra žmonės, man gerai. Aš labiausiai tai tiesiog ten palaikinus visokius meno puslapius ir tai kas man patinka, ten visokių varlyčių, aa, modifikacijų kūno ir visokių tokių, žinai. Gali pasižiūrėti, pažiūrėti kai žmonės klausia klausimų ir jiems atsako [juokiasi].

I: Kasdien taip prisijungi?

L: Mmm... Šiaip net negalvojau apie tai iš tikrųjų. Tikriausiai gal. Tikriausiai kasdien, bet nevisada. Nežinau čia toks, priklausoma ant kiek tu esi įsitraukęs. Pavyzdžiui, vat jeigu nesu namuose ir esu ten kažkur lauke arba su kitais žmonėmis, aš neprisijungiu, man to nereikia. Jei aš viena, namuose, ar ten dirbu ar ten dirbu ar kažką darau, bent vieną kartą per dieną kažkoks įprotis yra pasižiūrėti. Nu aš šiaip ten turiu vieną draugą, su kuriuo mes mėtomės kvailais gifais, visą laiką.

I: Bandai kaip nors ribot tą praleidžiamą laiką?

L: Buvo kažkokių, pamenu, dabar sunkiai pamenu. Bet, aa, atsimenu, kad sakiau sau, kad reiktų iš vis nustot. Man net buvo kartų kai visai buvau apleidęs ten jį ir net nežiūrėdavau. Ir bet kaip ir minėjau, kažkoks toks bendrumo jausmas, tai dėl to grįžau, nes šiaip lengviau sekti visokiu koncertukus, tai tas būdavo aktualu. O dabar kai covidas ir visa kita, tai grynai tik mano pomėgiai, kuriuos aš galiu per gūglą kaip ir...

I: O dėl ko norėjai nustot naudot?

L: Uff, dabar tiksliai nepamenu, bet aa lygtais vat buvo įsijungęs ir tas nesaugumo ir kažkokio norėjosi privatumo, ir jis kažkaip, man kartais būna, įsijungia, taip stipriai, kad aš vat būna ištrinu visas nuotraukas ir nežinau, man karts nuo karto pasikartoja tas, arba šiaip norisi nutolti nuo visų ir kad nesivaidenti ir kitų nematyti. Dar plius kai kažką tau reikia atlikti, tam tikrus darbus, ir nori nesiblaškyt, tai tada geriausia iš vis padėti kuo toliau. Nes iš tikrųjų, suvalgo laiką. Tu užėini, nežinau, su gūglu būtų, tu užėini, pasižiūri, tau įdomu, nu tiek informacijos, kad tu užstringi ten.

I: O pavyko kažkiek laiko nesinaudot?

L: Aš nesu ant tiek priklausoma, man kažkaip gaunasi, nežinau. Aš kad ir dabar galėčiau paimt ir nenaudot.

I: O kiek maždaug laiko ilgiausiai esi nenaudojus?

L: Aš žinok nepamenu, nes tai buvo senokai, vat tiksliai negalėčiau atsakyt, jeigu bandyčiau tai dabar meluočiau. Tai negaliu.

I: O galėtum papasakot plačiau dar dėl ko naudojiesi?

L: Pati nežinau [juokiasi]. Sakau, vat labiausiai tai tokie kur žiūrėti eventus, kartais pamatai žmones kurie tau malonūs ir buvo praeityje arba dabartyje ir jus skiria atstumas. Arba tiesiog kartais smagu. Daugiausia tai tokių kažkokių, nežinau, pasižvalgyt į.. aš viską darau įkvėpimui, žinai, visi puslapiai kuriuos seku arba įkvėpimui arba pavyzdžiui esu augalų puslapy. Tai ten tu gali išmokt, nes aš dabar pradėjau domėtis augalais ir aš kadangi visiškai nuo nulio, tai ten tau padeda žmonės ir tas visai smagu. Tau net nebūtina, aš pavyzdžiui tokia esu pasyvi ir aš nemėgstu ten nei rašinėti nei klausinėti, man nelabai patinka, aš labiau stebėtoja, bet tau nent nebūtina būt super aktyviam, nes kažkas tikrai paklaus to, kas tau irgi rūpi ir tu galėsi pasiskaityt daug kometnarų. Ir iš dalies kažkokia, kažkoks toks sutrumpintas, nežinau net kaip pavadint, kažkoks žemėlapis, žinai, jeigu apie eventus arba kažkokių tokių, tai vat sutrumpintas variantas kur gali greitai, bet reikia mokėti ir išeit tuo metu. Bet ten labai ilgai nėra ką veikt iš tikrųjų. Aš nežinau ką žmonės gali ten ilgai veikt. Man net įdomu pasidarė o ką kiti veikia [juokiasi].

I: O kaip manai ką apskritai visuomenei duoda visa ta platforma feisbuko?

L: Nu kažkokį ryšį, ypač manau tiem kurie visiškai vieniši pavyzdžiui, užsidarę namuose. Manau irgi kaip man – gali jaustis tas bendrumo jausmas arba, aš taip nedarau, bet aš tikiu, kad dar egzistuoja žmonės ir taip daro, kad gali rasti kažkokių pažinčių naujų. Vat jeigu išitrauki į kažkokią grupę kur kažkokie bendri interesai, tai man atrodo lengviausia susipažinti. Aš nežinau, aišku, pati nepatyrus to labai ilgai. Man būna aišku kartais pakviečia kažkokie žmonės, man tai keista pasidaro aš iš karto žinai taip pagalvoju – tu mane matai, tu man esi sakęs labas ir man kažkaip keista ir aš karts nuo karto kaip dovaną, ten leidžiu, paspaudžiu. Šiaip kažkaip nebemėgstu to, anksčiau tai visus, belenką priimdavau, nu kuur, dėl to tada ir išsivystė tas nesaugumo jausmas, nes tu žinai, kad tave stebi kažkas, o tu net nežinai ar esi matęs gyvenime.

I: Feisbuke galima tiek kelti savo turinį, tiek žiūrėti kitų turinį, tai kiek tau svarbios šitos galimybės?

L: Mmmm, nežinau net. Nu aš savo nelabai keliu, ten kažkaip, nežinau, gal aš tiesiog toks žmogus, man viskas jautru ir intymu, visada. Ir man kartais būna kad linksma ir norisi kokio mielo dalyko, bet šiaip dažniausiai nejaučiu to kad noriu dalintis su kitais, nejaučiu reikalo su kitais, aš gyvai, man maloniau. O iš kitų ten aš beveik tų žmonių man net nemeta, aš net nežiūriu, man daugiau puslapius visokius. Aš irgi žmonių intymių dalykų arba gyvenimų nemėgstu stebėti. Man kažkaip aa. Pavyzdžiui kai ten aš instagramo irgi labai nemėgstu, bet esu ten kadangi dėl tų savo nuotraukų ar kažko, aš labai retai ir ten būnu. Man nėra kad atsisėst ir sėdi, aš labai labai mažai ten, vos kažkiek įsijungi, pasižiūri, bet tikrai ir juokinga ir ne, bet kartais tu pamatai tiek daug, ir tiek daug įvairių dalykų, ir įdomių, ir tiek daug įvairių žmonių, kurie tūkstantį kartų geriau už tave gyvena ir tu pradedi įsivaizduot, kad visi kažkokie lipdyti iš aukso ir tu jautiesi dar daugiau nevykėlis, nei esi. Ir kažkoks toks. Man pavyzdžiui, bent asmeniškai, nepatinka tas jausmas, aš nežinau ar čia aš blogas žmogus dėl to [juokiasi], kad negaliu džiaugtis kitų pasiekimais, man žavu, įdomu, įkvepia, bet kai tu vien tai žiūri tada tu pats nieko ir nesieki ir nedarai. Kažkaip norėtusi atvirkščiai, kad daugiau ir ties savim kažkaip, padirbėti ir tada išdrįsti irg kažkaip pasidalinti, kam reikės va to įkvėpimo, kad skatintų jį irgi dirbti, aš taip kažkaip labiau mąstau.

I: O kaip jaustumėis jeigu staiga negalėtum naudotis feisbuku?

L: Nežinau, nusipirkčiau telefoną su mygtukais [juokiasi]. Nors iš tikro reikia liečiamo dėl ten dalykėlių, to viso, banko. Bet kažkaip.. Nežinau, ką jausčiau, sunku pasakyti, kai to nėra, bet čia aš negalėčiau ar visas pasaulis negalėtų? Nes čia priklauso, jei vien tik tu tai tu pradėtum jaustis – kodėl tik aš, kodėl negaliu? Nes visą laiką, jeigu tau kažką draudžia, o kiti gali, tu jautiesi prastesnis ir tu nenori, tu nori irgi gauti tos pačios dozės feisbuko kaip ir visi. Bet jeigu visime, nežinau, tikriausiai net apsidžiaugčiau. Bet susikurtų kažkas naujo, nes vis tiek, visi jau įprato bendrauti taip, toj platformoj, kur tau reikia to ir negyvo bendravimo, kur jisai tiesiog patogus, greitas. Tai vat, tai ypač nenorint susitikt ir leist savo dvi valandas su žmogum, tai gali tai padaryt greitai ir ten, žinai. Skambinant, arba kad ir dabar mano tos studijos, kur labai šaunu, man tai labai patinka, ypač kai aš ten visokius savo nerimus turiu ir jaudinuosi dėl visko, tai man nuotoliniu būdu mokytis čia yra vau kažkokia dovana, man labai patinka.

I: Jeigu pavyzdžiui feisbukas apmokestintų savo paslaugas, tai kaip tada žiūrėtum į feisbuką?

L: Atsisakyčiau. Man nebūtų taip, ant tiek jis vertingas, kad jį remti ir ten kišt savo pinigus, pilna turiu kitų dalykų kur norėčiau. Nežinau, girdėjau tokį juokutį kad reiktų apmokestinti komentarus tuos piktus [juokiasi].

I: Kokių yra dalykų kurie tau nepatinka apie feisbuką?

L: Aš nelabai gal giliai jame esu, kad man va taip va, o gali pavyzdžiui pasakyti [juokiasi]? Man net sunku dabar žinai, kokie nepatinka... Nežinau, kaip ir visur gal kartais tas toks juokingas ir užknisa,

nu žinai kaip ir visur, kad atsiranda kažkokios mados, tai ir feisbuke atsiranda tos kvailos mados. Mane tai tas biškį toks, ne mano, nežinau, nemėstu.

I: Pavyzdžiui kokios?

L: Visokie durni rėmeliiai, jų ten tas, dar kažkokios nesąmonės. Aš nežinau, kur tipo sugalvoja žmogui pramogų kažkokių, bet čia ne pramoga. Tie žmonės tipo tame ir jiems reikia.. Mačiau čia neseniai, čia ne į temą, bet [juokiasi], va čia per feisbuką bent jau pamačiau, kažkokia mergina pasidalino, kad atsirado energinis gėrimas Monster be cukraus, ir aš pagalvojau – tai kam? Taigi jis ir buvo sukurtas tam kad iš to cukraus gautum energiją. Ir man čia dar vienas toks įrodymas, kad tiesiog, kapitalizmas suka savo tą ratą ir jis jau iš bet ko daro, kad tiesiog įtiktų visiems ir visi pirktų. Tai ir dalinai feisbukas irgi yra tas, gal buvo kažkaip idėja kita, kad jo, kontaktuotų ir kuo greičiau visus pasiektų, bet vis tiek išsigimė galų gale į tai.

I: O sakei džiaugtumeis, jeigu visi negalėtų naudotis feisbuku.

L: Nu jo.

I: Tai dėl ko?

L: Nu čia tai toks viduramžių mąstymas, džiaugčiaus, nes tikėčiaus kad bus kaip buvo anksčiau, žinai, artumas tų žmonių, bet aa nebūtinai būtų. Čia toks, jau įprato žmonės kitaip ir tiesiog tai priimt, žinai, yra. Didžioji dalis žmonių tokia, bet yra ir tokių, kurie vertina tą ryšį koks jis būdavo anksčiau be tų visų technologijų ir be visko ir jis yra iki šiol. Ne visada technologijos yra blogai.

I: O norėtum, kad pačiam feisbuke kažkas būtų kitaip?

L: Mmm... Nežinau aš kažkaip nereikli feisbukai, man kažkaip aš, ką žinau, gal tik patinka tas, kad viskas vienoj vietoj ir visi ten viską kelia. Aš galiu ten ir žinias pažiūrėt ir politikus, ką jie ten rašo, ir tuo pačiu katiną pamtyt ten kieno, toks kratinys visko. Kažką, kad ten tobulint.. Nežinau. Nematau.. Nu aš kažkaip bandau dabar kažkią mintį galvot apie tai, kad būtų faina, kai nu vis tiek iš to meno pusės arba žmonės kurie dirba sau, vis tiek daug kas naudoja feisbuką ir tam, tai gal kažkokį, kad būtų ta patogesnė. Nežinau, nes man atrodo dabar toks, dabar sunku pasakyt, ar nepatogu ar neišvaizdu ar viskas viename, kažkas man ten ne taip, primena turgų ir kadangi visi turi, tai ir tu turi turėt savo puslapį, kuris ten toks netikras pasidaro, nežinau. Nu ir šiaip turi mokėt tada ten kažkaip pagal tai kaip visi pateikint, pagal kiekvieną puslapį irgi turi prisitaikyt panašiai daryt dalykus, nu jeigu nori patikt ir parduot savo tokius..

I: O apskritai, per visą laikotarpį, kai naudojaisi feisbuku, kiek teko pajauti, kad jis, pavyzdžiui, tau daugiau trukdo, negu padeda gyvenime?

L: Daug kartų [juokias]. Nu jis blaško ir.. Nežinau, pamatai gan daug arba netikros informacijos, arba nereikalingos. Mm.. Dar tokį, niekada neturėjau tokio įpročio, bet vis pastebiu, kad vis dažniau man kažkas čia užaina, kad įlendu į komentarus ir tada vat pasidaro labai liūdna, nes pamatau kiek daug pykčio ir kaip žmonės nemėsgta žmonių ir tada sprogsta mano burbulas, kurį aš lipdžiau ir lipdau toliau. Tai va tas man nepatinka. Bet šiaip man atrodo toks pem ant pem, tiek nereikalingos tiek ir kažko galbūt matai, nes nėra čia man atrodo kažkoks puslapis kuriame rinktis informaciją ir žinias, bet kas labiau, nepasikliaučiau.

I: O gal pastebėjai kitiems žmonės kaip, ar trukdo ar šiaip, kad kas nors negerai būtų?

L: Mmm nu būna kai aš ten, aš pavyzdžiui kai būnu su žmonėmis ar vakarėlis ar nebūtinai, tiesiog kartu, tikrai dauug daug kartų, bet taip visada būdavo, net ir po mokyklos, kad visada atsiranda žmonių kurie tiesiog vietoj bendravimo laiko gyvo, jie įlenda į telefoną ir pradeda būt telefone, man pavyzdžiui, tas nepatinka. Man tai yra šiaip ir nepagarba žmogui ir net iš kitos pusės aš to nelabai suprantu iš vis kaip gali tau būt įdomesnis tas, kur tu gali namuose tai vienas daryt, kai nėra žmogaus šalia, žinai. Vat, vat šitas keistas.

I: O kai, čia bus jau kiek sunkesnis klausimas, prisiminti, kai registravaisi feisbuke.

L: Oi, aš net ne vieną kartą..

I: Ai, ne vieną kartą, gerai. Registruojantis tau reikia sutikti su taisyklėm ir privatumo politika..

L: Aš nenoriu! Bet tu turi, nes kitaip tau neleis. Ir visda visur taip. Ir aš esu, atsimenu kažkur irgi registravausi ir aš nenorėjau, man nepatiko punktai, bet tai ką, nori naudotis kaip visi – privalai sutikti ir sutinki. Taip irr liūdna..

I: Esi bandžius skaity?

L: Jo, esu bandžius skaityt, bet turi sutikt [juokiasi]. Bet čia kaip ir sutarty darbo, tau nepatinka ir visi kaip ir teoriškai sako, kad yra galimybė išbraukti tam tikrus punktus, nors manau praktikoje taip nelabai veikia, nebent ten kažkoks specifinis darbas, kur specifinė vieta ir tu labai jiems reikalingas, tada manau taip. Bet jeigu tu esi eilinis kebabų parduotuvėjas, vietoj to, kad tu ten norėsi pagal save sudėliot tą sutartį, pakvies kitą žmonių ir jau įdarbins. Paprastai.

I: O kaip apskritai jautiesi saugiai feisbuke?

L: Mmm man dabar sunku įsivaizduot, aš dabar naviai tikiuosi, kad niekam nesu įdomu ir niekas į mane nežiūri, aš to tikiuosi. Nu aš kažkokią buvau radus ten, nežinau, programėlę kur ten sakė kažkas nuhakino duomenis, tai gali įrašyt savo numerį ir patikrint, tai aš įrašiau savo ir savo mamos. Tai mano duomenų nepavogė [juokiasi], tai džiaugiuosi. Bet buvo vat žinai kažkoks toks jausmas, nesaugu, tai patikrinau. Žinai aš kažkaip apie tai irgi galvojau, kiek tai yra saugu ir kitas toks vat, kam aš reikalinga? Visada toks tas iškyla. Ir ant kiek, nu kaip ir visi paprastai žinai, nieko aš ten neparąšius, nieko ten tokio pas mane nėra, nu vardas pavardė ir aš galvoju, nu ką žmonės gali su ta informacija veikt. Aš tiesiog gal nelabai gilinuos, nelabai lėndu, nes aš nenoriu galvot apie baisius visus dalykus [juokiasi]. Manau yra kas sugalvoja ką ten veikt, bet nežinau. Aš aišku ten per visokius tokius puslapius kur reik ten tavo duomenis, tai stengiuosi.. Įlendi ten žinai į gūglą, pasigūglini, įsirašai ir tau yra galimybė pasirinkti, kad išsaugotų tavo puslapį su tavo pasvordu ir viskuo, tai aš šitos galimybės nenaudoju. Aš kai kur naudoju ją, bet aš tokiuose labai kvailuose puslapiuose [juokiasi] kur aš žinau, kad aš pamiršiu ir ateinu labai retkarčiais, pasižiūrėt kažko. O ten kur naudoju banko duomenis, kažkoki adresai, taip toliau, tai neišsaugau. Nu kažkaip tikiu, kad bent jau tiek žinai, ypač kai dabar sinchronizuot galima ir kompą ir viską, tai jeigu ten pameti kas nors gali pamatyt ir per telefoną. Nors aš tą sinchronizavimą naudoju dėl to, kad aš labai daug turėjau tokios sugedusios technikos ir daug kompų kuriuose man reikalinga informacija išsaugota būdavo, nes aš žvaigždute pažymiu daug tam tikrų puslapių, kurie man nu vat patinka ir reikalingi ir aš jų visų neprisiminčiau tiesiog. Ir aš dėl to vat kartais sujungiu visus, kad galima būtų rast. Ir esu dėl to ne kartą apsidžiaugus, kai mirdavo kitas kompas, atsidarau man išmeta visur ko reikia. Tas ir gerai ir ne.

I: O bandei feisbuke kokius nors privatumo nustatymus keist?

L: Aš iš tikrųjų nežinau kas pas mane ten nustatyta, aš neatsimenu. Bet man atrodo esu kažką žiūrėjus, man reiktų per kitą.. O kaip ten? Man įdomu kaip mane mato nepažįstami, nes man atrodo aš esu nustačius, kad tik draugai matytų dalykus. Bet aš esu kažką tikrai su tais privatumo krapščius, aš kažkaip. Aš net jutubėj turiu savo paskyrą, ir aš kai susikuriu tai visus padarau privačius. Bet man kažkoks įprotis, šiaip kad, ai kam kitam žiūrėt kas ten. Aš ten žiūriu kas įdomu, irgi interesai, turiu papkyčių. Feisbuke man atrodo aš irgi kažkaip pasidarius, kad man atrodo tik draugai galėtų matyt ir kad negalėtų matyt ten man atrodo nei datos, nei mano numerio su kuriuo aš esu užsiregistravus, nes aš jį turiu įvest registruojantis, tai aš pasidarius, kad jo nematytų. Nu kažkas tai vis tiek gal mato. Nu tipo, kiek įmanoma, galimybės kiek leidžia tą privatumą padaryt, tai aišku jį padarai.

I: Jeigu būtų kažkokie aiškūs, paprasti žingsniai, kaip apsaugot savo privatumą feisbuke, tai kiek tau būtų svarbu tuo pasinaudot?

L: Ooo ta prasme, dabar nėra? Nu aiškūs, ta prasme, nueini, ten parašyta, aš ta prasme nieko ten irgi nežinau, bet atsidarai, paieškai ir randi. Aišku, nėra, aa, kaip palyginus atrodo toks gan paprastas tas puslapis ir man atrodo kartais net ir daug tų kažkokių mygtukų kurie nereikalingi ir galėtų būt paprasčiau tokie svarbesni dalykai, tai žinai. Ai, tarp kitko, vieną prisiminiau, su feisbuku būtent, aa kas yra labai blogai ir man šiaip ir kitose vat tam tikruose puslapiuose, man čia pats baisiasuias, kai tu gali labai lengvai užsiregistruot ir tu negali išsiregistruot. Ir gali ieškot kiek nori ir su feisbuku tas pats yra, jisai, man taip, man atrodo ne viena mano anketa užsimarinavus buvo, nes aš ieškojau, aš neradau, jie kažkaip taip yra nuslėpę tą, taip sunkiai, kad tu turėtum jiems rašyt, kažką. Nu kur, aa, ir mano broliui man atrodo tas pats buvo, sako aš noriu, aš nekenčiu feisbuko, aš noriu išsiregistruot ir man neleido. Aš nežinau dabar, seniai žiūrėjau, gal pasikeitė. Bet žinau, kad šitas buvo. Ir šitas turėtų būt vienas iš pačių aiškiausių mygtukų kaip ir išeiti, jeigu tu nori, tai ir išsiregistruoti, jis turėtų būti šalia. Bent jau man. Per prievartą tave laiko [juokiasi].

I: O kiek tau apskritai reikšmingas privatumas kitų vartotojų atžvilgiu ir kiek pačio feisbuko atžvilgiu?

L: Mman atrodo panašiai. Man visi jie žinai, ir pats feisbukas, ten kažkur žmonės sėdi ir valdo ir aš norėčiau, kad jie nematytų ir tiek pat ir kiti žmonės, žinai man nu, ką aš pati noriu pasidalinti draugam, tai tegu, nes aš juos pažįstu ir jie mane pažįsta, bet nesijaučiu saugiau, kad feisbukas kai kuriuos dalykus geriau žino negu mano draugai. Man geriau, kad mano draugai žinotų, o ne ten kažkokie dirbantys žmonės. Tai aišku.

I: Tai kiek, sakytum, pasitiki feisbuku?

L: Čia procentais, skaičiais, ar kaip?

I: Kaip nori, žodžiais, skaičiais..

L: Tai visai nepasitikiu, kam man juo pasitikėt [juokiasi], čia puslapis. Nepasitikiu niekuo, nu ta prasme, kaip tu gali pasitikėt ko tu nesukūrei ir ko tu nevaldai. Aš nežinau ką jie gali padaryt ir kur jie visus mūsų duomenis deda. Čia kaip nepamenu, filme ar filmuke, visus duomenis įrašinėja ir vienas bičas sėdėdavo ir žiūrėdavo į visus, south parke man atrodo.

I: O kas turėtų nutikti ar pasikeisti pačiame feisbuke, kad nustotum naudotis?

L: Mmm, nežinau, daug kas tikriausiai, daug blogų dalykų. Nu jeigu sužinotum kad jei kažkur informacija tavo nueina kažkur kitur, kur neturėtų, ne iki galo jinai saugi arba kad kad, nu aš nežinau, man sunku tokius dalykus, aš nelabai įsivaizduoju kaip ten iš vis vyksta.

I: O kur nenorėtum, kad nueitų informacija apie tave?

L: Tai visiem kam nereikia [juokiasi], paprasčiausiai. Nu vis tiek visiem tiem kas žino kaip gali tą panaudot, žinai. Kurie galėtų rast kaip įrankius. Tie kurie nežino, tiesiog mato kaip tave arba dar vienas kažkoks skaičiuukas, nežinau.

I: Aha, tai feisbukas kaupia ir analizuoja visą visą įmanomą informaciją apie savo varotojus ir perduoda ją trečiosiom šalim.

L: Bet įdomu, o kiek ta prasme, jeigu tu turėjai prieš tai anketą, jie tave gali suriš, kad tu buvai tas pats ir kaupia ten daug daug metų?

I: Gali. Tai va ir gali atiduot trečiosiom šalim, kurios yra praktiškai bet kas, kitos įmonės pavyzdžiui, ar kažkas. Kaip vertini tokią veiklą?

L: Liūdnai. Liūdnaa ir dar labiau prisideda prie liūdno pasaulio, tamsaus. O iš kur čia šita informacija?

I: Iš jų privatumo politikos.

[abi juokiasi]

L: Seniai besiregistravau [juokiasi]. Bet aš nesuprantu, o kam, nu aš suprantu kiniečius, žinai, kur ten jų puslapį va tau mėtytų ir feisbuke, žinai visur ten mėgsta, kad tiesiog įtikt savo pirkėjui, tai toki jo suprantu, kur aišku irgi šlykštus, jau man čia visiškai dugnas, bet kokie dar, kur žmonės dar sugeba panaudot, kur ta prasme tavo numeris yra, tavo numeris ir nežinau, pavardė. Net vardo nėra ar atvirkščiai.

I: Na, mažų mažiausiai reklamai. O kaip galvoji, kiek valdžios institucijos turėtų kištis į feisbuko veiklą?

L: Mmm, ne iki galo suprantu.

I: Na, pavyzdžiui, kiek turėtų ribot ką jie daro, kontroliuot, kažko neleist ką jie daro.

L: Oi, aš tai vat tokia kur nemėgsta viso šito, man kaip ir su dabar ten iškyla tas kad atsiras ten kiber pareigūnai, kurie sektų.. Man tai yra baisu, aš suprantu, jo , saugotų duomenis, yra svarbu ir saugoti kitų žmonių orumą ir kad jų nežemintų yra svarbu, bet draudimais, ribojimais ir kur tu ir taip jau suspaustas po padidrinimo stiklu ir dar labiau tave kišt į kažkokį narvą, man tai, mane tai labai gąsdina šitas. Man nepatinka va tas kur dar kažkas kištųsi, tai, čia labai sunku pasverti, nes žiūrint kur būtų orientuotos jų akys.

I: Nu pavyzdžiui, jeigu tarkim būtų įstatymas kuris neleistų informacijos apie vartotojus perduot kitom įmonėm, šalim ar dar kažkam.

L: Nu tai čia tada gerai, bet kiek jie pradėtų piktnaudžiauti savo galia, kiek jie pradėtų norėti kaip nors atrasti naudos patys sau, nes jei turi galimybę, žinai. Nes galiausiai galų gale žmonėm daeinas tas ir tada pasisuka, ir kai tu turi galios tu pradedi naudotis ta galia. Tai vat aš todėl nepasitikėčiau ir jais. Nu toks kur, nežinau, baisu tada gyvent, nes niekuo nepasitiki. Bet kaip, nes norisi tikėt, kad jo, orientuosis tik į vieną dalyką ir atsakingai tik ten ir žiūrės, bet taip nebūna. Dažniausiai vis tiek, visi apsipranta, visi apsiramina vat tarkim, tas dalykas į kuri orientavosi ir staiga jie pradeda jau ieškot kažkur kitus kaip save, nes jiems reikia tada ir išsaugot savo darbą ir viską va taip va.

I: Dabar yra, Europoje galioja, bendrasis duomenų apsaugos reglamentas ir tu gali pareikalauti feisbuko, kad jis ištrintų visą informaciją apie tave. Ir teisiškai jis privalo.

L: O per kur čia jį susirast?

I: Ką būtent?

L: Nu kad susisiekti su jais, ta prasme tu gali paprašyt, bet paprašyt jų apskritai, kai tu jau nori palikt feisbuką visam ar tik vat kur tau nepatiko, seniau, tu nori kad ištrintų?

I: Gali paprašyt kad tiesiog viską ištrintų.

L: Bet niekur negirdėjau šitos galimybės, nieks neskelbia.

I: Čia nuo aštuonioliktų metų ir tik Europoj galioja.

L: Čia kaip visada, kai yra kažkokie geri dalykai, kurie gali tave kažkaip apsaugoti arba tau padėt, jie būna tylus. Kaip keista, kodėl nieks neskelbia. Skamba viltingai.

I: O grįžtant dar prie pačio privatumo, tai kaip manai, kas yra atsakingas už kiekvieno žmogaus privatumą?

L: Nežinau. Pats [juokiasi], kaip visada. Pats tu kiek leidi. Bet nu kaip, tu atsakingas, bet kai visi reklamuoja ir visi vartoja viską ir tu esi sistemos dalis ir gyventojas ir nori pritapti, irgi esi vartotojas. Tai dalinai iš kitos pusės ir visuomenė kuria tai. Žinai. Nes arba dalinasi ir kalba apie tai ir šviečia, arba nesidalina ir nekalba apie tai. Tai penkiasdešimt ant penkiasdešimt.

I: Tai pabaigai konkrečių klausimų jau neturiu, tai nebent minčių kokių kilo ar bendrai norėtum kažką pasidalint?

L: Aa, kol kas tai, nekilo labiau pradėjau jaust tokį atsakomybės nerimą [juokiasi]. Kur net sunku įvertint ar dabar aš, nežinau net kaip paklaust, ir gal tas žodis atsakingas, ar esu atsakingas žmogus

prieš save ir prieš kitus, kad aš tai vartoju, naudoju ir esu tame irr, ar būčiau geresnis žmogus jeigu atsisakyčiau ir nenaudočiau? Kaip dabar pasverti kas yra gerai ar blogai... Nežinau, reik pamąstyt. Džiaugiuosi, kad pasidalinai apie galimybes.

I: Gerai, tai ačiū tau už pokalbį!

Interviu nr. 2

Interviu trukmė: 60 min

Tyrimo dalyvė Kotryna: K

Interviuotoja: I

Išsilavinimas: magistro, menotyra

Šiuo metu: studijuoja menotyros doktorantūroje

Gyvenamoji vieta: Vilnius

Amžius: 27 metai

I: Pradžiai bus toks bendresnis klausimas, apie tave tiesiog. Kiek tau bendrai gyvenime svarbu dalintis informacija apie save su kitais?

K: Šiaip gan svarbu, bet turbūt priklauso nuo to, apie kokią informaciją. Nu tipo apie save informaciją interpretuoti labai įvairiai galima. Tai tipo asmenine kažkokia informacija visiškai tai gal ne tiek svarbu, bet kokiom nors nuomonėm ar panašiai, tai jo, sakyčiau, kad visai svarbu.

I: O iš kitos pusės žiūrint, kiek svarbu išsaugot privatumą?

K: Turbūt priklauso nuo to, nu tipo vėlgi, jeigu tai yra kažkokia informacija grynai apie nu jo, nežinau, ten koks nors adresas ar telefonas ar dar kas nors, tai svarbu išlaikyti. Jeigu taip pat įdomu ir kam ta informacija kokia nors informacija yra suteikiama, bet jaučiu, nėra turbūt man labai svarbu tarkim savo išvaizdą, tarkim veidą, slėpti, nes viešas profilis socialiniuose tinkluose. arba ten kažkokias nuomones, ar kad šunį turiu. Nu tokie dalykai tai jaučiu nelabai rūpi. Daugiau gal tokie, kur atrodo būtų galima, tarkim sekti mane greitai, tas svarbu.

I: O tai galėtum taip apskritai įvardint, ką laikai privatumu?

K: Lokacija, pavyzdžiui. Jeigu dalinuosi ar nuotrauka kokia nors, ar tiesiog iš kažkur kitur nei namu postinu, tai stengiuosi kažkaip nusišlėpti, iš kur ten postinu. Tarkim jeigu užsieny buvau, atostogavau, kažką dalinuosi, tai stengiuosi vėliau po to, po tam tikro laiko dalintis, o ne iš karto. Tiesiog, kad nebūtų aišku, kur tiksliai aš esu. Arba slepiu socialiniuose tinkluose, nu ne visuose, slepiu savo pavardę ir nors paspaudus ant mano profilio galima ten mano veidą pamatyti, bet dažniausiai profilio nuotrauka būna irgi tokia kur nelabai aišku, koks veidas. Slepiu savo gimimo datos informaciją, adresą, kur gyvenu. Bet kur būna, tai sąlyginai. Todėl, kad jeigu vėliau papostinu, tai tik kad dabar manęs ten nėra, kad kažkada buvau, tai kaip ir postinu ir aišku. Tai toks daugiau, kad čia ir dabar nebūtų aišku, ar aš kažkur išvykus, ką aš veikiu šiuo metu būtent.

I: O kasdieniam gyvenime, nebūtinai apie soc. tinklus kalbant, bet šiaip, ar tau nėra skirties tarp šių dalykų?

K: Nu yra. Nu jo, šiaip geras klausimas, koks nors adresas, gimimo data ar pavardė, tai nematau visiškai reikalo dalinti į kairę ir į dešinę. Ir svarbu, kur ji papuola ir kas su ja vyksta, bet kalbant apie atvaizdavimą ar kažką, tai atrodo realybėj šiek tiek nejauku, kai kažkas nufilmuoja ar nufotografuoja ir nežinai, kur atsidurs ta informacija. Tuo pačiu tada sykiu socialiniuose tinkluose daliniesi ir bet kas gali nuscreenshootint, naudot kur nori. Tai truputį atsiranda tokie paradoksai, dvigubi standartai šiek tiek. Nes jo, gyvai tai turbūt svarbiau žymiai, negu kad kai įsijauti į virtualybę, atrodo, kad ten saugesnis jautiesi gal šiek tiek, nes nekonfrontuoji tiesiogiai su kažkuo ir tada atrodo ga ne taip reikšminga, ne taip smarkiai saugaisi turbūt negu realybėj.

I: O pereinant jau prie pačio Facebooko, tai kiek maždaug laiko jau naudojiesi?

K: Nuo 2008. Prieš tai one.lt naudojausi. Paskui draugai perėjo prie Facebooko, tai ir aš perėjau. Iš pradžių, kad tiesiog su draugais ryšį palaikyt, bet dabar jau jo, visiškai gavosi toksai kaip socialinis tinklas, kur įvairią informaciją sužinai, kažkokios grupės, nuomones skaitai, naujienas.

I: O kiek daug naudojiesi, kaip dažnai?

K: Jaučiu, kad kiekvieną dieną. Stengiuos per dieną, iki karantino tai tiesiog kartą ar du kartus per dieną, kai nėra ką veikt kažką pasižiūri vakare. Dabar per karantiną, kai nelabai yra ką veikt ir nelabai susitinki su žmonėm, tai stengiuosi jau sąmoningai ribot save ir sekti, kiek aš sėdžiu socialiniuose tinkluose, nes žymiai dažniau, turbūt kokias tris valandas per dieną tai tikrai. Kas jau atrodo truputį man neįauku, nes kažkaip nesinori tiek laiko praleist socialiniuose tinkluose. bet anksčiau nu vis tiek bent kartą per dieną tai tikrai patikrindavau, bet gal trumpam būdavo, gal iš viso per dieną gal kartais nieko, kartais ten pusę valandos pasėdi. Bet vidutiniškai gal 20 minučių turbūt. Dabar tai ilgiau.

I: O kaip vertini tokį praleidžiamą laiką?

K: Biškį lievai vertinu. Nes iš vienos pusės truputį jaučiuosi lyg veltui eikvojamas laikas kartais būna. Iš kitos pusės, jeigu įsijauti ten į informacijos srautą to socialinio tinklo, tai biškį pamiršti, kad uždaram burbulė esi ir iš tikrųjų nežinai objektyvių, kaip kas vyksta ir tik savo kažkokias aktualijas matai ir nuomones. Tai atrodo, kad trūksta bendravimo ir kontakto su žmonėm, dėl to sėdi socialiniam tinkle. Bet iš kitos pusės dar labiau atsiriboji nuo tiesioginio kontakto ir nebevertini jo sąmoningai, nu tipo nesąmoningai nebevertini. Tai jo, vertinu prastai. Tai dėl to stengiuosi jau žiūrėt, kiek naudoju ir bandyt šiek tiek apmažint. Bet nelabai gaunasi, nes dabar per karantiną atrodo, kad iš vis nėra ką veikt. Nors visą laiką yra – gali išeit pasivaikščiot ar kad ir filmą pažiūrėt. Bet ne, sėdi, kokius komentarus skaitai. Ydingas laiko praleidimo būdas kartais. Bet kartais gal ir ne. ne visada turbūt. Nu tipo su ribomis.

I: O tai galėtum bendrai papasakot dėl ko naudojiesi Facebooku?

K: Tai tiesiog kad palaikyt kontaktą su draugais, kurie yra kitur kur nors gyvena, kitam mieste ar kitoj šaly. Tai patiko ir tas visas srauto dalykas, kur gali nesusirašyt, o tiesiog matyt, kaip draugai, kaip sekasi, ką veikia, apie ką galvoja. Vėliau, kai Facebookas išpopuliarėjo ir daug lietuvių pradėjo naudotis, tai šiek tiek pasikeitė tikslas naudojimo man. irgi taip laiko tarpais, kažkada vienu metu tikrai labai daug naudojausi tiesiog dėl renginių, kad sužinot, kur kokie renginiai, kur kokie draugai eina, kad nepamiršti tų renginių, prisispaudai, kad rodytų tau priminimą, kada kas vyksta, ką praleidi, nu tipo. Bet dabar pastaruojų metu, kai iš namų neini, tai visai atrodo irgi vėl pasikeitė tikslas, nes renginiai nebeaktualūs irgi taip, nu ten yra tie vebinariai visokie ir panašiai, bet nebe taip įdomu kaip kokios parodos ar koncertai, kurių nelabai vyksta. Draugai užsieny jau nuo seniau nebe taip aktualu žiūrėt, kaip gyvena, nes ten tiesiog susirašai arba pamiršti tuos draugus [juokiasi]. tai dabar atrodo, kad vėl pasikeitė poreikis ir dabar turbūt naudoju tiesiog taip kaip žmonės anksčiau televizorių naudodavo. Kur tiesiog ant fono įsijungi teliką, kažką ten veiki, bet pasižiūri serialus kažkokius žiūri, kur nu visiškai neturi reikšmės kažkokios, bet duoda kažkokį momentinį užsiėmimą, kažką tipo veiki, kažką sužinai. Kad ta informacija ten nulinės svarbos, tai nesvarbu tuo metu. Tai turbūt dabar kaip labiau praleidimo būdas laiko, kažkaip prastumt laiką. Liūdna.

I: O dėl ko būtent liūdna?

K: Kad įtraukia taip socialiniai tinklai. Ir nebesugalvoji kaip kitaip veikt, nu pripranti labai. Kaip ir pavyzdžiui pripranti, nežinau, pavyzdžiui aš per karantiną dabar pripratau kiekvieną dieną LRT įsijungti ar Delfi, kokį nors žiniasklaidos kanalą ir tiesiog pasižiūrėt naujienas, ko anksčiau nedariau. Bet kai su karantinu, kiekvieną dieną, ypatingai kai panika pradžioj buvo, kiekvieną dieną nori pasižiūrėt, kas naujo, kas įvyko, kas išsiaiškinta ir įsitraukiau ir dabar tai tapo įpročiu tikrint žinias, naujienas, kas man atrodo neblogai, bet nu įtraukia, pasidarė įprotis. Ir tada su socialiniais tinklais

dabar irgi toksai pasidarė įprotis pastoviai tikrint. Ir gali būt kažkiek laiko, ta prasme nejaučiu atchodų [juokiasi] nuo Facebooko, bet vis tiek kažkiek praeina laiko ir įdomu, kas ką veikia. Arba kažkiek laiko daugiau praleidi be Facebooko ir tada atsidarai ir nebesupranti, kas vyksta, nes gal koks nors ten naujas trendas ir tu jau nebesupranti apie ką eina kalba, tos pačios pradžios. Ypatingai ten kalbant apie kokias ten politines nuomones ar dar kažką, jau nebeatseki, jautiesi jau kaip ir nebesuprantantis, kas vyksta. Tai biškį maišosi virtualybė su tikrove. Virtuali realybė atrodo, kad ima tada biškį viršų. Tai tas liūdna. Iš kitos pusės, tai man vis tiek atrodo faina, kad per socialinius tinklus galima dalintis ta informacija ir nuomonėm. Tiesiog turbūt priklauso savęs ribos, kiek tu į tai įsijauti. Ten pavyzdžiui kai mes ten darėm tą su požemine akcija, tai idėjom į Youtubą video kaip padarėm, bet su tikslu, kad Youtube nuorodą idėsim į Facebooką. Norėjom per Facebooką pranešti, kad mes darom akciją. Ir tada iš to, kad ten žmonės mato, skaito, pasidalina, išplatėja ta žinutė ir paskui žiniasklaida ten domėjosi, dar kažkas. Man vis tiek įdomiausia buvo Facebooke kaip žmonės reaguoja. O ne žiniasklaidoj. Turbūt dėl to, kad atgalinis ryšys yra. Nu komentarai ir žiniasklaidoj virtualioj yra, bet toks gal daugiau tiesioginis ryšys, nes grynai tau adresuoja, po tavo ten tuo postu, tau pasako, tave įvardina, kad ten ar fainai, ar nefainai ar kažkokios diskusijos atsiranda. Tai iš tos pusės man atrodo fainai, kad labiau tiesioginis kontaktas, keičiantis informacija, negu ten per žiniasklaidos kanalus. Bet iš kitos pusės, nu jo truputį kartais įsijaučiama yra, skaitant ir tiesiog sėdint Facebooke. Nes dažniausiai ta informacija nėra labai įdomi ar aktuali. Ir tada atrodo, kad ieškai, nu scrollini ir ieškai kažko įdomaus, bet taip ir nerandi, toks dažnai būna jausmas. Nieko gero nerandi. Arba kai randi kažką, tai o, fainai, radau. Gauni tą psichologinį tą apdovanojimą kažkokį, džiaugsmą. Bet dažniausiai tai nerandi. Chaotiškai veikia, tą noriu pasakyti, kad chaotiškai veikia algoritmai gan, nors yra ten kontroliuojami, bet dažniausiai to turinio, kurį tu nori pamatyti tu vis tiek negauni, tu jo ieškai tarp daug šlamšto aplinkui. Tai tas turbūt ir liūdna, kad vis tiek tarp šiukšlių knaisiojiesi [juokiasi]. arba tas šiukšles postini, nes kiti irgi ten knaisiojasi. Ir atrodo, kad nelabai išeities kažkokios yra iš to. Nes visi priprato, nu daug kas naudojasi. Atrodo, kad negali tiesiog atsijungti, neturėt paskyros, kažkaip labai baisu atrodo. Baisu ne tai kad psichologiškai, bet tai, kad kažką praleisi, kažko nesužinosi. Arba nori iškomunikuot kažką platesnei auditorijai, tai kaip kitaip jeigu ne per socialinius tinklus?

I: O tai ką tavo asmenine nuomone visuomenei duoda Facebookas?

K: Duoda turbūt galimybę susirasti internetinių bendraminčių, spėju. Nes vis tiek ten su Facebooku jo, priimi į draugus tuos žmones, kurie tau patinka. nebūtinai, kuriuos pažįsti, bet su kuriais kažką bendro atrodo, kad turi. Arba ten grupės kokios nors Facebooko irgi padeda surasti bendraminčių ir kažką išdiskutuot. Pavyzdžiui su žmonėm, su kuriais realybėj šiaip gal nesutinki žmonių, kurie apie tai norėtų pasikalbėti, kažką veikti drauge ar panašiai. Dalintis informacija kažkokia. Iš kitos pusės, tai suteikia labai daug ir visokių dezinformacijų. Nes tų nuomonių visokių kalnai yra. Tai truputį lengva pasimesti, kai tiek daug informacijos, ką atsirinkti. Tada irgi iš vienos pusės, kas ten fotkes kokias nors postina, kaip ir duoda galimybę, tarkim nesijausti tokiu vienišu, jeigu jautiesi kažkoks neįdomus ar kažką, tai gali papostint kokią fotkę, kažkas palaikins ir tu jausies geriau. Bet iš kitos pusės tai tokia biškį priklausomybę gali suteikt, kur jeigu negausi kažkiek laiku, tai tada jausies blogai, kai prieš tai ne taip galvojai. Žodžiu, tokie dviprasmiškai. Kur iš vienos pusės fainai, bet iš kitos pusės nefainai. Kad ir kaip pavyzdys koks Youtubas, kuris irgi nu kaip ir socialinis tinklas, tiktai gal ten ne tiek populiariu kaip Facebooke ar Instagrame, tiesiog savo asmeniniais dalykais ten dalintis. Nors vis tiek yra visokių video blogų ir panašiai, kur dalinas asmenine informacija. Bet ten kažkaip kitaip veikia Youtubas, bet iš esmės yra tas pats – tiek daug informacijos, kur nebesupranti. Iš pradžių įdomu ir faina, paskui arba užsiknisi ieškodamas tuose šiukšlynuose, arba atvirkščiai, jeigu postini, tai iš pradžių fainai, kad ten 10 žmonių peržiūrėjo video, po to jau ir 1000 peržiūrų nebeužtenka ir vadinasi, kad blogai čia kažką varai. Papildomo streso turbūt suteikia.

I: O Facebooke gali tiek kelt, tiek žiūrėti kitų vartotojų turinį, tai kiek tau svarbios abi šios galimybės?

K: Panašiai turbūt. Aš tai daugiau turbūt scrollinu ir žiūriu kitų informaciją. Bet ir pati irgi postinu. Ir kažkaip gal nuo pačios gyvenimo priklausos peripetijų, kas vyksta, nes ten buvo periodų, kur kartą į du mėnesius kažką papostinu ir pagrinde ten scrollinu ir žiūriu, ką kiti, galiu komentuoti, kažką, nu pasyviai. Bet dabar pastaruuju metu, nu pastarus metus, tai turbūt nežinau, kokius 5 kartus per mėnesį, arba pasidalinu kažkieno kito, arba savo kažką papostinu. Tai atrodo svarbu, jo. Nes jeigu tiktai galėtum scrollinti, tai turbūt jaustumėis ne tiek engaged. Nes vadinas tu gali tik pasyviai stebėti, bet kai tu žinai, kad tu ir pats gali kažką įkelti, pasidalinti kažkokia nuomone, nuotrauka ar ten kažkuo, tai jauties turbūt daugiau komunikuojantis negu kad tiesiog stebintis pasyviai. Nebūtinai tu gali naudotis, vis tiek turi tą jausmą, kad gali parašyti ten komentarą, įkelti nuotrauką, dar kažką. Gali būti išgirstas kažkokioj grupėj žmonių.

I: O grįžtant prie laiko klausimo, ar bandei kažkaip riboti ar kontroliuoti savo praleidžiamą laiką Facebooke?

K: Jo, bandžiau, nesėkmingai [juokiasi]. vieną kartą bandžiau tiesiog įvertinti, kokiu dienos laiku dažniausiai naudoju Facebooką, tai laukdama kokioj stotelėj autobuso patikrinimo, tai tie būna trumpi, poros minčių arba ryte bepusryčiaudama. Tai bandžiau pakeisti pusryčiaudama į knygos skaitymą, o stotelėj tiesiog į kažką kitą telefone, ne socialinį tinklą, bet kad ir tas pačias naujienas ar kokių nors straipsnių, daug tab'ų atsidarius, tai va proga ten kažką paskaityti. Tai bandžiau tą ir visai sėkmingai tas visai sekėsi turbūt kokius metus, pusę metų gal, tarp pusės ir metų gal. Bet paskui kažkaip grįžau atgal į tai. turbūt per karantiną [juokiasi], į tikrinimą socialinių tinklų. Nes trūko kontakto su žmonėmis, nu realaus kontakto, tai norėjosi kažkaip kompensuoti turbūt. O kitą kartą bandžiau tiesiog ištrinti Messengerį, nes pastaruuju metu man taip kažkaip gavosi, kad aš gal ne tiek scrollinu Facebooku pati, kiek man žmonės per Messengerį siunčia man kokius linkus „ar matei?“ ten kažką, kažkas papostino, „ar matei tą komentarą?“. Ir tada nu norisi pasižiūrėti, apie ką eina kalba ir tada jau ten pats užsisėdi ir žiūri. Tai tada Messengerį nusprendžiau ištrinti. Nu ir Facebooko appso irgi nebeturiu šiaip telefone. Tai tas turbūt padeda irgi. Žodžiu, bandžiau Facebooką ištrinti ir labai džiaugiausi ir man buvo labai fainai be to Messengerio, bet paskui vėl realiai dėl darbų man biškį reikėjo trumpam jį vėl susigrąžinti, nu ir dėl dar tos akcijos, žurnalistai, panašiai. Nu biškį problema yra, kad darbdaviai tavo yra Facebooke, tavo bendrakursiai ten, dėstytojai Facebooke, ar kokie žurnalistai, kad nelabai pavyksta išvengti jau atrodo neturėti Messengerio ar Facebooko. Tai ten prisimenu ir kažkada kvietė mane į radiją kalbėti, tai aš nesupratau bajorio – tas žmogus, kuris mane kvietė turi mano telefono numerį, turi mano el. pašta, bet parašė man per Messengerį. Aš Messengerį tada buvau išsitrynus, tai aš tada iš karto nepamačiau. Nu nes nu galvojau tiesiog tą, kiekvieną dieną kai per kompiuterį pasitikrini Facebooką, tai galiu ir pasižiūrėti. Tai neprisiskambino, tada vietoj to, kad man paskambintų per telefoną arba parašytų į el. pašta, ant mano Facebooko sienos papostino „kur tu dingai? Noriu su tavim susisiekti“. Ir aš nu nieko nematau, nes aš neturiu ten tų appų. Ir tada vakare atsidariau ir buvo nu daug streso, panikos, net nežinau dėl ko, bet man čia aktyviai skambinėja ir aš neturiu to appso ir nu šakės. Tai tada ten perskambinau telefonu, sakau „tai ko tu man neskambinai į telefoną?“, „ai tai nežinau, per Messengerį visi“. Ir nu viskas, tai vėl atsisiunčiau Messengerį, nes nu šūdas, neina kitaip.

I: O bandei kažkada iš pačio Facebooko išsitrinti?

K: Ne, ir šiaip nenoriu išsitrinti iš Facebooko. Pagrindė turbūt dėl renginių, nu kur dabar atrodo neaktualu gal, bet faina, kai gali tingėti ir tave tiesiog visi visur kviečia ir žinai, kur kas yra. Iš dalies dar irgi dėl, nu sakykim darbų irgi nesinori Facebooko išsitrinti, nes rašau straipsnius kultūrinėj spaudoj, kuri nėra labai skaitoma. Tai dalinuosi Facebooke ir tada daugiau skaitytojų atsiranda. Tai man tai naudinga yra ten postinti, kad daugiau žmonių pasiektų tekstai. Tai vien dėl šitų priežasčių

tikrai niekada negalvoju Facebooko išsitrinti ir iš dalies dėl to, kad nenoriu prarasti kontaktų su žmonėmis, kurių pavyzdžiui neturiu telefonų numerių, kurie yra Facebooke ir nežinau, kaip jie gyvena ir noriu palaikyti ryšį. Nesvarbu, ar iš tikrųjų palaikau, bet įsivaizduoju, kad galiu. ir tada jeigu išsitrinu, atrodo, kad nebegalėsiu, nebebus kitos galimybės. Nors iš tikrųjų yra, bet nu nepagalvoji tiesiog, atrodo instinktyviai, kad visi čia naudojasi šitu ir kaip tu gali išsitrinti. Tai ne, profilio niekad negalvoju išsitrinti. Daugiau apie appsus, tiesiog apribojimą laiko.

I: Tai kaip jaustumėsi, jeigu staiga nebegalėtum naudoti Facebooko?

K: Priklauso, ar ir kiti. Jeigu staiga visi negalėtų naudoti Facebooko, tai jausčiaus labai gerai iš tikrųjų. Nes turbūt atsirastų įvairios alternatyvios platformos kaip ten tuos pačius renginius reklamuoti ar kaip bendrauti ir žmonės priprastų ir būtų gerai. Nu arba persikeltų į kitą socialinį tinklą, bet tada gal būtų lengviau man, kaip pavyzdžiui norinčiai mažiau naudoti, galbūt nebeįsitraukti, kažkaip bandyti iš naujo įsitraukti, bet nebe tiek įsitraukti. Nu kažkaip visai džiaugčiausi, jeigu iš vis nebebūtų jo. Bet jeigu tikrai man nebeįsitrauktų, tai tada jausčiaus blogai, nes dauguma kitų naudoja. Ir tada jautiesi left out. Jautiesi missing something. Ar ten tų renginių, ar kažkokių nuomonių, ar naujienų, nežinau, kas ten kokį kačiuką naują pasiėmė [juokiasi], kad ir. Tai jo, tada būtų liūdna, jeigu tik aš negalėčiau. Nu ne kad pasirinkt, bet mane ten užblokuotų ar kažką. Tai jo, būtų nefaina.

I: O dėl ko džiaugtumeis, jeigu visi negalėtų?

K: Nes jaučiu apskritai tai man nepatinka Facebookas. Ne apskritai kaip tinklas socialinis, bet jau specifiskai, kaip Facebookas, man nelabai patinka. dėl tų pardavimų reklamoms ir taip toliau. Nelabai faina, norėtusi, kad būtų koks nors labiau gal decentralizuotas socialinis tinklas, kuris aišku dar chaotiškiau veiktų, bet truputį gal būtų saugiau visiems juo naudotis ir tuo pačiu gal nebūt cenzūruojami dalykai, kas man irgi šiaip aktualu. Jo, tai džiaugčiausi vien dėl to jau, kad galbūt atsirastų kažkokios alternatyvios platformos tam. Kurios gal būtų geresnės. Tai vienas dalykas. O kitas dalykas, tai laikinai galbūt po trumpalaikės visuomenės panikos, ką daryt, nes nebėra Facebooko, gal truputį apskritai visa visuomenė atgytų. Nes atsiribotų nuo socialinių tinklų ir gal grįžtų labiau prie tiesioginio, nu realybės, ryšio. Nes yra dabar tas, ir pati tą darau, kur bendrauji su žmogum ar per Facebooką, ar kad ir žinutės, nu virtualiai. Ir atrodo, kad užpildai tą, kad va pabendravai, o gyvai tai taip ir nesusitinki. O iš tikrųjų taigi geriau susitikus, tą ryšį normalų turi, negu kad internete. Dar dėl ko turbūt džiaugčiausi, jeigu nebūtų Facebooko, nes nebeturėtum būti gyvas virtualiai pastoviai, visada. Nes tas dar mane užknisdavo visai. Kad nelabai atrodo gali kontroliuoti laiką dalyvaudamas socialiniuose tinkluose, nu savo laiką. Kad ten kažkas tarkim laišką parašo, tai kada atsidarai pašto dėžę, tada ir pasižiūri, kas parašyta. O čia toks visą laiką, naktį tau kažkas rašo, girdi ir karto, nu čia apie Messengerį kalbant, srautais Facebooko irgi panašiai, kažkoks dalykas, specifiskai prisimenu ten tokia moteriškė viena papostino nuomonę, aš nesutikau su ta nuomone ir aš norėjau jai kažką atsakyti į tą nuomonę, bet supratau, kad dabar aš neturiu laiko ir aš gal vėliau atsakyčiau į tą nuomonę, bet jau viskas, kitą dieną vakarykštės naujienos jau nebeaktualu apie tai diskutuoti, nes jau kažkokie nauji dalykai atsiranda. Tai tas irgi turbūt kelia šiek tiek streso. Kad turi čia ir dabar dalyvauti. Nes jeigu uždarysi ir rytoj atsidarysi tą postą, tai jau bus vakar arba kitą savaitę atsidarysi, tai jau niekam neįdomu ir nieks ten nebeorės kalbėtis apie kažką. Jo, tai gal būtų fainai, jeigu nebejaustų žmonės tokio streso.

I: O gal dar yra kažkokių dalykų, kurie nepatinka Facebooke?

K: Nepatinka, kad iš tikrųjų nesuprantu, ne tai, kad nesuprantu, bet kažkaip nėra iki galo aišku, kaip Facebookas tą informaciją renka apie tave ir daug visokių tokių nemalonių patirčių, kai tiesiog susirašinėji per Messengerį su kažkuo apie kažką ir jau žiūri tau pagal tai, ką tu privačiai susirašinėjai, reklamos atsiranda. Kur atrodo visiškai pažeidžia privatumo teises, nes tu tiesiog susirašinėji su kažkuo privačiai. Ir tada supranti, kad negali taip daryti. Nu gali pasirinkti. Tai arba

taikstaisi ir parduodi savo informaciją privačiuose net žinutėse, arba nenaudoji ir ten mano atveju, stresuoji, kad ten kiti iš tavęs laukia, kada tu prisijungsi ar kažką. Tai tas nepatinka. Šiaip, kad reklamų daug nepatinka apskritai, labai daug scrollini ir atrodo vien reklamos įvairios. Man būtų fainai, jeigu liktų socialinis tinklas, o ne pardavimų kažkoks orientuotas. Bet aišku negali būt kitaip, reikia kažkaip verstis.

I: O dėl ko nepatinka reklamos?

K: Turbūt tiesiog nepatinka reklamos. Kaip ir realybėj, nu nepatinka reklamos ta prasme, kad yra ten tarkim tam tikros vietos realybėj, kur būna reklamos, tarkim jei tu vartai fizinį žurnalą ar laikraštį, tai būna vidury žurnalo kažkokia reklama, bet tu ją iš karto matai, kad tai yra reklama ir tu gali nekreipt dėmesio ir ten žodžiu ją verst. Arba pabaigoj būna kokios nors reklamos, tai gali net nežiūrėt, jeigu tau neįdomu. Yra vaikstant gatve standai, kurie yra reklaminiai standai ir tu iš karto žinai, kad ten yra reklama ir tu gali kreipt dėmesį, nekreipt dėmesio. O su Facebooku yra biškį tas, kad tu net nesupranti, kad reklama pavyzdžiui. Nu kaip ir su naujienom žiniatinklių, kur užsakyti straipsniai ir ten tik perskaitęs straipsnį supranti, kad čia reklama yra, o ne kažkas. Ir Facebookas irgi turi tą tokį panašų formatą. Kad kaip postas atrodo, pavyzdžiui kažkas kažkam patinka, nuotrauka ar tekstas kažkieno ir atrodo lygiai toks pat formatas kaip ir reklamos. Kažkam patinka ir „oo, kas čia?“. Ir ten koks nors postas, perskaitai pusę posto, tada supranti, kad ten kažkokios antklodės ar kas reklamuojama. Tai tas turbūt labai užknisa. Nu ir Ad Blockas neveikia Facebooko. Nes kitur tai naudoju Ad Blocką.

I: Tai per visą naudojimąsi Facebooku laikotarpi, kiek teko pajust, kad naudojimas Facebooko tau labiau trukdo gyvenime negu padeda?

K: Blemba, turbūt nežinau, pačioj pradžioj tai tikrai ne, nes ir tų reklamų nebuvo, ir tų tiek daug naudotojų nebuvo. tai labiau jautėsi kaip kažkoks socialinis draugų tinklas. Gal kai Facebookas suintensyvėjo Lietuvoj iki tokio lygio, kad jau naujienos būna apie tai, kas Facebooke nutinka, arba pirma Facebooke kažkas parašo, paskui atsiranda naujienose. Arba naujienose kažkas koks nors Šimašius pasakė žiniasklaidai, bet paskui pas jį į Facebooką nuėjus, tai daugiau informacijos sužinai, nes jis ten dar pakomentuoja ir panašiai. Jaučiu, kad tuo metu gal pradėjo trukdyt. Nes jau labai daug sričių pradėjo apimti. Ne tik kaip platforma draugam rodytis vieni kitiems, bet jau ir kaip pseudo naujienų platforma ir nuomonių kažkokių ir net ne tokių, kad straipsnių, bet kažkokių prozų jau ten atsiranda ir ten eilėraščių ir dar kažko ir dalinimasis menais kokiais nors savo ir panašiai. Kur pavyzdžiui instagramas man nepatinka ir aš ten buvau trumpam užsiregistravus, bet paskui ištryniau. Bet neturiu tiek turbūt prieš Instagramo formatą, kiek prieš Facebooką, nes ten yra nuotraukos. Nu ir irgi tas pats, yra reklamos, kurios užknisa ir ten nesimato, nesupranti, kad reklama, kol neįsiziūri. Bet yra nuotraukos, žmonės dalinasi gražiais vaizdais ir savo ten menais ar ten nu kažkas, nuotraukos, nu gerai. Tai jeigu tau patinka nuotraukos, sėsi ir žiūri. To čia atėjai. O su Facebooku per daug gal sričių apima ir tada pradeda jau šiek tiek trukdyti ta prasme, kad jau nebesusigaudai toj informacijoj ir užima per daug laiko surasti informaciją, kuri tau reikalinga ir įdomi.

I: O esi pastebėjus gal kaip kitiem trukdo ar padeda?

K: Nu tikrai manau padeda iš savo srities kultūros, pastebėjau, kad tikrai labai padeda jauniem menininkam. Gal labiau Instagramas negu Facebookas, bet Facebookas irgi, nes pastoviai dalinasi savo darbais ir tuo pačiu parodų renginiais. Ir tai padeda išpopuliarėti labiau ir būti labiau žinomiems. Ir influenceriai irgi atsiranda iš tų socialinių tinklų. Tai jeigu sieki pasiekti didesnę auditoriją, tai yra galimybė pasiekti didesnę auditoriją per Facebooką, susikurti kažkokią savo auditoriją, platesnę. Tai tikrai menininkams jauniems padeda. Manau, kad padeda ir įmonėms, pavyzdžiui kultūros įstaigoms, kokioms nors galerijoms. Irgi ne tik, kad gali tuos renginius kurti ir pamatyti, kiek maždaug tikėtis, kiek žmonių ateis per atidarymą ir panašiai, kas palengvina

situaciją, žinant, kiek maždaug tikėtis žmonių. Bet tuo pačiu gali nuolat tam savo puslapy postint ir tas nuotraukas, nu pritraukti žodžiu auditoriją į galerijas išėiti, parodas ar dar kažką. Tikrai stipriai padeda. Iš kitos pusės nepadeda, nes jeigu sudedi visos parodos fotkes į Facebooką, tai niekas į tą parodą nebeina, nes yra fotkės. Ir tada šūdas, nes taip niekas ir neateina normaliai pažiūrēt tų darbų. Tai čia turbūt jau kiekvieno apsisprendimas, ar tenkina toks reklamavimasis, kad pas tave taip ir neateina, bet pasižiūri virtualiai ir ten laikų daug gauni. Kad galbūt mažiau žmonių tave žino, bet ateina gyvai, nes nu visko nekeli. Toks atsiranda, kur kiekvienas biškį marketingistas turi pasidaryt ir suprast, ką kelt, ką nekelt, kas paslaptis, kaip čia suintriguoti, kad kažkur dar žmogus ateitų. O kad trukdyt tai nežinau, žinau, kad man biškį trukdo, nes noriu išėit, bet neišeinu [juokiasi]. bet gal trukdo žmonėm, kuriem yra su saviverte turbūt problemos. Aš manau, kad jiems turbūt labai gali šokinēt nuotaikos dėl naudojimosi Facebooku. Daug nepažįstu tokių žmonių, bet tikrai yra pora, kur žinau, kad tikrai per daug dėmesio skiria kaip ten kas sureagavo į kokį nors postą, kiek žmonių. Kur ten papostina ir paskui visą likusią dieną vis tikrina. Nu man irgi yra taip buvę, kad vis patikrinu. Bet nu nieko tokio, jeigu ten niekas nesusilaukē. Bet kitiem būna, nu vienai pažįstamai, tai buvo kažkada net apsiverkus, kad pasikeitē ten šukuoseną ar ką ji ten pasidarē, ai pasidarē permanentinį makiažą, nu žodžiu, kažką. Ir ten nusifotkino ir niekas nelaikino, nu palaikino, bet nepakankamai ir ten pradėjo parintis, kad blogas tas permanentinis makiažas, kad jis jai netinka, kad dėl to nieks nelaikina, nes ji blogai atrodo. Nu ne, tau pačiai patinka tas ir svarbiausia. Bet atrodo, kad jai pačiai gal ir netrukdo, bet nu matosi, kad biškį pasikeičia, kad svarbiau ką kiti galvoja, negu kad kaip aš pats jaučiuosi. Nes ji pati pasidarē ir jai buvo fainai. Ir staiga vakare jau „na tai čia reikia išlaukti dabar kol baigsis ir dažytis ant viršaus, nes labai blogai, nes mažai žmonių palaikino“. Tai matosi, kad yra šitas įvertinimo problema, kad pasidarai priklausomas nuo kitų žmonių nuomonės. Bet man atrodo, jeigu sąmoningai supranti, kad taip gali būti, nu tai gali stebēt save ir užtikrinti, kad nenutiktų taip, užsiimti visokiom prevencijom, pergaltoti tiesiog ar tikrai tau čia kažkas negerai. Ar tikrai svarbu ką kiti pagalvos, ar gal svarbu tie du žmonės, kuriem ten patiko kažkas, kad jiem fainai, nu žodžiu. tai nežinau.

I: Dabar paprašysiu prisimint, čia seniai buvo, bet registruojantis į Facebooką, tavęs buvo prašoma perskaityt ir sutikt su taisyklėm ir privatumo politika. Kokių jausmų sukėlē toks prašymas?

K: Blemba, tada 2008, tai jaučiu jokių jausmų nesukėlē [juokiasi]. jo, net nemanau, kad perskaičiau, man tada buvo 14 metų, tai man tikrai buvo nesvarbu. Atrodē gal kad kaip tik normalu. Nu kad kažkur registruojiesi, tai reikia ten sutikt. Ir net neskaitai. Gal paskui tiktai pasidarē svarbu ir įdomu, kai didesnis šaršalas apskritai dėl to kilo, kad kokios ten taisyklės, ar kad atnaujinimai kažkokie tų taisyklių buvo ar kažkas. Tai tada buvo taip „hmm“ ir peržiūri tas taisykles ir matai, kad kažkas nepatinka, bet nu jau čia po to. Bet tu jau nebenori išėit. Jau galvoji „ai, nu tai kaip bus, taip bus“. Kažkokios mini opcijos padarytos, kad gali nusistatyt, ką iš tavęs ima, ką neima. Iš tikrųjų tai supranti, kad viską iš tavęs ima. Bet jau prisijungęs, tai prisijungęs. Tada tai tikrai jokių jausmų nekėlē.

I: O tai kaip dabar vertini savo privatumą Facebooke?

K: Santykyje su pačia platforma ir kaip ji naudojasi informacija, ar santykyje su kitais žmonėm, kurie naudojasi platforma?

I: Abu variantai.

K: Ok. Santykyje su kitais žmonėm tai jaučiuosi visai saugiai. Nes labai aktyviai naudoju pasirinkimus, ką viešai postinti, ką tarp draugų ir ką ten tik sau įsidēt arba užrakint, nes nebenori, kad matytų kažkas tai. tai šitą aktyviai naudoju. Ir dauguma nuotraukų yra draugam, aišku ne visi iš tų draugų yra actually draugai, nepažįstami žmonės. Bet jaučiuosi saugiau, nes vis tiek per kažkur žinau, kas ten per žmonės. O vieši postai noriu, kad būtų vieši. Žodžiu, aktyviai naudoju tą funkciją. Tai kitų žmonių atžvilgiu jaučiuosi pakankamai saugi. Ta prasme, kad turbūt ir realybėj, nu galbūt

mano vardą, nu kai aš tarkim praeinu, galbūt nežinotų, bet kaip atrodau ar kad gyvenu Vilniuj, tai kažkaip atrodo, kad nelabai nukenčia mano privatumas kitų žmonių, kurie naudojami Facebooku atžvilgiu. Bet kalbant apie pačią svetainę, kaip jinai naudojami, tai šiaip ne, nesijaučiu saugi. Bet kaip ir nieko dėl to nedarau [juokiasi]. nu nes jaučiu saugi as in nėra man paranojos, kad kažkas ten, nors galėtų būt, kad ten nuteka informacija, kaip buvo dabar su City Bee ar su kuo. Tai truputį yra tas, bet kita vertus, man gal labiausias nerimas yra, kad aš nežinau, kokią jie turi informaciją. Nes pavyzdžiui Googlas gali tau atsiųst viską, ką turi apie tave. Ir gali sužinot, ką jie ten turi, neturi ir prašyt, kad ištrintų tam tikrą informaciją. Aišku, klausimas ar iš tikrųjų ištrina. Nu bet tarkim ištrina. O Facebookas, tu nežinai, ką apie tave turi. Tai dabar man atrodo, kad nieko tokio, jeigu kažkas nutektų, nes ten nėra mano kažkokių labai jautrių duomenų. Bet gali būt, kad kažkada buvo, ištryniau, o pas juos yra. Tai nepasakyčiau, kad paranojiškai jaučiuosi nesaugiai, bet nu erzina šiek tiek, kad net nežinau, kokia ta informacija yra renkama.

I: O bandei kažkaip saugot tą savo privatumą daugiau kažkaip su nustatymais kažkokiais kažką daryt?

K: Jo, bandžiau kažką. Bandžiau ištrint, ten mačiau, kad pavyzdžiui yra kažkokie puslapiai, komerciniai, kuriuos aš tipo palaikinus, nors aš niekada jų nelaikinau. Bet tiesiog Facebookas čiūju pardavė mano informaciją, kad būtų daugiau tų laikų. Tai aktyviai žiūrėjau visus tuos puslapius, atlaikiniėjau viską, kas man ten niftemu, nepatinka arba tiesiog nebenoriu dalintis šita informacija, kad man ten kažkas patinka. ten draugė irgi buvo, kad staiga Maxima patinka, nors jai žiauriai nepatinka Maxima. Mačiau, kad Liucijai patinka Maxima, nuscreenshootinau jai. Ne tai, kad šoke buvom, žvengėm, nes tu žinai, kad taip gali būt. Tai nuėjo ten, atlaikino. Tai tą dariau, žiūrėjau irgi nustatymus privatumo, bet jie daugiau orientuoti kas rodoma kitiem žmonėm negu kad kokią informaciją jie ima. Tai kaip ir nepasijaučiau geriau nuo to, kad pasižiūri nustatymus ir kažką pakeičiau, nes tai svetainei aš vis tiek visą informaciją duodu, kokią jie iš manęs ištraukia.

I: O jeigu būtų kažkokie paprasti aiškūs žingsniai, kaip apsaugot savo privatumą Facebooke, visokeriopą, tai kiek tau būtų svarbu jais pasinaudot?

K: Manau, kad labai svarbu. Jeigu iš 10 vertinant, tai 10. Tikrai būtų bent jau įdomu pažiūrėt, kokie jie yra.

I: O tai gal dar galėtum išplėst, kiek tau svarbus privatumas kitų vartotojų atžvilgiu, o kiek pačio Facebooko atžvilgiu?

K: Jo, tai nu turbūt teoriškai panašus, bet svarbiau turbūt svetainės atžvilgiu, negu naudotoju. Iš vienos pusės dėl to, kad naudotojo atžvilgiu tu pats gali pasirinkti, ką tu nori ir ką tu nenori dalintis. Tai jau jautiesi saugesnis. Nes nenori, nesidalini. Arba apsigalvoji, tai nebesidalini, ten kažką ištrini ir mažesnė tikimybė, kad ten kažkas turės tą informaciją apie tave. A tada su svetaine, tai tu negali pasirinkti, tai turbūt todėl ir atrodo dabar svarbiau, nes truputį trūksta įrankių, kad galėtum susidėliot, kas tau tinka ir kas netinka. Ir apskritai turbūt yra tas, kad kadangi nežinai, tai ir baisu. Nu nežinai, kur panaudos. Nes naudotojo atžvilgiu tai gali vis tiek įsivaizduot net ir blogiausias kažkokius variantus. Bet gali ir įsivaizduot, kad „aha, kažkas žinos, kad aš išvažiavau kažkur, nes postinu fotkes ir gali būt, kad pas mane į namus įsilauš, nes ten iš kažkur supras, kur aš gyvenu“. Bet tai tu visą šitą gali įsivaizduot ir suprast, kodėl tai paeitų arba kodėl nepaeitų. Kokie čia žingsniai turi būti tam žmogui, kuris tarkim nori apvogti tavo namus – kad jisai suprastų, kur tu gyveni ir kad tavęs nėra ir t.t. ir tada tu tokiu būdu gali apsisaugot, apgalvojęs šitus dalykus. Bet svetainės atžvilgiu, tai tu nežinai, kas yra. Žinai, kad parduoda tikrai reklamoms ir komercinėm visokiom įmonėm tavo informaciją, bet kokia ji yra tai tu nežinai, kaip ją iš tavęs ištraukia tai nežinai. Per susirašinėjimus, viską, nežinai nieko, ką iš tavęs traukia. Nes su postinimu, kitų naudotojų atžvilgiu, tai tu pats supranti, kad tu šitą rodai visiems žmonėm. Arba daliai žmonių. Kažkokių dalykų renkiesi nerodyt, aptarinėji privačiai tarp draugų arba susirašinėji. Tai gali pats

kažkiek susidėliot, kaip tau patogu. O svetainės atžvilgiu negali, pasirašai ten tą, kad viską atiduodi [juokiasi]. ir nežinai, ką tu ten atiduodi iš tikrųjų.

I: Tai kiek tu pasitiki Facebooku?

K: Nepasitikiu. Bet nelabai matau, kaip išeit iš to. Nu tipo nepatinka, bet kadangi visi naudojasi, tai jaučiuosi, kad ir aš turiu naudot.

I: O kas turėtų nutikt ar pasikeist pačiam Facebooke, kad jau nuspręstum, kad jau viskas, nebesinaudosi?

K: Nežinau, optimistiškai, tai jau man ir dabar reikėtų išeit [juokiasi]. nežinau, atsirastų koks nors, kad nuleakino ar panašiai. Bet tai ne kartą jau buvęs yra iš tikrųjų leakas, nu ir ką? nieko. Arba ten koks nors skandalas apie kokią nelegalią informaciją pardavė, pats Facebookas kažką. Bet ar iš tikrųjų, kad tai pakeistų požiūrį? Nemanau. Teoriškai atrodo jo, baisu. Bet turbūt ne Facebookas, bet grynai jeigu žmonės kiti atsisakytų, tai tada ir aš atsisakyčiau. Nebebūtų poreikio tiesiog dėl komunikacijos su kitais ir tos informacijos dalinimos, jeigu nebebūtų poreikio būti ten, tai tada nesinaudočiau. Bet kadangi pas mus eina šitas, tai naudojuos. Ten pavyzdžiui užsieny Twitteris eina, pas mus yra biškį kas Twitteriu naudojasi, bet vis tiek pagrinde yra Facebookas. Tai aš pavyzdžiui mieliau pereičiau į kokią nors Twitterį tiesiog, nes ten tarkim atsibodo Facebookas, kad ir dėl tokių paprastų priežasčių. Bet aš net nesiregistruoju, nes kam, visi žmonės čia yra, Facebooke. Nu ne visi, bet tipo.

I: Ok. čia jau biškį ir pati užsiminei. Bet pakartosiu, Facebookas kaupia ir analizuoja visą įmanomą informaciją apie savo vartotojus ir neretai ją perduoda trečiosioms šalims. Tai kaip vertini tokią veiklą?

K: Tai, kad perduoda tą informaciją tai iš vienos pusės suprantu, nes nu tu pasirašai, kad tu leidi tą informaciją naudot, tai kodėl ne. bet iš kitos pusės atrodo labai neetiška, kaip pavyzdžiui su Google, kad tu negali sužinot, kokią informaciją tu parduodi. Nes su Googlu esu darius, parsisiuntus visus gigabaitus, kiek apie mane turi ir išsianalizavus, ką apie mane turi ir paskui paprašius viską ištrinti ir pakeitus nustatymus. Ir vis tiek aš kažkokią informaciją Googlui duodu ir jis parduoda tą informaciją. Bet aš galiu sužiūrėt, kas ir bet kada apsigalvoti ir pasakyti, kad „žiūrėk, šitas man tinka, bet šitas netinka“. Tai tas man atrodo labai neetiška, kad tu net pats neturi teisės, nu negali pasižiūrėt, kas apie tave renkama ir kam yra parduodama irgi būtų įdomu. Šito tai net Googlas nedaro, nerodo kam. Tai galbūt būtų geriau, jeigu galėtum pasižiūrėti visą sąrašą, kam yra tavo informacija suteikta ir kokia jinai yra ir suteikta, ir kokia yra tiesiog pačio Facebooko surinkta ir kad galėtum tada pasitvarkyti kažką, ko tu nenori dalintis. Tai jo, vertinu prastai grynai dėl etinių sumetimų. Nes pats tas informacijos pardavimas man atrodo nu vienas iš uždarbių būdų, pajamų. Ir ne tik Facebookas, labai daug kam savo informaciją parduodam, bet mes žinom, kokią informaciją parduodam ir dėl to gal tiek nesiparinam dėl to.

I: O kaip manai, kiek pavyzdžiui valdžios institucijos turėtų kištis į Facebooko veiklą?

K: Nu galėtų. Aš dabar kažką girdėjau, bet neprisimenu, su Britanija Europos sąjunga kažką dėl Facebooko, bet tiksliai nebepamenu. Bet ten buvo kažkokia grėsmė, kad Facebooko nebebus Europos sąjungoj dėl to, kad neatitinka įstatymų ir panašiai. Tai aš šiaip džiaugčiausi. Nemanau, kad nebebus Facebooko, gal tiesiog bus priverstas prisitaikyt, nes neapsimoka visiškai jiems pamesti visus šitus vartotojus. Bet manau, kad turėtų kištis valstybės, dėl to, kad tai vis tiek yra žmogaus teisių pažeidimas, nu privatumo teisių. Nu ne tai, kad pažeidimas, bet jo, vienoje valstybėse pažeidimas, kitose ne. ir manau, kad turėtų būt reguliuojama ir turėtų valstybė kištis ir žiūrėti, ar savo šaly, nu toj šaly yra legalu, ar ne ir tada įmonė turėtų pagal tai atsižvelgti ir prisitaikyt arba neprisitaikyt ir neapsimot šita šalim. Kaip ir su visais kitais, prekėm, pavyzdžiui. Turim reglamentus,

ką priimam, ko nepriimam. Tai man atrodo, kad tikrai turi, ne tik turi teisę, bet ir turi kištis ir būtų gerai, kad kištųsi.

I: Bet ką būtent turėtų kontroliuoti?

K: Tai privatumo visus šitus, asmens privatumo apsaugos įstatymus padaryt tos šalies.

I: O grįžtant prie pačio to privatumo, tai kaip manai, kas yra atsakingas už kiekvieno žmogaus privatumą?

K: Tai visi [juokiasi]. nu tipo aišku pirmiausia pats žmogus. Bet tuo pačiu ir kiti, kurie galima gali pasinaudoti kažkuo. Ta prasme žmogus gali nežinodamas būti jo privatumo apsauga pažeista. Tai manau, kad visų turėtų būt problema. Ir tų žmonių, kurie yra objektai to privatumo ir tų, kurie yra aplinkui ir įskaitant ir įmones, įstatyminę bazę, valstybinės institucijos, tiek tie patys kiti žmonės vieni kitiems turėtų padėti išlaikyti vieni kitiems privatumo apsaugą, privatumą. Galbūt čia turėtų nutikti kažkoks moralės ir etikos privatumo klausimais kažkoks perversmas bendrai visuomenės sąmoningume. Ir tada turbūt nebebūtų tokių problemų, nes net nebūtų kvestionuojama. Būtų savaime suprantama, kad visi turi turėti apsaugą į savo privatumą ir spręsti patys, ką nori ir ką nenori dalintis. Ir jo, kažkaip su socialiniais tinklais, dėl to, kad jie yra tarptautiniai, labai lengva pažiūrėt šitus dalykus ir neišsikšti. Nes jeigu, nu čia neišsiplėsiu į šoną, bet tarkim kaip buvo karantino pradžioj, kažkas siūlė paleisti dronus, kad dronai stebėtų, ką žmonės veikia, nes lauke negalima buriuotis. Ir tada labai greitai buvo užkirstas šitas, net nebuvo svarstomas pasiūlymas, nes tai pažeistų žmogaus privatumo teises. Ir viskas aišku, nes čia vyksta vietiniai kažkokie dalykai. O tada jo, tie dalykai, kurie tarptautiniai, nėra kažkokios šalies įmonė, tos šalies ar kažkas, o veikia tarptautiniu mastu, turbūt dėl to sudėtinga sužiūrėt tokius dalykus.

I: Jo, tai pabaigai aš jau kažkokio konkrečiau klausimo neturiu, bet gal šiaip kilo kažkokių minčių ar norėtum kažką pasvarstyt?

K: Nežinau, kažkada labai galvojau ir labai norėjau, kad atsirastų alternatyvi socialinė platforma, kuri būtų decentralizuota ir kad visiems žmonėm patogi. Iš pradžių aišku norėjau savo žmonių grupei ir savo burbului, kad būtų fainai. Bet paskui pagalvojau, kad taip neveiktų ir žodžiu, pradėjau ieškoti internetuose visokių kitokių socialinių platformų, kurios ten pagal savo įstatus yra fainesnės ir nu neparduoda tų duomenų ir panašiai. Bet tuo pačiu chaotiškesnės. Ir ten paskui radau įvairių socialinių tinklų alternatyvių, kurie man atrodė žiauriai fainai ir žiauriai cool, norėjau prie jų prisijungt, bet supratau, kad jie neveiks, jeigu visi ten nepereis. Nes jeigu pereis ten 10-20, nu kad ir 100 draugų, nu 1000 žmonių, vis tiek nu nesusikurs tas, dėl ko dabar Facebookas nepakeičiamas Lietuvoj. Nes jis labai daug sričių apima gyvenimo. Nebe tik kažkokie draugų pasidalinimo platforma, o jau labai daug visko ir naujienų ir renginių ir taip toliau. Tai jo. Gal tokį dar pastebėjimą, kad kažkada labai norėjau, bet tada supratau, kad bergždžias reikalas čia ieškoti. Nes reikia, kad masiškai visi persikraustytų tada.

I: Dar kokių minčių?

I: Gerai tada, ačiū.

Interviu nr. 3

Interviu trukmė: 43 min

Tyrimo dalyvė Saulė: S

Interviuotoja: I

Išsilavinimas: bakalauro, dailėtyra

Šiuo metu: dirba parduotuvės vadove

Gyvenamoji vieta: Vilnius

Amžius: 27 metai

I: Tai pradėti norėčiau nuo tokių bendresnių klausimų apie tave. Tai kiek tau bendrai gyvenime svarbu dalintis informacija apie save su kitais?

S: Čia kur dalintis informacija?

I: Tiesiog su kitais žmonėmis, tiek gyvai, tiek virtualiai, nesvarbu.

S: Gyvai apie save aš nelabai dalinuosi informacija stipriai. Nežinau, jeigu būna tema kažkokia, tai tada pasidalini savo patirtimi, ar šiaip kur buvai pavyzdžiui. Šiaip nėra svarbu. Jeigu labai dažnai dalinsies, tai nelabai tu smagus žmogus būsi, jei apie save daug kalbėsi. Ne, šiaip ne, nėra labai, kad būtų svarbu daug ir dažnai kalbėti apie save.

I: O kiek tada tau būtų svarbu išsaugot privatumą?

S: Nu irgi nėra labai svarbu. Nu nesu toks labai kažkoks nežinau žvaigždė, kuri trokšta privatumo, nelabai turiu ką slėpt. Tai kažkaip nėra labai svarbu. Svarbu išsaugoti labai intymius dalykus, tai pasisaugau. Šiaip nėra labai svarbu, tikrai. Nežinau, kiek tau reikia iš manęs gaut.

I: Kiek iš tavęs išeina

S: Ar čia tau labai plačiai kažką, nežinau, kiek tau atsakinėt tikrai.

I: Tai kad jaustumėsi atsakius.

S: Paklausei kiek svarbu, tai procentais? 40. Galiu nedaugžodžiaut.

I: Ne, viskas gerai, kaip jau tau. Tai o galėtum pavyzdžiui įvardint, kas tau yra privatumas?

S: Privatumas yra kai kiti nesikiša į mano reikalus. Kad aš galiu sau viską daryt ir niekam nieko nesakyt, svarbu, kad nesikištų. Svarbu, kad neklausinėtų per daug nereikalingų klausimų.

I: Dabar jau kalbant apie socialinius tinklus, tai kiek laiko tu jau naudojiesi Facebooku?

S: Daug. nuo kokios 5 klasės, nežinau, kada Facebookas išpopuliarėjo tada. Tai jo, beveik nuo pat pradžių, kai atsirado. Nes prieš tai buvo kiti, tie one.lt visi, paskui viskas greit į Facebooką, tai čia tikrai labai seniai. Nežinau, kiek mum tada buvo, nuo 6 klasės, nežinau. Tai visą laiką, kol populiariu Lietuvoj.

I: O intensyviai naudojiesi?

S: Dabar jau ne taip. Anksčiau intensyviau. Pradžiai iš vis buvo populiariu iš vis visas savo fotkes kelt, viską, visas keliones, visus draugus. tėvų ne, nes buvom jauni. Bet viską kėlėm, kėlėm, nu tiek ir dalyvavau, kad keldavau fotkes ir labiausiai susirašinėjimai.

I: O kiek dabar laiko praleidi?

S: Daug mažiau. Atsikeliant vietoj Delfio pascrollint. Nes visos naujienos būna irgi dažniausiai mano feede. Nuotraukų beveik nebekeliu.

I: Bet prisijungi taip kasdien?

S: Jo, kasdien tikrai prisijungiu. Dar kitas dalykas, aš su darbu naudoju, tai ilgiau tada pabūnu. Nes yra atskira paskyra, kur tenai. O sau tai ne, tai pascrollini visus įvykius, kitų gyvenimus, pažiūri tyliai, negražiai ir tyliai, slaptas stebėtojas ir viskas. Komentarų nerašau dažniausiai. Nebent būna pas draugę kas nors užvesta tema. Bet tikrai kiekvieną dieną tai tikrai įsijungiu.

I: O kaip vertini tokį kiekį praleidžiamą laiko?

S: Galėčiau mažiau praleisti. Šiaip visuose soc. tinkluose. čia pas tave tik apie Facebook, ane?

I: Taip.

S: Nes šiaip Instagramas yra Facebooko atmaina, tai toks žinai. Tai jeigu tik Facebookas tai mažiau, Instagramas daugiau. Nes pas mane viskas su vizualumu eina, fotkės, video viskas. O Facebooke aš labai beveik nieko stipriai nebefollowinu, kas man baisiai būtų įdomu. Nežinau, likę draugai arba seni klasiokai.

I: O sakei, kad norėtum mažiau praleist laiko?

S: Taip. Norėčiau mažiau. Norėčiau prie telefono mažiau laiko praleist. Nes nu atsikeli ir telefonas. Bet nu aš neskaitau, kad aš labai daug laiko praleidžiu prie Facebooko, nu tikrai nedaug man atrodo. Aš žinau, kad ten kas, kuo ten galima naudotis, ką ten veikt, bet sakau, anksčiau tikrai būdavo daug, kai būdavo populiariu, visos kelionės sukeltos, viskas. Ir visuose drauguose ir seni pusbroliai kažkokie, seni pažįstami iš visų mokyklų, aš daug lankiau labai mokyklų, tai visi visi buvo klasiokai, ne klasiokai, tai visi buvo. Dabar ir draugų sumažinau. Tai gal dėl to ir mažiau praleidžiu, nežinau. Šiaip nebėra taip įdomu. Neįdomu žiūrėti, ką kiti veikia. Matai, kai tau 16, gal kitaip biškį yra, dabar nebe taip.

I: O apskritai dėl ko naudojiesi Facebooku?

S: Vietoj Delfio ir kartais, nu negražu, bet kartais pažiūriu tuos senus pažįstamus ir jų gyvenimus ir ką jie veikia. Čia ir neturėjimo ką veikt būna. Tai visiškai galiu prisipažint, negražiai žiūriu kitų gyvenimus. Tai va. Pamečiau klausimą

I: Tai dėl ko naudojies, ką veiki ten?

S: Tai jo, vietoj Delfio, visi įvykiai svarbiausi, komentarai visų, juokingi komentarai. Tada kadangi priklausau tam Vilniaus centro „burbului“, tai įdomu pasižiūrėti, išlįsti iš to burbulu, kas kitaip mato ir visa kita. Kad neužsibūti tik savo aplinkoj, tai biškį kartais Facebookas padeda, nes nuklystu visiškai kitur ir pamatai, kad tu čia ne taip gyveni, kaip visi. Iš neturėjimo ką veikt daugiausiai turbūt Facebookas naudojamas pas mane. Plius darbas. Ir susirašinėjimai, bet čia Messengeris nežinau, programėlė kita kaip ir, bet jeigu tu nori per kompą atsidaryti, tai atsidarai ir Facebooką, ir tada susirašinėji. Tai labai daug susirašinėju. Irgi darbas, draugai, mama. Su mama tik per Facebooką, su broliu. Tokie dalykai, net su močiute. Dar naudoju vietoj žinučių, vietoj telefoninių. Pagrindė neturėjimas ką veikti ir susirašinėjimas, tokie turbūt du dalykai – pramogos ir reikalai.

I: O tai ką manai apskritai visuomenei duoda Facebookas?

S: Per karantiną man atrodo labai davė Facebookas ir soc. tinklai. Nes visi sėdėjo namie ir tiesiog susirašinėjo ir komentavosi ir matė visų ir bėdas, ir kas ką veikia ir dalinosi. Nežinau, man atrodo, žmonės nori dalintis, ką jie veikia. Aš pati noriu dalintis, bet ne tiek smarkiai. Bet nori kažkaip dalintis žmonės ir jiems smagu, kai į juos reaguoja ir atsako ir palaikina. Dėmesio nori. Irgi neturėjimas ką veikt. Tiesiog neturi kur save padėt, per karantiną tai tikrai. Kai neturi kur išvažiuot, nieko neveiki, tada įlendi ir tada prasideda visokios diskusijos, išsirutulioja labai baisūs dalykai Facebooke, turbūt pati esi mačius visokių nesąmonių. Tiesiog žmonės neturi ką veikti, neturi kur nukreipti savo energijos ir savo minčių ir tada įlenda į soc. tinklą ir pradeda ten reikštis.

I: O tai kiek tau pačiai svarbi galimybė žiūrėt kitų vartotojų turinį ir galimybė pačiai kažką kelt, rašyt?

S: Nu tai nėra šiaip žiauriai svarbu, kai pagalvoji, nėra svarbu visiškai. Bet tu keli. Automatiškai, įpratęs iš seniai ir keli. Džiaugiuosi dėl tų žmonių, kurie taip nelenda ir nekelia ir nerodo ir nesireiškia. Nu kiek svarbu? Geriau klausk balais kokiais. Nu supranti, tai nėra svarbu, bet žmonės taip daro. Man tai yra nu irgi laisvalaikio praleidimo būdas, vienas iš jų. Įsijungi Facebooką ir pasižiūri. Kiti įsijungia Delfį, praskaito visus komentarus ir visas antraštes ir visus straipsnius. Aš to nedarau, aš įsijungiu Facebooką ir tai padarau. Tai va.

I: O dėl ko sakai džiaugiesi tais, kurie nekelia, nerašo?

S: Nes jie turi daugiau ką veikt gyvenime. Jo, jie turi kuo užsiimti, jie sugeba nelįsti į tuos dalykus, kur nereikia.

I: O tai gal bandei kažkaip pati ribot savo praleidžiamą laiką Facebooke?

S: Ne. man automatiškai susimąžino nuo tada kai 16 buvau, tai stipriai sumažėjo. Turiu draugų, kuriems nesumažėjo. Bet viskas pereina, nežinau, pas mane tarp draugų, ir pas mane, tai viskas į Instagramą pereina. O susirašinėjimui skirtų kanalų irgi atsirado visokių. Nes anksčiau buvo Messengeris vienas pagrindinių arba žinutės. Tai dabar viskas išeina į kitur, kitus užknisa Facebookas, išsitrina visiškai, tada Messengerio nebėgaliu turėt. Pas mane daugiausiai Facebookas likęs dėl darbo realiai ir Messengerio, nes daug patogiau su visais žmonėm susijungti, nes yra visi Facebooke, nu didžiama žmonių ir pažįstamų. Tai jo, ir su darbdaviais, ir su kolegom patogiausias variantas išeina. Tai jo, man automatiškai sumažėjo viskas, bet pereina biškį kitur, į kitus soc. dalykus. Facebookas nepasidarė toks gal gražus, nebe toks patrauklus, nes yra kitų dalykų, kur smagiau ir kur pažiūrėt tikrai įdomių dalykų. O Facebooke biškį lieka tas visas ginčų kultūra. Visi labai politiškai į viską lenda ir labai ginčijasi tada. Biškį pasižiūri, bet ai, ir eini žiūrėti gražių meninių dalykų kitų padarytų.

I: O nesi bandžius ar išsitrinti, ar visai neit?

S: Tai esu bandžius, bet vis tiek Messengeris reikia, lieka. Tai tada taip įsijungi, pasižiūri. Sakau, aš ten nei labai reiškiaus, nei keliu. Tik jo, kartais pasižiūriu, arba ten Delfi perskaitai kokią antraštę ar koki straipsnį, žinių ieškodamas kažkokių ir tada eini į tuos visus žymius žmones Facebooke pasižiūrėti, ką jie ten tikrai rašo ir ką jie tikrai mąsto. Nes viskas dabar kyla, man atrodo, į Facebooką. Ir visos Delfio antraštės, viskas iš Facebooko kyla. Tai va, liko toksai ginčų tinklas. Soc. ginčų tinklas.

I: O kaip jaustumėis, jeigu negalėtum staiga naudotis Facebooku?

S: Visiškai ramiai. Nėra būtinybė, tikrai. Ir Messengeris dingsta, atsiranda kiti. Bet visiškai ramiai, tikrai. Dar turbūt ir kai nematyčiau visokių senų pažįstamų, iš vis būtų gerai. Aš ir prasitrinu kartais, nes kam reikia. Tai jo, gali dingt.

I: Nieko netrūktų?

S: Nea.

I: O kokius dar galėtum įvardint dalykus, kurie nepatinka apie Facebooką?

S: Iš vaizdo, sakau, nebėra patrauklus tinklas, anksčiau buvo geriausias vos ne, o dabar nebėra patrauklu tam tokiam paprastam vartotojui kaip aš. Kas man dar nepatinka? Reklamos nepatinka. Nežinau, viskas būtų gerai, jeigu žmonės būtų prie žemės labiau būtų visi. Ir tiesiog dalintųsi labiau fainais dalykais, o ne visokiom baisybėm ir žmogžudystėm ir tokiais dalykais. Ir politiniais visokiais š. Nu kodėl jūs ginčijatės, kodėl jūs tai darot iš vis? Koks jūsų reikalas? Ir tada pyktis kyla. Nu va, nebūtų Facebooko, mažiau pykčio būtų. Nes nieks nebeturėtų tokios didelės platformos, kurioj reiškiasi. Tie žymūs visi komentatoriai ir panašiai, negalėtų taip pasireikšti, būtų nice. Gal būtų nice visai. Man tai netrukdo.

I: O dėl ko reklamos nepatinka?

S: Nu šiaip reklamos nepatinka. Nu kad kiša tau kažkokius produktus visą laiką. Man Facebooke kiša visą laiką rūbus pirkti internetu. Žiauriai nepatinka. Nu bet čia paspaudžiau vieną kartą ir eina, žinai. Tai jo, aš nenorėčiau, kad lįstų tos reklamos. O patys žmonės tai gali reklamuot ką nori, dalykus. Tik gražius dalykus, būtų gerai, kad viskas daug gražiau ir mieliau būtų. Tai va.

I: O tai per visą tą naudojimosi Facebooku laikotarpį, čia turbūt daugiau negu 10 metų, tai kiek teko pajust, kad jis tau daugiau trukdo gyvenime negu padeda?

S: Jo. Nėra, kad padėtų Facebookas. Nu sakau, gal biškį padeda, nes pamatai įvairių žmonių. Ne tik savo 10 geriausių draugų ir ne tik jų nuomones pamatai. Tai tada neįlendi tik į vieną nuomonę kažkokią taip ar ne, tada pradedi mąstyti, kaip ten kitaip būtų. Bet nu jo, jis biškį trukdo. Nes yra pripratimas tiesiog, įsijungi, pascrollinti. Nebūtų to pripratimo, pasiimtum knygą, paskaitytum tas 10 minučių ar pusvalandį, visaip būna. Tai va.

I: Tai tas scrollinimas tau... kaip tu vertini tai, kad tu scrollini, o ne skaitai knygą?

S: Blogai. Bet čia yra tas, čia kai atsirado technologijos, visi šiti dalykai, soc. Tinklai, tai padarė įpročiu, viskas. Nebūtų, skaitytum knygą.

I: O esi gal pastebėjus kitiems žmonėm, kiek padeda ar trukdo?

S: Taip. Mano draugei labai trukdo. Ir ji vis karts nuo karto vis išsitrina ir Facebooką, ir Instagramą vis išsitrina, ar ten savaitgaliui, ar kažką, kad pailsėt. Nes praleidžia labai labai daug laiko. Ir aš klausiau, „ką tu ten veiki?“. Nes aš nežinau, ką ten veikt. Nu biškį pascrollini, paskaitai, pasijuoki ir viskas, man užtenka, aš nelendu. O ji ten įlenda, nerašo komentarų, bet jau įlenda ir skaito, ir žiūri, ir domisi. Tai liūdna biškį. O kad padėtų tai aš nesu girdėjęs, kad padėtų Facebookas. Kuom jis gali padėt? Darbui jis gali padėt. Darbui taip. Bet tau tai nežinau, man atrodo laimingesni žmonės šiaip be telefono. Tai va. Next.

I: Kai registravaisi, tai čia jau buvo prieš daug metų, bet gal prisimeni, registruojantis tavęs prašė perskaityti ir sutikti su taisyklėm ir privatumu.

S: Visur prašo.

I: Visur prašo, jo. Tai kokių jausmų kėlė toks prašymas?

S: Jokių. Ok, sutinku. Aš niekad neskaičiau tų dalykų, visiškai. Dabar jau... aš iš viso dabar jau niekur nebesiregistruoju. Bet dabar jau biškį kažką pažiūri. Bet nu anksčiau tai nebuvo tikrai, nu kas gali kažką padaryt ten su mano nuotrauka? Nu neateidavo į galvą visiškai. Bet aš niekad nerašydavau savo telefono numerių, nerašydavau adreso, vengdavau pavardę rašyt anksčiau. Čia daug kam buvo tikrai šiti dalykai. Tai neatrodė saugu niekada. Dabar biškį saugiau, bet ant ribos. Adreso, telefono, jeigu telefoną vieną kart kažkur įrašai, ir reklamos skambinėja paskui, ir spamas visas eina. Bet tada, kai tau išmeta tą, tu sutinki ar nesutinki – sutinku, viskas.

I: Ir jokių jausmų?

S: Aš bent jau neatsimenu. Nea, neatsimenu tikrai žinok.

I: Jeigu taip filosofiškai žiūrint, kaip tau atrodo, kad tu net nežinai su kuo, bet sutinki?

S: Nu tai dabar nebesitinku, žinai. Jo, aš dabar nesutikčiau, ką man tau pasakyt. Dabar skaityčiau. Visas sutartis kai gaunu, visas perskaitau, darbe ar kažkur. Kiti neskaito. Nes aš bailė, aš bijau tokių paprastų dalykų. Nu kad ten tau vieną dieną gausi emailą, nes tu ten prieš 10 metų sutikai. Tai velnias, galvosiu, nekažką. Tai dabar labai atsargiai. Bet kai tau 15 metų, tai nu nebuvo man ten labai kažkas svarbu ar baisu internetas.

I: O tai kaip dabar vertini savo privatumą Facebooke?

S: Aš gan privatus asmuo, aš nekeliu nieko, nesireiškiu, tai aš labai normaliai ten laikaisi tokia. Nu kaip, story įkeliu, kur tu važiavai. Bet nieks neaišku, nei su kuo tu, nei kur, nei koks tavo telefono numeris. Ir pas mane tas profilis nėra atviras, aš užsislapsčius, pas mane matosi vardas, pavardė. Tai

pas mane tvarkoj viskas. Nereikia kažko daugiau spaust, viską užspaudžiau, ko nenorėjau, kad matytų visas pasaulis.

I: O tai ten daugiau kažkokių nustatymų bandei ieškot privatumo, kažko?

S: Jo. Nuo darbdavių ir nuo močiutės ir nuo mamos gal esu slėpus dalykus. Nes jo, tai yra labai atviras dalykas, kai tu turi drauguose, tai viską mato. Jeigu tu turi drauguose darbdavius savo, tai ne visada nori, kad jis matytų, kad tu ten taure vyno geri bare. Tai gerai, kad yra tas privatumo nustatymas. Nes nuo tam tikrų dalykų tai taip, ieškojau. Ieškojau visokių, kur irgi penkiolikinė būni prikėlęs visokių nesąmonių arba komentarų prirašęs, visokių nesąmonyčių. Esu ieškojus, kaip reikia ištrinti, kaip reikia padaryt, kad nebesimatyti. Nes nieks nenori turbūt, kad matytųsi iš vaikystės tavo visokia nuomonė kabutėse. Bet jo, aš esu lindus į visus tuos privatumo nustatymus. Esu bandžius keletą kartų žiūrėti, kaip atrodo nepažįstamam žmogui mano profilis, kiek jisai mato. Biškį stengiuosi profilio nuotraukas dėti, kur neryškiai mano veidas, nu kad ne visiškai ryškiai tie bruožai matytųsi. Nes dabar jau suprantu, kas gali būti padaryta su tavo nuotraukom. Su bet kuo, su vardu pavarde gali būt padaryta.

I: O kaip sekėsi tvarkyti, trinti tuos senus įrašus?

S: Gan normaliai, lengvai, viską susitvarkiau, kiek ten galėjau, kiek ten man nepatiko. Tai viskas tvarkoj.

I: Jeigu reiktų įvertint, kiek tau pavyzdžiui yra svarbus privatumas kitų vartotojų atžvilgiu, o kiek pačio Facebooko kaip korporacijos atžvilgiu?

S: Facebookui tai anksčiau iš vis nebuvo įdomu, man atrodo. Paskui atsirado daugiau tų visokių nustatymų. Nuo ko ten gali slėpt, ką gali slėpt, ko nenori, kad kažką kažką. Kad nebūtina ten savo visus telefonus surašyt, man atrodo nieko dabar nereikia, viskas labai ramiai. Bet anksčiau man atrodo Facebookui buvo neįdomu šiti dalykai, čia labai su laiku atsirado, nes žmonės turbūt pradėjo protestuot ir jiems patiem tas privatumas pasidarė svarbu. Tai va. O šiaip kiek aš matau iš aplinkui Facebooko naudotojų, tai labai daug kas laisvai ir jiems nesvarbu privatumas kažkoks. Paspausk ant bobulytės iš Kuršėnų kokios nors Facebooko, viskas matosi. Ta prasme matosi visos dukros, anūkai, kur gyvena gal irgi matosi, nežinau. Tai žmonės gal nesuvokia, koks tai didelis dalykas ir kad jis yra ne vien Lietuvoj, šitam mažam kaime mūsų, o visam pasauly.

I: Tai kiek tau svarbu, tarkim, kad Facebookas kažko nežinotų apie tave?

S: Nu man būtų faina, kad nežinotų mano telefono, būtų faina gal, kad nu adreso nežinotų, kad ten žino vardą pavardę, tai čia bet kas gali žinot tavo vardą pavardę, kaip tu turi telefoną, nežinau, ką nors, bet ką, kai tu dirbi kažkur jau gali visi žinot tavo vardą pavardę. Bet nu aš nenoriu, kad Facebookas asmens kodą žinotų. Nu aš nenoriu, kad nieks žinotų mano asmens kodą, kam nereikia. Tai gan svarbu, kad jis nelįstų ir nereikalautų daug duomenų iš tavęs.

I: Tai apskritai, kiek pasitiki Facebooku?

S: Nelabai stipriai pasitikiu. Neatrodo man viskas ten žiauriai saugu. Nu jis toks slidus dalykas. Aišku ten nenormaliai daug žmonių yra, kam tu ten toks įdomus, kuris neaišku kokioj šaly gyveni, mažiukas ir visa kita. Bet nu vis tiek, aš va ir prisilaikau dėl to, nekeliu savo daug visko. Nerašau, kad aš ten susituokęs ar su kažkuo, kad ten mano visi pusbroliai, pusseserės yra tas ir tas. Nu nerašau visų šitų dalykų, nes atrodo, kad visada gali lūžti tiesiog, visa info bus. Nu aišku, po to pagalvoji, kam tu esi įdomus toks mažas, neaišku kur. Bet vis tiek nefainai, nežinau, man nefaina, kai mano duomenys visur yra. Čia dabar buvo gi visi tie skandalai su duomenų nulaužimais, City Bee, net kolegijoj Vilniaus, man atrodo, buvo. Tai nu nefaina. Bet ten jau visi ir asmens kodai duoti, kolegijoj kokioj, tai iš vis nefaina. Tai sakau, tu bet kur gali iš tikrųjų, vardą, pavardę duot, telefoną ir jau beveik viską apie tave žinos.

I: O kas turėtų nutikt ar pasitikt Facebooke, kad nuspręstum, kad jau viskas, nebesinaudosi?

S: Ką žinau. Kas galėtų ten pasikeist, jau ten viskas taip išlaisvėję ir visi ten apie viską. Nežinau, turėtų turbūt mano visi draugai išeit artimiausi. Ir tada pereitumėm į kitą platformą, kur irgi galima susirašinėti patogiai. Nu ir viskas. O šiaip man nėra tas Facebookas nei būtinybė, nei niekas, bet nu jis yra, tai yra. Nėra man žiauriai blogai, nėra ir žiauriai gerai. Kažkaip aš ten nėra iš tų žmonių, kad „oi, aš ten išsitrinsiu savaitgaliui“, nu ne. aš galiu pabūti ir be. Man sunkiau su susirašinėjimais visais, bet dėl to, kad su viena drauge daug susirašinėjam ir todėl, kad mama labai daug rašo. Bet mama gali tave ir šiaip per telefoną pasiekti, jeigu labai nori. Tai va. Nežinau, viskas labai abstraktu, bet gal supranti. Nu man nėra nei gerai ne blogai. Yra ir yra.

I: Ok. nežinau, kiek tu ten žinai, nežinai, domėjaisi, nesidomėjai, bet nu Facebookas realiai kaupia ir analizuoja visą įmanomą informaciją apie savo vartotojus ir jie neretai perduoda trečiosioms šalims. Tai kaip vertini tokią veiklą?

S: Kam aš būsiu įdomus ir ką padarys su tais mano duomenim tos trečios šalys. Netikiu, kad labai man kažką blogo gali padaryt. Ką gali padaryt? Nužudyt? Aš netikiu. Tai nežinau, sakau, pas mane info ten nėra daug, emailas yra, vardas, pavardė yra. Ok, story įkeliau, matė, kur buvau. Bet kad šitaip susektų ar mane ir per langą į mane paskui žiūrėtų, tai nemanau, kad taip kažkada gali įvykti. Bet jo, žinau, kad su Facebooko slidus dalykas. Dėl to kas tikrai galvoja, kad juos suseks, tai ir nenaudoja. Bet nu aš kažkaip paprastai žiūriu. Aš tiesiog per daug nekeliu. Nerašai tiksliai savo adreso, kur gyveni. Tada gerai.

I: O kaip manai, kiek pavyzdžiui valdžios institucijos turėtų kištis į Facebooko veiklą?

S: Į pačio Facebooko, ką jis su duomenim daro?

I: Mhm.

S: Nu kad nelabai kur valdžia čia mūsų ir kišasi turbūt. Atsirado dabar tie policininkai internetiniai. Tai gal čia pradžia to lindimo valdžios. Bet nu nežinau, net nebuvo pagalvojus išvis. Valdžiai turbūt iš vis neįdomu tas Facebookas. Nu jo, jeigu būtų žiauriai krūta valdžia, tai norėtų apsaugot visus piliečius ir gal tada kištųsi. Bet tai ką jie ten padarytų? Nu aš nežinau. Lieptų Facebookui, nu nežinau, aš nenorėčiau, kad Lietuva uždraustų Facebooką. Yra šalių, kas uždraudę Facebooką. Bet aš nemanau, kad Lietuvoj to labai reikia, būtent Lietuvoj. Nu gal tas mano visas ratas, burbulas yra normalus, aš ten nematau nieko žiauriai blogo. Bet nu ne, gal nereikia, kad labai ten lįstų. Paskui valdžia į tavo duomenis lįs. Nu aišku jie turi tavo duomenis. Bet valdžia bent jau kol kas tavo story nemato. Nu žodžiu, čia reiktų apgalvot iš tikrųjų tokius dalykus. Čia klausinėji tokių... ne valdžia, tegu niekur iš vis nelenda, žmogus turi pats suprasti, ką daryti, kur daryti ir kiek daryti.

I: O jeigu taip globalesniu mastu, tarkim Europos lygmeny, Europa ar Amerika, turėtų kažką kontroliuot, ar ne?

S: Heitą. Nu aišku tai nebebūtų laisva. Čia visi taip sako. Atsirado policija internetinė ir žiūrės komentarus visokius, bet tai reiškia jau nebelaisva Lietuva, viskas. Ir šiaip nebelaisvas pasaulis, jeigu jau ten lenda, checkina viską. Bet tai nu aš nežinau, ką ten padarytų? Uždraustų apie tam tikras temas kalbėt? Uždraustų tam tikrus žmones? Propagandą uždraustų? Vėl atsiranda. Facebookas toks dalykas, kad užrauki vieną, vėl atsiranda kažkur. Tai jeigu tu nori kažką tikrai sureguliuoti Facebooke, būdamas valdžioj, tai tu turi uždraust Facebooką. Ir bus ramu tada. Žinai, aš nelabai žinau, kaip kitose šalyse, kiek ten yra iš vis tas Facebookas popular. Žinau twitteris labai popular. Twitteris iš vis neaišku, kas vyksta, gal biškį kitaip. Apie save taip nekeliu. Tai va, nežinau.

I: O tarkim tokius dalykus, ten duomenis, kuriuos surenka, ką su jais daro? Ar čia Facebooko reikalas, ką su jais daro, ar

S: Tai nu šiaip tai turėtų nerinkti ir Facebookas, ir valdžia jokia neturėtų rinkti. Bet nu sakau, čia pats žmogus turi suvokti. Jeigu tu esi internete, tu esi visur. Ir tu tada žiūrėk, kad tu mažiau būtum, jeigu tau nepatinka ir tu bijai. Bet aš nemanau, kad čia, nu jeigu žmogus viską apie save internete

paskelbia, tai čia jo reikalas, pats padarei. Ir paskui rėkti ant Facebooko biškį juokinga. Nes nu aš suprantu, kas Facebookas. Bet jo, tie žmonės, kurie nesupranta, ką su jais daryti ir valdžiai kištis dėl jų, tai nežinau, aš neturiu šitos nuomonės. Niekad negalvoju.

I: Jeigu visi kelia, kažką rašo ir tau irgi norisi, tai

S: Tai žiūrint ką, apie ką čia. Nu sakau, bet aš nekeliu tiek, kiek kiti. Darau tai todėl, kad nerinktu tiek apie mane visko. Bet sakau, aš nemanau, kad čia kažkas atsitiks, jeigu mano fotkės atsiras kažkur. Aš kažkaip žiauriai paprastai žiūriu ir nesu tokia bailė, kad oi, iš mano dalykų padarys internetas kažką blogo. Nu aišku, jeigu kelčiau ten savo video kaip aš šoku pusnuogė, tai gal padarytu internetas kažką. Bet va, čia reikia pačiam suvokti kur tu ką darai. Suvokt, kad tu dideliame dalyke esi. Čia ne vien Lietuva. Ko daug kas nesuvokia turbūt, paskui pyksta, kad nutekinta viskas. Tai žinai.

I: Nu tai čia kinda atsakei, bet gal dar patikslinsi, tai užduosiu tą klausimą – kaip galvoji, kas yra atsakingas už kiekvieno žmogaus privatumą?

S: Jis pats. Paprastai.

I: Ar neša kažkokią atsakomybę tos pačios korporacijos arba valdžia?

S: Nu man tai žmogus, žmogus visų galų meistras ir pats jisai turi turėt savo nuomonę ir pasidaryt kaip jam reikia. Nežinau, didelė korporacija, didelė valdžia, bet tu žiūrėk, ką tu darai. Dar paklausk kaip nors kitaip, nes aš galiu vėl kaip nors kitaip atsakyt. Nu žodžiu, viskas aišku man atrodo. Va, sėdžiu Messengerį atsidarius dabar jeigu ką. bet darbas, darbas. Pas mane atsirado labai stipriai, kur Faceboke ir Messengery yra darbas visą laiką. Tai va.

I: Ok. aš šiaip jau jokių konkrečių klausimų neturiu, bet gal tau šiaip kilo kažkokių minčių per visą šitą laiką, kažkokių dar pasvarstymų?

S: Man kilo mintis iš tavo visų klausimų, kad man reikia dar labiau žiūrėt, ką aš keliu. Tu mane sunepatogini [juokiasi]. bet nu ne, aš nežinau. Facebookas yra kiekvieno žmogaus reikalas, ir ką jis ten daro, tu turi suvokti, ką jis ten kelia, ką jis ten rašo, kur rašo. Jeigu tu varai per visur, tai va, atsiranda policija internetinė. Bet čia gal iš karantino labai atsirado ta policija, aš galvoju. Buvo juokinga, kai ji atsirado, bet per karantiną visi labai neturėjo ką veikt ir labai visi reiškėsi ir komentavo daug nesąmonių. Daug daug daug. ir heito daug. tada policija atsirado. Tai va, tai taip valdžia ir pradės kištis į visus Facebooko dalykus. Nežinau, kiek Lietuvos valdžia iš tikrųjų kišasi į Facebooko dalykus.

I: Aš irgi nežinau.

S: Jaučiu, kad ne. aš kažkaip galvoju, kad ne gal. Facebookas pats tai jo, bet kad būtų Lietuvoj kažkokia komisija padaryta irgi su internetu, kad vaikytūsi, man atrodo dar nėra, dar nėra. Nes visi čia iš karto rėkia, kad „mes nebelaisvi“, jeigu kažkas pasidaro. Nežinau, man jokių minčių, man viskas žiauriai abstraktu, man su tais Facebookais ir privatumais, aš keliu nedaug, keliu kas gražu, keliu gamtą. Nekeliu, kad aš čia tūsinu kur nors illegal arba ten nekeliu, kad aš ten pusnuogė šoku. Nu tai va, tai kažkaip tada ir chill. Jeigu tu šitus klausimus užduotum tai močiutei iš Kuršėnų, tai pažiūrėtumėm, ką jinai atsakytų. O su mūsų karta gan chill man atrodo. Žinau, kad naujesnė karta, kuriem dabar yra 19 metų, tai jie iš vis nelabai Facebooką naudoja. Čia toks biškį darosi bobučių reikalas. Nes visi išlipa jaunimas, o tos visos bobutės ten sėdi, komentuoja, kaip viskas blogai ir kad dieve padėk. Nes jo, jeigu komentarus paskaitytum po paprastom antraštėm Faceboke, tai oh my god. Tai va, tą ir veikiu Faceboke, paskaitau, pasižiūriu kas ten per žmonės rašo. Jaunimas beveik nieko nekomentuoja ir nieko nerašo. Jaunimas apnėštėja ir kelia savo leliukus. Va, aš savo leliuko tai nekelčiau. Nebent į private visiškai kažkokį, net ne Messengerį gal. Nors ne, į Messengerio grupę kažkokią tai turbūt įkelčiau savo leliuką. Tarp draugų. Tai va. Viskas su manim aišku?

I: Aišku, ačiū.

Interviu nr. 4

Interviu trukmė: 37 min

Tyrimo dalyvė Andrius: A

Interviuotoja: I

Išsilavinimas: vidurinis

Šiuo metu: studijuoja žurnalistikos bakalaurą

Gyvenamoji vieta: Vilnius

Amžius: 22 metai

I: Pirmas klausimas būtų toks bendresnis, labiau apie tave patį kaip asmenybę, tai kiek tau bendrai gyvenime yra svarbu dalintis informacija apie save su kitais?

A: Čia ne socialiniuose tinkluose o apskritai, jo?

I: Apskritai, jo.

A: Kiek man tai svarbu.. Aaa. Man gal svarbu su draugais dalintis informacija, aš negaliu pasakyti, kad aš dalinuosi pavyzdžiui darbe su kolegomis, nes aš nesu labai artimas su jais ir tiesą sakant su tėvais irgi nelabai, tai aš sakyčiau, kad man su draugais yra svarbu ir aš galiu netgi gana asmeniškais dalykais, bet tas ratas tiesiog yra gana siauras. Nu be draugų daugiau nelabai yra kažkas, nei su šeima, nei darbe nei universitete nei dar kur nors. Pas mane yra taip.

I: Mhm, o žiūrint iš kitos pusės, tai kiek tau svarbu išsaugoti savo privatumą?

A: Čia apskritai?

I: Mhm.

A: Vėlgi, žiūrint, na, sakykim, nu bendrai jo, svarbu gal, jeigu mes klausiam apie privatumą tai turbūt suprantam, kad eina kalba apie tai, kad, ar aš norėčiau, pavyzdžiui, kad kažkas pamatytų kažką ko aš nenoriu parodyti. Tai, nu aišku žiūrint kas pamatytų, tai jeigu koks nors draugas sužinotų kokią nors spicų detalę apie mane, tai gal nebūtų taip siaubingai blogai, bet aš aišku vis tiek to nenorėčiau. Aš vis tiek norėčiau, ko aš nenoriu pasakyti, kad to niekas nežinotų, kas liečia kitus asmenis iš draugų rato. Tai aš savo privatumą saugau gana stipriai, ta prasme, tiesą sakant. Ir man nesinori, kad kai kurie žmonės žinotų daugiau negu reikia, tai va.

I: Aha, o gal galėtum tada įvardinti, kas tau yra būtent privatumas?

A: Man privatumas yra asmeninio gyvenimo gal tam tikros detalės, kurios, kurių kitiems gal nebūtina žinoti ir tiek, aš kažkaip taip suprantu. Privatumas, jo, kažkokia, gal yra kažkokie dalykai kurie tik tai tau, ir kitiems gal nebūtina jų žinoti ir galbūt tai yra tam tikras saugumo jausmas. Nežinau gal aš atsakiau taip tarsi privatumas būtų kaip paslaptys, nemanau kad tai yra visiškai tas pats, bet šiek tiek panašu gal. Iš dalies, kad tu nenori, kad kiti lįstų tenai vis tiek. Nebūtinai dėl to, kad ten yra kažkas labai gėdingo, gal tuo nuo paslapties skiriasi, turbūt, kad jeigu tu pasakysi tai bus labai blogai, o privatumas galbūt nėra ten nieko shady, bet vis tiek nenori, kad ten kiti lįstų, kažkaip taip.

I: Gerai, dabar tada jau norėčiau pereiti prie pačio feisbuko, tai gal galėtum papasakoti kiek apskritai laiko juo naudojiesi?

A: Nu tą būtų galima pasižiūrėti aišku, bet, dabar aš tingiu tai daryti, tai aš spėsiu, kad nuo kokių.. Nežinau kur tai ieškoti feisbuke, bet kažkur tai tikrai yra [juokiasi]. Aa, gerai, aš tiesiog spėsiu, nes aš tiesiog tingiu ieškoti ir mano laptas labai lėtas, tai spėsiu, kad nuo kokių du dvyliktų metų, realiai kažkaip taip prisimenu. Nes aš prisimenu kai čia dar buvo tas senas laikotarpis, kai buvo

feisbuko žaidimai, ten farmville ir panašiai, tai čia labai labai seniai buvo ir demotyvacijos buvo, tai čia kokie gal du dvylikti, du trylikti metai, nežinau, aš taip spėju. Kada pradėjau normaliau naudotis aš nežinau, nu paskyra sukurta galbūt anksčiau, bet čia jau turbūt iš vis nebeįmanoma atskekt kada paskyra buvo sukurta, nes galbūt buvo netikru koku vardu prieš tai. Tai, tai nežinau, bet sakysiu, kad nuo kokių dvyliktų, tryliktų metų turbūt.

I: O koku maždaug intensyvumu naudodavaisi, kiek daug?

A: Aaa, aš į feisbuką tada nepostindavau nieko, profilio nuotrauką gal pasikeisdavau, aamm, bet, jo, aš tada naudodavau feisbuką, man atrodo tada mesendžerio nebuvo, tada buvo kažkaip kitaip padaryta, aš neprisimenu kaip buvo susirašinėjama feisbuke, aš tikrai prisimenu, kad būdavo maždaug tuomenu mokykloj buvau, tai prisimenu, kad tam buvo naudojamas feisbukas, mokyklos ten, mūsų klasės dalykus apspręst, tai aš dabar galvoju, kad čia tikrai kokie du dvylikti, keturiolikti metai, Jo, tikrai, tai, tai va. Tai aš tam lygtais naudodavau, iš tikrųjų aš neprisimenu, nes tada mesendžerio nebuvo, kažkaip kitaip viskas buvo, tai va. Bet tam naudojau, jo, iš esmės, mokyklos reikalas, kad ir kaip tai keistai skambėtų.

I: O kiek dabar laiko ten praleidi?

A: Aa, nežinau, aš kartais tiesiog šiaip kad skrolinčiau feisbuką tai retai taip būna, nebent iš visiško neturėjimo ką veikt, dažniausiai tiesiog pasičekinu ar kas nors neparasė per mesendžerį, tai aš per dieną gal, valanda kokia tik tai, nežinau, viską sudėjus, nes tai yra daug dešimties sekundžių pasičekinimų per dieną. O kad ilgiau ten sėdėt, ten nelabai yra kažkas tokio įdomaus, bent jau man. Tai va, nežinau, kartais ką nors parašau, tada ilgiau užtrunka, bet šiaip vat, kažkaip.

I: O kaip vertini tokį praleidžiamą laiko kiekį?

A: Nežinau, dabar turėčiau sakyti, kad socialinė medija labai daug laiko užima, bet aš kadangi naudojuosi tik feisbuku, tai man iš tikrųjų tiek daug laiko neužima, jeigu aš naudočiausi visais kitais, tai gal ir užimtų, bet kai užima tiek kiek užima, tai gal tiek to. Tai man dabar gal visai priimtina, bet jeigu aš dar turėčiau kokią instagramą ar pavyzdžiui tiktoką ant viršaus, tai manau, ką žinau, surytų labai daug laiko [juokiasi]. Nu tikrai, pora valandų per dieną atrodo daugoka, ką žinau.

I: O gal galėtum papasakoti tada dėl ko apskritai tada dabar naudojiesi feisbuku?

A: Aa, daugiausia tai susirašinėjimui tiesą sakant. Ta prasme, nu aišku feisbuke dar man patogi yra eventų sistema, dabar tas nelabai aktualu per karantiną, toks ir karantinas, bet vis tiek. Tai tas buvo aktualu prieš tai, daug lengviau susirast, viskas vienoj vietoj. O dabar tai iš esmės susirašinėjimui. Ir kartais dar feisbuko grupių, kur ką nors paskaitau naudingo sau. Tai tas visai gerai, bet šiaip daugiausia tai kaip susirašinėjimui, nežinau.

I: O ką tavo nuomone tada apskritai visuomenei duoda feisbukas?

A: Aaa, geras klausimas. Duoda tam tikrų teigiamų dalykų, tai kad, dabar nu daug lengviau palaikyti ryšį su kitais, tai yra didžiulis plusas, ypač kai buvo uždarytos savivaldybės, tai yra labai labai gerai, nes aš fiziškai negalėjau beveik pusę metų savo draugų pamatyti. Tai yra didelė nauda. Aišku galima ir susiskambinti ir taip toliau, bet vis dėlto feisbukas patogus, nes ten yra viskas kažkaip lengvai pasiekiamas, nežinau, bent jau man taip atrodo. Yra ir neigiamų dalykų, nežinau, iš dalies man atrodo, kad feisbukas sukuria labai burbulus, kurie gal ir visur atsiranda, bet feisbuke tai kažkaip labai jaučiasi, tie socialiniai burbulai, bent jau man. Tai tiesiog atrodo, kad žmonės bando priskirti save prie vienos, kitos grupės, aš čia labai abstrakčiai kalbu, galima būtų ir konkretesnių pavyzdžių sugalvoti. Prie vienos ar kitos grupės kažkaip ir tiesiog tyčiotis vieni iš kitų, tai man atrodo, kad jo. Aš prisimenu kaip anksčiau, nu dabar populiarus tas dviejų lietuvių konceptas, kuris man labai kvailas atrodo, bet žodžiu, ir man jis asmeniškai feisbuke jis jaučiasi labiau negu kur nors kitur. Kur tiesiog žmonės realiai vieni ant kitų važiuoja pagal kažkokius paviršutinius parametrus, tai feisbuke labai daug to.

I: O feisbuke galime tiek kelti savo turinį, tiek žiūrėti kitų vartotojų turinį, tai kiek tau reikšmingos abi šios galimybės?

A: Kokį turinį šiuo atveju kalbam?

I: Postus, nuotraukas, dalintis kažkuo, ir tuo pačiu kiti tą daro.

A: Nu aš nežinau, nuotraukomis manau dabar daug kas instagrame kelia, ir nuotraukas, o feisbuke tai profilinę arba šiaip kartais ką nors, bet šiaip bent jau mano draugų rate, tai kalbant apie, apie dažną nuotraukų kėlimą, tai daugelis į instagramą kelia nuotraukas. Aš tai nuotraukų iš viso, instagrame nesinaudoju galima sakyti, aš jį turiu, bet aš ten visiškai nekeliu nieko, pasižiūriu kartą per dvi savaites, tai čia nesiskaito. Bet, jo, aš tų nuotraukų tai iš vis nelabai kur keliu ir aš kartais tiesiog draugam, jeigu būna kas nors juokingo ar panašiai, tai aš tiesiog per mesendžerį nusiunčiu kaip žinutę ir viskas, bet šiaip aš nelabai keliu nuotraukų nei į feisbuką, nei į instagramą. Ką aš skaitau feisbuke tai savo draugų postus, kartais pats parašau, tai vat tokį turinį aš visai žiūriu tenai, bet manau daugiausia tą žmonės ir skaito feisbuke, kitus postus, nes jeigu kalbant apie video turinį tai tikriausiai jutubas ir tiktokas šitiems o ne feisbukas. O nuotraukoms tai manau, kad instagrame. Postus jo.

I: O grįžtant dar prie laiko klausimo, ar bandei kada riboti savo praleidžiamą laiką feisbuke?

A: Aa, ne, išskyrus tuos atvejus, kai porą kartą deaktivavau feisbuką, tai tada nesinaudojau visiškai, nes jis buvo deaktivuotas, nu paskyra. Tai tik tai taip ir ne dėl to, kad riboti, bet norėjau, kad atsiknistų žmonės, iš principo, tai čia dėl to galbūt, bet ne dėl to, kad feisbukas užkniso, dėl to, kad nenorėjau, kad prie manęs lįstų. Bet šiaip be šito tai ne.

I: O kaip sekėsi būt be feisbuko?

A: Aa, normaliai, man atrodo kitiems žmonėms nelabai sekėsi, nes jiems kilo klausimas kur aš dingau, bet bet šiaip man tai normaliai, visai gerai net.

I: Bet vis tiek sugrįžai po kurio laiko?

A: Jo nes čia buvo tik laikina fazė, kai aš nenorėjau su kažkuo bendrauti, nu tokia situacija, o mane kitaip pasiekti žmonėms buvo nelabai įmanoma, nes mano telefono numerį kas turi, trys žmonės tikrai, tai tiek.

I: Kaip jaustumėis dabar jeigu staiga nebegalėtum naudotis feisbuku?

A: Labai šūdinai jausčiausi, nežinau, būtų, aš manau, kad aš vis tiek tuos draugus, kuriuos turiu tik feisbuke, o tokių yra labai daug, telefono numerį tik kelių turiu, aš manau, kad aš juos vis tiek kažkaip sugaudyčiau, išsireikalaučiau telefono numerių ir tada bendrauti va taip, bet būtų labai didelis galvos skausmas, nes kiekvieną kart skambinėt labai užkniso ir be to manęs vis tiek reikėtų kažkaip susigaudyti tada, o per feisbuką aš neturiu jų kaip pasiekti. Tai nežinau, nu, sunku būtų tikriausiai. Aš tada turbūt paprašyčiau savo kokio kito draugo, kad jis iš savo accounto parašytų savo kitiems draugams, kad gaut telefono numerį tiesiog, tada taip turbūt daryčiau. Nes tik tai tas turbūt užknistų, visa kita pofik, nežinau. Nelabai ten rūpi nuotraukos ar dar kažkas, dėl to tai pofik, tiesiog būtų gaila žmonės.

I: O gal yra dar kažkokių dalykų kurie tau nepatinka apie feisbuką?

A: Aamm, nu baninimo sistema ir reportinimo sistema tai lieva labai, iš tikrųjų, jinais kartais, ten beveik visi žmonės buvo bent kartą laikinai užbaninti dėl kažkokios nesąmonės, tai tas erzina. Manau į klausimą jau atsakiau, nežinau kaip jį spręsti, čia gal toks bendras visuomenės tendencijos, kurios pasireiškia feisbuke. Aamm man nepatinka naujas dizainas [juokiasi], aš noriu seno dizaino, man jis daug labiau patiko. Kas dar nepatinka apie feisbuką.. Aa, žinau, kad ten yra kažkokių daug privatumo dalykų, dėl kurių ten buvo dingę nickneimai kurį laiką, dar kažkas, aa, nesigilinai į tuos klausimus, pripažinsiu, kad nesigilinai, tai negaliu nieko pakomentuoti. Aš net girdėjau, kad yra

krūvos privatumo spragų, tiesiog aš nesu labai su tuo susipažinęs, bet aš net neabejoju, kad jos egzistuoja, tai manau kad čia irgi problema.

I: O per visus tuos naudojimos metus, kiek teko pajusti, kad tarkim feisbukas tau tarsi labiau trukdo nei padeda gyvenime?

A: Aaa, nesijaučiu taip, nu rimtai, nelaikau geriausiu žmonijos išradimu, bet vis dėlto man jis, nežinau, nebuvo tokių situacijų kai blogiau, kad yra, negu, kad nėra. Ką žinau, dabar galvoju ar buvo nors vienas toks atvejis, nu nemanau, tikrai. Nu gal aš kitaip jausčiau jeigu per feisbuką kas nors nuleakintų mano duomenis kokius nors, nežinau, nuogo nuotraukas ar kažką, nu bet per feisbuką neleakins tokių dalykų, nu bet vis tiek, jeigu kažką tokio leakintų gal aš galėčiau taip sakyti, bet manęs feisbukas tikrai nenuskriaudė, tai nežinau, tiesiog jo. Nebuvo tokių atvejų, kad labai sakyčiau, kad labai blogai, labai neigiama įtaka man nebuvo asmeniškai.

I: Tai gal esi pastebėjęs kaip kitiems žmonėm?

A: Naa, aš nežinau, sudėtingas klausimas, nes pavyzdžiui jeigu kažkas kažkam kažkuriam žmogui atsitinka blogo per feisbuką, tai klausimas kas tada kaltas, ar feisbukas kaltas ar kad tiesiog tas žmogus papuolė ant kokio nors manipuliatyvaus šunsnukio ir nukentėjo. Tai vat, sunku man būtų pasakyti. Nuu nežinau, vėlgi, sunku pasakyti, aš dabar nesugalvočiau tokių atvejų, kad kažkas būtų labai baisaus atsitikę, bet gal aš tiesiog nežinau arba dabar nesugalvoju, tai jo. Aš žinau, kad per kitas socialines medijas mano draugams yra buvę problemų, bet ne per feisbuką, man atrodo, nežinau.

I: Gerai, o dabar paprašysiu prisiminti, čia irgi gana seniai jau buvo, bet registruojantis į feisbuką tavęs buvo prašoma perskaityti bei sutikti su taisyklėmis ir privatumo politika. Tai kokių jausmų sukėlė toks prašymas?

A: Nieks niekada neskaito. Tai ir aš neskaičiau. Visada taip yra, nežinau. Aa, jo, ne dėl to, kad man privatumas nesvarbu, bet aš kažkaip tiesiog, dabar reiktų paaiškinti, kodėl aš mąstau, kad aš neskaitau ir panašiai. Man tiesiog visada atrodė, kad, nežinau kaip išsireikšt, gerai, nesvarbu. Tiek to, nu nestabdysiu dabar.

I: Tai kaip nori, viskas okey.

A: Ne, tiesiog man atrodydavo visą laiką, kad tos taisyklės yra ant popieriaus ir realiai kadangi Markas Zuckerbergas šiaip sugeneruoja ganėtinai didelius pelnus, aš manau, kad jie lasivai gali tas taisykles pažeidinėti arba jas keisti kaip nori, nes jie turi ganėtinai didelę įtaką, nu stambus kapitalas iš principo turi didelę įtaką ir dėl to man tos taisyklės atrodo panašiai kaip darbo kodeksas, nu gerai, kad jos yra, bet aš netikiu, kad jomis visada laikomasi, arba kad jos liks vartotojo naudai. Aš manau, kad jas pilnai gali lobizmo pagalba pakeisti kaip tik tai nori. Tai aš tiesiog esu ganėtinai pasidavęs ir galvoju, nu tiesiog pofik, nes nu ką žinau. Tai vat mano požiūris yra tiesiog toks yra į tą klausimą. Ne dėl to, kad aš manau, kad feisbukas yra labai geras, anaipol, tiesiog aš manau, kad labai sunku jį sutramdyti ir kad tai yra tiesiog, nežinau, sizifo darbas, iš esmės, tai tiek.

I: O kaip tada apskritai dabar vertini savo paties privatumą feisbuke?

A: Aa, kaip minėjau, nelabai ką išmanau, tai sunku kažką pasakyti, nesijaučiu, kad mane kažkas labai sektų ar kad kažką, tai taip nesijaučiu, bet kad mano privatumas yra grynai pažeidinėjamas ir aš to nežinau, tai yra visiškai įmanoma. Tiesiog aš nežinau ar taip yra ir negaliu pasakyti, bet ar taip gali būt – tikrai taip.

I: O ar bandei kada keisti kokius nustatymus ar bandyti kitaip saugoti savo privatumą ten?

A: Aa, ne, nelabai, tiktai, gal dėl postų, kas juos matys, bet čia toks ir privatumas, nes čia tada saugai nuo kitų feisbukotojų, bet ne nuo pačio feisbukoto, tai, tik tai tokį, daugiau tai ne.

I: O jeigu būtų kokie nors labai aiškūs, paprasti žingsniai, kaip tu galėtum apsaugoti savo privatumą ten, tai kiek tau būtų svarbu jais pasinaudoti?

A: Ta prasme nuo pačio feisbuko?

I: Aha.

A: Manau, kad tada būtų svarbu. Jie galbūt yra ir aš nežinau [juokiasi]. Ne nu, rimtai, šiaip manau, kad jo, nes nereikia kad apie tave per daug žinotų, aš manau, kad jo, va tai būtų svarbiau, negu saugotis nuo kitų feisbuko vartotojų, nes jeigu ką feisbuko vartotojus gali išsiaiškinti, nubausti, užbaninti ir taip toliau, o pačios feisbuko administracijos tai nei užbaninsi, nei nubausi, realiai, nu gali galbūt valstybė nubausti, nežinau, bet jo, čia, aš manau, yra svarbiau privatumas negu nuo kitų feisbuko vartotojų.

I: Aha, tai ar galėtum įvardinti tada, kiek pasitiki feisbuku?

A: Aa dešimtbalėj sistemoj kokie keturi balai, ta prasme realiai, nebaisiai iš tikrųjų, tikrai, nežinau, keturi penki gal. Ne daugiau, tikrai.

I: O kas būtų kelia klausimų ir nepasitikėjimo?

A: Aaa, pfff, mm, man būtų sunku pasakyt, man būtų sunku įvardinti kažkokius konkrečius dalykus, kurie feisbuke pavyzdžiui labai išsoktų man į akis ir kurių nebūtų pavyzdžiui kituose socialiniuose tinkluose. Va pavyzdžiui šitas dalykas tai man kelia abejonių. Ne, tiesiog, man atrodo tiesiog, kad normalu būti skeptiškam milžiniškam socialiniam tinklui, kuris generuoja dideles pajamas. Tai yra, nežinau, jeigu tu nesi tam skeptiškas tai aš manau, kad esi tiesiog labai naivus žmogus, tai mano skepticizmas tiesiog yra iš to, nes viskas yra daroma ne iš geros valios. Ir mano skepticizmas yra toks, konkrečiai parodyt, kad.. Buvo pavyzdžiui va tokia byla, dabar va feisbukas tarkime pažeidinėja privatumą ir dabar aš juo nepasitikiu, taip nėra nes nežinau, tikriausiai tokių atvejų buvo, bet ne dėl to, jeigu feisbuko reputacija būtų nepriekaištinga, aš vis tiek pilnai nepasitikėčiau, nes, nežinau, niekuo negalima pilnai pasitikėt, išskyrus gal ten savo šeimą ar artimiausius žmones. Tai va. Nežinau ar gerai atsakiau į klausimą, bet tiesiog taip yra.

I: Ne, tai puikiai viskas, jo. O kas turėtų nutikti ar pasikeisti pačiame feisbuke, kad galvotum jau viskas, daugiau nebesinaudosi?

A: Aa, geras klausimas. Mm, jeigu apmokestintų – nesinaudočiau, čia vienas dalykas. Galbūt reiktų kokio nors milžiniško skandalo, kur paaiškėtų, kad jie pavyzdžiui pardavinėja duomenis ir dar pardavinėja duomenis kokiai nors labai shady vietai, nežinau. Nu va ten tas dalykas dėl tiktoko ir Kinijos, pavyzdžiui, tai jeigu kažkas tokio atsitiktų... Gal kažkas tokio jau buvo ir aš nepastebėjau ar aš nežinau, bet galbūt kažkas tokio būtų, jeigu paaiškėtų, kad jie ne tik renka duomenis, bet pavyzdžiui juos pardavinėja ir tu nieko už tai negauni, tai čia irgi būtų svarbu. Gal šitie dalykai manau. O jeigu būtų kažkoks massive dalykas, nes dažnai būna, kad nulaužia ir taip toliau, bet turiu omeny jeigu kažkas būtų labai masyvus ir paaiškėtų, kad pavyzdžiui feisbukas galėjo laisvai to išvengt, bet tiesiog neinvestavo į kibernetinę apsaugą ir tai atsitiko žioplumu kaip su citybee buvo neseniai, tai aš žinau, kad citybee tai labai nepadėjo tas atvejis, bet su feisbuku gal taip nebus, nes labai didelė įmonė ir jiems kažin ar apsimoka taip elgtis. Tai aš manau, kad gal investuoja į kibernetinį saugumą, vėlgi ne iš geros valios, o tiesiog iš tokio pamąstymų, kad būtų tiesiog žopa jeigu taip padarytų.

I: Mhm, tai iš tiesų, jo, feisbukas kaupia ir analizuoja visą įmanomą informaciją apie savo vartotojus ir neretai ją perduoda ir trečiosiom šalim, tai kaip žiūri į tokią veiklą?

A: Nežinau daugiau detalių, nes o kam pardavinėja, beja?

I: A, sunku tiksliai įvardinti, bet įvairiom kitom įmonėm, kurios naudoja toliau savo reklamai ir galbūt dar kažkam, šito aš irgi nežinau.

A: Manęs per daug nestebina, reklamos ypač, aš kartais pastebiu, kad reklama yra idealiai atrenkama, tik klausimas kaip jie tą daro. Tai mes panašu turim atsakymą. Bet, a, o kaip aš tai vertinu, nu neigiamai, nu aš neįsivaizduoju, kas galėtų pasakyt, kad tai yra gerai, nu tai yra blogai. Iš

dalies feisbuku tiek, tiek kiti naudojami, nu ten obviously yra trūkumų, bet tai tiesiog yra kol kas mažiausias blogis iš patogumo pusės, nu aš įtariu, kad iš duomenų saugumo pusės tai netgi ne mažiausias, o didelis blogis, bet tiesiog, belieka naudotis, nes kitos alternatyvos yra prastesnės mano supratimu. Nes Lietuvoj aišku iki feisbuko buvo ir kitų socialinių tinklų, buvo pavyzdžiui one.lt ir visa kita. Ir juos tiesiog išstūmė, nes maksimaliai nepatogūs lyginant su feisbuku, tai tiek.

I: Mhm, o grįžtant dar prie pačio privatumo, tai kaip manai, kas yra atsakingas už kiekvieno žmogaus privatumą?

A: Aa, nemanau, kad tik jis pats, taip jis pats, bet vienas juridinis asmuo negali sutramdyti feisbuko, todėl atsakingas žmogus. Šiaip yra biškį problema, aišku, nes idealiau atveju tai jis pats atsakingas, ir turėtų būti teoriškai ir valstybė, nes jinai gali pavyzdžiui bausti feisbuką. Bet problema yra tokia, kad valstybė pati labai dažnai pažeidinėja privatumą, tai gaunasi taip, kad, tokia idiotiška situacija ganėtinai. Tai iš dalies aš galvoju, kad žmogus ir taip pat koks nors kolektyvinis sprendimas, protestai ir visa kita. Ir kartais tokių atvejų būna, nes aš pavyzdžiui buvau prieš porą dienų viešojo transporto darbuotojų mitinge ir ten buvo daug išsakyta reikalavimų, bet vienas iš jų buvo ir privatumo reikalavimas, nes paaiškėjo, kad Vilniaus viešasis transportas įrašinėjo darbuotojų garsus kabinoje ir tai buvo nepranešta, tai buvo nelegalu ir Vilniaus viešasis transportas gavo baudą už tai. Tai ir tai yra viešasis sektorius valstybinis. Mes matome, kad valstybė gali pažeidinėti ir tokių klausimų, tokiu atveju tu negali tiesiog kreiptis į valstybę ir sakyti nustokit pažeidinėti privatumą. Tokiu atveju reikia kažkokio kolektyvinio sprendimo, kaip šiuo atveju buvo mitingas, o po to bus streikas. Tai mano atsakymas toks būtų, kad jo.

I: Gerai, tai pabaigai jau konkrečių kažkokių klausimų neturiu, bet galbūt interviu metu tau kilo kokių minčių, gal kokių pasvarstymų norėtum pasidalinti?

A: Dėl tų trečių šalių, tai man visai įdomu pasidarė kas tai konkrečiai yra, tai pasidomėsiu gal. Tai vat pirmą kartą pasidomėsiu, nes esu girdėjęs tą terminą, bet jis man abstraktus atrodo. Čia greičiausiai bus ne kitos valstybės, bet čia greičiausiai bus kapitalas, kuriam tiesiog reikia, kur reklamuos, tai atitinkamai renka reklamą, tai turbūt jo, bet iš dalies gal tokie veiksmai ir anksčiau būdavo. Tarkim televizijoje reklama yra aš manau vis tiek pagal kanalą kažkiek taiko, jeigu šitas kanalas, gal visada tai egzistavo, spėju, tik gal nebuvo tokio, aa, agresyvaus duomenų rinkimo. Bet ten irgi reikėjo kažkaip surinkti duomenis, kad išsiaiškint, pavyzdžiui, kanalo auditoriją, žiūrimumą, tai yra kada rodyti tas reklamas, tik ten gal daugiau buvo aš įtariu apklausų principu tikriausiai, nežinau. Sunku pasakyti. Spėju, kad visada kažkas tokio buvo. Dar apie feisbuką, tai akivaizdu kad tai yra monopolija, nes visada buvo ir tviteris ir feisbukas, ir man atrodo tai yra stipresnė monopolija negu buvo anksčiau. Čia nepalyginsi kaip Lietuvoj monopolija buvo one.lt, pavyzdžiui, tai iš dalies atsirast kažkokiam naujam socialiniam tinklui, kuris bus geresnis yra sunku. Tikrai manau, kad sunku. Tai čia galbūt yra minusas tame. Ir Lietuvoj twitteriu nieks nesinaudoja ir prezidento tweetai gaunai po šimtą laikų, nes nieks nesinaudoja. Bet nu vis tiek. Ir tiek.

I: Gerai, tai ačiū tau labai už tavo pasidalinimus.

Interviu nr. 5

Interviu trukmė: 36 min

Tyrimo dalyvė Titas: T

Interviuotoja: I

Išsilavinimas: bakalauro, [[]]

Šiuo metu: dirba programuotoju

Gyvenamoji vieta: Vilnius

Amžius: 27 metai

I: Pirmas klausimas būtų toks labiau bendrai apie tave, tai kiek tau bendrai gyvenime svarbu dalintis informacija apie save su kitais?

T: Mmm, čia skalėj reik kažkokio vertint ar tiesiog?..

I: Tiesiog, gali išplėsti

T: Amm, vidutiniškai svarbu turbūt, per vidurį, nei svarbu nei nesvarbu.

I: Aha

T: Manau

I: O kiek tarkim svarbu tada išsaugot privatumą?

T: Nu ta prasme svarbu yra išsaugot privatumą ten kur yra, noriu, kad būtų privatu ir turbūt ten kur dalinuosi viešai turbūt nelabai svarbu. Iš tos pusės. Bet tarkim yra kažkokios nuotraukos ten, nežinau, nu čia ne tik apie social media šnekant, ten ta prasme, yra, syncina į kokį cloudą nuotraukas, nu tai norėčiau, kad jos liktų ten tam cloudo o ne kažkur kitur. O jeigu ten turi feisbuke kažkokią nuotrauką, nu tai ji yra ten iš princpo vieša, tai su tuo turbūt viskas yra gerai.

I: O tai gal galėtum įvardint, ką apskritai laikai privatumu?

T: Blemba... Jo.. Aa, tai privatumas turbūt yra tas dalykas, kad, nežinau, iš tikrųjų, nežinau

I: Tiesiog tau pačiam, asmeniškai.

T: Nu tai čia tas toks, man asmeniškai kažkaip asocijuojasi su ta, blem, kažkaip sunku įvardint, nu tipo, kad, tuoj pabandysiu suformuluot gudriau. Privatumas yra tas, kad tu gali jaustis laisvai tam tikroj erdvėj, ar tai būtų socialinė erdvė ar tai namuose, ar kažkur gatvėje. Aišku, galioja tam tikros taisyklės, kiekvienoj iš tų vietų, nu iš esmės, kad, nu saugus galbūt, iš tos pusės, kažkaip, bet gali būt, kad žiauriai nusišneku [juokiasi].

I: Okey, o pereinant jau prie pačių socialinių tinklų, tai man įdomu, kiek tu laiko jau naudojiesi feisbuku, kiek metų?

T: Mmm, galiu pažiūrėt, jaučiu nuo kokių du šeštų ar kažkas tokio.

I: O kaip intensyviai naudojaisi per tą laiką?

T: Mm, ta prasme intensyviai tai kiek laiko per dieną skiriu ar iš kurios pusės čia tas klausimas?

I: Na tarkim per visus tuos metus ar kiekvieną dieną prisijungdavai, kiek daug laiko ten praleisdavai?

T: Nežinau, pastaruojų metu turbūt dažniau biškį, anksčiau šiek tiek mažiau būdavo, tai, nežinau, vidutiniškai turbūt kartą per dieną, galima turbūt sakyt.

I: Ir kiek laiko maždaug ten praleidi?

T: Amm, šiaip įvairiai labai, priklauso žinai ar užsikabini ir įkrenti į ten tą rabbit holą ar ne.

I: O kaip vertini tą praleidžiamą laiką, pavyzdžiui kai įkrenti? Ar okey tau ten tiek laiko praleist?

T: Šiaip jo, manau, kad okey. Jeigu turi ten kažkokių darbų ar kažko, nu tai nesėdi ten feisbuke ten belenk tiek laiko, ta, nežinau, man asmeniškai yra toks kaip poilsio, nu tipo, pabėgt su mintim kažkur.

I: Tai gal apskritai dar galėtum išplėst kodėl naudojiesi feisbuku?

T: Aa, kodėl? Nes visi naudojasi [juokiasi], juokingas atsakymas, bet nežinau, ten daug naudingos informacijos yra, ta prasme, tiek kažkokie chatai tarp žmonių, labai lengva sukommunikuoti. Tai nebūtinai turi būtinai būt skambutis, nes yra tas dalykas, kad tu ten penkiem žmonėm iš karto įmanoma paskambint, bet yra sudėtinga ir daug reikalauja jėgų, o tiesiog per feisbuką gali į chatą tiesiog parašyt, kad nežinau, susitinkam ten ir ten, veiksime tą ir tą ir panašiai. Tai iš tos komunikacinės pusės yra labai patogiu. Ir yra kažkokie tais, nu vis tiek yra kažkokie dalykai, kurie patinka galbūt daugiau, tai gali juos sekti ir žiūrėti, naujienas visas matyti, tuos pranešimų srautus. Jeigu pankamai gerai susidėlioji tuos followerius arba tuos, nu ta prasme, išsifiltruoti tau naudingas, tai gali būt visai, nu, naudingas įrankis.

I: O ką dar ten veiki?

T: Ką dar veikiu? Ką žinau.. Komentarus rašau kartais [juokiasi] ir išsakau savo nuomonę garsiai.

I: O tai ką manai apskritai tada visuomenei duoda feisbukas?

T: Aš manau, kad šiaip, apskritai visuomenei ką duoda feisbukas? Nes aš manau kad jisai kiekvienam žmogui skirtingai, skirtingai žinai gali duot, tai, tai gali ten tiek žaidimus žaisti ar ar gali tiek ir kažkokios galbūt informacijos ieškoti, arba nežinau. Kommunikuoti su kažkokiais svarbiais, įdomiais žmonėm. Arba savo idol'us sekti. Nu ta prasme aš manau kad čia labai skirtingai kiekvienam asmeniškai kažką duoda.

I: Aha, o tenai galima tiek kelti savo turinį, tiek ir žiūrėt kitų vartotojų turinį. Tai kiek tau reikšmingos abi šios galimybės?

T: Aš manau stebėtojas esu šitoj vietoj. Klausei siųst ir gaut, ane?

I: Nu tarkim jo, rašyti arba..

T: Joo tai man labiau įdomu skaityt, arba žiūrėt, negu pačiam rašyt ir siųst.

I: O dar kalbant apie laiką, ar bandei kažkada kažkaip riboti ten savo praleidžiamą laiką?

T: Niekada negalvojau, kad per daug praleidžiu ten laiko, tai ne, nebandžiau.

I: Ir niekad nebuvai nustojęs naudotis, išsitrynęs ten ar kažką?

T: Ne.

I: Okey, o kaip pavyzdžiui jaustumeis, jeigu staiga nebegalėtum naudotis feisbuku?

T: Mm, nežinau, tai susirasčiau.. čia būtent feisbuku ar apskritai socialiniais tinklais?

I: Feisbuku

T: Okey, tai yra pakankamai nemažai kitų socialinių tinklų, kur galima tą patį daryti, tas pats redditas, kur puikiai atitinka mano poreikius. Arba, nežinau, twitteris, jeigu šiek tiek į užsienio rinką labiau orientuotis. Lietuvoj tik nelabai populiarus.

I: Aha, o tarkim jei tu vienas negali, nežinau, ištrina tavo accountą, negali susikurti naujo ir tu esi be feisbuko, kol ten visi yra?

T: Ne, ta prasme, nežinau, gal būtų keista, kad kodėl mane vieną užblokavo ar panašiai, bet ne, nemanau, kad būtų labai liūdna.

I: Mhm, o galbūt yra kažkokių dalykų kurie nepatinka apie feisbuką?

T: Man šiaip reklamos nepatinka tenais [juokiasi]. Bet turbūt niekam nepatinka.

I: O dėl ko nepatinka?

T: Nes erzina, jų ten labai nemažai, man taip atrodo. Ir kai ten tarkim skrolini po feisbuką ir ten kas pentas ar kažkas tokio, nu ar ne postas, reklama, tai taip, triggerina biškį.

I: O ką manai apie personalizuotas reklamas?

T: Viena vertus tai yra gerai, nes tarkim, nes tau duoda, nes tau rodo reklamas apie tai, kas tau galimai yra aktualu, o iš kitos pusės yra galbūt nelabai gerai, nes gali kažkokį galbūt poveikį daryt su tom reklamom pagal tavo tam tikrą profilį. Nu bet čia apskritai su reklamom jeigu šnekant.

I: O ar esi gal pastebėjęs, kitų žmonių tarpe, kai jie naudojami feisbuku, kad jiems tarkim jis daugiau trukdo, nei padeda?

T: Am, manau, kad esu. Bet taip sunku įvardint galbūt, konkrečius asmenis ar kažką.

I: Bet o kuo manai trukdo?

T: Manau, kad yra labai daug žmonių, nu ta prasme, nemažai žmonių kurie pakankamai gerokai per daug laiko ten praleidžia ir skiria per mažai laiko tam kam turėtų skirti. Ir renkasi geriau būti tuose socialiniuose tinkluose, nu ta prasme tenais praleidžia gerokai per daug laiko.

I: O dėl ko taip yra, kaip galvoji?

T: Nežinau, gal kažkokia priklausomybė yra ar kažkas tokio. Sunku įvardint iš psichologinės pusės kodėl taip yra.

I: Mhm, dabar paprašysiu prisimint, čia jau gana seniai buvo, bet registruojantis į feisbuką tavęs buvo prašoma perskaityti ir sutikti su taisyklėmis ir privatumo politika. Tai kokių jausmų sukėlė toks prašymas?

T: Visą laiką visur registruojantis reikia tai padaryti. Iš principo ne tik feisbuke, am, nu, tai vis tiek yra kažkokios taisyklės, kurių tu turi laikytis, aš manau, tai tiek ir į kelią išvažiuojant turi laikytis kažkokių kelių eismo taisyklių, manau ir, ta prasme, internete kiekvienam puslapy turi kažkokia savo taisyklės ir turi su jom sutikti. Norint, prieš pradėdant naudotis, manau, kad tai yra visai normalu.

I: Ar esi skaitęs tas taisyklės ir privatumo politiką?

T: Būtent feisbuko tai čiuju ne, bet kažkuriuos esu skaitęs, neatsimenu kieno. Buvo, aa, buvo nemažai visko prirašyta ir gan keistų buvo, aa, punktų.

I: O tai koks jausmas taip neskaičius sakyti, kad sutinku?

T: Nu tai taip tapo įprasta visai, nes, nu kažkaip, nu ta prasme, aš manau, kad neužtenka tiesiog laiko, kad tas visas taisyklės perskaityt, visur, visur apskritai, kur registruojiesi, tai, vis tiek yra vienokios ar kitokios taisyklės. Ir į jas visas galintis tai yra nu tiesiog, manau, kad per mažai tam laiko yra paroj.

I: O tai kaip vertini tada savo privatumą feisbuke?

T: Nu reiktų išsiaiškint kas yra tas privatumas iki galo, turbūt [juokiasi].

I: Pagal tai, kaip tu jautiesi, kaip tau atrodo.

T: Nežinau, man šiaip viskas yra gerai, mm, jo. Aš manau, kad man viskas yra gerai. Tai va taip vertinu.

I: Ar jautiesi saugiai?

T: Jo. Pakankamai.

I: Ar esi bandęs keist kokius nors nustatymus privatumo?

T: Aš karts nuo karto senas nuotraukas paslepiau savo, kai keliauju būna [juokiasi]. Kad kiti nematytų. Ir paskui jų nesimato, tai taip maždaug, dėl to jaučiuosi saugiai.

I: O daugiau nieko?

T: Amm, nu ten pas mane yra kažko užslaptinta, esu ta prasme pasislėpęs nuotraukas, kad žinai, ne nuotraukas, tą informaciją, kad žinai, tiesiog bet kam nesimatyti, ten tipo tik draugai galėtų matyti ar kažką, tai tokie dalykai. Kad neatvažiuotų paskui kokie dėdės su kirviais ieškot manęs.

I: O tai kiek tada tau reikšminga tas privatumas kitų vartotojų atžvilgiu, ir kiek pačios feisbuko korporacijos atžvilgiu?

T: Geras klausimas. Aa, mm, o iš korporacijos pusės, tai ta prasme, aš nemanau, kad aš esu, nu ta prasme, nu aš suprantu, kad kažkokie algoritmai veikia ir panašiai, tai čia turbūt į tas visas reklamas taikai, ar nevisai?

I: Nu čia apie tai, kad feisbukas turi daug duomenų apie tave ir juos pastoviai renka.

T: Ir kartais galbūt netgi parduoda [juokiasi]. Amm, jo, bet ir citybee apie mane turėjo nemažai duomenų, kurie pabėgo, stebuklingai. Aš nemanau, kad turi kažko, kažkokios labai kritinės informacijos, konkrečiai tarkim apie mane.

I: Tai jeigu reiktų įvardint, kas svarbiau ar kad feisbukas nežinotų ar kad kiti žmonės kažko nežinotų?

T: Gal kad kiti žmonės, jo. Nes jeigu ten, jeigu ten kažkokie tarkim parduos ten kokią informaciją kinam ir panašiai, tai aš nemanau, kad man labai skaudės nuo to. Tai, jo.

I: O kas turėtų nutikt ar pasikeisti pačiam feisbuke, kad nuspręstum juo nebesinaudot?

T: Nežinau [juokiasi]. Geras klausimas, nežinau, tikrai. Čia duodi man laiko pagalvot?

I: Taip

T: Ne, šiaip iš tikrųjų, nežinau. Nesugalvoju dabar greitai.

I: Tai naudotumeis tiesiog, kad ir kas benutiktų, liktum feisbuke?

T: Nu galimai. Aš labiau, sakau, kaip stebėtojas esu, tai...

I: O jei reiktų mokėti už feisbuką?

T: Aa, jo, aš nežinau, aš visai esu linkęs mokėti už dalykus, ta prasme, man atrodo normalu mokėti už kažkokį produktą, kuriuo tu naudojiesi. Tiek tas pats netflixas, spotifajus, nežinau. Turiu daugiau dar subscriptionū, bet, jo, aišku priklausyti nuo kainos. Jeigu ten būtų 20-30 eurų per mėnesį, tada turbūt ne. Tada dar manau, kad galbūt kurie yra, nu aišku, ta prasme, jo, jeigu tu tarkim. Jeigu perki tą subscriptioną, tada tikiesi kad kažkokių reklamų nematysi ar dar kažko, arba galėsi, žinai, configint visus dalykus, tai jo. Vardan to, kad nematyčiau reklamų, tai būčiau visai linkęs mokėti.

I: Okey, o kalbant dar apie pačius duomenis, tai pats jau žinai – feisbukas kaupia ir analizuoja turbūt visą įmanomą informaciją apie savo vartotojus ir neretai ją perduoda trečiosiom šalim, tai kaip vertini tokią veiklą?

T: Mm, nu ta prasme, vėlgi čia labai priklauso ar, kaip perduoda, ta prasme, ar pavogia iš feisbuko, ar jie tiesiog savo noru ten parduoda ir platina ir aišku dar priklauso ir kam platina, ktia vertus, nes, nu ta prasme, nuoširdžiai manau, kad jie pardavinėja tą reklamos plotą ir tada tie, kažkokie third parčiai integruojasi ten ir rodo kažkokias reklamas pagal tam tikrus, whatever, pagal tam tikrus atributus. Tai aš manau, kad tu negali visko padaryti pats, tai tu kažką perduodi kitiems, tai tie patys bankai ir dar kažkas labai nemažai naudoja trečiųjų šalių paslaugų. Tiesiog yra kaip tarpininkai.

I: O gal galėtum dar išplėst tuos atvejus kai feisbukas tiesiog parduoda informaciją apie savo vartotojus ir tada tu jau nebežinai kur ji keliauja ir kam ir kas ką su ja daro?

T: Šlykštu pakankamai [juokiasi]. Išplėst tai kuria prasme?

I: Na, kaip tu apie tai jautiesi, kokių minčių sukelia, ar visai nieko?

T: Iš principo, kol pasekmės neliečia manęs asmeniškai, tai kaip ir, nu tiesiog, gali pagalvot, kad yra liūdna ir galbūt nereiktų taip elgtis tokiom didelėm įmonėm, kita vertus galbūt iš to kažkas gero atsiranda. Jeigu tarkim kažkokie anonimizuoti duomenys ar kažkas tokio.

I: O kaip manai, kiek dabar tave liečia tai?

T: Nežinau, gale parodysi kokią informaciją surinksi apie mane? [juokiasi]

I: Ne [juokiasi]

T: Nežinau, kaip iš tikrųjų, ant kiek stambu tai yra.

I: O kaip manai kiek tarkim valdžios institucijos turėtų kištis į feisbuko veiklą?

T: Kas tokie?

I: Valdžia, įvairios institucijos

T: Sutrūkinėjo ryšys, biškį neišgirdau

I: Tai galiu pakartoti darbuotojų

T: Okey

I: Tai kaip manai, kiek valdžios institucijos turėtų kištis į feisbuko veiklą?

T: Tiek kiek įstatymais numatyta turbūt, aa, bet čia toks, nu sudėtingas manau visai klausimas. Kur visai sunku atsakyti keliais sakiniais.

I: Tai gali išsiplėst

T: Amm, nežinau, manau turėtų kištis tiek, kiek, ta prasme, kiek tai yra reikalinga saugumui. Nu ta prasme, kad, aš manau, kad ir pats feisbukas kažkiek tai daro. Nu ta prasme, kad užblokuoti kažkius tai ten neapykantos skatintojus ir panašiai, nu ta prasme kas akivaizdžiai yra žala. Arba blogas turinys kažkoks, kuris skatina elgtis kažkaip blogai ar panašiai. Tai tokį turėtų pats feisbukas, o jeigu pats feisbukas nesugeba, nu tada galbūt valstybė, valstybė, kažkaip turėtų būti išspręsta.

I: O tarkim tie patys duomenų valdymo klausimai?

T: Aa, tai Europos Sąjungoj yra tas GDPR'as kuris ir apsprendžia visą šitą reikalą. Amerikoj, nesu tikras.

I: O kaip manai, užtenka GDPR'o?

T: Šiaip pakankamai šlykštus ten reikalas yra, kiek teko domėtis. Nu ta prasme pakankamai galvos skausmo sukelia tiek įmonėms, dirbančioms su tuo, tiek, nu ta prasme, administruojančiom duomenis, tiek ir patiem vartotojam reikia dar pridėt varnelę ir pasirašyt daug dalykų, patvirtinti. Ir ta prasme pats GDPR'as apsprendžia kiek tu realiai kaip kažkokios paslaugos teikėjas gali rinkti duomenų ir kad iš principo gali rinkti tik tiek, kiek tau yra reikalinga. Ir esant vartotojo poreikiui, nu tipo, ta prasme tu turėtum pašalinti tuos duomenis, kiek tai yra leidžiama įstatymo.

I: Tau svarbus toks įstatymas?

T: Manau, kad taip. Aš dar nė karto juo nepasinaudojau, bet visai fainai, kad yra tokia galimybė, kad gali tiek užklausti, kiek kažkas turi duomenų apie tave, tiek gali paprašyti juos pašalinti ir panašiai. Tai turėti galimybę yra jo, gerai.

I: O grįžtant dar prie klausimo dar apie patį privatumą, tai kaip manai, kas yra atsakingas už kiekvieno žmogaus privatumą?

T: Jisai pats, manau. Nes, ta prasme, tada ir kiti gali saugot kaip nori, bet jeigu tu pats savęs nesaugosi, tai toks, gan, nu ta prasme, tai nieks kits ir nesaugos iš tikrųjų. Tai manau, kad turi pats įdėti kažkiek pastangų į tai.

I: O kaip manai, ar tai galėtų būti kažkiek ir pačių korporacijų arba valdžios atsakomybė?

T: Aa, tai iš korporacijų arba valdžios, tai galėtų būti tokia edukacinė nebent, nu ta prasme, tai ten saugios sistemos ir tie dalykai taip, bet ir kas liečia iš žmogaus pusės, kiek jisai valdo savo duomenis ir kiek jų pateikia kitiems, tai toks nu edukacinis nebent, nes iš principo jeigu tu savo paswordus ar dar kažką parašysi apie savo feisbuko sienos, tai ką feisbukas padarys, nu turbūt nieko.

I: O tarkim, nu kiek tu tiekiesi, tarkim iš pačios korporacijos, kad jinai atsakingai žiūrės į duomenų tvarkymą ir ten visą sukauptą informaciją saugos?

T: Aš pakankamai naivus žmogus esu ir tikiuosi, kad taip ir bus [juokiasi]. Jo, bet šiaip nu tas GDPR'as pavyzdžiui, jeigu, yra pakankamai didelės baudos jeigu nesilaikai tam tikrų įstatymų arba kaip nors pameti kažkokią dalį duomenų ar kažkas tokio.

I: Okey, tai, a konkrečių klausimų kažkokių jau neturiu, bet galbūt tau šiaip viso interviu metu kilo kažkokių minčių, kuriomis norėtum pasidalint ar šiaip kokių pasvarstymų?

T: Pasvarstymų, nežinau.. Reiktų pasižiūrėt dabar savo privatumo nustatymus ir pagooglint kas yra privatumas. Nueisiu pažiūrėsiu, ta prasme, definitiona privatumo, nes susipainiojau labai, kai paklausei.

I: O šiaip apie patį feisbuką kilo kokių minčių naujų?

T: Nežinau, aš žiūrėjau tą social dilemma filmą, tai visai gerai papaskojo, kad pakankamai šūdinas reikalas yra feisbukas, bet aah.

I: O gali daugiau papasakot koks išpūdis po filmo buvo?

T: Po filmo.. Aa, ką žinau, nu jo, aš šiaip tikėjausi, kad yra kažkaip panašiai, bet gal šiek tiek labiau akis atvėrė. Ir nu tiesiog, gali, nu ta prasme, supranti, kad tai pakankamai dideliu mastu vyksta, ir pritaikant tai kažkieno poreikiams galima labai daug žalos padaryt. Arba labai daug naudos. Buvo šiek tiek keista, kad netgi jeigu yra visiškai skirtingi vartotojai, bet, ta prasme, net jeigu ir seka tuos pačius puslapius, nu ta prasme visiškai identiški, bet pagal jų skrolinimo ar praleidimo prie tam tikrų postų laiką gali visiškai skirtingą feedą matyt. Tai va tas vat buvo toks biškį, wow.

I: O kas dar įstrigo?

T: Kad galima kažkaip ten rodė kad iš principo, aa, blem dabar neatsimenu, kažkas ten su karais buvo, kad labai kažkaip promotino karą ir galima daug žalos padaryt, tai iš tos pusės, labai įteigt galima informaciją kitiems žmonėms, ypač patiklesniems, kurie nesitikrina pavyzdžiui faiktų, tai su tais fake news ir panašiai ten galima vos ne iki kartų sukelti. Jeigu pakankamai tikslingai rodant tam tikrus postus, straipsnius ar dar kažką.

I: Tai kaip tau pačiam ką nors pakeitė požiūrį į feisbuką ar?..

T: Aš niekada netikiu, ta prasme, šimtu procentų kas parašyta feisbuke, aš visada double checkinu dalykus, kartais triple checkinu, tai kaip ir toks, meh. Nežinau. Būna kartais tikrai pamatai kažką tokio, o wtf, šūdas, negali būt, einu pasicheckint ir tikrai negali būt. Vat, jo. Labai užknisa tas fake news arba nežinau, netikri straipsniai ar dar kažkas. Dabar labai ant bangos yra su visom tom vakcinom ir, tai jo, labai daug yra kaip jie pala vadinasi, sąmokslu teorijų. Ir jas labai promotina.

I: Aha, tai ačiū tau labai.

Interviu nr. 6

Interviu trukmė: 42 min

Tyrimo dalyvė Darius: D

Interviuotoja: I

Išsilavinimas: bakalauro, istorija

Šiuo metu: dirba skaitmeninio marketingo srityje

Gyvenamoji vieta: Švedija

Amžius: 27 metai

I: Pirmas klausimas bus toks truputį labiau asmeniškias, apie tave patį, tai kiek tau bendrai gyvenime svarbu dalintis informacija apie save su kitais?

D: Na pakankamai svarbu, man atrodo, man atrodo žmonės nelabai mėgsta dalintis informacija apie save, mes dažnai, galvoju, prarandam supratimą apie tai kaip kiti gyvena ir susidarom klaidingą įspūdį kaip mūsų gyvenimas atrodo kitų žmonių atžvilgiu, tai aš turiu tokį polinkį, kad aš tiek asmeniškai, tiek feisbuke buvau linkęs pasidalinti daugiau negu mažiau ir gal net jeigu būtų priimtina, tai ir dalinčiausi daugiau feisbuke savo asmeninio gyvenimo. Nu, dažniausiai žmonės to nedaro tai kaip ir nesinori jų newsfeedo užkimšti asmenine kažkokia tai informacija kuri jiems neįdomi. Bet man atrodo, kad šiaip dalintis, jeigu negalvojant ten apie visus kitus technologinius dalykus ar kad ten ta asmeninė informacija priklauso korporacijom, tai šiaip man atrodo tai yra teigiamas dalykas.

I: O žiūrint iš kitos pusės, kiek tau svarbu išsaugot kažkokį privatumą?

D: Man tai būtų svarbu, bet aš kažkaip iš savo asmeninės perspektyvos, aš nematau galimybių tam, man atrodo, kad tai yra praktiškai neišvengiama dabar, kad deja, bet ta informacija vis tiek kažkur tai atsidurs ir aš tiesiog su tuo susitaikau, kad tai yra kaip ir neišvengiama blogybė. Nu, tam, jinai tikrai išvengiama, galėtų nerinkti tos informacijos, bet amm, aš manau, kad taip kaip dabar yra, tokia konjunktūra kokia dabar yra, tai man asmeniškai neišvengiama ir aš susitaikau, kad yra kaina kurią aš turiu mokėti, tai vat kad mano asmeniniai duomenys kažkur nuguls, kas man teikia vilties, tai kad aš vis tiek niekam nesu įdomus ir ta informacija bus naudojama reklaminiais tikslais, bet aš tikiuosi, kad nebandys paveikti manęs prieš rinkimus ir panašiai, tai va, tai čia tokia mano nuostata yra.

I: Aha, o gal galėtum įvardint kas tau yra privatumas?

D: Privatumas gal yra tai, kad aš, kad mano informacija, tik tai ta informacija kurią aš noriu, kad kiti pasiektų yra pasiekiami kitiems, o ta informacija, kurią aš noriu palikti sau ir savo artimiesiems, jinai yra tenai ir kad yra tam tikros ribos ir aš kontroliuoju tas ribas.

I: Aha, o dabar jau pereinant prie pačio feisbuko, tai noriu paklaust kiek tu jau laiko iš viso naudojiesi feisbuku?

D: Baisiai ilgai, man atrodo susikūriau paskyrą man atrodo 2007 metais. Amm, tiktai gal aš taip aktyviai, kaip, susikūriau lapkričio mėnesį 2007 metais, bet aš aktyviai aišku iš karto nesinaudojau, nes dar nebuvo labai populiarus tas feisbukas, tai buvo kažkokia naujovė. Tai jo, iš esmės naudojausi keturiolika mektų praktiškai.

I: O kokių intensyvumu?

D: Aa, iš pradžių, kadangi tuo metu visidar naudojosi tuo servisu one.lt, tai iš pradžių tai buvo gal tiktai keli draugai, kurie ten, kuriuos turėjau feisbuke, tai kaip ir nebuvo įdomu naudotis, bet paskui

kai pagavo intensyvumą Lietuvoje aš kaip ir pradėjau dažniau naudoti pats ir dabar naudojuosi labai aktyviai. Daug kartų, nežinau, galbūt pusę to laiko kol aš esu feisbuke aš kasdien nueinu pasižiūrėti kas naujo, kasdien su kažkuom tai šnekuosi per messengerį, nauji kontaktai mano visą laiką nugula feisbuke natūraliai, ta prasme. Vietoj numerio apsikeitimo dabar daug dažniau aš tiesiog paklausiu koks tavo feisbukas. Ir tai jau gan ilgai tęsiasi, tai sakyčiau gan intensyviai, tai yra mano pagrindinis socialinis tinklas, pagrindinė bendravimo priemonė su žmonėmis.

I: O kaip vertini savo praleidžiamą laiką ten, turint omeny trukmę?

D: Per daug aš ten praleidžiu laiko, aš mačiau, kad yra dabar ta naujovė kurią instagramas irgi turėjo, kad kai tu pereini per visą savo sieną ir nieko naujo nebėra, tai tau parodo ei, viskas, uždaryk, nieko naujo. Aa, bet aš niekad to, aš labai retai tą pasiekiu, ir tai tokia tapo kaip pasąmoninė prokrastinacija, kai aš net pats nepastebiu, tiesiog natūraliai, jeigu aš negalvoju ką aš darai, tai aš atsidarau naują langą savo naršyklėj ir iš karto mano pirštas spaudžia f ir aš spaudžiu enter ir atsiduriu feisbuke. Tai aš tikrai praleidžiu per daug laiko, aš ta prasme tai nėra tas laikas kurį aš praleidžiu suprastdamas, kad va dabar man reikia eiti į feisbuką kažkokiu konkrečiu tikslu, padaryti kažką ir uždaryti tą langą, aš tiesiog einu ten natūraliai, net negalvodamas ir ten tikrai praleidžiu daugiau laiko negu norėčiau. Tikrai man yra dalis to laiko vertinga, prasminga, tai bendraujant su kažkuo arba sekant naujienas, tačiau didelė dalis to laiko yra tiesiog tuščias prokrastinavimas iš esmės.

I: O tai gal galėtum išplėsti, nu dėl ko apskritai naudojiesi feisbuku?

D: Na tai, amm, gal aš šiuo metu aš prieš porą metų išvažiavau gyventi į Švediją, tai aš gyvenu Švedijoje, praplėsti savo kaip ir savo draugų ratą feisbukas labai padeda, labai lengva, su kažkuom susisiekti per feisbuką, tai tas yra svarbu. Su dauguma žmonių aš bendrauju per feisbuką, artimiausi žmonės yra whatsapp, bet, am, didžioji dalis žmonių, kurie gal nėra tokie artimi, su kuriais aš retsykais pabendrauju per feisbuką. Įvairūs įvykiai taip pat atsiduria mano feisbuke, aa, tam newsfeede ir aš juos noriu stebėti, ten vat protestas bus ar bus vat kažkoks susirinkimas kažkur tai, aa, ar kažkoks tai meninis įvykis, tai ten visąlaik gali sužinot šituos dalykus. Yra taip pat man gal svarbiausia yra, kad aš kaip suprantu, jeigu twitteris pavyzdžiui yra Jungtinėse valstijose svarbiausia komunikacijos priemonė kas liečia ten politinius dalykus ir taip toliau, tai aš matau tą patį feisbuke Lietuvoje, kad Lietuvoj visi tie žmonės kurie kalbasi apie politiką ir jie tą daro įdomiai tai jie yra feisbuke ir juos galima sekti, tai man čia yra didžioji dalis yra būtent dėl šitų diskusijų, naujienų ir kitų dalykų. Man tai yra kaip ir, aš to negaliu kažkur tai kitur gaut, aš neturėsiu kitos tokios priegos prie to kas Lietuvoj vyksta, apie ką žmonės šneka, tik tai feisbuke. Tai yra toksai didžiulis, am, tinklas, kuriame vėl, galima bendrauti apie naujienas, am, taip pat aš studijavau istoriją, tai visos įdomiausios istorikų grupės, kur kalbamės apie istoriją ir nebijom, kad ten ateis kažkokie patriotai ir pradės rėkt ant mūsų, tai jos irgi yra feisbuke. Feisbukas yra ta tokia erdvė kurios niekur kitur nerasi, tu jos neturėsi niekada realiame gyvenime, nes tie žmonės yra išsibarstę po visą Lietuvą ir joks kitas socialinis tinklas neturi tokio plataus žmonių rato, kad būtų galima juos surinkt, tai natūraliai man didžioji dalis taip pat yra to, kad yra visos tos grupės, kuriose galima privačiau bendrauti tam tikrais aspektais apie tam tikrus klausimus, kur galbūt viešojoje erdvėje, atviroj viešoj erdvėj žmonės iš karto tave išplūstų, kažkaip tai užpultų. Tai tuo pačiu ir tas yra labai svarbu.

I: O apskritai visuomenei kaip galvoji ką duoda feisbukas?

D: Mmm, nu jis duoda tokį, tai yra kaip tokią aikštę kur žmonės gali susitikti ir bendrauti apie dalykus, kas yra labai gerai, bet aš nežinau ant kiek tai, na, mano nuomone tai anksčiau žmonės turėdavo didesnę stimulą vieni su kitais bendrauti, nes kaip tu kitaip, pavyzdžiui, sužinosi naujienas ir apie jas su kažkuo tai pabendrauti, savo nuomonę kažkam tai pasakysi. Tu turėjai eiti pas kaimyną, pas savo draugą, pas dar kažką pasišnekėti, nes tai vienintelė forma, nu apart laikraščių, bet laikraščiuose tu negali komentuoti. Tai žmonės turėjo daugia utokį postumį eiti į gatvę, eiti pas

kaimynus ir bendrauti. Man atrodo, kad feisbukas šiek tiek tą postūmį nuima, jisai suteikia tą tokį lengvesnį būdą apsiukeisti informacija ir nuomonėmis, kas iš dalies yra blogai, nes tai neskatina mūsų užmegzti aa, kaip čia, ne fizinius santykius, bet tiesioginius santykius su savo kaimynu. Nes aš vis tiek galiu nueiti į feisbuką tą patį daryti ką aš daryčiau normaliai su kaimynu. Ir kadangi žmonės yra tingūs ir mes, ar ne, ten tipo gal kuo mažiau energijos išvaistyti ant tam tikrų dalykų tai mes tą ir pakeičiam tą asmeninį bendravimą su kaimynais ir kitais žmonėmis mūsų aplinkoje su tuo tokiu labiau anoniminiu bendravimu toj feisbuko aikštėj, kur ten visi keičiasi nuomonėmis ir taip toliau. Tai aš žiūriu kaip ir pozityviai iš to, kad tai vis tiek yra ta erdvė kur galima taip daryti, bet aš žiūriu į tai negatyviai, dėl to, kad tai pakeičia asmeniškumus ryšius, kuriuos mes užmegztume, jeigu to feisbuko nebūtų. Nes mum nebūtų kur dėtis, mes norėtumėm su kažkuo tai pasišnekėt. Tai taip dvilypiai.

I: O feisbuke, na, kaip ir minėjai, gali žiūrėti kitų vartotojų turinį ir gali pats kelti turinį. Tai kiek tau svarbios šios galimybės?

D: Man abi jos vienodai svarbios, nes aš irgi kartais, nežinau, patiriu tokį, kad mane labai viskas užknisa ir man reikia apie tai parašyti į feisbuką, ir nu ten kokie dešimt žmonių palaikina ir aš toks – nu buvau išgirstas, ačiū [juokiasi], tai man abidvi galimybės yra svarbios iš tikrųjų.

I: O tarkim kitų žmonių asmeniniai pasakojimai, ten keliamas turinys, kiek jis tau svarbus?

D: Man tai irgi svarbu, nes nu aš turiu draugų su kuriais aš esu artimas ir tikrai girdžiu jų asmenines istorijas ir visa kita, bet aš taip pat turiu, pažįstu žmonių, kurie negirdi apie tai kaip kiti žmonės gyvena ir nelabai supranta kaip kiti žmonės gyvena ir nesugeba savęs vertinti. Aš turiu draugų, kurie kelia savo asmenines istorijas. Arba bent jau istorijas, kurios yra surištos su tuo, ką jie asmeniškai patiria. Galbūt tai nebūtinai yra jų gyvenimo istorijos, bet tai susiję su tuo ką jie pasakoja. Ir man tai atrodo labai prasminga iš tikrųjų. Nes tai padeda žmonėms susivokti, kad tai ką jie patiria galbūt nėra taip keista ar unikalų arba galbūt iš tikrųjų tai ką jie patiria yra labai blogai, tik jie apie tai nesusimąsto, tai man tai yra taip pat svarbu kaip ir ta, nežinau, tos šaltos analizės, kurias ten nežinau, bankininkai kelia, nu iš tikrųjų svarbiau, o tikrai asmeninių gyvenimo aspektų dalinimasis man atrodo yra svarbu.

I: Okey, o grįžtant dar prie to pačio laiko klausimo, ar bandei kaip nors ribot praleidžiamą laiką tenai?

D: Iš tikrųjų šiandien įsirašiau, tą, kaip ten vadinasi, addoną į chromą savo darbinį kompiuterį, kad aš nustočiau vaikščioti į feisbuką, nes kaip sakiau, kai, nežinau, kai atsiranda ta akimirka, o dieve, man čia dabar reikės labai daug laiko praleisti, kad užbaigčiau šitą darbą, tai gal aš prieš tai paprokrastinuosiu šiek tiek, iš karto lėndu į feisbuką ir praleidžiu ten labai daug laiko. Taip, aš tą riboju, ir norėčiau dar labiau riboti ir sumažinti tą laiką gal iki pusvalandžio per dieną. Nes tai tikrai paveikia tai kaip aš dirbu darbe ir tai kaip aš dirbu su savo asmeniniais hobiais, pavyzdžiui, ane. Kur staiga aš turiu keturias valandas per kurias galiu tą aną ir aną, bet puse nueina feisbukui ir tada aš savęs nekenčiu prieš eidamas miegot, kad aš nieko nepasidariau. Tai va. Tai bandau dabar riboti ir norėčiau dar daugiau ribot negu dabar riboju.

I: O ar sunku ribot, kontroliuoti?

D: Taip, nes tai tapo tokiu pasamoniniu dalyku ir man atrodo tai paveikia mano sugebėjimą susikaupti, kad toks jaučiuosi visiškai nekontroliuojantis šito ir mane tai šiek tiek gąsdina. Nes aš noriu nuveikt kažką daugiau gyvenime, negu pasyviai skaityti savo newsfeedą ir chatinti su draugais, tai, aa, sunku tą yra riboti ir kaip sakiau, na aš turiu dabar tą feisbuko paskyra jau keturiolika metų ir jaučiu, kad tai mane, nu keturiolika metų ilgas laikas, tai pakeičia smegenų dalis, tai man atrodo, kad tai tikrai paveikia mane stipriai.

I: O gal bandei kada išsitrinti?

D: Mm, nepamaenu, man atrodo, kad ne, nes nes man tai nėra vien tik tas kad aš turiu kažkokią tai priklausomybę lankytis feisbuke, bet tame yra per daug praktinės naudos, kad aš tą tiesiog užmirščiau, tas pats naujienų sužinojimas arba sužinojimas apie kažkokių įvykių, aš taip pat dirbu su viena organizacija ir administruoju jos feisbuko puslapį, tai man irgi reikia nuolat ten būti. Man tai tiesiog praktiškai būtų nepatogu ištrinti savo paskyrą. Visi kontaktai kuriuos aš turiu su žmonėmis ir jokio kito kontakto neturiu, telefono numerio, dar kažko, tai jie irgi kaip ir nuplauktų. Tai aš sau to kaip ir negaliu leisti.

I: Tai kaip jaustumėis, jeigu staiga nebegalėtum naudotis feisbuku?

D: Nu jeigu tai nebūtų mano pasirinkimas, nu tai kažkaip atrasčiau kitų būdų gyvent toliau, bet tai skaudžiai atsilieptų mano socialiniam gyvenimui, visų pirma, tai man sunkiau būtų pavyzdžiui surinkti, nu dabar korona, tai gal nėra taip svarbu, bet jeigu nebūtų koronos, tai man būtų sunkiau surinkti chebrą, nuvaryt prie jūros, pasikept, išgert alaus, nes dauguma jų nėra tokie artimi draugai ir juos tiesiog per feisbuką visada gali pakviest. Tai tikrai socialinis gyvenimas nuo to stipriai nukentėtų, bet, am, ilgainiui atsirastų įprotis paprašyti telefono numerio kažkieno tai, galbūt, na, manau kad, tai ilgainiui būtų geriau, bet trumpuoju laikotarpiu reikėtų laiko persiprogramuot ir pradėt kitaip užmegzti ryšius su žmonėm.

I: O galbūt yra dar šiaip kažkokių dalykų, kurie tau nepatinka apie feisbuką?

D: Mm, nu tikrai yra. Am, tas bendravimas, jisai daug kas kalbėjo prisimenu, ankstyvaisiais interneto laikais, kad jeigu žmonės nebūtų anonimiški, tai jie galvotų ką šneka, nes dabar žinau kad taip nėra, tai iš tikrųjų, kad, gerai kai išeina, mes neturim atsakomybės amm ties, man atrodos, nėra anonimiškumas, bet tiesiog mes nežinom žmogaus asmeniškai, mes nejaučiam atsakomybės prieš jį, ar ne, ir tada mes galime skleist, mes galim ten sarkastiškai reaguoti į kokį konservatorių, jis nebežmogus staiga, ar ne, ten sakykim, tos atsiranda tokia pagieža ir ten homofobai vienaip reiškiasi ir ten kažkokie konservatyvūs žmonės kitaip ir ten kairieji irgi ten pradeda labai taip pašaipiai, sarkastiškai reaguot į viską. Susidaro toks gniutulas neapykantos visiems, iš visų. Tai man atrodo didelė to dalis yra, kad mes asmeniškai tų žmonių nepažįstam ir mes kažkokioms tai neturim prieš juos, na, niekas nėra kas, jeigu mes būtume, nežinau, mažam kaimely gyventume ir taip šnekėtume vieni su kitais, tai mes labai greitai liktume vieniši ir niekas su mumis nebenorėtų šnekėtis, ar ne. Bet feisbuke to nėra, nes visi tie žmonės mūsų nepažįsta, tai jie mums kaip ir bereikšmiai yra, tai niekas mūsų ir nesugėdins dėl to mūsų bendravimo. Tai tiesiog tas negatyvus bendravimas atsiranda, nes tiesiog nėra kaip mus nubausti, už tai kad mes nusižengiam tom elementaraus mandagumo taisyklėm. Iš to gal net atsiranda toks įprotis, aš pastebėjau, aš tikrai pažįstu daug žmonių ir asmeniškai jei yra labai faini žmonės, bet kartais tu paskaitai jų komentarus ir galvoji – kodėl tu taip pykstiesi ten, kodėl tu taip pravardžiuoji tą žmogų? Toks atsiranda, toks keistas bendravimo aspektas, kuris tiesiog paaiškinimas tuom, kad žmonės taip bendrauja nes nu kaip mes lietuviškai sakom – seniai į galvą gavo. Kai tu gauni į galvą, tu pradedi galvot, ką tu šneki, liaudiškai tariant. Tipo toks gatvės slangas buvo, tipo tu išėini į gatvę, tu nepradėsi su visais – ei, tu debilas, konservatorius, ką čia nusišneki, tu galvoji iš vis, tu knygų paskaityk. O tas konservatorius irgi nepradės ten rėkti pamatę ten žinau kokį kitaip apsirengusį žmogų, nu gerai, ant marozo vis tiek pradės, bet vis tiek bus kažkokie consequencai potencialiai, bet tas man atrodo negerai ir ir aš tiesiog, mm, nu mes kaip žmonės matyt nesam sukurti, kad bendraudami šitaip su kitais žmonėm visiškai neturėdami jokio asmeninio ryšio ir tai mus paverčia tokiais biškį labai šūdiniais žmonėm.

I: Labai įdomūs pastebėjimai, iš tikrųjų. O toliau – per visą tą naudojimosi feisbuku laikotarpį, tai kiek tau teko pajusti, kad jis labiau trukdo, negu padeda gyvenime?

D: Aš pajaučiu, kai aš pradėdu galvot apie savo ateitį, ką aš noriu savo gyvenime nuveikt, taigi aš turėjau šitiek laiko ir aš to nepadariau, ir kodėl? Nu, yra, tingėjimas ir taip toliau, yra ir feisbukas, jis tikrai gana stipriai atsiliepia, tai aš tiesiog žiūriu, kad jis kartais trukdo man susikaupti ties savo

ilgalaikiais tikslais, tai tas tikrai yra svarbu. Čia aišku sunku pamatuot, vėl, galbūt, jeigu to feisbuko nebūtų, tai aš ko gero šiandien Švedijoje negyvenčiau ir taip toliau, yra daug kitų aspektų kuriuos sunku pamatuot, bet jeigu taip tiesiog žiūrint grynai į tą neigiamą pusę, tai jis tiesiog suėda mano laiką, suėda mano galimybę koncentruotis ir ir tai yra tie negatyviausi aspektai, am, aišku daug kas kalba ir apie privatumą, bet aš asmeniškai, nu yra tik tiek dalykų, kuriais tu gali rūpintis gyvenime, tik tiek problemų, kurios tau atrodo svarbios. Man asmeniškai yra daug tokių, ypač pavyzdžiui Lietuvoje kalbant kokios problemos egzistuoja, man yra daugiau problemų kurios man dabar atrodo svarbesnės negu tas privatumo klausimas ir man tiesiog sunku į tą privatumą, aš į jį žiūriu rimtai, bet aš tiesiog neturiu laiko domėtis, kas tenai vyksta, galvot ant kiek tai yra blogai, nes man pavyzdžiui aktualiau ten gal yra antisemitizmas arba homofobija arba korupcija. Ir kai tu šituos dalykus turi, tai tas privatumas jis toksai atrodo neapčiuopiamas, kažkur tenai, kažkas ten blogai, kažkas ten šnekėjo arba kažkokie aktyvistai buvo, bet sunku tam skirti pakankamai dėmesio. Tai aš tiesiog labiau vertinu kaip tai mano grynai asmeninį gyvenimą paveikia ir šitoj vietoj tai yra tas nesugebėjimas susikaupti, ir kaip tas, dėmesio deficitas, kuris atsiranda.

I: O kaip kitiem žmonem, pastebi gal?

D: Nu sakau, dėl to, kad labai agresyvūs pasidaro. Šiaip sunku gal pasakyt, aš tikrai neturiu tokių draugų, kurie labai tenai ištraukę į socialinių tinklų gyvenimą, bent jau iš tų artimų draugų, tai man sunku pasakyt ką jie patys galėtų pakomentuot šitoj vietoj. Mes kažkaip, buvo tikrai kad nekartą šnekėjomės kaip tai sugraužia tavo gebėjimą susikaupti, bet apart to tai kažkaip tai, ne, nemačiau didesnių problemų, man kaip tik gal buvo toksai, kad mačiau draugų, kurie savo tikrame gyvenime neturėjo kažkokių artimų ryšių su žmonėmis ir juos rado feisbuke. Arba pavyzdžiui ten, ar ne, kas nors yra gėjus ir aplinkoj jo nepriima tokio, ir ten feisbuke atranda bendruomenę. Tai aš mačiau tokių teigiamų dalykų, kaip paveikia žmonių gyvenimus, bet kas liečia neigiamus dalykus, tai ne, negaliu pasakyt, kad aš tiksliai žinau kaip mano draugai dėl to jaučiasi ar ką jie mato patys.

I: Okey, o paprašysiu prisiminti, čia buvo jau seniai, bet registruojantis į feisbuką tavęs buvo prašoma perskaityti bei sutikti su taisyklėmis bei privatumo politika. Tai kokių jausmų sukėlė toks prašymas?

D: Ai, bet čia buvo toks, nuu, aš kompiuteriu naudojuosi praktiškai ten jau nuo trijų metų, ir tas tipo, accept policy, tipo install install install, nieko neskaitai ten, aš prisimenu, kad apple tave verčia visą laiką nuscrollint iki apačios, bet nu, nuscrollinimas tai ne skaitymas, ar ne. O man net neatrodo, kad yra prasmiga žmogui, kuris neišmano teisės arba net privatumo teisės, nes tai yra teisinė kalba, tai man tai tiesiog tikrai nebuvo visiškai aktualu, aš galvojau, kad nu duok dieve kad įstatymai kažkokie yra kurie mane apsaugos blogiausiu atveju, bet čia šitoj vietoj aš nepakeisiu. Ir aš net nežinau kokia ten turėtų būt parašyta nuostata, kuri man pasakytų, kad nu gerai, aš nesikursiu paskyros, nes čia yra per daug. Tai aš nu, tikrai neskaičiau, ir niekada nesigilinau, kas ten parašyta, niekada.

I: O koks jausmas yra, na taip, tu sutinki, tu turi paspaust, kad sutinki, bet tu kaip ir nežinai, su kuo sutinki?

D: Nu man atrodo mes kaip lietuviai ypač esam pratę, mes pasirašom darbo sutarti jų neperskaite, ar ne, mes tiesiog tikimės, kad čia viskas bus normaliai, ane, tiesiog pasitikėjimu labiau vyksta mūsų kontraktai, negu konkrečiom stipuliacijom, kurias suprantam ir žinom. Tai man nėra jokių jausmų, man tai yra tiesiog, tai va. Žinau, kad ten yra kažkokie reikalavimai, dar kažkas, pasidomėsiu.

I: Okey, o tai kaip dabar vertini fesibuke savo privatumą?

D: Amm, aš nežinau ant kiek tai blogai yra, aš kaip suprantu tai yra blogai, amm, aš labiau net žiūriu ne į mano asmeninį privatumą bet šiaip kaip žmonių, ar ne, asmeniniai duomenys buvo panaudoti anksčiau, ar net amerikios rinkimai 2016 m., arba brexito kopmanija, tai mane tas

neramina, bet dėl savo asmeninių duomenų kaip ir nesibaiminu per daug, aš buvau juos parsisiuntes kažkada, iš smalsumo, ir man tai labiau buvo toksai jausmas, kad o kaip faina, kad aš turiu čia visą savo gyvenimą keturiolikos metų sukrautą ir dabar galiu viską pasižiūrėt su kuom aš kažkada šnekėjau, koks aš durnas buvau, kai dar buvau mokykloj ir taip toliau. Man iš tikrųjų buvo šilti jausmai ir prisimenu viską, negu kad o nee, jie turi dabar mano šita informaciją, ką jie dabar su ja padarys. Man tokio nebuvo. Aš tikiuosi, kad nebus ateity kažkokios tai slaptosios policijos, kuri skaitys viską ir represuos mane pagal tai, bet kažkaip tikrai nesusimasčiau, kad labai blogai, kad feisbukas turi šitą mano informaciją.

I: Ar bandei kada keist kokius nustatymus ar kitaip bandyt apsaugoti ten savo privatumą?

D: Jo, aš, man atrodo, feisbukui neleidžiu naudot mano asmeninės informacijos, kad į mane taikytų reklama. Tiesiog iš principo. Aš pats dirbu su reklama ir mes feisbuko nemėgstam labai. Nes tai yra gigantas. Tai iš tos pusės jo, aš neleidžiu naudot informacijos, bet kažkaip tai kad apribot kokia informacija turi būti prieinama pačiam feisbukui niekad niekaip kitaip neribojau.

I: O jei būtų kažkokie paprasti, aiškūs žingsniai, kaip tą padaryti, tai kiek tau svarbu būtų jais pasinaudoti?

D: Žiūrint kokia informacija, nes nu tai, ką aš keliu į feisbuką, tai aš suprantu, kad jie tą turės, kaip ir, aš nekelčiau kažko į feisbuką ką aš manyčiau, kad feisbukas neturėtų turėt. Gal man vienintelis toks klausukas būtų gal dėl susirašijimų, tai yra tai ką jie gali su jais daryt. Aš gal norėčiau, kad jie ne dataminintų mano susirašinėjimų kažkokiais tai tikslais, tai jau būtų biškį per daug. Tai vat jeigu būtų koks nors tai būdas užkirsti kelią tam, tai aš tikrai tuo pasinaudočiau, o apart to nu aš kaip ir suprantu, kad ta informacija, kurią aš duodu feisbukui, tai ji yra feisbuko. Nu aš galėsiu pareikalauti, kad jie viską ištrintų blogiausiu atveju, tai man tas kaip ir teikia pasitikėjimo sistema šiek tiek gal.

I: O tada bendrai kiek tau tarkim svarbu tavo privatumas feisbuke kitų vartotojų atžvilgiu ir kiek pačio feisbuko?

D: Tai kitų vartotojų atžvilgiu jis šiek tiek svarbesnis, nes aš noriu pavyzdžiui kad, nu kažkodėl tai mano įmonė pakvietė visi į feisbuką, aš įsivaizduoju, kad čia, sakykim, nu jie faini, ir ten noriu su visais bendraut, nu okey, bet tuo pačiu metu kažkaip tai yra šioks toks lindimas į mano privatų gyvenimą, tai aš esu apribojęs kas jiems yra pasiekama natūraliai, ar ne. Tai aš tą naudoju aktyviai. Kai buvau jaunesnis ar ne, tai mes išgerdavom, rūkydavom ir visa kita, tai reikėdavo tas nuotraukas irgi pasidaryt, kad ten specialus mano giminių sąrašas negalėtų prieiti to, tai aš tą aktyviai darau. Kas liečia feisbuką, tai aš mažiau su feisbuku dirbau, kad tenai jiems kažkokia informacija būtų neprieinama.

I: Tai kiek tu pasitiki feisbuku?

D: Aš juo nepasitikiu iš vis, kuom aš pasitikiu, tai kad aš, nu, taip tai yra didžiulis konglomeratas ir jie ten gali visokių šunybių prikrėsti, aš manau, kad Markas Zuckerbergas, man jis neatrodo, kaip patikimas žmogus arba žmogus, kuriam yra aktualūs visuomenės interesai visiškai, amm, bet aš taip pat pats dirbdamas su technologijom ir tokioj industrijoj, kur labai daug technologijų yra naudojama, aš taip pat žinau, kad vien dėlto, kad kažkas tai mums yra prieinama, tai nereiškia, kad mes pakankamai gudrūs, kad tuo pasinaudotume arba kad mokėtume tuo pasinaudot. Tai aš šiek tiek pasitikiu žmonių kvailumu ir aš nematau gal terpės, kurioje mano informacija būtų kažkaip panaudota žalingai, nu, žalingais tikslais man, tai aš tiesiog pasitikiu tuom, kad nemanau, kad yra tokia galimybė. Galbūt aš klystu, aišku, aš nežinau šito, bet šiuo metu aš tiesiog taip pagalvojau.

I: O kas turėtų tada nutikti ar pasikeisti pačiam feisbuke, kad tu nuspręstum, kad jau viskas, daugiau nenaudosiu?

D: Amm, aš asmeniškai tai vėl šitoj vietoj aš autopilotu važiuoju, tai aš per dagu neanalizuoju ką jie keičia, ką jie daro, bet jeigu pavyzdžiui sužinočiau, kad kažkokia tai patikima organizacija, kuri

rūpinasi ten žmogaus teisėmis ir ir laisvėmis ir visom kitom ir sakytų čia jau feisbukas peržengia ribą ir jau yra labai blogai, tai aš tuo pasitikėdamas ištrinčiau paskyrą. Tai tiesiog jo, galbūt aš labiau klausyčiausi autoriteto, a šitoj vietoj, bet na ne šiaip žmogaus, bet kažkokios organizacijos, kuri man atrodo patikima ir supranta šituos dalykus.

I: Okey, toliau, jau ir pats kaip ir minėjai, bet pakartosiu, tai feisbukas kaupia ir analizuoja visą įmanomą informaciją apie savo vartotojus ir neretai ją perduoda trečiosiom šalim, tai kaip vertini tokią veiklą?

D: Nu čia ta neišvengiamybė, jie taip pelną gauna. Aš tai kadangi pats dirbu su tuo skaitmeniniu marketingu, kaip čia lietuviškai, tai aš žinau, kad ta informacija visur plaukia pastoviai, ir jos yra didžiuliai šūsniai, ir niekas jos net apdorot nesugeba normaliai, nes tam reikia nesveikų resursų ir tada dar reikia fantazijos, kaip tą informaciją panaudot, tai galų gale vis tiek baigiasi elementariom reklaminėm nesąmonėm ir jos pačios, jos yra labai netikslios. Pavyzdžiui, feisbukas galvoja, kad aš gėjus, bet aš ne gėjus, bet jisai galvoja, nu tai gerai, tegul galvoja. Aš, nu vėl žiūriu į tai per tą prizmę, kad žmogaus kvailumas galų galė nugalės ir nieko ten nenutiks blogo, bet tai aišku nėra maloni mintis ir aš norėčiau, kad to nebūtų ir tikiuosi, kad galbūt ateityje tiek Europos Sąjunga, tiek Jungtinės Valstijos pradės kažkaip tai klibenti tą klausimą.

I: Tai kiek, manai, valdžios institucijos turi kištis į feisbuką veiklą?

D: Oi, absoliučiai, nes feisbukas kišasi į valdžios institucijas, vienaip ar kitaip, į rinkimus ir taip toliau, tai man atrodo, kad, aš ko tikiuosi, tai kad galbūt dabar prie Bideno atsiras iniciatyva išardyt tą feisbuką, arba padaryti feisbuką tokį, kad su juo būtų įmanoma konkuruoti. Kad galbūt, aš manau, kad gal ta informacija, jinai iš vis turėtų būti prieinama atvirai visiems, ir tada jau platforma pati būtų kaip tu prie tos informacijos prieini, kaip tu ją apdoroji ir taip toliau, kad informacija pati jinai yra kaip viešasis servisas, prie kurio gali visi prisijungt, ar ne, ir tai jau būtų viešas reikalas. O feisbukas tiesiog yra platforma, su kuria aš galiu tą informaciją pasiekti ir ir taip toliau, o pavyzdžiui jeigu kažkas naudoja kitokią platformą, tai mes abudu prieinam prie tos pačios informacijos, mes galim vis tiek susisiekt ir tada galbūt aš pasirinkčiau kažkokį tai oopen sourcinį variantą, kur ten kažkie ten hipiai San Franciske sukūrė ir tenai viskas faina ir tada jau galėčiau galvos nesukdamas naudoti kažkokių nekorporatyvinių, nekorporatyvinę platformą.

I: O grįžtant prie klausimo apie patį privatumą, tai kaip tu galvoji, kas yra atsakingas už kiekvieno žmogaus privatumą?

D: Nu tai turėtų būti apsaugoma, nu, valstybinių institucijų. Tiek tuo, kad yra tam tikri įstatymai, kurie garantuoja mums kažkokį tai privatumą ir šitoj vietoj aš žinau kad yra aktyvistų daug ir aš džiaugiuosi, bet nu visi žmonės tikrai nebus aktyvistais, mes tam ir turim valstybę, kad jinai turėtų teoriškai bandyti sukontroliuoti šitą dalyką. Aišku tai šiuo metu neveikia, bet žiūrėsim kaip ateity. Aš manau, kad taip, valstybė turi būti atsakinga, Europos Sąjunga, Jungtinės Valstijos ir panašiai.

I: Tai pabaigai iš tikrųjų jau konkrečiau klausimo jokio neturiu, bet gal tu šiaip norėtum kažkuo pasidalinti, gal kilo kokių minčių viso šio interviu eigoj?

D: Man įdomu buvo iš tikrųjų, nes aš turiu vieną draugę, kuri labai yra didžiulė aktyvistė ten, kyber, privatumo klausimais, ir man visą laiką toks buvo, mes abudu šnekamės ir aš ten sakau, kaip ten pavyzdžiui, kaip žmonėm gali nerūpėt korupcija lietuvoj, taigi čia didelis dalykas, čia mūsų gyvenimus visus paveikia. Ir tada ten po valandos mes kažką šnekamės ir ji sako – aš nesuprantu kodėl žmonės visiškai nesusimąsto dėl savo privatumo ten su visais tais feisbukais instagramais ir visa kita. Ir toksai man atsiranda supratimas, ant kiek mes mažai galim aprėpti vienu metu skirtingų problemų. Tai man tiktai toks, čia net ne pastebėjimas, ne teiginys, bet aš tiesiog, kad galbūt gaila, kad mes negalim į tai pažiūrėti rimčiau, amm, bet yra žmonių dėmesys ribotas šitose vietose, deja. Ir tas privatumas dėl to, jis neatima duonos, kai kažkas iš tavęs atima privačius, tai ar ne, mes gyvenam

fiziniam pasauly, tai sunku į tai žiūrėti rimtai, galbūt, jeigu tu turi kažkokias tai realias, gyvenimiškas problemas. Tai va tiek.

I: Aha, tai ačiū tau, tikrai nuoširdžiai dalinaisi.

Interviu nr. 7

Interviu trukmė: 32 min

Tyrimo dalyvė Eglė: E

Interviuotoja: I

Išsilavinimas: bakalauro, grafinis dizainas

Šiuo metu: dirba jaunimo darbuotoja

Gyvenamoji vieta: Vilnius

Amžius: 30 metų

I: Tai norėčiau pradėti nuo tokio bendresnio klausimo apie tave pačią, tai kiek tau bendrai gyvenime svarbu dalintis informacija apie save su kitais?

E: Ir čia būtent apie feisbuką?

I: Čia dabar bendrai, ir gyvai bendraujat

E: Aha, kiek man svarbu dalintis informacija su kitais... Čia dešimtbalėj kokio vertint ar čia?

I: Tiesiog gali papasakot savais žodžiais.

E: Joo, nu kaip, nu priklauso nuo situacijos, žiūrint ką dalinuosi ir su kuom esu, su kokiais žmonėm, kokia aplinka yra. Nu šiaip, gal nėra ypatingai ten man tokio poreikio, kad vat dalintis, ten pasakoti, ten kas ten įvyko per antrą pasaulinį karą, nes aš ten žinau iš istorijos, ar ten įrodyt savo tiesą, nes nu vat aš taip perskaičiau ar mačiau kažkur. Nu nėra man labai svarbu, man gal įdomiau išgirsti daugumos ten visų žmonių nuomones ir tiesiog žiūrėti iš šalies ir taip galvoti, nu va, šitoj patalpoj šitie žmonės galvoja taip taip ir taip. Nu ir ką, nu ir nėra tikros nuomonės iš tiesų, nėra tiesos, tiesos niekada nėra. Nu ir vat gal man labiau patinka stebėti tokį, tokį vat veiksmą, va, tai nežinau, atsakiau į klausimą?

I: Aha, o žiūrint taip iš kitos pusės tada, kiek tau svarbu išsaugot privatumą?

E: Mhm, svarbu, išsaugot privatumą yra svarbu. Irr, nu nes, nes nenoriu gal, kad ten kažkas žinotų kažką kas man yra labai asmeniško. Jo. Tai svarbu.

I: O galėtum įvardint, kas tau yra privatumas?

E: Mhm. Nu kažkokie mano asmeniniai dalykai, tarkim nu žiūriu į telefoną, nu tarkim mano nuotraukos, nu man tai yra labai asmeniška. Nu nes aš ten pamatau kažką gražaus aš ten nufotkinu ir, arba, nu jo, labai asmeniška, aš labai susipykau su savo vaikinu kažkada kai jis ten be mano leidimo pažiūrėjo mano nuotraukas. Vien iš to, iš to tokio, nu aišku tu gali ten žiūrėti tas nuotraukas, viskas okey, bet nu tu pasakyk, žinai, aš va dabar imu tavo telefoną ir žiūriu tas nuotraukas. Tai kažkaip labai daug ką keičia, ar žmogus paklausia ar žmogus nepaklausia. Nesvarbu koks jis ten artimas yra, bet, nu jo, svarbu.

I: O pereinant jau prie socialinių tinklų, tai kalbant apie feisbuką, tai kiek tu laiko jau naudojiesi juo?

E: Nu va, aš pastebėjau, kad darbe, turiu tuos du accountus, tai, tai ir yra tas dalykas, kad tu turi prisijungt, nu pavyzdžiui per telefoną tu turi įsivest ten savo kodą, iš naujo prisijungti ir, ir aš labai nemėgstu to daryt ir aš labai retai pradėjau jungtis į savo asmeninį feisbuko accountą, todėl aš ištisai numalšinu tą feisbuko poreikį vat darbinio accountu. Tai tas poreikis, pastebėjau, yra, nu kažkaip, prascrollinti ten kažką, bet kiek man asmeniškai reikia to mano asmeninio feisbuko, tai aš žiūriu, kad nereikia.

I: O prieš kiek metų jau susikūrei asmeninį?

E: Nu dar buvau mokykloj man atrodo, seniai, labai seniai, neatsimenu, nu kada jie ten atsirado kažkaip, gal vienuoliktoj klasėj, jeigu čia toks, nu kažkas tokio.

I: Ir kiek daug naudodavaisi?

E: Nepasakyčiau, kad labai daug, bet, nu va, tiesiog, nesvarbu ką darai kompe, bet feisbuką visada esu įsijungus, toks kažkoks labiau įportis negu kad ten naudojimasis.

I: O kaip vertini savo tokį praleidžiamą laiką tenai?

E: Taii ką žinau, gerai vertinu, ne nežinau, negaliu pasakyt, gerai vertinu. Nemanau, kad aš ten labai daug jame praleidžiu laiko. Jeigu jis yra įjungtas, tai nebūtinai, kad aš juo naudojuosi. Aš juo naudojuosi tame, kad galbūt kažkas man parašys, galbūt kažką sužinosiu, kažkas vat tokio. Bet ar aš labai ten naršau, ieškau ko, tai nemanau. Nemanau, kad jis labai daug atima mano gyvenimo.

I: O dėl ko apskritai naudojiesi feisbuku?

E: Dėl darbo pagrinde, susisiekti, dėl messengerio, susisiekti su žmonėm, gal pagrindinis.

I: O dar kažką ten veiki?

E: Ne, mažai dalinuosi savo informacija, mažai keliu nuotraukų, amm, nu, mažai tą darau.

I: Aha, o kaip galvoji tada apskritai, nu pavyzdžiui ką visuomenei duoda feisbukus?

E: Nu gal dalinimasi ten viens kito įvykiais, ką visuomenei duoda... Informacijos sklaida greičiau vyksta, gal kažkaip anksčiau ten kokie televizoriai buvo labai toks informacijos sklaida. O dabar tai feisbukas, vat visi šitie socialiniai dalykai. Jo, tai manau informacijos dalinimasis.

I: O kaip tau pačiai – ten galima tiek savo turinį dėt, tiek stebėt kitų vartotojų turinį, tai kiek tau svarbios abi šios galimybės?

E: Kiek man svarbu žiūrėti kitų turinį?

I: Kiek kitų, tiek savo?

E: Nu smalsumas gal labiau yra pažiūrėti kaip kitiem sekasi, oo, joo, žiūrėti kitų turinį man yra pirmenybė.

I: Ar bandei kada, kada nors tyčia riboti ar kontroliuot savo praleidžiamą laiką feisbuke?

E: Ne, niekada. Nes nemanau, kad jis daug iš manęs atima gyvenimo.

I: Ar išsitrinti niekad irgi nebandei?

E: Buvo vienas momentas, kai išsityniau labai daug nuotraukų tiesiog. Buvo labai daug nuotraukų ir kažkada jas tiesiog aptryniau ir dar vis galvoju, kad reikia dar prisėsti ir dar aptrinti draugų ratą, aptrinti nuotraukas, nes nu kam, tiesiog, kam? Kažkaip.. Bet dar neprisėdau prie šito.

I: Bet kas skatina taip?

E: Nes.. Kas skatina, nes nemanau kad mano asmeninė informacija yra labai reikalinga žinoti tiem žmonėm, kurie yra pas mane drauguose. Nu jeigu kažkas nori su manim susisiekti, tai gali su manim susisiekti, kas yra nuostabu, dėl ko aš ten ir esu. Bet, mm, kam to reikia, jeigu kažkas nori sužinoti kaip aš gyvenu, tai galim susitikt gyvai.

I: Tai kaip jaustumeis, jeigu staiga nebegalėtum naudotis feisbuku visai?

E: Manau, kad atsirastų kažkokia kita platforma. Jeigu staiga negalėčiau dėl kažkokių savo techninių nesklandumų, tai aišku būtų labai nepatogu, nes va ten vykst darbas, pagrindinė mūsų bendravimo platforma, tai dėl to būtų nepatogu. Bet jeigu jisai dingtų apskritai, dingtų visiems, tai kažkas kitas tiesiog atsirastų ir kažkur kitur mes tiesiog bendrautume. Bet jeigu man asmeniškai, iš mano accounto dingtų feisbukas, nu tai kažkaip labai gaila irgi nebūtų. Jo.

I: O gal yra kažkokių dalykų kurie tau nepatinka apie feisbuką?

E: Mhm, man nepatinka, kad jeigu aš pasidomiu kažkokiu dalyku, ten ausinēm, kažkuom, tai man atsiranda tos reklamos tų ausinių ar ko aš ten bepažiūrėjau. Ir turiu tą tokį pojūtį, kad kažkas mane seka, kažkas renka duomenis apie tai, ką aš ieškau. Ir yra tiesiog nemalonu, tai vat tuo nesinori dalinti. Nes nu tai irgi asmeniškai dalykai, aš ieškau ausinių, aš ieškau ten nežinau, nežinau ko aš ten galiu ieškot, bet nu tai vis tiek yra mano dalykai, su kuriais aš nenoriu dalintis su tuo kas yra aukščiau feisbuko. Nuu supranti ką turiu omeny. Tai va tas man nepatinka. Ir iš viso visas tas sekamumas man nepatinka pačiam google, nu, ką aš galiu dėl to padaryt? Atsijungt nuo feisbuko. Bet tada atsijungsiu nuo pagrindinės darbo platformos, nu nu ne, taip neveikia.

I: O tarkim per visą tą naudojimosi feisbuku laikotarpi, čia jau visai daug metų, tai kiek teko pajusti, kad naudojimasis juo galbūt labiau trukdo negu padeda gyvenime?

E: Nu aš gal pakankamai primityviai aš jį ten naudoju, tai nepajutau iš tiesų, kad man jis labai trukdytų, nu gal vat tas ką minėjau, dėl tų paieškų ir sekamumo, nu bet realiai man jis nesutrukdė, žinai. Nu ne, nepajutau kažkokių labai tokių minusų baisių.

I: O gal esi pastebėjus kaip kitiem yra?

E: Mhm, aš pamenu, nu visokių ten variantų, bet tiesiog va pirmas į galvą šovęs, mano draugė buvo užsivadinus New Civilisation ir jai neleido turėti šito vardo feisbukas, nes nu nu kažką ji ten kuria, tai kažkaip irgi labai nemalonu atrodo. Nu vėlgi, tavo kažkoks saviraiška, nu kaip noriu taip ir užsivadinu, tai kodėl ta saviraiška yra ribojama? Nu ir ten aišku, ten visko sužinai, ten visokiausių dramų gali įvykt kai pamatai nuotraukas. Nu tokie, paprasti dalykai. Bet tikiu, kad yra labai didelių minusų, ten, platesniais mastais. Bet nesu susidūrus.

I: O tarkim dėl pačio praleidžiamo laiko, ar esi pastebėjus, kad kažkas galbūt daug jo praleistų ar būtų nepatenkintas dėl to?

E: Kažkas kitas ar aš?

I: Kažkas kitas.

E: Nu mano brolis pavyzdžiui sako, kad aš labai daug laiko, kad jis labai daug laiko praleidžia feisbuke. Arba mano vaikinai irgi sako, nu aš tiesiog scrolinu ir mane įtraukia, nu mane irgi įtraukia tas dalykas, bet, nu tiesiog, numeti tą telefoną ir tiek. Bet nu aš suprantu, kad ten tiem žmonėm tai ir ir dar daugiau laiko atima. Tai, tai jo.

I: O dabar paprašysiu prisimint, čia buvo jau seniai, bet registruojantis į feisbuką tavęs buvo prašoma perskaityti ir sutikti su taisyklėm ir privatumo politika. Tai kokių jausmų sukėlė toks prašymas?

E: Nu čia labai daug kur yra, visur yra tie dalykai, bet dėl to, kad jie tokie įprasti turbūt tapo, turbūt, kad įprastas tapo ir tas sutikimas. Ir tu prie jo tiesiog pripranti. Man jis labai baisiai skamba. Aš kažkada telefone skaičiau tą sutikimo, tai, nu, labai nemalonu, esi visada sekamas. Reliai sutinki, bet tu neturi kito pasirinkimo. Arba gali nesinaudot šituo devicu, arba gali nesinaudot feisbuku, nu, bet vėlgi, ar iš tiesų gali? Tas pats ir su vakcinom. Ar gali nesiskiepyt? Nu, realiai, negali. Tai, tai labai liūdna.

I: O kiek bandei skaityti tas taisykles, gilintis?

E: Aš paskaičiau, atsimenu, pasibaisėjau, ir toliau neskaičiau, nes man buvo pakankamai baisu ir, nu, nu ne, neskaitau.

I: O kaip apskritai dabar, kadangi ten esi, tai kaip vertini savo privatumą?

E: Nu nėra to privatumo. Ir aš sutinku, kad nėra to privatumo.

I: O kiek tarkim saugiai jautiesi?

E: Mm, aš nelabai saugiai jaučiuosi, tarkim rinkdama bet kokią google paiešką savo kompiuteryje. Tai nesijaučiu saugiai. Ten buvo variantų kitokias naršykles naudoti, kurios yra kažkokios vizualiai

nepatrauklios ir kažkaip nelimpa tiesiog. Nu jo, neprilipo. Nu bet, kad pasijaust saugesnė, kartais naudoju tas naršyklės. Nu ir tiesiog, visada turiu omeny, kad nesi saugus visiškai. Kad tai yra atvira erdvė kažkokia, neapčiuopiama, bet atvira erdvė. Tai jo.

I: Ar bandei feisbuke keist kokius nors nustatymus ar kitaip bandyt aktyviai saugot savo privatumą?

E: Nemanau, kad tas padeda, man atrodo, kad čia yra tiesiog toks, nu tarkim, kad vat, kažkas čia susirūpino tuo nesaugumu, tai vat padarykim čia kažką, čia kažkas negalės pažiūrėt tavo nuotraukų, čia kažkas ten kažką, bet nu nu manau čia labai minimali, tai jei kažkoks žmogus negalės tarkim pažiūrėti mano profilio nuotraukos, bet vis tiek, tas kuris turi prieigą prie feisbuko, jis turi prieigą prie visko, tai nuo ko aš čia, ką tie nustatymai realiai pakeis? Nemanau, kad jie kažką keičia. Aš norėčiau būt labiau ten apsaugota nuo tų pačių už feisbuko esančių mechanizmų, o ne nuo to kas ten kažkada pasižiūrės mano nuotrauką, kažkokio paprasto žmogaus, kaip ir aš.

I: O jeigu būtų kažkokie paprasti, aiškūs žingsniai kaip tu galėtum tarkim apsaugoti savo privatumą feisbuke, tai kiek tau būtų svarbu jais pasinaudot?

E: Nu, šaunu, jeigu būtų. Bet man atrodo čia yra toks užsuktas mechanizmas, kad jis taip lengvai neatsisuks. Ir nežinai kur jis dar sukasi. Kažkaip pesimistiškai, bet man atrodo toliau bus dar blogiau.

I: O kaip galvoji kas bus toliau?

E: Neurolinkai [juokiasi], mes visi būsim susieti kažkuo, vien mintim, nu nežinau, kažkas tokio, kažkas labai pasikeis. Nu link to eina, ne?

I: Čia jau ir pati užsiminei, bet gal dar galėsi išplėst, tai kiek tau svarbu tarkim tavo privatumas kitų vartotojų atžvilgiu ir kiek paties feisbuko?

E: Tai man svarbus tas privatumas feisbuko atžvilgiu, vartotojų kitų – nu ne tiek. Nes aš galiu pasirinkti, ar aš dedu tą informaciją ar aš nededu, tai jeigu aš jos nenoriu ten, kad visi kažkas matytų, tai aš tiesiog jos nededu, labai paprasta. Bet dėl to feisbuko, tai jo, svarbu, ir čia nemanau, kad yra kažkokie pasirinkimai.

I: O kas turėtų nutikti ar pasikeisti pačiam feisbuke, kad jau nuspręstum, kad jau viskas, daugiau nebesinaudosi?

E: Nuu, išgirst kažkokios dar baisesnės informacijos, kas ir taip jau, pakankamai šiaip. Nežinau, mažai aš juo naudojuosi. Nu va, tokiais, esu tenais ir tiek, esu prisiregistravus. Tiesiog turėtų atsirasti kažkokia kita platforma, patrauklesnė turbūt. Arba pats feisbukas peraugti į kažką kitą, susijungt su kažkuo kitu. Vis tiek nesitęs jis šimtą metų.

I: Mhm. Jo, tai kažkiek jau ir pati, kalbėjai, tai feisbukas kaupia ir analizuoja visą įmanomą informaciją apie savo vartotojus ir neretai ją perduoda dar ir trečiosiom šalim tai kaip vertini tokią veiklą?

E: Prastai. Prastai, nu nes sekam, google tą patį daro. Tai geriausia būtų atsisakyt visų šitų deviceų. Gal vieną dieną atsisakysiu. Labai norėčiau. Nuu bet yra ir plusų juose, tiesiog kai priklausai sistemai, priklausai visuomenei, tu priklausai ir visam šitam mechanizmui. Išėini iš visuomenės, palieki ir visus šituos dalykus. Gyveni kažkur ten savo sukurtaj erdvėj ten, kažkur miškuose, ir tada visas šitas netenka prasmės. Vieną dieną labai norėčiau tai padaryti. Arba naudotis dar minimaliau, negu aš naudojuosi. Nes nu va, ką darau, tai tiesiog, stengiuosi kažko ne neri, rimtai, nežinau kas yra rimtai dabar, daugiau bendraut su žmonėm tom temom kurios mane iš tiesų domina. Nežinau, kažką aš čia jau grybauju.

I: Nee, gerai. Tai kaip manai kiek pavyzdžiui turėtų valdžios institucijos kištis į feisbuko veiklą?

E: Tai čia užsuktas mechanizmas, jie kartu, jie tiesiog yra kartu, kas kas iš to, kad aš čia sakysiu, kad jo, turėtų kištis, turėtų kažką keisti, nu tai, bet nieks nekeis. Ir labai gaila, kad nieks nekeis. Turėtų, daug kas turėtų būt kitaip.

I: O kaip manai ką būtent turėtų kontroliuoti ar ribot?

E: Nu tas paieškas, tą kaupiamą informaciją apie kiekvieną individą. Nu kodėl iš viso taip yra, čia nėra mūsų patogumui. Nu taip, mum patogiu, mum mažiau galvot ten reikia, bet nu tuo pačiu ir kažkoks nubukimas žmogaus vysi. Tai tai o kodėl tada jis vyksta? Tam kad nuu nesinaudotų žmogus savo smegenim. Marionetės mes.

I: O grįžtant dar tada prie pačio to privatumo, tai kaip manai, kas yra atsakingas už kiekvieno žmogaus privatumą?

E: Nu mes patys esam atsakingi už savo privatumą. Bet esant visam šitam reikalui, tai, nu tai, mes netenkam tos atsakomybės. Kažkaip, paimama jinai iš mūsų, taip gaunasi.

I: O kaip galvoji kiek tada turėtų būt individai, kiek korporacijos ir kiek valdžia atsakinga, kas kaip turėtų?

E: Nu valdžia turėtų būt atsakinga. Ir, nu puse per puse.

I: Gerai tai, kažkokių konkrečių klausimų neturiu, bet gal šiaip kilo kažkokių minčių ar pasvasrstymų, kuo norėtum pasidalint?

E: Jo, kyla noras atsijungti nuo feisbuko, kad mažiau būtų to sekamumo. Tiesiog nemalonu, labai nemalonu. Ten ieškai prezervatyvų, nu, nu kodėl kodėl ten turi būt šita informacija kažkur, kažkur tavo istorijoj. Nu neturi taip būt. Tai liūdna. Nu ir va, noriu sukurti savo ekologišką ūkį ir gyventi ten.

I: Tai ir linkiu tau to, ačiū tau labai.

Interviu nr. 8

Interviu trukmė: 46 min

Tyrimo dalyvė Povilas: P

Interviuotoja: I

Išsilavinimas: aukštasis neuniversitetinis, skulptūra

Šiuo metu: dirba laisvai samdomu darbuotoju

Gyvenamoji vieta: Kaunas

Amžius: 30 metų

I: Tai pirmas klausimas būtų toks bendresnis, apie tave patį, kaip asmenybę, tai kiek tau bendrai svarbu dalintis informacija apie save su kitais?

P: Aam, sunkus atsakymas, visą laiką galvojau, kad to nedarau ir kad tai yra labai minimalus mano gyvenime aspektas, nors pervertęs savo feisbuko arba visokias aa platformas pamatau, kiek daug ten įdedu. Tai pakankamai daug. Ir kai esu ypatingai geros nuotaikos, tai darau pakankamai daug. Arba ką nors naujo sužinojęs būtinai papostinu.

I: O šiaip gyvenime, nebūtinai internete, bet tiesiog bendraujant su žmonėm?

P: Pastaruju metu žymiai svarbiau pasidarė. Ir paskutiniaisiais metais daugiau noriu išsikalbėt ir papasakot apie save, jo, kaip jaučiuosi. Ir kas mano gyvenime darosi.

I: O žiūrint tada iš kitos pusės, kiek tau svarbu išsaugot savo privatumą?

P: Kažkada labai stipriai apie tai galvodavau, aa, ir gal vengdavau pasakyt kaip iš tikrųjų yra, bet pastaraisiais metais stengiuosi atvirai šnekėt apie viską. Manau, kiti žmonės geresnį paveikslėlį sudaro apie mane ir mane geriau supranta. Ir tuo pačiu norėčiau iš kitų žmonių atvirumo, kad aiškiau juos suprasčiau.

I: O gal galėtum įvardint kas tau asmeniškai yra privatumas?

P: Privatumas.. Nežinau ar teisingai suprantu, bet aš lenkčiau tą privatumą į laisvę veikti ir daryti ką noriu. Ir laisvę pasirinkti. Kad kai mano privatumas yra kažkaip tai laužomas, tada jeigu aš veikdamas arba bandydamas pasakyt savo nuomonę, man būtų kažkaip įtakojama. Mano nuomonė. Arba mano elgsena. Jeigu taip suprantu klausimą.

I: Tai yra tavo asmeniniai pasisakymai, tai jie yra kokie yra. O pereinant jau prie socialinių tinklų temos, tai kalbant apie feisbuką, gal galėtum maždaug pasakyt kiek jau laiko naudojiesi feisbuku?

P: Tai turbūt nuo kokių 17 metų, 18. Naudojuosi, iki 24. Po to buvau padaręs poros metų pertrauką, ištrynęs ir vėl po to pradėjau naudotis. Pradėjau naudotis darbo tikslais, nes labai reikėjo rasti kontaktus, ir apie save, ir apie save pranešti žmonėm tam tikriems. Ir pradėjau vėl naudotis feisbuku iki dabar.

I: Mhm, o kokių maždaug intensyvumu naudojiesi?

P: Kartais to labai nemėgstu ir labai naudojausi daug, ypač kokiais nors sunkesniais gyvenimo momentėliais, jeigu ten ryte kažką tingisi kažko tai, būna kiekvienas rytas pradėtas su feisbuku būdavo. Ten pascrollint kažkiek laiko. Bet pastarąjį pusmetį esu ištrynęs ir nusprendžiau ištrinti pasiskaitęs internete feisbuką iš savo telefono. Irr aš vis dar turiu prieigą, per per google chromą tą įsijungt feisbuką ir pasižiūrėt kai man reikia ir vis dar save pričiumpu kartais nereikšmingai scrollinant, bet žymiai žymiai mažiau. Iš tikrųjų dienoj dabar 15 minučių turbūt, kai reikia kažkam parašyt arba kažką pasižiūrėt ir tada biškutį pascrollinu dar. Bet tikrai sumažėjo žymiai žymiai iki 15 minučių per dieną.

I: O kaip vertini dabar tokį praleidžiamo laiko kiekį?

P: Vis dar pagavęs save tam aklam scrollinime jaučiuosi prastokai [juokiasi], bet iš tikrųjų dabar visai patogiu. Nebeiššvaistau ten valandos.

I: O tai gal galėtum papasakot tada dėl ko apskritai naudojiesi feisbuku?

P: Na tai greita prieiga prie žmonių, prie visų pažįstamų, prie kurių neturiu galimybės susisiekti ar laiko iš tikrųjų bendrauti daug. Tai tu greitai pamatai kaip jie gyvena, kur jie yra, kaip jiems sekasi, pamatai naujienas ir iš tikrųjų didžiausia dalis tai yra užpildoma, tai užpildymas tuščio laiko. Tada naudojuosi feisbuku kai neturiu ką veikt, kai laikiu kažką ar dar kažką, įsijungiu, pasižiūriu. O šiaip tai daug ten yra informacijos labai geros tuo pačiu. Kadangi feisbukas atrenka be abejonės tavo pomėgius ir tai ką žiūriu per youtubą ir tai ką žiūriu per interneto naršyklę, tai labai daug įdomių tematikų randu naujų tenai. Tai turbūt tai man yra feisbukas.

I: Aha, o ką dar ten veiki, kuo užsiimi?

P: Be abejonės papostinu ką nors savo įdomesnes veiklas, kai noriu kažką pasakyti platesniai auditorijai, kai dėl kažko esu pasipiktinęs, tarkim, aa, ką tik nutikusių valstybinio masto projekto šeimų maršo ar dar kažką, kai noriu būt išgirstas, lengva tai padaryt. Ir, koks buvo klausimas dar kartelį? Nuklydau..

I: Ką ten veiki?

P: Tai pats ką darau tai postinu, rašau, kai jaučiuos gerai, kai kažką perskaitęs, kai kažką noriu pasidalint ir taipogi kažką naujo atrast.

I: O kaip galvoji ką apskritai visuomenei duodi feisbukas?

P: Manau, kad priduoja daug, aa, sugar coated, kaip čia pasakyt lietuviškai, amm, cukrine vata padengto bedrumo su aplinka. Nes kadangi dauguma žmonių jaučiasi vienišais ir nori būti su kažkuo, tai yra greitas, greitas malonumas. Pasijaust kažko dalimi. Pamatyt ką draugai veikia. Tuo pačiu tai duoda daug nepasitikėjimo savimi, kai matai aplinkinius žmones, kurie taipogi turi, daugiausia žmonių tą daro ir postina tada kada gerai jaučiasi ir kažką daug nuveikia ir kažką gero. Ir kadangi matai žmonių sienoje tik tai gerus nuveikimus ir nematai, kaip jie blogai jaučiasi, tai kartais, ypac prisėdus sunkesnę akimirką dienoje, kai pamatai kaip visi gerai jaučiasi tai tiesiog gal dar labiau, dar sunkiau pasidaro mažumėle, kad neįvertini savo pasiekimų, o žiūri kitų.

I: O feisbuke tu gali, kaip minėjai, tiek pats kelti kažkokį turinį, rašyti, dalintis, tiek gali stebėti kitų vartotojų turinį. Tai kiek tau reikšmingos abi šios galimybės?

P: Iš dalies tai yra labai gerai, nes kaip ir sakiau, galiu išreikšti savo nuomonę ir būti dažnai palaikomas žmonių, arba gauti aiškios kritikos, kurią galiu pergalvot, dėl idėjų, dėl nuomonės, dėl visko. Kritika yra, teisinga kritika visada yra gerai. Ir ją gali greitai priėm, greitai gauti per feisbuką pačiam dalinant. O kitiems besidalinant tai taipogi yra galbūt du aspektai. Amm vienas iš jų, kad gauni daug informacijos, žmonės kurie pasidalina tai ką randa naujo, naujus metodus, nuo darymosi valgyt iki mašinos plovimo ar dar ko, nu visokiausių įrankių kuriuos gali gauti per tai ir tuo pačiu metu amm liūdnesnių momentų matant kitus atostogose o pačiam sunkiai dirbant vidury savaitės darbus, pavyzdžiui.

I: O galėtum galbūt įvardint kas yra svarbiau, pačiam dalintis ar kitus stebėt?

P: Hm, kas yra svarbiau.. Sunku būtų apibūdint. Manau, kad pati platforma yra labai geras dalykas. Be to žmonės kadangi yra godūs ir jose paskesta, dalinimasis gal nevisai tuo turiniu kuriuo reikėtų dalintis ir ten prasideda mažumėle sunkumai tokie.

I: O minėjai, a, kad bandei, kad buvai padaręs pertrauką ir bandei ribot savo praleidžiamą laiką ten, tai gal gali daugiau papasakot apie tai?

P: Amm, taip, tuo metu pagavau save labai labai daug laiko praleidžiant. Iš tikrųjų turėjau tamsesnę periodą savo gyvenime amm galima taip pavadinti depresija, nelabai kilau iš lovos, bendravau su žmonėmis daug, bet daug ir praleisdavau laiko tiesiog scrollindamas valandų valandas ir taipogi buvau pasidaryęs tokią, į tokią sudėtingą situaciją buvau papuolęs. Prie manęs prisistatė nepažįstamas asmuo, mergina, ir jiniai man atsiuntė visokias nuotraukas iškarpytų mano, su mano veidu, bet ne mano kūnu ir taip toliau ir buvo prirašyta visokių nesąmonių ir jiniai ten rašė, kad mano kontaktam išdėlios ir aš ten labai susinervinau sekundę ir po to pagalvojau pff, kam man iš viso to reikia ir kam aš čia švaitau savo gyvenimą šiaip ar taip feisbuke ir ištryniau tiesiog. Tai per daug to nesureikšmindamas ištryniau feisbuką ir man iš tikrųjų atsivėrė labai daug naujų dalykų gyvenime, tame tam. Tai va tai buvo gal pasėkmė dėl ko ištryniau, gal tiesiog bendras momentas kažkoks ir ir buvo labai fainai [juokiasi]. Kurį laiką gyvent be to. Nors buvo ir tam tikrų keblumų, nes negalėjau susisiekti su žmonėmis, po kažkiek laiko reikėjo parsisiųst messengerį atskirai, kad galėčiau palaikyti kontaktus su tam tikrais žmonėmis, be feisbuko. Bet buvo gerai visai.

I: O kiek laiko nesinaudojai?

P: Beveik du metus man atrodo. kažkaip, du metus. Ir tai, buvau kitoj šaly iš tikrųjų, buvau atsiribojęs biškutėlių nuo savo draugų, tai buvo taip sunkiau, bet buvo kitos, kiti kontaktai, skype, telefonas..

I: Ir per tą laikotarpį jautei, kad ko nors trūktų ten, kad trūktų feisbuko?

P: Tuo metu ne, nes daug dirbau, puikiai leidau laiką gamtoje su naujais žmonėmis ir tuo metu visiškai netrūko, netrūko ir to feisbuko kai aš jį išsirašiau iš naujo, amm, man jo labiausiai pritrūko dėl kontaktų, dėl būtent darbo pobūdžio tokio, kad man reikėjo rasti greitai daug daug kontaktų. Ir net tada dar kokį gerą pusmetį, gal daugiau, visiškai nekeldavau jokios informacijos, tiesiog naudodavau kaip, kai profilį, kad mane galėtų pasiekti.

I: O po to pradėjai vėl daugiau naudoti?

P: O po to vėl pradėjau naudoti. Po to pradėjau daug naudoti nes aa po mažumėlę pradėjau ieškoti draugų, kurių nebeturėjau messengerį tam naujam susikurtam ir aišku feisbukas greitai suranda ir parodo tau tavo kontaktus, kuriuos seniai buvau pametęs. Ir aišku pradėjau rodyti žmonėms kur esu, ką veikiu, kadangi būdavo daug klausimų, tai tiesiog įdėdavau nuotraukėles ten šen ten ir tiesiog prasidėjo viskas iš naujo.

I: O po to vėl bandei kažkaip riboti, ar?..

P: Tai turbūt. Kadangi buvau pankamai užimtas ir tai nebuvo tokia didesnė problema, daug dirbdavau ir pakankamai įdomiai dirbdavau, tai būdavo tiesiog laisvalaikis penkios minutės, papostinti kažką. O o o turbūt pastarąjį kai, prieš pastarąjį pusmetį kai mečiau darbą ir atsirado laisvo laiko, amm, pastebėjau, kad pagaunu save vėl scrollinant. Neeatsakingai.

I: O kaip dabar jaustumėis jeigu staiga nebegalėtum naudotis feisbuku?

P: Amm, dabar būtų šiek tiek keblu, nes biškutėlių mokausi apie, asmeninis profilis iš tikrųjų nebūtų didelė problema. Iš tikrųjų nebūtų didelė problema. Kadangi pats jau kaip ir mažiau tai tikrinu, amm, bet pradėjau mokytis mažumėlę apie feisbuko reklamą, apie reklamą feisbuke, noriu padaryti porą projektų ir galvojau netgi pradėti pardavinėti savo produktus. Ir manau, kad tai atveria pakankamai amm, gerą būdą kaip pasiekti klientą. Ir ir pasiekti žmones.

I: O galbūt yra kažkokių dalykų apie feisbuką kurie tau nepatinka?

P: Kas nepatinka, tai kaip ir minėjau. Sunkiausia, ir aš pats tai kartais padarau, amm, yra tas nuostabiausi momentai į, įamžinti feisbuke ir tai sukelia galbūt pavydą kitiems žmonėms. Ne galbūt o iš tikrųjų. Ir gaunasi keistas, amm, pastebiu, kad susitikęs su žmonėmis, kurių nematęs esu kelis metus, kurie turi mano profilį, ir jie apie mane susidarys labai labai skirtingą požiūrį. Ir aš apie juos. Vien tik tai iš profilio. Ee, labai keista išgirst, kad žmonės turi kažkokių problemų, kai jie kasdien

postina į, nuostabiausiu dalykus į į, ant savo sienos. Tai va čia gal būtų toks netikrumo ir paviršutiniškumo aspektas, kuris yra, nu, sudėtingas. Tai nėra tikra.

I: O yra dar kažkokių dalykų?

P: Kas, feisbuko reklama turbūt. Jinai yra įkyri. Ir jinai žino apie mane daugiau negu kartais aš norėčiau. Bet t uo pačiu metu, kadangi dabar apie tai mokausi, suprantu, aa, gerąsias šitos, šito dalyko puses. Tarkim, kas mane asmeniškai užknisa tai, kad vieną kartą paieškojęs interneto ieškiklyje kokios nors termino ar video informacijos, aš gaunu apie tai pastovų ta prasme, pastovų kišimą reklamų. Kur tai vargina ir tai yra nereikalinga turbūt. Amm, yra tokie puslapiai kaip wish, kurie ne tik laužo visas feisbuko taisykles, kurių nebūtų galima apie reklamą šnekant, feisbukas turi pakankami stiprius apribojimus apie, apie seksualinį contentą, tai yra turinį, apie tabaką arba alkoholį arba kažkas kas ginklus pavyzdžiui, amm, oo tokia platforma kaip wish, wish, jei visa tai labai apeina, nes jie reklamuoja kaip save ir savo baneryje, jeigu toks lietuviškas žodis, jie sukiša visą tą reklamą, kurios turinys šiaip yra nelegalus. Nelegalus ir erzinantis, turbūt, aa, kadangi reklama yra labai stipriai pažengusi, jinai labai greitai pagauna tavo susidomėjimą iš tikrųjų ir kadangi reklama paremta tuo, kad viskuo kuo tu domiesi, per tavo susidomėjimą tam tikrais aspektais, reklama randa kelią prie tavęs kaip pareklamuoti visiškai su tuo nesusijusius dalykus. Tarkim jeigu aš domiuosi meždio dirbiniais, jie gali man parodyti straipsnį apie meždio technologiją, o atsidarius straipsnį ten gaunu visišką šlamštą kurio neiškojau. Ir taip tiesiog gaišinamas mano laikas. Aš suprantu kad žmonės bando parduot savo dalyką, bet tai yra įkyru ir tai yra per daug.

I: Jau minėjai, bet gal turėsi dar ką pridėti, tai per visus tuos metus, kiek tu naudojaisi feisbuku, kiek teko pajusti, kad jis tau daugiau trukdo, nei padeda gyvenime?

P: Trukdo? Amm.. Tai trukdo yra tuo momentu, kai tau yra sunku, kai tu tingi keltis iš lovos ir tau reikia kažkokios, spyrio į užpakalį, kad tu pradėtum kažką daryt, o kadangi tau biškutėlį sunku ir tu ieškai to dopamino greito, greito greito malonumo, tu atsidarai tą feisbuką ir tai yra didžiausias trukdymas, tu pasineri ten malonumo ieškojime. Tai yra didžiausias trukdis turbūt. Ir gal tos įkyrios reklamos.

I: O gal esi pastebėjęs kaip kitiems žmonėms?

P: Esu bendravęs ta pačia tema ir žmonės dažnai dažnai pritaria. Būtent dėl to greito dopamino ir ir ir greito pasitenkinimo atsidarius feisbuką, turbūt. Turbūt tom temom esu bendravęs ir girdėjęs panašias nuomones į mano,

I: Dabar norėčiau kad prisimintum, čia gan seniai buvo, bet kai registravaisi į feisbuką tavęs buvo prašoma perskaityti ir sutikti su taisyklėmis bei privatumo politika. Tai kokių jausmų sukėlė toks prašymas?

P: Amm, erzinantis jausmas buvo, iš tikrųjų tikrai neskaičiau, kaip ir neskaitau visų kitų sutikimų kur dažnai spaudžiu taip arba ne, amm... Bet tai per daug apie tai negalvojau turbūt.

I: O pati mintis, kad tu neskaitai, nežinai, bet spaudi tą „sutinku“?

P: Iš tikrųjų tai feisbuko puslapį esu pasidaręs netikru vardu šiuo metu ir man tai suteikia biškutį ramybės, nežinau. Daug iš tikrųjų ne tik feisbuke, o visur kitur, pildydamas korteles nuolaidų, nenaudoju savo tikro vardo ir tikro adreso. Aišku naudoju savo tikrą telefono numerį, kur jie gali, jie turi prieigas, bet, bet nesureikšminu to labai stipriai. Erzina, bet nesureikšminu.

I: O kaip apskritai tada dabar vertini savo privatumą feisbuke?

P: Nemanau, kad tas privatumas egzistuoja iš tikrųjų. Mokydamasis apie reklamą feisbuko žinau, kad pradėdant dėti reklamą tu pasirenki tam tikrus ar ne aspektus, pomėgius žmonių, jų amžių, lytį, jų pomėgius ir tu esi iškart įtraukiamas į tuos sąrašus, kuriems tai bus reklamuojama. Ir nemtau privatumo tame nei kiek. Tiesiog tu atsiduri ant lėkštutės reklamom naujom. Tai va.

I: O kiek tarkim saugiai jautiesi?

P: Asmeniškai nelabai turiu ką slėpt ir tikrai ne, ne, be tos reklamos ir to brukimo nereikalingų man daiktų, jaučiuosi pakankamai gerai ir tegul žmonės mato ir žino, ką aš darau ir tikrai ne, negalvoju per daug.

I: Ar esi bandęs keisti kokius nors privatumo nustatymus ar kitaip saugot privatumą?

P: Jo, iš tikrųjų tam pirmam tai turėjau visvisą informaciją public ir kur turėjau tą kur pasakojau apie šmeižtą kažkokį, kur kažkokia nesąmonė, kur turėjau su, kontaktą su tuo žmogum ar kas ten, nežinau ką ten jie bandė padaryt ir gal galvojo, kad aš pinigų labai daug turėjau tuo metu, nežinau. Bet tada viskas buvo public ir viskas buvo atvirai, o naują platformą susikūrus viską dariau tik tai draugų rate, nu kaip feisbuke gali pasirinkti, kad tik draugų ratas mato mano nuotraukas ir mano informaciją, tai taip buvau pasidaręs. Ir ką dar esu pasidaręs dėl privatumo, tai neleidžiu žmonėm nieko dėt ant mano sienos. Tai irgi buvo pakeista, nes tam tikras turinys, kuris man visiškai yra neaktualus, kai jis atsiranda ant mano sienos, tai man nereikalinga.

I: O kiek tau yra reikšmingas tavo privatumas vat kitų vartotojų atžvilgiu ir kiek pačio feisbuko atžvilgiu?

P: Mm, kiek yra reikšmingas privatumas kitų vartotojų atžvilgiu... Nelabai gal suprantu klausimo.

I: Tarkim kiek tau rūpi ką sužinos kiti žmonės esantys žmonės feisbuke, ir kiek tau rūpi ką sužinos pats feisbukas apie tave?

P: Amm, gal kiti žmonės labiau rūpi iš dalies, nes feisbukas aš žinau dėl ko jisai ima tą informaciją, tai būtent dėl reklamos, kaip aš suprantu. Aišku buvo brexito skandalas kaip buvo paveikiami žmonės reklamoje, tai galbūt galbūt yra svarbu apie tai galvojant. Tikrai yra mano nuotaika paveikiama kartais šitų dalykų, tai taip. Privatumas kitų žmonių aspektu, tai tikrai nenoriu būti targetintas, ieškomas kažokių nusikaltėlių, kurie bando iš manęs išviliot pinigų, tai čia dėl kitų žmonių, aa, tokios absurdiškos situacijos kokia man buvo nutikus tikrai nėra patogios gyvenime. Tai gal dėl to nenorėčiau, kad visiem būtų prieinamas mano profilis. O dėl feisbuko, amm, privatumas, aš žinau, kad jo tiesiog neturiu, tai turbūt galiu sakyti, kad man tai nėra svarbu, nes aš negaliu pasirinkt. Aš naudojuosi feisbuku arba juo nesinaudoju. Jie man kiš reklamas ir bandys suformuot mano nuomonę kažkuo, tiesiog aš esu gal labiau, jaučiuosi pakankamai sąmoningas šituo klausimu ir stengiuosi nereaguoti labai stipriai į politinius visokius, politines ideologijas, kurios skelbiamos, arba kažkas kas galėtų suformuot mano nuomonę vienu ar kitu požiūriu. Nors tai daro mano draugai. Nes jie tiesiogiai kreipiasi į mane sakydami, per feisbuką man rodydami straipsnius, kas ar apie renginius kažokius daromus ir tai pakeičia mano, mano gal gyvenimo net tekme kartais. Man reikia reaguoti į tai, kas man nepatinka, man reikia kažkaip atsakyti į tai, mano diena kuri turėjo būti nukreipta kažkokia linkme, darant kažkokį darbą ar sprendžiant kažkokias problemas, jinai yra pakreipiama kita linke, tau atsiranda kažkokios kitos problemos, kurias tu turi spręst.

I: O ką turi omeny sakydamas, kad nesvarbus privatumas?

P: Nežinau ką jie iš, žinodamas, ką jie gauna ir ką jie bando daryt su feisbuku, manau, kad su mano informacija tenai jei gali daryt ką nori. Ir tiesiog kaip ir sakiau jaučiuosi pakankamai sąmoningas, kad galėčiau apsigint nuo pačio feisbuko primetamų dalykų, bet tai turbūt tiek ir būtų šituo klausimu. Aišku yra kiti dalykai, nes mano draugai yra paveikiami to pačio feisbuko ar dar kažko, ir kadangi su jais turiu artimesnį ryšį jie gali mane irgi paveikt. Bet pats feisbukas man kažkaip privatumas toks dalykas, tu eini viešinti save, tu neini savęs paslėpti. Tai automatiškai, tu neini slėptis.

I: O jei ten būtų kokie paprasti, aiškūs žingsniai kaip apsaugoti savo privatumą, tai kiek tau svarbu būtų jais pasinaudot?

P: Manau, kad tie žingsniai, kurie yra sudaryti tenai, jie yra pakankamai aiškūs, man pačiam. Amm, galbūt kai aš buvau septyniolikos aštuoniolikos metų ir nebuvo toks sąmoningas, manau, kad tuo metu mano privatumas buvo žymiai žymiai jautresnis ir tikrai mane žymiai stipriau paveikė. Aišku tuo metu gal feisbukas turėjo mažiau tokių rimtų kėslių [juokiasi] kaip dabar.

I: Mhm, o tai kaip sakytum, kiek tu pasitiki feisbuku?

P: Turbūt visiškai nepasitikiu. Amm, visiškai nepasitikiu, bet žinau, dėl ko aš ten esu ir žinau kad ten galiu rast daug informacijos ir žinau, kad reikia atsargiai imti tą informaciją, kurios aš neieškau. Ir gal atsargiai teikt informaciją.

I: O iš ko kyla tas nepasitikėjimas?

P: Iš to, kad jie gali naudotis mano informacija, kad aš esu dedamas į šablonus ir tie šablonai yra persiunčiami kitom asociacijom, kompanijom, kurios naudojami mano informacija.

I: O kas turėtų nutikti ar pasiekti pačiam feisbuke, kad sakytum viskas, jau daugiau nesinaudosiu?

P: Nežinau ar tai susiję su feisbuku, nes atsisakant feisbuko man reikėtų atsisakyti labai daug kontaktų žmonių, iš tikrųjų. Ir tas kontaktas yra, nu jisai žymiai žymiai artimesnis. Nes ten turbūt keli šimtai žmonių su kuriais nepalaikau kontakto, su kuriais nesusirašau, bet aš juos matau ir, nežinau, nežinau ką feisbukas turėtų padaryt. Tai, kažką, prieš kažką esu nusistatęs, pradėti remti politines pažiūras, prieš ką esu nusistatęs, pradėti naudoti kažkokias nelegalias, nelegalius būdus kaip reklamuoti nelegalius daiktus ar dar kažką, nežinau. Vaikišką pornografiją ar dar kažką. Nežinau, tiesiog nu tai turėtų būti kažkas, kas su manim, prieš ką esu nusistatęs. O kol kas puikiai suprantu ką jie daro ir kadangi sąmoningai, sąmoningai, tai yra sąmoningas sprendimas, tai tiesiog naudojuosi juo.

I: Aha, tai pats jau kaip žinai feisbukas kaupia ir analizuoja visą įmanoma informaciją apie savo vartotojus ir neretai ją perduoda ir trečiosiom šalim. Tai kaip tu vertini tokią veiklą?

P: Mm, kadangi pats pradėsiu, pradedu naudotis tuo ir kadangi aš esu labai geras žmogus [juokiasi], ir randu kaip savo turinį parodyti žmonėm ir pasiekti žmones su tuo turiniu, tai matau tai kaip labai gerą dalyką nes aš esu ta trečioji šalis. Iš kitos pusės tai yra šituo, šito amžiaus gal fenomenas, kad žmonės pasidaro pirkimo mašinos ir tai yra tiesiog kelias kaip parduoti ir ir ir tikrai negalvoju, kad ten yra kažkoks blogietis, sėdintis kitam gale ir jisai bando kažką padaryt blogo, įpiršt man, kad balsuočiau už už tuos požiūrius už ką nesutinku balsuoti, tarkim. Nenoriu apie tai galvot galbūt ir negalvoju. Tai turbūt ta reklama belieka. O reklama.. Yra geros reklamos, yra blogos reklamos. Tiesiog reikia sąmoningai žiūrėt.

I: O kaip galvoji, kiek turėtų valdžios institucijos kištis į feisbuko veiklą.

P: Sudėtingas klausimas, nes valdžios institucijos, jos taipogi turi savo pažiūras ir jos taipogi besikišdamos kontroliuos į kažkurią pusę. Taigi, kadangi mes norim gyventi demokratijoje ir kadangi mes, aš noriu gyventi demokratijoje, aš noriu turėt laisvę, manau, kad toks feisbukas turėtų būti neprieinamas politiniams dalykams ir tai galbūt turėtų likti kaip kapitalizmo įrankis. Kuris taip pat tarnauja labai daug gerų žmonių, kurie kuria ir daro ir iš tikrųjų padeda jiemskleisti savo verslą. Žmonės, kurie dirba, daro savo rankdarbius ir pardavinėja ir taip toliau. It's okay.

I: O grįžtant dar prie klausimo apie patį privatumą, tai kaip galvoji, kas yra atsakingas už kiekvieno žmogaus privatumą?

P: Pats, pats tas žmogus. Tas žmogus. Tai yra būtent feisbuko ta didžiausia problema, kad aa, sąmoningą žmogų, kaip mes žiūrime į sąmoningą žmogų, tai galbūt neturėtume apsiribot aštuoniolikos metų jaunimu ir nes jie yra labai imlūs vis dar ir greitai galima sukontroliuot jų nuomonę. Vyresni žmonės galbūt yra aiškiau susiformavę ir juos ne taip lengva nešiot į šonus. Taigi privatumas toks jau dalykas, kad reikia patiem imti už tai atsakomybę.

I: Tai pabaigai aš jau jokio konkrečiau klausimo neturiu, bet gal tau šiaip kilo kokių minčių ar pasvarstymų, kuriais norėtum pasidalinti?

P: Būtent apie feisbuką?

I: Jo, visus klausimus, kuriuos aptarėm.

P: Nežinau, pagrinde viską turbūt turbūt išsakyčiau, biškutį pajaučiau, kad aš daugiau pagalvoju apie privatumą, biškutį giliau. Bet manau, kad tai yra reikalingas įrankis, tik gal reikia žmonėm sąmoningesnio priėjimo prie to. Tai yra sunkiausia, nes tai yra sunkiausia, lengva pasiduoti kas yra malonu, greita ir suteikiama piršto brūkštelėjimu, tai tiek turbūt.

I: Gerai, tai ačiū tau labai.

Interviu nr. 9

Interviu trukmė: 45 min

Tyrimo dalyvė Urtė: U

Interviuotoja: I

Išsilavinimas: bakalauro, prancūzų filologija

Šiuo metu: dirba įmonėje kaip lingvistė

Gyvenamoji vieta: Vilnius

Amžius: 27 metų

I: Pirmas klausimas būtų bendresnis, apie tave pačią, tai kiek tau bendrai gyvenime, tiek gyvai, tiek virtualiai, svarbu dalintis informacija apie save su kitais?

U: Šiaip tai labai priklauso, aš nežinau, jeigu virtualiai tai labai asmeninių dalykų nemėgstu dalintis. Tokių jau, mm, nu nežinau, yra ribos tokios tarp tokių asmeninio vis tiek gyvenimo kuriuo galima dalintis viešai ir tokių dalykų yra kuriais galima dalintis tik tai su artimais žmonėm kuriais pasitiki. O kadangi ten virtualiose, ten socialiniuose tinkluose, yra ne tik patys artimiausi žmonės, bet ir iš platesnio rato žinomi, tiesiog pažįstami, tiesiog matyti žmonės. Nu pas mane yra ten feisbuke draugų su kuriais aš nenorėčiau dalintis savo labai asmeniniais dalykais, informacijos asmeninės. Tai bet kiek man svarbu.. Nu yra dalykų kuriais iš tikrųjų norisi pasidalinti, nes tiesiog atrodo, kad galiu kažkam pasipasakoti, bet yra tokių dalykų kuriuos iš vis tik sau pasilieku.

I: O kiek tau apskritai svarbu išsaugoti savo privatumą?

U: Mm, privatumą tai čia man kas yra žinoma ar yra mano artimiausiems žmonėm irgi?

I: Na čia kaip tu apsibrėši.

U: Koks buvo klausimas, kiek svarbus privatumas?

I: Aha, kiek svarbu išsaugoti.

U: Aš nežinau iš tikrųjų kiek kiek čia yra šiais laikais įmanoma išsaugoti, bet manau, kad kiek įmanoma tai yra svarbu, vis tiek turėt tą tokią ribą, pasilikti gyvenimo dalį kuri tik tau yra aktuali ir svarbi, reikalinga. Ir kur nereikėtų kitiems galbūt apie tai per daug žinoti.

I: O ką taip konkrečiau laikytum privatumu?

U: Nu tai gali būti aišku įvairiausi dalykai tiesiog vos ne ta informacija, nežinau. Tiesiog informacija, nežinau, kažkas susiję su tavo tiesiog, mm, saugumu, nežinau. Oo, yra tokie dalykai privatūs, kur aš nenoriu, kažkoks toksai kur pats nusibrėži tą ribą atrodo, kur čia ne tiek saugumas yra, galbūt tas toksai kad tau kažkas bus blogo nuo to, kažkas pavoks kažką, kaip nors nuskriaus, bet tiesiog tu pats nori kartais turėti tam tikrą gyvenimo dalį, sakau, toksai kaip, nežinau kaip pasakyti, asmeninės patirtys tam tikros galbūt galėtų būti. Kurios tau vienam ir yra. Gerai aš suprantu klausimą?

I: Gerai gerai.

U: Nes aš biškį pamirštu klausimą ir galvoju.

I: Dabar jau pereičiau prie labiau socialinių tinklų temos, tai gal gali papasakoti kiek jau laiko naudojiesi feisbuku ir koku intensyvumu?

U: Nu šiaip feisbuku kiek aš naudojuosi, nuo kokių du penktų, du devintų metų, kažkas tokio.. Tai naudojuosi dvidešimt keli... ne dvidešimt, keliolika metų, dar nebus dvidešimt. Nu keliolika metų. Tai pradžioj aš kai tik užsiregistravau, tai pamenu kad dar nebuvo jis toks labai labai populiarus,

nebuvo taip kad kiekvienas turėtų feisbuko anketą. Jis vėliau tapo, kas vėliau buvo... tada aš tiesiog užsiregistravau nes mano giminiaičiai iš užsienio ten buvo ir man pasirodė, kad labai patogus būdas bendrauti su jais, feisbukas. Mm, vėliau pasidarė labai populiaru ta platforma, visi daugiau daugiau daugiau žmonių pradėjo kažkaip naudotis tuo feisbuku tai aš irgi juo naudojausi. Bet pradžioj tai tiesiog, kad susisiekiu su žmonėm įvairiais klausimais. Po to svarbiu tapo ir tie dalykai kas kuo dalinasi, ne tik susirašinėjimais, bet ir kas kuo dalinasi, pasirodė kaip įdomu. Kol galiausiai tapo nebereikalingas dalykas, nu per daug tapo populiarus. Aš netgi, pavyzdžiui, pati labai daug kuo dalindavausi, dabar tai minimaliai, nežinau, kartą porą mėnesių gal kokių postų padarau, maždaug taip.

I: O kiek šiaip per dieną laiko praleidi?

U: Skrolindama?

I: Na kažką ten, prisijungus.

U: Šiaip tai nemažai, nemažai. Čia priklauso dar kokia diena. Nes jeigu pavyzdžiui dabar tarkim kai buvo karantinas, tai man, aš daug praleisdavau ir feisbuke, instagrame. Nes tiesiog toks buvo jausmas, kad tu esi atitrūkęs nuo viso pasaulio ir atrodo, kad ten kažkoks dalykas, nežinau kaip pasakyt, tokia platforma, kur gali susitikt žmonės ir papasakot kas kaip kam sekasi, nors realiai pas nieką nieko nevyksta, bet vis tiek kažkoks toksai šansas pabendrauti atsiranda ir pa, pasidalint galbūt ta bendra patirtim jau šiuo momentu, kas kaip jaučiasi, pakalbėt. Tai dabar gal jau biškį daugiau naudot per karantiną vėl...

I: Daugiau tai kiek maždaug?

U: Mmm, šiaip pačioj pradžioj karantino tai aš tikrai būdavo kelias valandas praleisdavau feisbuke, tai ten susirašinėdavau su kuo nors ar tai tiesiog stebint kas kaip gyvena, kuo gyvena, kaip jaučiasi. Šiaip informacijos pasirodė, kad ten yra visai daug ir tuo pačiu kovidu klausimų, kol aišku galiausiai tapo ta informacija ne tokia jau iškraipyta, kur pasidalina. Ir atrodė, kad toksai informacijos šaltinis geras feisbukas pačioj pradžioj. Tai visai naudojausi, po kelias valandas. Dabar tai nežinau, priklauso, pusvalandį gal per dieną maždaug praskrolinu. Maždaug tiek per dieną skrolinu. Bet susirašinėti tai būna susirašinėju per mesendžerį šiaip kiekvieną dieną, ten irgi būna kelias valandas netgi praleidžiu susirašinėjant, priklauso.

I: O kaip vertini tokį laiko praleidimo kiekį?

U: Gaila. Beet atrodo, kad, nežinau, atrodo, kad kartais kad čia yra būdas nusiraminti toksai skrolinimas ir jisai toksai atrodo, atrodo skrolinimas tiesiog, čia laiko švaistymas yra, bet atrodo nieko kito ir nesugalvoji o ką daugiau daryt, žinai, nu tai ir skrolini toliau. Nors ir tu suvoki, kad čia, kodėl čia, atrodo per tą valandą aš galėčiau produktyvaus padaryt, bet kai nieko nevyksta, nu tai atrodo toksai ką čia daugiau veiksi, tai skrolini. Gaila sakau to laiko, bet bet kartais atrodo, kad čia yra toksai visai visai gerass būdas pabėgti nuo tam tikrų dalykų, kaip pavyzdžiui nuo emocijų, kokių nors sudėtingų situacijų.

I: O galėtum dar tada plačiau papasakot dėl ko apskritai naudojiesi feisbuku?

U: Nu šiaip čia irgi labai priklauso nuo situacijos, pradžiai tai naudojausi tam kad grynai tam bendravimui su žmonėmis, tada pradėjau tiesiog irgi stebėt žmones, kas kuo gyvena, pavyzdžiui ten galima susirast kokių žmonių kurių, su kuriais šiaip pavyzdžiui seniai buvau nesusitikus ir galiu pamatyt kaip tam sekasi, kaip tam sekasi, kas pas tą žmogų naujo atsitiko gyvenime galbūt. Taadaa, šiaip yra toksai dalykas visai prasmingas kaip feisbukas, kad galima įvairios informacijos gauti, plius yra įvairiausios grupės kur ten gali susiburti žmonės, universiteto kolegos, darbo kolegos, tai tokia informacija dalintis irgi visai atrodo, kad naudinga ir prasminga.

I: O ką tavo asmenine nuomone apskritai visuomenei duoda feisbukas?

U: Visuomenei tai čia bendrąja prasme, plačiaja?

I: Mhm.

U: Ttai manau kad tą ir duoda, bendravimą vienas su kitais, informacijos dalinimasi, kaip tą informaciją greitai perduoti iš lūpų į lūpas. Bet aišku tas, būna iškraipyta dažnai. Nu būna tarkim kažkas pasidalina kažkokia subjektyvia nuomone ir tada kartais ta subjektyvi nuomonė tampa per daug, mmm, būna kad ta subjektyvi nuomonė kartais tampa tokai per daug vos ne neginčijamu faktu kai kuriem, pradeda atrodyt, oi jau pasakė kitas žmogus tai galbūt taip ir yra. Tai tokio šiek tiek iškraipyto suvokimo apie pasaulį, apie realybę gali būt. Nu tarkim, jeigu žmonės yra atskirti, nežinau, atstumo, na tai manau, kad toks visai geras būdas yra feisbukas susi, susisiekt. Šiaip sakau tas feisbukas labai pasikeitė, aš atsimenu, kai jis buvo net ne toks populiarus ir aš nu jau keliolika metų naudojuosi, aš mačiau tuos įvairius, įvairius tuos etapus, kai jis buvo ne toks populiarus, kai jis buvo žiauriai populiarus tarp vienos amžiaus grupės. Dabar pavyzdžiui jau nelabai jaunimas naudojami feisbuku, dabar daugiau naudojami mūsų tėvų karta feisbuku. Tai vėlgi keičiasi ir tas visas srautas labai nuo to, kokie žmonės figūruoja.

I: O tenai galima tiek kelti įvairių turinį, tiek ir žiūrėt kitų vartotojų turinį, tai kiek tau reikšmingos abi šios galimybės?

U: Man kelt tai nėra taip svarbu. Ne nu seniau ir buvo toks laikas, kai aš būdavo o noriu pasipasakot kažkam kažką, tai vat čia yra toks būdas pasipasakot iš karto keletui žmonių, iš karto plačiai auditorijai. Dabar gal nebėra, nežinau aš kažkaip labiau mėgstu tiesiog stebėt ką kiti daro.

I: O dėl ko manai pasikeitė?

U: Nežinau, ar čia su visuomene ar čia asmeninis dalykas, aš manau čia gali būt asmeninis dalykas, kad tiesiog kaip aš suvokiau kaip noriu privatumo daugiau ir nesidalint su tokia labai plačiai auditorija, kad noriu pasidalint su tam tikrais žmonėm tik tai tam tikrais dalykais, o kitus sau pasilikit iš vis. Tiesiog toks atėjo, galbūt pasirodė, kad neįdomu kitiem ir galvoju kam reikia, žinai, kodėl kiti žmonės turi tuos dalykus žinot apie mane.

I: Bet tau įdomu žiūrėt į kitų turinį?

U: Priklauso, ne visų [juokiasi]. Priklauso. Žiūrint kokia tema. Bet šiaip stengiuose fyda tą susidaryti, kad nu pavyzdžiui instagrame aš folovinu tuos, kurie man yra įdomūs, feisbuke galbūt taip neišaina, nes ten yra tokie jau įvairūs, įvairūs iš įvairių, nežinau, pas mane ten feisbuke draugų yra virš tūkstančio, o instagrame yra kokie gal 300 foloverių, kažkas tokio. Tai va nuo ko ir priklauso dėl ko aš feisbuką naudoju, nes ten yra platesnė auditorija mano, mano. O koks buvo klausimas?

I: Dėl ko pasikeitė ir dėl...

U: Dėl ko pasikeitė.. Ar iš mano pusės dėl ko pasikeitė? Kodėl aš nenoriu dalintis? Tai jo nes pasirodė kad gal jau nereikia tiesiog, tiesiog tas suvokimas, kad gal nereikia kitiem žinot. Man net neįdomu, kad kiti žinotų. Atrodo, kad gal netgi parisodė, kad gal nebepagaunu aš čia tų trendų ir kad net nebežinau kaip sudomint kitus, tą plačią auditoriją, gal net nenoriu aš žinot.

I: O ar bandei kažkaip ribot, kontroliuot savo praleidžiamą laiką feisbuke.

U: Jo vienu metu bandžiau. Bet man tie bandymai šiaip baigės su karantinu. Nes tada pasirodė nu kad, kažkaip kai prasidėjo karantinas pasirodė, kad feisbukas, instagramas liko vos ne tokie, sakau, platformos, būdai tokie, kaip bendrauti tiesiog su žmonėm, pamatyt kaip kas gyvena, nes šiaip negali susitikti su jais, negali pasimatyt, tai vat toks tapo vos ne būdas tiesiog matyt kas kuo gyvena, kas kaip jaučiasi, pasidalint tiesiog kaip pati jaučiuosi.

I: O dėl ko bandei ribot?

U: Nes laiko labai daug atima. Atima laiko ir jis būna toks net nepastebimai jisai dingsta, atrodo tiesiog kažką nori greitai pažiūrėt ir galvoji pusvalandis, galvoji nu nesąmonė, reikia kažkaip pradėt stebėt, aš nenoriu būtų to tokio nepastebimo skrolinimo, net nepastebi ten... Tai tada pradėjau

tiesiog stebėt save, kiek kam ką aš, kiek laiko aš skiriu tam. Šiaip buvau man atrodo išsityrnyus feisbuką net kelis kartus, bet paskui sugrižau. Bet būtent dėl to laiko praleidimo. Nereikalingas biškį ir nepastebimas.

I: O kaip jaustumeis jeigu staiga nebegalėtum naudotis feisbuku?

U: Nežinau, šiaip tai manau, kad būtų biškį gaila, nes amm, dėl tų, nes sakau jis man toks kur gali susisiekti su daug kuo, toksai, lengvas būdas surast žmones, juos pasiekti ten, pasiekti, parašyti dėl įvairiausių klausimų. Tai netekčiau tų kontaktų. Būtų komplikuočiau susisiekti su daugeliu žmonių, nes aš kai kurių netgi neturiu kitų kontaktų, tikrai per feisbuką. Plius informacijos irgi nežinau, šiaip mesendžerio būtų gaila, ne kiek pačio feisbuko, bet mesendžerio. Nes jeigu ten nebūtų to fydo tai gal ir nieko tokio, nes ten dabar tai tikrai yra labai daug nesąmonių. Bet to bendravimo tiesiog būtų, nu jis komplikuočiau taptų, jeigu nebeliktų mesendžerio ypač. Plius ten yra daug įvairių ir nuotraukų, įvairių prisiminimų būna. Kai ten jau keliolika metų aš naudojuosi tuo feisbuku, tai ten atrodo tikrai yra didelė mano gyvenimo dalis, nu tie, tam tikros akimirkos išsisaugojusios, kurias gal būčiau ir pamiršus, bet būna primena kažką feisbukas. O geras galvoju – tą dariau, tą dariau. Ir kažkaip toksai vat šitas dalykas. Atrodo vat išsitrintų prisiminimų tam tikra dalis paskui, žmonių tam tikra dalis. Šiaip ten žiūrint aišku kur gyvenčiau, nes jeigu pavyzdžiui kažkur gyvenčiau netoli ten visų tų žmonių kurie man yra svarbūs, tai būtų normalu, bet kadangi dabar gyvenam dabar tokiam pasauly, kur visi po visą pasaulį išsibarstę, tai visai yra geras būdas tas feisbukas. Ir būtų gaila, nes būtų sudėtingiau.

I: O galbūt dar yra kažkokių dalykų kurie nepatinka apie feisbuką?

U: Nu tai aišku, kad yra [juokiasi]. Nu tai sakau, man ypač nepatinka, jeigu nebūtų feisbukų, būtų toksai patapęs iškraipytos informacijos kažkoks, nu tipo tiesiog dalinasi žmonės tą, ką jie galvoja ir yra toks dalykas, kad nebejaučia žmonės ribų ir dalinasi įvairiais ir įžeidžiančiais dalykais ir dezinformacija dalinasi. Ir galbūt kad nėra to ribojimo kaip ir, kas turėtų kur būt, aišku ten galima reportinti, bet vis tiek labai didelė to šlamšto dalis išlieka. Tai vat toks biškį šiukšlynas kartais tas feisbukas. Nes ten visko daug, per daug. Ne vien tik pozityvūs dalykai.

I: O dar kas nors?

U: Reklamos irgi nepatinka. Kažkaip seniau nebūdavo jų. Bet jos visur dabar, visur užknisa irp er jutubą užknisa ir per feisbuką ir per instagramą ir per visas, ir per spotifajų ir visur. Kas dar užknisa... Nu kad laiko daug sueina, nu vat šitie dalykai labiausiai.

I: Tai per visą naudojimosi feisbuku laikotarpį kiek teko pajust, kad naudojimasis feisbuku labiau trukdo gyvenime, nei padeda?

U: Kiek buvo tokių kartų?

I: Nuu joo...

U: Buvo tikrai tokių kartų. Šiaip būna taip užėina, sakau. Va dabar šitie gal pora metų, tai buvo tikrai kad jau atrodo nesąmonė čia iš viso tas feisbukas, tik tai nesąmonėm dalinasi žmonės kažkokiom, atrodo meta visas savo gyvenimo šiukšles į feisbuką, atrodo kodėl.. Nes dabar kadangi šiaip daug kas iš mano bendraamžių nebepatinka aktyviai juo naudojasi, tai kartais tiesiog nebėra jau to tokio haipo, kad skrolint ten viską, stebėt, kas kuo gyvena. Dabar turbūt labiau yra tas susirašinėjimo aspektas, kuris man išlikęs. Bet aišku, būna būna tokių, pamiršau, būna žodžiu, kad skrolini vis tiek ir būna matai tą šlamštą, galvoji nesąmonė, reikia išsiregistruot iš jo. Tai buvo, nežinau, keletą kartų gyvenime, dažniausiai tai šitie dalykai būna kai darbo laiką, tiesiog pastebiu, kad darbo laiką aš skrolinu ir galvoju nesąmonė. Būdavo, kad pastebiu, kad reik kažką mokytis, bet aš prokrastionuoju feisbuke, tai vat šitie dalykai pradeda trukdyt darbui, studijom. Nu nes nepastebi tarkim, kada kiek ten laiko praleidi, kiek laiko prasėdėjai.

I: Dabar paprašysiu prisimint, čia jau gan seniai buvo, bet registruojantis tavęs buvo prašoma perskaityt ir sutikt su taisyklėm ir privatumo politika. Tai kokių jausmų sukėlė toks prašymas?

U: Aš iš tikrųjų kai regsitravausi tais du devintais metais, tai aš pavyzdžiui, aš net nežinojau nė vienos alternatyvos tokios, kaip feisbukas, gal ir buvo, bet aš nelabai atsimenu tokio. Tai aš kažkaip ir net nelabai turbūt ir gilinausi į tas taisykles, nes nu kažkaip atrodo kas čia gali blogo atsikt, kokia čia mano informacija, aš tiesiog bendrausiu su žmonėmis. Kas čia kažką sužinos, nieko, vis tiek aš galvoju nerašysiu labai asmeniško kažko, tai aš net ir nekreipiau dėmesio į tas taisykles turbūt. Neatsimenu, bet gali būt, kad tiesiog praskippinau, kad tiesiog praleidau ir, ir kad nu sutikau su jom. Šiaip neprisimenu iš tikrųjų, aš iš tikrųjų, dabar galvoju, kad apie tas taisykles, kad jos apskritai egzistuoja, tai aš nelabai ir seniai sužinojau, prieš keletą metų tiktai. Galvoju hm, nu jo, pasirašiau. Kažkaip su velniu sutartį.

I: Kodėl su velniu?

U: [juokiasi] Nes sunku nutraukt. Tokia vos ne, vos ne amžiams jinai atrodo dabar ir likus. Nes ten tikrai dabar mano didelė gyvenimo dalis yra.

I: O kaip dabar vertini savo privatumą feisbuke?

U: Nu aš šiaip jaučiu, kad tai nėra saugi erdvė, dėl to aš bandau neperžengt tos ribos, sakau, kur nu žmonės gautų per daug asmeninių dalykų, kur aš nenoriu, kad sužinotų žmonės ko jiems galbūt nereikia sužinot. Nėra saugu. Tai kažkaip, kadangi pati neturiu per daug asmeninių dalykų, tai manau gana gana esu saugi. Nu jo. Ne, aš neturiu tokių kurie būtų tikrai, aš visada prieš kažką keldama pagalvoju, kad o, pamatys daug žmonių, aš tą vat jaučiu, kad noriu nenoriu, tai ir nekeliu. Jeigu noriu, tai jau pasirašau tą, kad mano privatumo nebelieka.

I: Ar bandei keist kokius nors nustatymus ar kitaip aktyviai saugot savo privatumą ten?

U: Nu esu bandžius ten tokius dalykus daryt ten pavyzdžiui informaciją skelbti tik tam tikrą viešai, o kitą dalį pasilikti pavyzdžiui matomą tiktai draugam, tiktai sau. Tiesiog rūšiuot bandžiau, ką galima daryt kad būtų matoma, ką galima daryt tik tai sau kad liktų. Toks vat yra biškį... Šiaip kažkaip jo keista aš atsimenu kai tas feisbukas nebuvo toksai. Gal nes nebuvo tiek daug žmonių.

I: O kas dabar būtent atrodo pavojinga?

U: Nu kad ten daug žmonių yra jame. Ir kad gali sužinoti visiškai ne tie žmonės apie kuriuos aš galvoju, kuriems aš noriu pasakot savo istorijas. Mato tokie žmonės kurie man visiškai tokie, neišku kam gali tą informaciją panaudot.

I: O jeigu būtų kažkokie paprasti ir aiškūs žingsniai kaip apsaugot savo privatumą feisbuke, tai kiek tau būtų svarbu jais pasinaudot?

U: Tai manau, kad svarbu. Sakau, nu tai priklausot kokia ta informacija. Tam tikra tai tikrai būtų svarbu. Kad paslėpt galėčiau ją. Šiaip pavyzdžiui tarkim yra toks dalykas, nežinau, kiti pavyzdžiui žmonės savo visiškai informacijos neskelbia, nei vardų nei nieko. Aš kažkaip tokių dalykų kaip vardas, pavardė, miestas, kažkaip, nu čia yra asmeninė informacija, bet aš kažkaip nemanau, kad yra labai pavojinga ją skelbt. Tai aš šituo klausimu neslėpčiau dalykų, bet nežinau, ten jau kažkokia, kur gyvenu, kur mokausi, nu nežinau, ar kur dirbu. Šiaip gal kur mokausi ir esu paskelbus, bet kur dirbu tai nežinau ar noriu kad žinotų. Draugam gal esu paskelbus, bet viešai informacijos tokios nežinau ar skelbčiau. Kažkaip atrodo toks irgi, per daug jau toks asmeninis dalykas.

I: O kiek tau reikšmingas tavo privatumas vat kitų vartotojų atžvilgiu ir kiek pačios feisbuko korporacijos atžvilgiu?

U: Šiaip tai aš mažai.. Nu žmonės atrodo, visur žmonės. Šiaip tai bandau nuo pačių žmonių labiau tą informaciją saugot, o ne nuo to feisbuko, kažkaip aš tai dar visai pasitikiu atrodo, vis tiek, nu atrodo būtų per daug baisu, jeigu pavyzdžiui nutekintų ten tą informaciją pats feisbukas kažkam, čia atrodo

jau nerealiai skamb, nes ten gi tiek žmonių naudojasi juo. Toksai vat, kad nu šiaip nuo pačių žmonių atrodo svarbu saugotis. kažkaip anksčiau galvojau, nu tie darbuotojai, ką jie ten daro su viskuo...

I: O kas turėtų nutikt ar pasikeist su pačiu feisbuku, kad nustotum juo naudotis?

U: Nu tai buvo tas dalykas, kad aš jau, nu galvoju kad turėtų atsirast alternatyva, kur tikrai tiek daug žmonių, kiek dabar yra feisbuke, būtų kokioj kitoj vietoj. Nes feisbukas ten yra visų kartų atrodo, tėvų kartos, mūsų kartos, vienaip kitaip tu surasi tuos žmones, su dauguma susisieksi. Pavyzdžiui ten instagramas, tai jis nėra toks populiarus, ten mūsų tėvų kartos taip lengvai nepasieksi, ten žinai, mažesnis bent jau mano ratas yra kituose visuose tinkluose feisbukas ten daugiausiai. Tai būtų taip kad jo, reikėtų alternatyvos kokios, o feisbukas pats jis atgyvena, norisi iš jo išsiregistruot ne be reikalo, nes nu ten šlamštas, šiukšlynas.

I: O kas sulaiko?

U: Nu tai kas, tas kad ten yra pasiekiami žmonės ir man reikia, žinau, kad greitai, pavyzdžiui, bet kokios informacijos, man kokios reikės, aš rasiu ją feisbuke, vienaip ar kitaip ar ten tiesiog paieškoj įvedus kažką ar tai ar tai žmogui gali parašyt kokiam asmeniškai paklaust. Labai įvairios informacijos galima gaut iš ten. Ir greitai.

I: O galbūt jau žinojai, bet feisbukas kaupia ir analizuoja visą įmanomą informaciją apie savo vartotojus ir neretai ją perduoda trečiosioms šalims. Tai kaip vertini tokią veiklą?

U: Man baisu, bet aš bandau negalvot, nes man tai čia per daug baisu atrodo [juokiasi]. Nežinau, bet gal čia toks ir pasaulis iš tikrųjų, gal tokia realybė mūsų šiuolaikinė, kai realiai visas tas internetas, vienaip ar kitaip, nėra toks saugus. Manau, kad reikia tiesiog nesidalinti ta informacija ir turi pagalvot, kad ji gali patekti ne tam, kam tu galvoji, kad pateks. Reikia tiesiog įvertint kiekvieną kartą bet ką rašant, bet ką keliant, bet ką siunčiant, kad gali būti pamatyta ne vieno žmogaus, o ten kažkieno, ko visiškai net nepažįsti.

I: O kaip manai, kiek valdžios institucijos turėtų kištis į feisbuko veiklą?

U: Manau, kad galėtų šiaip pasikišt daugiau, nes dabar, kadangi ten ir vyksta didžioji dalis mūsų šiuolaikinio dabartinio gyvenimo, tai manau kad jinai turėtų būti kontroliuojama bent jau nu pavyzdžiui tarkim, tarkim vis tiek turėtų būti įvertinta, ten vyksta daug įvairių tokių nusikaltimų ar kaip nežinau įvardint. Nu tiesiog yra daug įvairių, yra daug įvairių dalykų, pavyzdžiui, kaip patyčios įvairios, tai galėtų įvertint kažkas ir iš aukščiau šituos. Arba kad dezinformacija irgi galėtų būt, kas kuo dalinasi. Kadangi ten labai daug žmonių, tai žmonės nesugeba kritiškai įvertint ar čia realybė ar čia tiesiog nuomonė kažko. Ir tikrai kartais tu stebi kartais... kažkas galėtų kontroliuot iš viršaus. Ir tą patį feisbuką galėtų kontroliuot, kad jis ten turėtų saugot tą mūsų informaciją, kad ne tik nuo pačio feisbuko priklausytų kur jis naudoja tuos duomenis, jie būtų apsaugoti dar papildomai iš viršaus biškį. Arba kažkokios būtų institucijos, kurios prižiūri tą patį feisbuką, kam jisai naudoja tą informaciją, ar jis ją išsaugo, ar naudoja kažkokiais tikslais. Nežinau. Keisti klausimai, niekada apie tai negalvojau. Šiaip geri klausimai, bet niekada apie tai negalvojau.

I: O grįžtant dar prie klausimo apie privatumą, tai kaip manai, kas yra atsakingas už kiekvieno žmogaus privatumą?

U: Aš tai manau, kad pats žmogus, nes niekas kitas jau neapsaugos čia. Nes kažkaip pavyzdžiui, nu gali pasitikėt, nu tu pasirašai, kad sutinku ten tarkim, bet galvoju aš tai pavyzdžiui negalvoju, kad feisbukas išdrįstų kaip nors labai plačiai paskelbt ten tą informaciją, tuos mano duomenis. Ir bet gal ir taip būna, niekada negali nieko žinot, tai pats žmogus turėtų įvertinti. Nu jo, turėtų visą laiką, bent jau aš pavyzdžiui visą laiką, jeigu aš bendrauju per feisbuką... tai... Tiesiog tai įvertint reikėtų. Pats žmogus.

I: Tai pabaigai konkretaus klausimo neturiu, tai gal bendrai dar kilo kokių minčių, pastebėjimų ar šiaip kažko?

U: Tiesiog, kad galvoju kad tie žmonės, tokie dalykai... Kur galėtum nesidalint, galėtum sau pasilikti, kai kurie per daug plačiai, neįvertina to, kad tikrai plačiai bus ta informacija. Bet aišku kiti naudojami ten reklamom, dar kam nors, aš nežinau, ne visą laiką žiūriu... Bet galėtų vis tiek įvertinti žmonės. Šiaip suvokiau kaip ilgai naudojuosi feisbuku. Atrodo, kad tikrai jis tapo didele gyvenimo tokiu visu... Nes pavyzdžiui atrodo toks nekaltas dalykas, visiškai, kur tiesiog gali parašyti giminaičiam, draugam, su kuriais nėra tokios galimybės kiekvieną dieną susiskambinti. Aišku būtų ten skaipas, bet tai per skaipą nėra taip patogiu, feisbukas žiauriai tokia patogi vieta tikrai. Gali plačiai auditorijai, ta prasme pakankamai plačiai auditorijai skelbti dalykus. Ir šiaip kur keičiasi pasaulis, feisbukas pagal pasaulį ir visas pasaulis pagal feisbuką, tapom priklausomi mes nuo jo. Bet man tokia paslaptis vis tiek išlieka. Tai tiek.

I: Tai ačiū už pokalbį tuomet.

Interviu nr. 10

Interviu trukmė: 36 min

Tyrimo dalyvė Lukas: L

Interviuotoja: I

Išsilavinimas: bakalauro, mechanikos inžinerija

Šiuo metu: dirba verslo vadybos srityje

Gyvenamoji vieta: Vilnius

Amžius: 27 metų

I: Tai pirmas būtų toks bendresnis klausimas apie patį tave kaip asmenybę. Tai kiek tau bendrai gyvenime svarbu dalintis informacija apie save su kitais?

L: Nežinau, tiesiog reikia mano turbūt vidiniam ego. O šiaip tai aš nemanau, kad mano asmeninė informacija turėtų būti labai įdomi kitiems. Žinai, tas informacijos dalinimas medijose - tai vis tiek. Aš žiūriu į tai, kaip kažkokios tai naudos ieškojimą, sakykim. Jeigu dalinčiaus savo asmeninę informaciją, tai turėčiau ten būti kažkokia ten brendo ar gyvenimo būdo, sakykim, kaip ambasadorius arba tiesiog turiu kažkokią naujieną, kuria noriu su visais pasidalinti, nes socialiniai tinklai yra toks, kaip, žinai, įrankis, kuriuos labai lengvai galiu pasiekti didelį kiekį žmonių vietoj to, kad kiekvienam individualiai skambinti ar rašyti žinutę. Jeigu atsakiau į klausimą, jeigu tinka, galiu pagilinti, jeigu reikia.

I: Jeigu turi minčių, dar gali pagilinti.

L: Tai va, kitiems, manau, kad svarbu žinoti apie mano asmeninį gyvenimą tiek, kiek ir, kaip pasakyti, tai tiesiog, pagal mano požiūrį, man pačiam norisi kažką pasiskelbti viešai, taip vat sakykim. Gali mano profilį pasižiūrėt, prasiskolinti. Ten buvo, man atrodo, paskutinę nuotrauką gal kalnuose įsikėliau kai su drauge buvome, tai žinai, visi standartiškai postiniu savo atostogas, nes tokia adženda socialinių tinklų ir žinai, noriu pasigirti, kad kažkur nuvariau, nes tikrai buvo faina patirtis, faina kelionė. Tada pažįstami su tavimi susisiečia, kam įdomu, kam patiko. Galbūt patys užduoda kažkokių klausimų, nes galbūt patys, pavyzdžiui, planuojasi kelionę į kažkokių kalnus ir ten gerų maršrutų radai ar kokį gerą kalną patartum. Tada buvau įsikėlęs nuotrauką, kai nusipirkau motociklą, nors čia buvo tik studijų žinai baigimo proga. Nuolat buvo – kažko noriu greito, triukšmingo ir ir smagių tokių, aštrių pojūčių. Irgi įsikėliau, nusifotkinau. Paskui visi rašinėjo, kam patinka motociklai ar įdomu žinai. Taip va prasiplečia bendraminčių ratas. Sužinai, sužinai, ką aplinkiniai žmonės veikia, ką pats veiki, kiek kitiems įdomu. Tai va, man atrodo, taip atrodo mano feisbukas.

I: O tai žiūrint iš kitos pusės, kiek tau svarbu išsaugoti savo privatumą?

L: Aa, svarbu man, man, mano privatumas yra svarbus ir man jisai patinka. Tai va, privatumas yra svarbu. Turbūt čia, trumpai atsakyčiau.

I: Ar galėtumei įvardinti, ką laikai privatumu?

L: Savo asmeninę, nu žinai, tokią saugią erdvę, kurioje jautiesi saugus. O kaip pasakyt, asmeninė erdvė, kur kur, nežinau, galbūt nenori atskleisti kažkokių detalių, rodyti viešai. Ten, sakykime, butis man yra privatumas. Mano namai man yra privatumas. Žinai, gyvenamoji vieta, butas, garažas kur kur kažką laikau. Tiesiog galbūt dalykai, kurie darytų mane pažeidžiamu, taip gal būtų galima įvardinti kas kas, ką būtų galima apibrėžti kaip privatumą. Kai tu nenori tokios informacijos skelbti viešai, nes kažkas gerais arba negerais kėslais gali tiesiog tuo pasinaudoti, kažkokių silpnųjų, žinai, taip vat, manyčiau. Vis tiek tu informaciją atiduodi viešai visam pasauliui, tai...

I: Pereinant prie pačio feisbuko, gal gali papasakoti, kiek apskritai laiko naudojiesi feisbuko platforma ir kiek intensyviai?

L: Beveik nuo jo atsiradimo, man atrodo, aš gal feisbuką 2011-ais pasidariau, gal 2010-ais, tuoj pasižiūrėsiu, nuotrauką pačią pirmą profilio kelintais metais buvo įkelta. Bus kažkur panašus, žinai, laikas. Taip nu va, matau, o netgi 2009-ais, gruodžio 9 dieną pirmąkart užsidėjau paveiksluką. Tai vat ta data būtų tau. Dar pasižiūrėjau, nustatymus čia prieš pokalbį, kaip tik telefone yra screentime, tai netgi pasakysiu, kiek tiksliai, nematavau labai išsamiai, nesiekiu to. Tai va dabar pamatysi tokius tokius duomenis, kur aš ne sąmoningai skaičiuoju, kiek laiko feisbuke prasėdžiu. Taip, aa, tuoj pasižiūrime. Per paskutines septynias dienas feisbuke praleidau septynias valandas ir 23 minutes. Čia jeigu įdomu. Tada chrome praleisdavau šešias valandas 46 minutes, instagrame 50 minučių. Bet matai, čia irgi priklausomybės, o kodėl tiek laiko. Feisbuke aš ieškau nemažai informacijos, kadangi, pavyzdžiui, dabar pasileidinėju projektą, tai man feisbukas yra pagrindinė vieta pasiekti, pagrindinė vieta. Pavyzdžiui, aš ten skelbimus dažnai pasižiūriu, nes visai patogiu yra. Tada pasižiūriu pažįstamų storių kokius, žinai. Chrome irgi informacijos ieškau. Tada ten yra toks memų puslapis, kur žmonės dalinasi memus, tai kai ko nors laukiu, tai ką nors skrolinu, žinai, įsijungiu, instagramas man jis kaip ir nebeaktualus. Nu žinau, kad apie feisbuką klausi, bet šiaip seniau, sakyčiau, daugiau instagrame laiko praleisdavau. Tai va, tokie duomenys.

I: O kaip vertini tokį savo laiko praleidimą feisbuke?

L: Nu, žinai, kai susumuoji, tai, pavyzdžiui, per savaitę aštuonios valandos, beveik gaunasi, tai čia yra beveik visa darbo diena, bet aš savo darbus dabar pasidarau kažkaip nesiskundžiu produktyvumu. Bet jeigu būtų labai įtempta savaitės diena, aš manau, kad tas skaičius būtų mažesnis, nes dabar manęs niekas neįpareigoja išdirbti tam tikrą kiekį valandų. Tai aš gal, sakau, tai aš bent jau to nepajaučiu, ir man tai neatrodo, kad turi neįgiamą įtaką. Galbūt, kai dirbdavau samdomą darbą, ooo kiek laiko prasėdi feisbuke, iš tikrųjų nukentėdavo iš dalies darbo dienos produktyvumas. Nu, bet aš vis tiek spėdavau viską pasidaryti. Tai čia žinai, čia jeigu jau taip žiūri būtent į darbo laiko apskaitą. Pasidarai tu savo užduotis ar nepasidarai. Tai vat tiek.

I: Tai galėtume gal praplėsti dėl ko apskritai naudojiesi feisbuku? Vis tiek jau tiek metų naudoji. Tai galbūt ir keitėsi tos naudojimosi priežastys?

L: A, matai, aš feisbuką matau kaip gerą, patogų įrankį būti, kaip susisiekti su dideliu kiekiu žmonių. Pavyzdžiui, labai patogiu valdyti kokią nors, kokias nors grupes, žinai, ar buvo klasiškai, tai klasės grupė būdavo tada, kai esi studentas, tos studentų grupės, žinai to viso kurso kursiočiai, kitų kursų. Paskui kai yra kažkokie tai hobiai, mėgėjų automobilių grupės, dronų grupės, motociklų grupės, žinai, atskiros. O tos visokios bendruomenės, netgi uždaros bendruomenės tam tikros, pavyzdžiui, kokie dažytojai, valytojai dalinasi informacija. Tai yra tikrai nebloga vieta susigaudyti informacijoje. Susižinot kažkokių dalykų. Vis tiek turi tą tokį geresnį, glaudesnį, stipresnį ryšį priklausydamas, būdamas tose grupėse, tai nu, bent man tai kaip įrankis. Galbūt, kai reikia kažkokį klausimą panagrinėti giliau, taip pat yra, pavyzdžiui, teisininkų grupės, visiems žinomas provanso grupės, pasiūlymų grupė. Tai čia jau galbūt, kai kažkokio klausimo, į kažkokį klausimą ieškai atsakymo tai gali nueit į feisbuką, o feisbuke skelbiama žinai, būna dažnai kainos kokių ten panaudotų, sakykime, vat padangų, nes ieškojau pirkti naujas, bet, žinai, galvojau, gal bus feisbuke kainos žemesnės. Galima kokių ten gerų dealų susirasti, kai nes, nes šiaip tie pardavimų portalai yra mokami, o feisbuke tu gali nemokamai talpinti. Tai va, taip pat keičiasi, nuo grynai ryšio su draugais palaikymo iš anksčiau, tokių visokių vat bendruomenių. Iki dabar, sakyčiau, man aktualu tobulinti savo verslo puslapį. Be to, kokios įrangos pasiieškot, kas dabar aktualu. Ir kokių specifinių klausimų, pavyzdžiui, teisės forumas buvo, klausimų užduoti. Žinai, nes man, nes ten yra žmonės, kurie galbūt nepatingi mane nemokamai, netgi pakonsultuoti. Arba gali kitų žmonių patirtimi pasinaudoti, pasisemti iš jų patirties arba pats, pavyzdžiui, netgi patarti.

I: Aha, supratau, o ką, tavo manymu, apskritai tada visuomenė duoda feisbukas?

L: Galimybę garsiai parėkti ir išreikšti savo nuomonę. Sakyčiau, tai visuomenei, irgi kaip dabar vat pastarosiom dienom, metais yra, ypač karantino metu, kai neturi galimybės, žinai, susitikti su visais ten, išsirekaut, galbūt, išsiliet. Tai matau netgi nemažai ir tokios, arba neapykantos, gal kartais pagiežos. Bet nu žinai čia ne vien apie tai. Galbūt galimybę pasipasakoti, pasireikšti kažkokia aktualia problema, tiesiog, pasižiūrėti galbūt netgi kiek jinai yra aktuali visuomenei. O tavo vieno žmogaus problemos, taip pat suteikia didelę balso įvairovę mažumoms, o nu mažumos - kaip tik ten tos lytys ir jau visa kita, mažumos gali būti ir kokia nors gyventojų grupė Vilniaus mieste, are ne. Pavyzdžiui, per socialinius tinklus tu gali pasiekti Vilniaus merą, Ingridą Šimonytę pasiekti, gan paprastai, lengvai. Tai, manau, yra neblogas įrankis, suartinantis žmones, kur galbūt, nežinau, telefono numerio Ingridos Šimonytės niekada negausi, o vizitui užsirašyti, matai, ateis ir sakys: kas tu toks. Čia, manau, labai geras įrankis garsiai išreikšti savo savo nuomonę. Galbūt atkreipt dėmesį, aktualias problemas, išsireikalauti kažkokių teisių, galimybių.

I: O kaip ir minėjai, ten gali tiek kelti įvairų savo turinį, tiek žiūrėti kitų vartotojų turinį. Tai kiek tau reikšmingos abi šios galimybės?

L: Labai reikšmingos. Kito turinį tai gal net geriau. Visada, kai ateini čia kažkokios, tai vis tiek naudos, kažko ieškai kažkieno kito įkelto turinio ir pats daliniesi, jeigu tau kažkokia... Tai aš manau, jos lygiaverčiai yra reikšmingos. Viena be kitos negali egzistuoti. Jeigu negalėtum kelti turinio, tai ir kiti sukurtų... Pagilink kažkaip gal klausimą, nes nežinau, ar iki galo atsakiau.

I: Mhm, na įdomu, pavyzdžiui, kiek tu pats keli, ar tau svarbu kelti, žinai, apie save kažką

L: Ai, nepasakyčiau, kad man labai svarbu, nes aš čia matau daug tuštybės šituose dalykuose ir, pavyzdžiui, jeigu netgi tu dažnai, nu aš dabar nukrypsiu nuo šito klausimo, gal tu paskui užduosi, bet tiesiog dažnas socialinių tinklų vartojimas gali formuoti neigiamą požiūrį į save, nes atrodo, o, žiūrėk, visi keliauja, visi gražūs, visi sportiški, vairuoja gerus automobilius ir tu nežinai, kokia yra iš tikrųjų tiesa, nes žmonės linkę pagražinti tiesą socialiniuose tinkluose. Netgi mano profilis atrodo pakankamai gražiai ir tvarkingai, galbūt. Ten gyvenu gerai ir nerūpestingai, nors iš tikrųjų taip nėra. Kaip tu sakei, ten, kur peržengiama riba, kas yra privatumas, kas nėra, tai neviešini tokių dalykų, kurie daro tave pažeidžiamu.

I: O dar kalbant apie kitų turinį, tarkim, kitų vartotojų asmeninis turinys kiek tau įdomus?

L: Priklauso nuo nuotaikos. Aš taip stengiuosi nebeimti į galvą, kas ten, ką rodo. Bet, žinai, smagu matyti, ką veikia draugai. Gali sužinot, turiu vat tokį gurmaną, kur atsidarė koks pilnesnis, naujesnis restoranas. O kas šiaip ką gero nuveikė, kuo pasidalins, tai smagu visai, gal būtų.. Jo, smagu. Ir, žiūrėk, jeigu matai, kad aš čia pievas pjaunu ten į lankas, į klausimą nebeatsakinėju, tai ten stabdyk arba patikslink klausimą.

I: Okey viskas. Na, aš dar norėčiau grįžti prie to laiko klausimo. Ar tu bandei kažkaip riboti ir kontroliuoti savo praleidžiamą laiką feisbuke?

L: Tik pabandžiau [juokiasi].

I: Ir?

L: Nu tai žinai, ten vieną dieną, dvi nežiūri, bet vis tiek paskui atsiimi [juokiasi]. Vis tiek įdomu, ką kiti veikia, tas stalkinimas žmonių. Kaip čia pasakyti, švelniai išsireiškiant, o, bet, dabar problemų nesukelia, kiek reikėtų turbūt apsiribočiau. Buvo laikas, kai išvis nebesinaudojau feisbuku kurį laiką, pertraukėlė buvau pasidaręs.

I: O dėl ko reikėjo pertraukėlės?

L: Nu atsibodo, taip ir sakiau, žinai, būna ten tokios tuštybės. Man atrodo, žmonės feikina gyvenimą, tai nežinau, tai praranda prasmę kažkaip.

Arba tiesiog atsibodo irgi, socialiniai tinklai, manau, iš dalies vargina.

I: Bet vis tiek grįžai?,

L: Daug, per daug informacijos, per daug problemų ir, na, žinai, visų gaisrų neužgesinsi.

I: O grįžimas, jisai toks buvo apie ką?

L: Ta prasme prie feisbuko grįžimas?

I: Taip.

L: Nu, aš nepergyvenau ten kažkokių tai tokių gilių, psichologinių apmąstymų, dar kažko, tiesiog, paimi, paskrolini, paėmiau – pailsėjau, visai buvo gerai. Dabar irgi grįžau, nepasakyčiau, kad ten kažkaip labai pasikeitė. Žinai, tiesiog, matyt, bangom, mažiau pasižiūri, kartais daugiau pasižiūri.

I: O kaip jaustumėsi, jeigu taip tiesiog staiga nebegalėtumei naudotis feisbuku?

L: Prarasčiau gerą įrankį. Matai, žinai, iš tos, kaip čia pasakyti, utilitarinės galbūt pusės, kad kad socialiniai tinklai turėtų būti labiau kaip įrankis, ir galbūt aš į tai žiūriu kaip į įrankį, nes jeigu nebegalėčiau naudotis feisbuku, nu yra kiti socialiniai tinklai. Bet, sakykime, dabar tu apie juos neužduodi klausimo, tai aš tiesiog praignoruosiu. Tai tektų tada visiems rašyti esamesus ir skambintis ir bandyti organizuoti kažkaip dažnesnius susitikimus su žmonėmis. Bent jau aš taip į tai žiūriu, nes tai labai geras įrankis susirinkti informaciją ir ją paskleisti.

I: O galbūt yra kažkokių dalykų, kurie tau nepatinka apie feisbuką?

L: Jo yra šiaip, didelis tas informacijos srautas, su tuo srautu kaip susitvarkyti. Moku visokias grupes unfollowint arba dėlioti taškiukų po postais. Ten žinai, įsijungt notificationus to postu, jeigu tu nori kažką konkrečiai pasekti. Tai vat, išsifiltruot tiktai tau aktualią informaciją. Pavyzdžiui, žinai, ką dar žinai, kas būtų labai gerai? Mane kartais nuvilia funkcija, kad aš nematau savo artimiausių draugų, kurie man buvo iš tikrųjų artimi gyvenime turinio. Bet matau ten kažkokio tai nelabai įdomaus influencerio ar žmogaus turinį, kuris man nėra aktualus. Galbūt mielai nematyčiau, o ten visų unfollowint, susimenedžint tokį dalyką.. Tai jeigu unfollowinsi, tai išvis nebeatysi. Būtų gerai, jeigu būtų turinys, kažkoks algoritmas, tau padėliotų pagal tavo aplinką, pagal tavo pažįstamų žmonių ratą daugiau to turinio. Vat pavyzdžiui čia yra viena iš priežasčių, kodėl nustojau naudotis instagramu, nes tas turinys ant tiek komercinis, ant tiek neįdomus, kad nu nežinau. Ten yra grynai reklama paduodama, ir žmonės, kuriuos aš followindavau, tuosą savo artimiausius ir įdomius, aš iš jų tiesiog nebegaudavau turinio. Va čia ta pati problema su feisbuku.

I: Gal dar kažkas norėtum, kad būtų kitaip?

L: Dabar nesugalvoju, iš principo manau, kad feisbukas geras dalykas yra. Yra daugiau teigiamų, gerų pusių, negu neigiamų.

I: O per visą tą laikotarpį, kiek jau čia, daugiau negu dešimt metų, ar teko pajauti, kad jis labiau trukdytų negu kad padėtų gyvenime?

L: Gal pripažinti tai būtų sunku, kad jis iš tikrųjų trugdo. Kai reikia mokytis, kai kokį darbą rašyti, ir tu užsiimi to procrastinatinimu ir tuščiai scrollini, tai iš to naudos nebus. Tai vat tai yra tiesiog pagrindinis trukdymas, tavo aa, tavo dėmesio nukreipimas. Jeigu matuotumėme dėmesį, kaip matą, koncentracijos, laiko mažinimo.

I: Gal pastebėjai kitiems žmonėms kaip būna?

L: Manau, taip pat, irgi. Dėmesio ir laiko valgymo, valgymas gaunasi feisbukas. Arba arba kas nors užpyksta, dėl kokios nesąmonės kai kas nors parašė. Kaip čia pasakyti, labai stipriai teisiama žmonės už tai ką, parašo feisbuke. Niekas niekas nepriima, kad, pavyzdžiui, gali turėti skirtingas nuomones, bet jūs galit vis tiek išlikt draugais bet būti kitokie. Va čia iš neigiamų dalykų, ane, tokių negerų.

I: O dabar paprašysiu prisiminti, tai buvo gan seniai, bet registruojantis į feisbuką tavęs buvo prašoma perskaityti ir sutikti su taisyklėmis ir privatumo politika. Tai kokių jausmų sukėlė toks prašymas?

L: Taigi nieks neskaito šitų dalykų. Kažkada buvau gal senai, kai čia pagrindiniai pokyčiai dėl gdpro buvo pabandyti pasiskaityti. Bet taigi pati supranti, kad ten tų taisyklių yra milijonas, dirbo teisininkų komanda, kuri specialiai ten parašo tą būtent tokį tekstą, kokį, koks jis yra. Turbūt su gan mažai konkretumo. Net nežinau, kad kažką įsigilinti ar perskaityti, nu, nematau prasmės gaišti savo laiko. Tai va. Laiko gaišimas. Niekas neskaito šitų dalykų.

I: O kaip vertini tą patį susitikimą su tuo, ko neskaitai?

L: Aa, negerai, bet tokiu atveju turėtų būti, turėtų būti pateikiama iš tikrųjų lengvai suprantama informacija, prie ko jau neblogai padirbėjo ir būdavo, atsimenu, notificationai, kur pakankamai koncentruotai, aiškiai pateikta informacija dėl to viso teisinio žargonu, ką galėtų lengvai suprasti paprastas vartotojas. Tai va. Tai yra, tai yra gerai, o kad ten neskaitai ir sutinki, tai aš ir taip suprantu, kad atiduodu visą informaciją apie save į feisbuko rankas, ir jis kuria duomenų bazes, klausosi manęs kai reikia ir nereikia ir t. t..

I: Tai kaip vertini tą savo privatumą feisbuke?

L: Žinai, čia yra geras klausimas. Aš atiduodu tą informaciją, tiek kiek aš jos noriu, o kiek feisbukas pasiima tai žinai, čia iš tikrųjų klausimas kaip, kaip jis ją panaudoja, bet aš negaliu tiek įsigilinti. Nu bet aš neturiu kažko tokio slėpti, ką galbūt feisbukas iš manęs galėtų paimti. Aš nesu toks individas, nesu Bilas Geitsas ar Jeffas Bezosas. Žinai, esu paprastas žmogus. Aišku, esu ten dalelė toj duomenų jūroje, be kurios ta jūra neturi savo prasmės, ta big data visa. Tai va tai. Nieko, aš negaliu nieko manyti šituo klausimu, vis tiek nieko turbūt nepakeisiu.

I: O nebändei keist kokių nustatymų ar kitaip aktyviai bandyti apsaugoti savo privatumą?

L: Esu pasikeitęs, kažką paslėpęs, kad matytų tiktai, pavyzdžiui, draugai. Tai va, čia tos paprastos vidinės feisbuko taisyklės. Esu dar man atrodo feisbukui dar nedavęs savo telefono numerio, nu bet tai tiek žinai, žaidimas. Seniausiai jis tą telefono numerį žino iš kito šaltinio arba iš verslo puslapio kur esu jį suvedęs. Nu žaidimas.

I: O jeigu, tarkim, būtų kažkokie aiškūs, paprasti žingsniai, kaip tiesiog, apsaugoti savo privatumą feisbuke tiek, kiek nori, tai kiek tau būtų svarbu tuo pasinaudoti?

L: Bet žiūrėk, apie ką tu kalbi, privatumas ar atiduoti būtent tos vat, kaip pasakyti nepaviršutinės informacijos pačiam feisbukui ar turinį, kurį aš, turinio, kuriuo dalinuosi, ten nuotraukos? Apie ką konkrečiai šneki, apie kurį privatumą?

I: Iš tikrųjų apie abu dalykus.

L: Ai, apie abudu, nu tai aš galiu tą vat, informaciją, kurią aš pats pateikiu feisbukui kaip savo puslapio ar profilio turinį, tai aš pats galiu tą apriboti. Tai yra ganėtinai paprasta ir lengvai valdoma, iš tikrųjų. O ta informacija, kurios aš galbūt negaliu pasirinkti, noriu atiduoti ar ne, arba galiu, bet mygtukas yra kažkur labai giliai, ir, kita vertus, feisbukas tave pastato prieš tokias taisykles, kad jeigu tau nepatinka, nu tai paimk, išsitrink paskyrą ir nebesinaudok feisbuku. Tai klausimas ką aš čia išvis galiu padaryti

I: Bet jeigu galėtumei, tarkim, neatiduoti duomenų feisbukui, kuriuos jis renka, kurių tu..

L: Neatiduočiau.

I: Neatiduočium?

L: Taip. Todėl, kad feisbukas kuria duomenų bazes iš to apsimoko savo dirbtinį intelektą, o aš už tai nieko negaunu.

I: Jeigu taip vat ir įvertinti tavo privatumas kitų vartotojų atžvilgiu ir pačio feisbuko atžvilgiu, tai kiek tau reikšmingas kuris?

L: Patikslink klausimą.

I: Na, tu kalbėjai apie turinį, kurį mato, tarkim, kiti vartotojai, ir tada

L: Mano, kurį aš kuriu pats?

I: Taip, ir tada yra visa informaciją, kurią surenka feisbukas. Tai ar galėtum palyginti, ką tu, tarkim, labiau norėtumei riboti? Ar labiau kad kiti žmonės nematytų ir labiau kad feisbukas negautų informacijos?

L: Aš manau, abu yra vienodai svarbūs, tiesiog vieną aš galiu kontroliuoti, kito, kol kas, kaip ir nelabai. Arba aš nesu pakankamai gerai susipažinęs su tom funkcijom. Čia yra vienodai svarbūs dalykai. Tiesiog vieną dieną aš galiu nusistatyti, kito, nežinau, aš turbūt nesugebu. Nesugebu išjungti mikrofono, kad, pavyzdžiui, feisbukas nesiklausytų mano pokalbių, nes tai šiek tiek erzina. Ir netgi feisbukas atpažįsta balsą, nes, pavyzdžiui, jeigu padėtas šalia mano draugės ir mano telefonas, kurie yra identiški, ir aš, pavyzdžiui, specialiai žaidėme žaidimą, sakau, gold bars, nu žinai, investavimas į auksą. Tai, pavyzdžiui, mano telefonas meta man reklamas, mano draugės telefonas nemeta šitų reklamų. Nu čia tiesiog pabandėme pažaisti. Va, pavyzdžiui, tokį dalyką kaip bandyt užblokuot, nežinau, yra programėlė turbūt užblokuoti mikrofoną, bet į feisbuką funkcija nėra integruoti, apie ką vat klausi.

I: Tai kiek apskritai pasitiki feisbuku kaip korporacija?

L: Nežinau, žinok, nesu uždavęs sau šito klausimo. Apskritai, kaip galima tokia korporacija pasitikėti? Kad, pavyzdžiui, ten nutekės duomenys... Nežinau, aš manau, kad laisvai gali ir duomenys nutekėti ir ten viską, ką turi feisbukas kažkam į rankas patekt. Aš nežinau, ar čia išvis gali būt pasitikėjimo klausimas sprendžiamas.

I: Bet nu naudojiesi jau daugiau kaip dešimt metų, tai?...

L: Taip. O ar yra geresnė alternatyva? Čia toks pats filosofinis klausimas kaip, kaip su, visi stumia ant valdymo formos demokratija, bet ar geresnė valdymo forma yra išrasta? Ne.

I: Kas turėtų nutikti, kad nustotumei naudotis feisbuku?

L: Nežinau, pasidaryti neaktyvus, ir tada klausimas apskritai, kaip naudotis. Nes galbūt feisbuke pasilikti savo profilį, bet neaktyvų ir tiktai naudotis tiek, kiek man tai yra naudinga. Tiek, kiek man reikia. Vat pavyzdžiui susirinkti kažkokią informaciją, tada feisbuko verslo puslapį. Nes nu šiaip feisbuko adsai yra labai geras ir galingas įrankis, gali labai lengvai pasiekti savo auditoriją. O pavyzdžiui, irgi, neatiduodamas savo duomenų, feisbukas negalėtų man pateikti tokio įrankio, nes negali, negalėtų manęs specializuoti kaip kažkokios tai auditorijos dalies, žinai, kaip kiti specializuoja. Tada aš negalėčiau pasirinkti. Čia irgi vėlgi klausimas: kas, kodėl, kur ir kaip, ir galbūt kartais atiduoti tuos duomenis, nėr blogai, kartais galbūt yra blogai.

I: O tarkime, jeigu pats feisbukas kažką pakeistų savo platformoje ar, ar kažkoks įvykis atsitiktų, ar įsivaizduoji kažką tokio, kad vat nuspręstumei, kad jau viskas?

L: Nu jeigu reikėtų mokėti už feisbuką. Manau, kad nesinaudočiau.

I: O jeigu jis neberinktų duomenų, bet reiktų mokėti pinigų?

L: Geras klausimas, tada kiek reikėtų mokėti? Nes kitas klausimas: o, ar, ar man tai atsiperka, ar aš kažką gero gaunu iš to? Nes žiūrėti, kaip kai kiti gyvena toks kaip gyvenimo būdo žurnalai, kokie. Neperku tokio žurnalo, tai turbūt ir už feisbuką dėl to nemokėčiau. Bet jeigu aš moku už asus feisbuko, tai, manau, tada yra kažkas tokio, ką, jis turi tai, ko man galbūt reikia. Gerą kažkokį įrankį.

I: o nu jau čia ir pats kalbėjo, kad feisbukas ir kaupia, ir analizuoja informaciją apie savo vartotojus, ir ją perduoda ir trečiosioms šalims. Tai kaip vertinti tokią veiklą?

L: Nors nežinau, ar dabar jie gali perduoti trečiosioms šalims be mano sutikimo, nes yra tik gdpras, ką, man atrodo, gdpras iš esmės ir draudžia, o be mano sutikimo perduoti trečiosioms šalims, bet aš nesu tikras, nes nesu teisininkas, nesu pakankamai gerai išsilinęs. O, pavyzdžiui, jeigu savo klausiu, klausiu, ką galvoju dėl tokio, kad renka informaciją ar ne?

I: Nu, kad ranka ir kad ją gali gauti, tarkim, kitos įmonės, kažkokios.

L: O jeigu savo reikmėms grynai feisbukas, nuasmenintom duomenų bazėm kuria, tai nežinau, galbūt tai nėra blogas dalykas iš esmės. Bet sakau: aš už tai nieko negaunu irgi. Kad mane analizuotų, mano gyvenimo būdą, nu įsivaizduok, kad tave pastato į narvelį, kaip žiurkėną, ir žiūri, kada tu valgai, kada tu miegi, kiek valgai, kiek miegi, kuris žaisliukas tau labiausiai patinka. Tai čia, kaip pasakyti, tokie vertingi dalykai. Turėti tiek informacijos apie žmones ir apie jų įpročius - labai labai galingas įrankis paskui valdyti tokią informaciją. Ir aš už tai nieko negaunu. Bet, kita vertus, aš galiu pasinaudoti va tuo feisbuko reklamų įrankiu, kuris yra tikrai labai stiprus ir galiu pasiekti būtent tuos žmones, kurių reikia. Ir pavyzdžiui penkių eurų reklamos biudžetas atneša vieną klientą. Tokios lenktynės labai efektyvu. Nu, man bent jau taip pasvarsčius.

I: O kaip manai, kiek valdžios institucijos turėtų kištis į feisbuko veiklą?

L: Nuu, neblogai susitvarkė su alkoholio reklama feisbuke. Nes jau buvo atsibodę. Va, žinai, aš negaliu įvardinti neigiamų dalykų, nes turbūt jų nėra. Nekiša rūkalų reklamos. Nekiša alkoholio reklamos. Man tikrai scrolinant feisbuke tikrai neįdomu žinot koks ten viskis pats geriausias. Aš ne to čia atėjau. Čia tokie dalykai, kurie neturėtų būti propaguojami socialiniuose tinkluose. Čia buvo sveikintinas žingsnis, tai vat tokius dalykus, matosi, kad gali prižiūrėti, ir pasirodo, kad Lietuva gali uždrausti feisbuke alkoholio reklamą, ir feisbukas į tai reaguoja. Buvo neblogas žingsnis, kad valdžios institucijos nėra bejėgės prieš tokias dideles korporacijas,

I: Manau, turėtų dar kažką kontroliuoti, riboti?

L: Aš manau, kad dabar kontroliuoja ir riboja, nes buvo labai daug dezinformacijos, fake news. Čia Trumpo valdymo labai svarbu, dabar daug dezinformacijos apie skiepus ir ir panašiai. Ir aš manau, kad kažkiek kontroliuoja, prižiūri ir tikrai nebloggeriai. Nes neišsilavinusiam ir neišprususiam žmogui nesuprantančiam apskritai, kaip yra pateikiama informacija ir kaip kuriamos tos netikros naujienos, susigaudyti yra labai sunku.

I: O grįžtant tada dar prie klausimo apie privatumą, tai kaip manai, kas yra atsakingas už kiekvieno žmogaus privatumą?

L: Tą turinį, kurį pats paduodi, pats esi atsakingas, o tiek, kiek feisbukas gauna iš tavęs duomenų ir kur juos panaudoja, tai turėtų būti abipusė atsakomybė. Bet sakau aš, aš negaliu pasirinkti, kad duoti vienos informacijos ar neduoti. Tai būtų smagu, jei už tai būtų atsakingas feisbukas. Bet kaip visada, aš paspaudžiau jau kad sutinku su jų taisyklėmis ir visai ir visais kitais dalykais. Tai čia, jie galėtų parašyti ką nori praktiškai, o aš tikrai nesėdėsiu ir neskaitysiu 73 puslapių teisinio teksto, kur nežinau, jis parašytas ir man turbūt po puslapio atsibos jį skaityti.

I: O kiek, tarkim, valstybė turėtų būti atsakinga?

L: Turėtų būti atsakinga, bent jau stebėti, kontroliuoti. Tik klausimas: o pagal kokius parametrus? Tai vat juos turėtų nustatyti Europos Komisija. Ir va čia buvo įvestas gdpras.

I: Jau konkrečių jokių klausimų neturiu, bet gal pabaigai bendrai kilo kokių minčių? Ar kažkuo norėtumei pasidalinti, pasvarstyti dar apie viską, ką kalbėjome?

L: Nežinau, bet viena iš problemų galbūt tau bus įdomi. Aš nežinau, kiek tau darbui naudinga, bet va, pavyzdžiui, kad socialiniai tinklai taip pat yra įrankis, šiek tiek iškreipiantis tikrovę, kaip ir sakiau, pavyzdžiui, suteikia balsą mažumoms, nu pavyzdžiui, aš nesu prieš, bet manau, kad per

daug dėmesio yra skiriama mažoms ir, nu sorry, neaktualioms problemoms. Reikėtų didesnę dėmesį kreipti į opesnius klausimus, nuo kurių nukentčia galbūt didesnės grupės žmonių. Nes čia yra, sakykime, va tas, žinai, kai mažai grupei kažkur skauda. kažko reikia, tai jie gali labai garsiai rekti, o didžiajai daugumai žmonių kažko reikia, bet nu, jie nesiima tų veiksmų, nes nežinau, laiko stoka arba jie nesijaučia diskriminuojami ar skriaudžiami ar kažko jam kažkas nesuteikė. Aš nekalbu apie tas mažumas, apie kurias dabar visi šneka bendrai, aš bendrai kalbu. Pavyzdžiui apie motociklų vairuotojus, pirks automobilius ir panašiai, autobusų keleivius ir nežinau. Kokius nors oro linijų keleivius galim įvairių parametrų yra, ir galbūt per daug triukšmo yra sukuriama mažumų. Galbūt per daug dėmesio yra tam skiriama. Paliekamos, gerokai opesnės ir skaudesnės problemos, ir mes tiesiog jų nebespėjome tinkamai sutvarkyti iki galo. Tai čia gaunasi tiesiog, kad tas, kuris garsiau rekia, jį ir prižiūri, kaip angliškoj patarlėj... Čia tokia bendra manau socialinių tinklų problema. Kažkoks influenceris dėl kažko pasiskundė ir galbūt iš karto yra reaguojama, nors tikrai neturėtų. Turbūt nėra prioritetas.

I: Tai gal dar kokių minčių?

L: Ne kaip ir viskas, nežinau.

I: Gerai, tada labai labai patiko išvalgos, ačiū.